

HÅNDBOG

Håndbog om europæisk lovgivning om børns rettigheder

2022-udgave

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

COUNCIL OF EUROPE

Redaktionen afsluttet i februar 2022.

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

Foto (omslag og inderside): © iStockphoto

© Den Europæiske Unions Agentur for Grundlæggende Rettigheder og Europarådet, 2026

Ved enhver anvendelse eller gengivelse af elementer, der ikke ejes af den Europæiske Unions Agentur for Grundlæggende Rettigheder/Europarådet, kan det være nødvendigt at indhente tilladelse direkte fra de respektive rettighedshavere.

Hverken den Europæiske Unions Agentur for Grundlæggende Rettigheder/Europarådet eller personer, der handler på vegne af den Europæiske Unions Agentur for Grundlæggende Rettigheder/Europarådet, er ansvarlige for, hvorledes oplysningerne i det følgende anvendes.

Luxembourg: Den Europæiske Unions Publikationskontor, 2026

Europarådet: ISBN 978-92-871-9755-9

FRA – print: ISBN 978-92-9489-322-2 doi:10.2811/694654 TK-09-21-398-DA-C

FRA – PDF: ISBN 978-92-9489-337-6 doi:10.2811/392046 TK-09-21-398-DA-N

Printed by Imprimerie Bietlot in Belgium

PRINTED ON ELEMENTAL CHLORINE-FREE BLEACHED PAPER (ECF)

Denne håndbog er udarbejdet på engelsk. Europarådet og Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (Menneskerettighedsdomstolen – EMD) påtager sig intet ansvar for kvaliteten af oversættelserne til andre sprog. De synspunkter, der kommer til udtryk i denne håndbog, er ikke bindende for Europarådet og Menneskerettighedsdomstolen. Håndbogen henviser til et udvalg af kommentarer og manualer. Europarådet og Menneskerettighedsdomstolen påtager sig intet ansvar for deres indhold, og deres medtagelse på denne liste indebærer ikke nogen form for godkendelse af disse publikationer. Yderligere publikationer er anført på websiderne for Menneskerettighedsdomstolens bibliotek på: echr.coe.int, og mere kildemateriale kan findes på coe.int/children.

Håndbog om europæisk lovgivning om børns rettigheder

2022-udgave

Forord

Denne anden udgave af *håndbogen om europæisk lovgivning om børns rettigheder* er udarbejdet i fællesskab af Den Europæiske Unions Agentur for Grundlæggende Rettigheder (FRA) og Europarådet (afdelingen for børns rettigheder, afdelingen for den europæiske socialpagt og Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols Justitskontor) sammen med Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols Justitskontor. Det er den femte i en serie af juridiske håndbøger, der er udarbejdet i fællesskab af vores organisationer. De tidligere håndbøger omhandlede europæisk lovgivning om ikkeforskelsbehandling, asyl, grænser og immigration, databeskyttelse og adgang til domstolsprøvelse.

Siden offentliggørelsen af den første udgave i 2015 er der blevet indført en række lovgivningsmæssige ændringer og udviklet vigtig retspraksis af relevans for børns rettigheder. EU har f.eks. for første gang lovgivet om retssikkerhedsgarantier for børn, der er mistænkte eller tiltalte i straffesager. EU-Domstolen har afklaret juridiske spørgsmål vedrørende emner som tilbagesendelse af børn, som er tredjelandsstatsborgere. Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (EMD) har afsagt en række vigtige domme, navnlig vedrørende vold mod børn og tilbageholdelse af migrantbørn.

Børn er selvstændige indehavere af menneskerettigheder, og formålet med denne håndbog er at øge kendskabet til de retlige standarder, der beskytter og fremmer disse rettigheder i Europa. I traktaten om Den Europæiske Union fastsættes Unionens forpligtelse til at fremme beskyttelsen af barnets rettigheder. EU's charter om grundlæggende rettigheder, EU-forordninger og -direktiver og EU-Domstolens retspraksis har medvirket til yderligere at sikre beskyttelsen af børns rettigheder.

I Europarådet fokuseres der i en lang række konventioner og deres respektive traktatorganer på specifikke aspekter af beskyttelsen af børns rettigheder, herunder beskyttelse mod seksuelt misbrug og seksuel udnyttelse, IT-kriminalitet, menneskehandel, kønsbaseret vold og databeskyttelse. Disse konventioner bidrager til at øge den beskyttelse, som børn sikres under den europæiske menneskerettighedskonvention og den europæiske socialpagt, herunder gennem Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols retspraksis og afgørelser truffet af Den Europæiske Komité for Sociale Rettigheder.

Håndbogen er henvendt til retlige aktører, dommere, offentlige anklagere, børnebeskyttelsesmyndigheder og andre personer og organisationer, der er ansvarlige for at sikre den retlige beskyttelse af børns rettigheder. Vi har tillid til, at denne håndbog vil give dem den viden, der er nødvendig for at integrere barnets rettigheder i alle deres beslutninger og i alle situationer.

Snežana Samardžić-Marković

Generaldirektør for demokrati
Europarådet

Sirpa Rautio

Direktør for Den Europæiske
Unions Agentur for
Grundlæggende Rettigheder

Indhold

FORORD	3
FORKORTELSER	11
SÅDAN ANVENDES HÅNDBOGEN	12
1 INTRODUKTION TIL DEN EUROPÆISKE LOVGIVNING VEDRØRENDE BØRNS RETTIGHEDER: KONTEKST OG CENTRALE PRINCIPPER	15
1.1. Nøglebegreber	19
Hovedpunkter	19
1.1.1. Anvendelsesområdet for den europæiske lovgivning om børns rettigheder	19
1.1.2. Barnet som rettighedshaver	20
1.2. Baggrunden for børns rettigheder i Europa	21
Hovedpunkter	21
1.2.1. EU: udviklingen af børns rettigheder og beskyttelsens omfang	22
1.2.2. Europarådet: udviklingen af børns rettigheder og beskyttelsens omfang	25
1.3. Den europæiske lovgivning om børns rettigheder og FN-konventionen om barnets rettigheder	29
Hovedpunkt	29
1.4. De europæiske domstoles rolle i fortolkningen og håndhævelsen af børns rettigheder	31
Hovedpunkter	31
1.4.1. Den Europæiske Unions Domstol	31
1.4.2. Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol	33
1.5. Den Europæiske Komité for Sociale Rettigheder	34
Hovedpunkt	34
2 BORGERLIGE RETTIGHEDER OG FRIHEDSRETTIGHEDER	37
2.1. Ret til at tænke frit og til samvittigheds- og religionsfrihed	39
Hovedpunkt	39
2.2. Forældres rettigheder og deres børns religionsfrihed	41
Hovedpunkter	41
2.3. Ytrings- og informationsfrihed	44
Hovedpunkt	44

2.4.	Ret til at blive hørt	47
	Hovedpunkter	47
2.5.	Ret til forsamlings- og foreningsfrihed	52
	Hovedpunkter	52
3	LIGESTILLING OG IKKEFORSKELSBEHANDLING	53
3.1.	Europæisk ligestillingslovgivning	57
	Hovedpunkter	57
3.2.	Ikkeforskelsbehandling på grund af race og etnisk oprindelse	61
	Hovedpunkter	61
3.3.	Ikkeforskelsbehandling på grund af nationalitet og indvandrerstatus	65
	Hovedpunkter	65
3.4.	Ikkeforskelsbehandling på grund af handicap	68
	Hovedpunkter	68
3.5.	Ikkeforskelsbehandling på grund af andre beskyttede forhold	72
	Hovedpunkter	72
4	SPØRGSMÅL VEDRØRENDE PERSONLIG IDENTITET	77
4.1.	Fødselsregistrering og retten til et navn	79
	Hovedpunkt	79
4.2.	Retten til at kende sin oprindelse	81
	Hovedpunkter	81
	4.2.1. Bestemmelse af faderskab	82
	4.2.2. Fastlæggelse af sin oprindelse: adoption	86
4.3.	Statsborgerskab	87
	Hovedpunkter	87
5	FAMILIELIV	91
5.1.	Ret til respekt for familieliv	93
	Hovedpunkter	93
5.2.	Barnets ret til omsorg fra dets forældre	95
	Hovedpunkter	95
5.3.	Ret til kontakt	98
	Hovedpunkter	98
5.4.	Uretmæssig fjernelse af børn på tværs af grænser – barnebortførelse	108
	Hovedpunkter	108

6	ALTERNATIV PLEJE TIL FAMILIEOMSORG OG ADOPTION	117
6.1.	Alternativ pleje: generelle principper	120
	Hovedpunkter	120
6.2.	Anbringelse af børn i alternativ pleje	123
	Hovedpunkter	123
6.3.	Adoption	129
	Hovedpunkter	129
7	BESKYTTELSE AF BØRN MOD VOLD OG UDNYTTELSE	137
7.1.	Vold i hjemmet, i skolen, online og andre steder	141
	Hovedpunkter	141
	7.1.1. Omfanget af statens ansvar	142
	7.1.2. Misbrug i skoler	146
	7.1.3. Seksuelt misbrug	148
	7.1.4. Vold i hjemmet og omsorgssvigt af børn	154
7.2.	Udnyttelse af børn	157
	Hovedpunkt	157
	7.2.1. Tvangsarbejde	157
	7.2.2. Handel med børn	160
	7.2.3. Seksuel udnyttelse	165
7.3.	Særligt udsatte grupper	169
	Hovedpunkt	169
7.4.	Forsvundne børn	172
	Hovedpunkt	172
8	ØKONOMISKE, SOCIALE OG KULTURELLE RETTIGHEDER OG PASSENDE LEVESTANDARD	175
8.1.	Tilgange til økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder	179
	Hovedpunkter	179
8.2.	Ret til uddannelse	181
	Hovedpunkter	181
	8.2.1. Migrantbørns ret til uddannelse	184
8.3.	Ret til sundhed	189
	Hovedpunkter	189
8.4.	Ret til bolig	196
	Hovedpunkter	196

8.5.	Ret til en passende levestandard og ret til social tryghed	201
	Hovedpunkter	201
9	MIGRATION OG ASYL	207
9.1.	Indrejse og ophold	211
	Hovedpunkter	211
9.2.	Aldersvurdering	215
	Hovedpunkter	215
9.3.	Familiesammenføring for børn, der er adskilt fra deres familie	218
	Hovedpunkter	218
9.4.	Frihedsberøvelse	223
	Hovedpunkter	223
9.5.	Udvisning	227
	Hovedpunkter	227
9.6.	Adgang til domstolsprøvelse	233
	Hovedpunkt	233
10	PERSONOPLYSNINGER OG FORBRUGERBESKYTTELSE	237
10.1.	Børn og beskyttelse af personoplysninger	239
	Hovedpunkter	239
	10.1.1. Europæisk databeskyttelseslovgivning	239
10.2.	Beskyttelse af børn som forbrugere	246
	Hovedpunkter	246
	10.2.1. Forbrugerrettigheder	247
	10.2.2. Urimelig handelspraksis over for børn	248
	10.2.3. Produktsikkerhed	249
	10.2.4. Kliniske forsøg med børn	250
	10.2.5. Levnedsmidler til spædbørn og småbørn	251
	10.2.6. Legetøjsikkerhed	251
	10.2.7. Børn og reklame	252
11	BØRNS RETTIGHEDER I STRAFFESAGER OG ALTERNATIVE (UDENRETSLIGE) PROCEDURER	253
11.1.	Garantier for retfærdig rettergang	255
	Hovedpunkter	255
	11.1.1. Effektiv deltagelse	260
	11.1.2. Retten til adgang til advokatbistand	262

11.2. Unge lovovertræderes rettigheder med hensyn til frihedsberøvelse	264
Hovedpunkter	264
11.2.1. Former for frihedsberøvelse (materielle og proceduremæssige garantier)	265
11.2.2. Forhold under frihedsberøvelse	269
11.2.3. Beskyttelse mod misbrug og mishandling	271
11.3. Beskyttelse af børneofre og børnevidner	272
Hovedpunkt	272
SUPPLERENDE LÆSNING	281
RETSPRAKSIS	293
HVORDAN MAN FINDER RETSPRAKSIS FRA DE EUROPÆISKE DOMSTOLE	305
NÆVNTE RETSAKTER	311
FN's retsakter	311
Europarådets retsakter	311
EU's retsakter	314

Forkortelser

CDENF	Council of Europe Steering Committee for the Rights of the Child (Europarådets styringskomité for barnets rettigheder)
CRC	FN's konvention om barnets rettigheder (børnekonventionen)
CRPD	FN's konvention om rettigheder for personer med handicap
ECSR	Den Europæiske Komité for Sociale Rettigheder
EMD	Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol
EMRK	konventionen til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder (almindeligvis kendt som den europæiske menneskerettighedskonvention)
EU	Den Europæiske Union
EU-Domstolen	Den Europæiske Unions Domstol (indtil december 2009: De Europæiske Fællesskabers Domstol (EF-Domstolen))
EØS	Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde
FCNM	Europarådets rammekonvention om beskyttelse af nationale mindretal
FN	De Forenede Nationer
FRA	Den Europæiske Unions Agentur for Grundlæggende Rettigheder
GC	Store Afdeling (ved Den Europæiske Unions Domstol) og Storkammer (ved Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol)
GDPR	generel forordning om databeskyttelse
Greta	Ekspertgruppen til Bekæmpelse af Menneskehandel
ILO	Den Internationale Arbejdsorganisation
LGBTIQ	lesbiske, bøsser, biseksuelle, transpersoner, interkønnede og queerpersoner
NGO	ikkestatslige organisationer
TEU	traktaten om Den Europæiske Union
TEUF	traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde

Sådan anvendes håndbogen

Denne håndbog giver en oversigt over børns grundlæggende rettigheder i Den Europæiske Unions og Europarådets medlemsstater. Den har et bredt anvendelsesområde og ajourfører den [første udgave](#), der blev offentliggjort i 2015. Børns rettigheder er et område, der går på tværs af forskellige juridiske områder. I håndbogen anerkendes børn som indehavere af alle menneskerettigheder og grundlæggende rettigheder og som genstande for særlig lovgivning i kraft af deres specifikke egenskaber. Der lægges der vægt på de juridiske områder, som er af særlig betydning for børn.

Håndbogen er udarbejdet som en hjælp til aktører inden for retsvæsenet, som måske ikke er specialister inden for børns rettigheder, herunder advokater, dommere, anklagere, socialarbejdere og andre, der arbejder med nationale myndigheder, samt ikkestatslige organisationer (NGO'er) og andre organer, som kan støde på juridiske problemstillinger vedrørende disse områder. Den kan anvendes som et referencepunkt i forbindelse med både EU-retten og Europarådets retsorden på disse områder, og den forklarer, hvordan hvert område er reguleret i EU-retten og i den europæiske menneskerettighedskonvention (EMRK), den europæiske socialpagt (socialpagten) og andre instrumenter under Europarådet. Hvert kapitel begynder med en tabel med de gældende bestemmelser under de to separate europæiske retsordener, som derefter skitseres i forhold til hvert omfattet emne, således at læseren kan se, hvor de to retsordener konvergerer, og hvor de er forskellige. Der gives i relevante tilfælde også henvisninger til FN's konvention om barnets rettigheder (børnekonventionen) og andre internationale instrumenter.

Retlige aktører fra ikke-EU-medlemsstater, som er medlemsstater i Europarådet og dermed parter i menneskerettighedskonventionen, kan finde oplysninger, som er relevante for deres eget land, ved at gå direkte til afsnittene vedrørende Europarådet. Retlige aktører i EU's medlemsstater skal anvende begge afsnit, da disse stater er bundet af begge retsordener. Hvis der er brug for yderligere information om et særligt emne, findes der en fortegnelse med henvisninger til mere specialiseret materiale i afsnittet »Supplerende læsning« i håndbogen.

Bestemmelserne i menneskerettighedskonventionen præsenteres ved korte henvisninger til udvalgte sager ved Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (Menneskerettighedsdomstolen – EMD), som vedrører det pågældende

emne, der behandles i håndbogen. Disse er udvalgt ud fra Menneskerettighedsdomstolens retspraksis vedrørende børns rettigheder. Denne retspraksis suppleres af henvisninger til andre relevante retsakter og standarder under Europarådet.

EU-retten findes i lovgivningsmæssige initiativer, der er blevet vedtaget, i relevante bestemmelser i traktaterne og i særdeleshed i EU's charter om grundlæggende rettigheder, som fortolket i Den Europæiske Unions Domstols retspraksis (EU-Domstolen – før december 2009: EF-Domstolen).

Den retspraksis, der beskrives eller citeres i denne håndbog, er eksempler på vigtig retspraksis ved både Menneskerettighedsdomstolen og EU-Domstolen. Håndbogen dækker, i det omfang det er muligt på grund af dens begrænsede anvendelsesområde og generelle karakter, den retlige udvikling frem til september 2021.

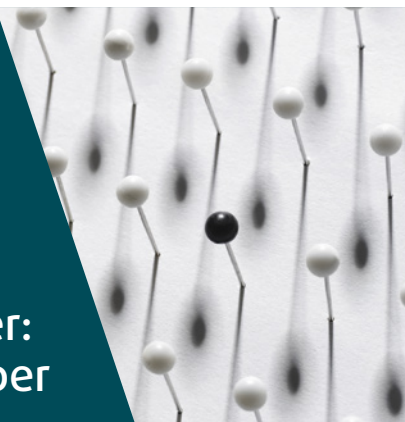
I håndbogens indledning forklares kort de to retssystemers rolle som fastlagt af Europarådet og i EU-retten. Derefter følger ti dybdegående kapitler, der dækker følgende emner:

- borgerlige rettigheder og frihedsrettigheder
- ligestilling og ikkeforskelsbehandling
- spørgsmål vedrørende personlig identitet
- familieliv
- alternativ pleje og adoption
- beskyttelse af børn mod vold og udnyttelse
- økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder
- migration og asyl
- personoplysninger og forbrugerbeskyttelse
- børns rettigheder i straffesager og alternative procedurer.

Hvert kapitel krydshenviser til andre emner og kapitler og giver en dybere forståelse af den gældende retlige ramme. Hovedpunkterne præsenteres i begyndelsen af hvert afsnit.

1

Introduktion til den europæiske lovgivning vedrørende børns rettigheder: kontekst og centrale principper

EU	Omhandlede emner	Europarådet
Chartret om grundlæggende rettigheder, artikel 24 og 32 Traktaten om Den Europæiske Union (TEU), artikel 3, stk. 3	Barnet som rettighedshaver	Konventionen om indsatsen mod menneskehandel, artikel 4, litra d) Konventionen om beskyttelse af børn mod seksuel udnyttelse og seksuelt misbrug (Lanzarote-konventionen), artikel 3, litra a)
Chartret om grundlæggende rettigheder, artikel 24, stk. 2 EU-Domstolen, C-244/06, <i>Dynamic Medien Vertriebs GmbH mod Avides Media AG</i> , 2008 EU-Domstolen, C-112/20, <i>M. A. mod État belge</i> , 2021	Barnets tarv	Lanzarotekonventionen, artikel 30, stk. 1 ECSR, <i>Den Internationale Juristkommission (ICJ) og Det Europæiske Råd for Flygtninge og Personer i Eksil (ECRE) mod Grækenland</i> , klage nr. 173/2018, 2021
Chartret om grundlæggende rettigheder, artikel 24, stk. 1	Børns ret til deltagelse og til at blive hørt	Lanzarotekonventionen, artikel 9 Konventionen om beskyttelse af menneskerettigheder og menneskelig værdighed i forbindelse med anvendelse af biologi og lægevidenskab: Konvention om menneskerettigheder og biomedicin (Oviedokonventionen), artikel 6
Direktiv om bekæmpelse af seksuelt misbrug og seksuel udnyttelse af børn og børnepornografi (2011/93/EU)	Beskyttelse mod vold og/eller seksuel vold	EMRK, artikel 2 (ret til livet), artikel 3 (tortur, umenneskelig og nedværdigende behandling) og artikel 8 (fysisk integritet) Lanzarotekonventionen

EU	Omhandlede emner	Europarådet
Chartret om grundlæggende rettigheder, artikel 14, stk. 2 (ret til uddannelse)	Ret til gratis at følge den obligatoriske undervisning	Socialpagten (revideret), artikel 17, stk. 2 (ret til passende social, juridisk og økonomisk beskyttelse) Protokol nr. 1 til EMRK, artikel 2
Chartret om grundlæggende rettigheder, artikel 21 (ikke-forskelsbehandling)	Forbud mod forskelsbehandling på grund af alder	EMRK, artikel 14 (forbud mod diskriminering) Protokol nr. 12 til EMRK, artikel 1
Chartret om grundlæggende rettigheder, artikel 7 (respekt for privatliv og familieliv) og artikel 24, stk. 3 (kontakt med forældre)	Ret til respekt for privatliv og familieliv	EMRK, artikel 8 (ret til respekt for privatliv og familieliv) Konventionen om retsstillingen for børn født uden for ægteskab Konventionen om adoption af børn (revideret) Konventionen om kontakt vedrørende børn Konventionen om udøvelse af børns rettigheder EMD, <i>Maslov mod Østrig</i> [Storkammer], nr. 1638/03, 2008 (udvisning af klageren, der var dømt for en strafbar handling som barn)

I dette indledende kapitel forklares det, hvordan lovgivningen om børns rettigheder er blevet udarbejdet på europæisk plan, hvilke centrale principper der ligger til grund for dens anvendelse, og hvilke centrale aspekter af børns rettigheder der er omhandlet i europæisk ret. I kapitlet opstilles baggrunden for den emnespecifikke analyse i de efterfølgende kapitler.

Europarådet blev oprettet efter Anden Verdenskrig og samlede de europæiske stater for at værne om menneskerettighederne, demokratiet og retsstatsprincippet i Europa. Europarådet består i dag af 47 medlemsstater, herunder alle EU's medlemsstater. Europarådet vedtog **EMRK** i 1950¹. Menneskerettighedskonvention var det første instrument til at konkretisere og give de rettigheder, der er fastsat i **verdenserklæringen om menneskerettigheder**, bindende virkning. Konventionen finder anvendelse på både voksne og børn. Den fastsætter absolutte rettigheder, som staterne aldrig kan krænke, såsom retten til

1 Europarådet (1995), **den europæiske menneskerettighedskonvention**, vedtaget den 4. november 1950 og ikrafttrådt den 3. september 1953.

livet eller forbuddet mod tortur, og den beskytter visse rettigheder og friheder, der kun kan begrænses ved lov, når det er nødvendigt i et demokratisk samfund, f.eks. retten til frihed og sikkerhed eller retten til respekt for privatliv og familieliv.

Menneskerettighedsdomstolen blev oprettet ved konventionens artikel 19 som en retslig mekanisme, der skal sikre, at staterne overholder deres forpligtelser i henhold til konventionen.

Menneskerettighedsdomstolen behandler klager fra enkeltpersoner, grupper af enkeltpersoner eller juridiske personer vedrørende påstande om krænkelse af konventionen. Den kan også undersøge mellemstatslige sager anlagt af en eller flere af Europarådets medlemsstater mod en anden medlemsstat. Siden [protokol nr. 16 til EMRK](#) trådte i kraft den 1. august 2018 har de øverste domstole i en deltagerstat desuden haft mulighed for at anmode Domstolen om rådgivende udtalelser om principielle spørgsmål vedrørende fortolkningen eller anvendelsen af de rettigheder og friheder, som er defineret i Konventionen eller dens protokoller.

Staterne har en international forpligtelse til at sikre, at deres embedsmænd efterlever menneskerettighedskonventionen. Alle Europarådets medlemsstater har nu inkorporeret eller gennemført menneskerettighedskonventionen i deres nationale lovgivning, hvilket betyder, at staternes dommere og embedsmænd skal handle i overensstemmelse med konventionens bestemmelser.

[Socialpagten](#)² (revideret i 1996³) er en anden vigtig menneskerettighedstraktat fra Europarådet om beskyttelse af sociale rettigheder med specifikke bestemmelser om børns rettigheder. De deltagende staters opfyldelse af forpligtelserne i henhold til chartret er underlagt tilsyn af Den Europæiske Komité for Sociale Rettigheder (ECSR), som vælges af Europarådets Ministerkomité til at overvåge overholdelsen af chartret gennem to komplementære mekanismer, nemlig gennem kollektive klager indgivet af arbejdsmarkedets parter og NGO'er og gennem nationale rapporter udarbejdet af de kontraherende stater. ECSR's afgørelser og konklusioner skal respekteres af staterne, selv om de ikke kan håndhæves direkte i de nationale retssystemer.

2 Europarådet (1961), [den europæiske socialpagt](#), CETS nr. 35, 18.10.1961.

3 Europarådet (1996), [den europæiske socialpagt \(revideret\)](#), CETS nr. 163, 3.5.1996.

EU har udviklet sig fra de tre europæiske organisationer, der blev oprettet i 1950'erne. De oprindelige EF-traktater indeholdt ingen henvisninger til menneskerettigheder eller beskyttelsen heraf. Efterhånden som der kom sager for EF-Domstolen (nu EU-Domstolen) med påståede krænkelse af menneskerettighederne som følge af fællesskabsretten, udviklede Domstolen i slutningen af 1960'erne og begyndelsen af 1970'erne imidlertid et kompleks af dommerskabt ret, der blev kendt som fællesskabsrettens »almindelige grundsætninger«. Ifølge EU-Domstolen skulle disse almindelige grundsætninger afspejle indholdet af den menneskerettighedsbeskyttelse, der findes i nationale forfatninger og menneskerettighedstraktater, især menneskerettighedskonventionen, og EU-Domstolen skulle sikre, at fællesskabsretten er i overensstemmelse med disse grundsætninger.

EU-systemet for beskyttelse af menneskerettigheder har udviklet sig fra Domstolens retspraksis gennem ændringer af traktaterne for at bekræfte beskyttelsen af grundlæggende rettigheder i EU. Maastrichttraktaten indeholdt en henvisning til menneskerettighedskonventionen og medlemsstaternes fælles forfatningsmæssige traditioner som generelle principper for EU-retten, og Amsterdamtraktaten bekræftede, at Unionen bygger på disse principper (Lissabontraktaten opregner dem som »værdier« i artikel 2 i traktaten om Den Europæiske Union (TEU)).

Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder, der blev vedtaget i 2000, indeholder en række borgerlige, politiske, økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder. Da Lissabontraktaten trådte i kraft i 2009, fik chartret samme retlige værdi som traktaterne, hvilket betyder, at EU-institutionerne er forpligtet til at overholde det. EU-medlemsstaterne skal overholde chartret, når de gennemfører EU-retten. Hvis man sammenligner disse henvisninger med ordlyden af tilsvarende bestemmelser i nationale forfatninger, fremstår chartret som et bemærkelsesværdigt detaljeret sæt af børns rettigheder⁴.

Alle EU's medlemsstater og Europarådets medlemsstater er parter i [FN's konvention om barnets rettigheder](#) (børnekonventionen)⁵. De vejledende principper i børnekonventionen såsom princippet om barnets tarv, forbuddet mod

4 Se Toggenburg, G. N. (2019), »Die Rechte der Kinder und der Mehrwert der EU-Grundrechtecharta«, *Interdisziplinäre Zeitschrift für Familienrecht*, iFamZ, august 2019, s. 263-265.

5 [FN's konvention om barnets rettigheder](#), som blev vedtaget og åbnet for undertegnelse, ratificering og tiltrædelse af FN's Generalforsamling ved resolution 44/25 af 20. november 1989 og trådte i kraft den 2. september 1990 i overensstemmelse med artikel 49.

forskelsbehandling, retten til livet, overlevelse og udvikling og barnets ret til at blive hørt er blevet indarbejdet i EU's og Europarådets retsakter.

1.1. Nøglebegreber

Hovedpunkter

- Et barn defineres som ethvert menneske under 18 år.
- Børn er rettighedshavere og ikke kun omfattet af beskyttelse.

1.1.1. Anvendelsesområdet for den europæiske lovgivning om børns rettigheder

I dette afsnit er der fokus på de juridisk bindende instrumenter, som er vedtaget af Europarådet og EU, samt på Menneskerettighedsdomstolens, EU-Domstolens og andre relevante overvågningsorganers retspraksis. Der henvises i relevante sammenhænge til andre europæiske kilder, der påvirker udviklingen af den europæiske lovgivning om børns rettigheder, herunder centrale politiske dokumenter, retningslinjer og andre ikkebindende/bløde instrumenter.

Børn som rettighedshavere nyder godt af alle menneskerettigheder og grundlæggende rettigheder og er omfattet af særlige bestemmelser på grund af deres specifikke egenskaber og behov. En del af den europæiske retspraksis er udledt af retssager anlagt af forældre eller andre juridiske repræsentanter for børn som følge af børnenes begrænsede retsevne. Formålet med denne håndbog er at illustrere, hvordan der i lovgivningen tages hensyn til børns særlige rettigheder, men også at illustrere betydningen af forældre og værger eller andre juridiske repræsentanter, og der henvises, hvor det er relevant, til situationer, hvor omsorgspersoner i særlig grad har rettigheder og pligter i forhold til barnet. Under sådanne omstændigheder benyttes tilgangen i [børnekonventionen](#), nemlig at forældremyndighed skal udøves, således at barnets tarv kommer i første række, og på en måde, der svarer til den løbende udvikling af barnets evner.

1.1.2. Barnet som rettighedshaver

Inden for rammerne af folkeretten fastlægges det i børnekonventionens artikel 1, at et barn er »ethvert menneske under 18 år«. Dette er den juridiske parameter, der i dag, også i Europa, anvendes til at definere, hvad et barn er.

I EU-retten findes der ikke en fælles formel definition af et »barn« nedfældet i en af traktaterne, deres afledte lov eller retspraksis. I de fleste EU-retsakter anvendes definitionen af et barn som en person under 18 år. I nogle retsakter er definitionen imidlertid bredere. I EU-reglerne om retten til fri bevægelighed for unionsborgere og deres familiemedlemmer defineres »børn« f.eks. som »direkte efterkommere [...], som ikke er fyldt 21 år, eller som forsørges«⁶, hvilket i det væsentlige underbygger et biologisk og økonomisk begreb i modsætning til et begreb, der tager udgangspunkt i mindreårighed.

I nogle EU-love tillægges børn forskellige rettigheder afhængigt af deres alder. I [direktiv 94/33/EF om beskyttelse af unge på arbejdspladsen](#)⁷, som omhandler børns adgang til beskæftigelse og deres arbejdsvilkår på tværs af EU's medlemsstater, sondres der eksempelvis mellem »ung« (et generelt udtryk for enhver person under 18 år), »15-17-årig« (enhver ung, der er fyldt 15 år, men endnu ikke 18 år, og som ikke længere følger en obligatorisk fuldtidsundervisning) og »barn« (enhver ung under 15 år, som generelt ikke må påtage sig formel beskæftigelse).

På andre EU-retlige områder, herunder især områder, hvor EU's indsats supplerer medlemsstaternes (f.eks. social sikring, immigration og uddannelse), overlades definitionen af et barn til den nationale ret. Inden for disse sammenhænge anvendes generelt børnekonventionens definition.

I Europarådets retsorden anvendes børnekonventionens definition af et barn i de fleste instrumenter. Eksempler omfatter artikel 4, litra d), i [Europarådets konvention om indsatsen mod menneskehandel](#)⁸ og artikel 3, litra a), i [Europa-](#)

6 Europa-Parlamentets og Rådets [direktiv 2004/38/EF](#) af 29. april 2004 om unionsborgeres og deres familiemedlemmers ret til at færdes og opholde sig frit på medlemsstaternes område, om ændring af forordning (EF) nr. 1612/68 og om ophævelse af direktiv 64/221/EØF, 68/360/EØF, 72/194/EØF, 73/148/EØF, 75/34/EØF, 75/35/EØF, 90/364/EØF, 90/365/EØF og 93/96/EØF (EUT L 158 af 30.4.2004), artikel 2, stk. 2, litra c).

7 [Direktiv 94/33/EF](#) af 22. juni 1994 om beskyttelse af unge på arbejdspladsen (EFT 1994 L 216, s. 12), artikel 3.

8 Europarådet, [konventionen om indsatsen mod menneskehandel](#), CETS nr. 197, 16.5.2005.

rådets konvention om beskyttelse af børn mod seksuel udnyttelse og seksuelt misbrug (Lanzarotekonventionen)⁹.

EMRK indeholder ikke en definition af et barn, men konventionens artikel 1 forpligter de kontraherende parter til at garantere »enhver person« under deres jurisdiktion de rettigheder og friheder, der angives i konventionen. I artikel 14 i EMRK sikres nydelsen af de rettigheder, der er anerkendt i konventionen, enhver »uden forskel«, herunder på grund af alder¹⁰. Menneskerettighedsdomstolen har accepteret søgsmål fra og på vegne af børn, uanset alder¹¹. I sin retspraksis har denne domstol accepteret børnekonventionens definition af et barn¹² og har tilsluttet sig begrebet »under 18 år«.

Den samme definition gælder for [socialpagten](#) og ECSR's fortolkning heraf¹³.

1.2. Baggrunden for børns rettigheder i Europa

Hovedpunkter

- EU-retten beskytter børns rettigheder gennem primær og afledt ret på forskellige områder, såsom forbrugerbeskyttelse, asyl og migration, civil- og strafferetligt samarbejde og databeskyttelse.
- Europarådets retsorden er baseret på en række konventioner med fokus på børns rettigheder samt på bløde lovgivningsinstrumenter, såsom henstillinger fra Ministerkomitéen.

-
- 9 Europarådet, [konventionen om beskyttelse af børn mod seksuel udnyttelse og seksuelt misbrug](#), CETS nr. 201, 25.10.2007.
- 10 EMD, [Schwizgebel mod Schweiz](#), nr. 25762/07, 10.6.2010. Se endvidere FRA og Menneskerettighedsdomstolen (2018), [Håndbog om europæisk lovgivning om ikke-forskelsbehandling](#), Luxembourg, Publikationskontoret, 21.3.2018, s. 103.
- 11 Se f.eks. EMD, [Marckx mod Belgien](#), nr. 6833/74, 13.6.1979, hvor det klagende barn var seks år gammelt, da Menneskerettighedsdomstolen afsagde sin dom. Se også EMD, [C mod Kroatien](#), nr. 80117/17, 8.10.2020.
- 12 Se f.eks. EMD, [Güveç mod Tyrkiet](#), nr. 70337/01, 20.1.2009, og EMD, [Çoşelav mod Tyrkiet](#), nr. 1413/07, 9.10.2012.
- 13 ECSR, [Defence for Children International \(DCI\) mod Nederlandene](#), klage nr. 47/2008, 20.10.2009, præmis 25.

EU og Europarådet har begge lovgivet på flere områder, der er relevante for børns rettigheder. Det interinstitutionelle samarbejde er særlig stærkt mellem Europarådet og EU. Udviklingen af europæisk ret er også baseret på vigtige instrumenter, der er vedtaget af internationale institutioner, såsom Haagerkonferencen om International Privatret¹⁴.

1.2.1. EU: udviklingen af børns rettigheder og beskyttelsens omfang

Historisk har europæisk børneret generelt sigtet mod specifikke børnerelaterede aspekter af bredere økonomiske og politiske initiativer, f.eks. inden for forbrugerbeskyttelse¹⁵ og den frie bevægelighed for personer¹⁶. Indførelsen af [Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder](#) i 2000, [Lissabontraktatens](#) ikrafttræden i 2009¹⁷ og den strategiske politiske udvikling, herunder vedtagelsen af EU-strategien for børns rettigheder 2021-2024, skabte nyt momentum for børns rettigheder i EU.

Med Lissabontraktatens ikrafttræden den 1. december 2009 fik chartret samme retlige status som EU-traktaterne (artikel 6 i TEU). EU-institutionerne er bundet af traktaten i forbindelse med alle deres handlinger, og EU's medlemsstater skal overholde traktaten, når de gennemfører EU-retten. Chartret indeholder de første detaljerede henvisninger til børns rettigheder på EU-forfatningsniveau, herunder gennem anerkendelse af børns ret til gratis at følge den obligatoriske undervisning (artikel 14, stk. 2), et forbud mod forskelsbehandling på grund af alder (artikel 21) og et forbud mod børnearbejde og udnyttende

14 Se f.eks. [kapitel 5](#), der illustrerer, hvordan EU's familieretlige regler vedrørende børnebortførelse på tværs af grænserne fungerer sammen med konventionen af 25. oktober 1980 om de civilretlige virkninger af internationale børnebortførelser (Haagerkonventionen om børnebortførelser). Under konventionens [mandat \(2020-2021\)](#) har CDENF (Steering Committee for the Rights of the Child – styrekomiteén for barnets rettigheder) til opgave at sikre samarbejde og synergier med EU.

15 F.eks. Europa-Parlamentets og Rådets [direktiv 2009/48/EF](#) af 18. juni 2009 om sikkerhedskrav til legetøj (EUT 2009 L 170), som omhandler sikkerhedsforanstaltninger vedrørende børns legetøj.

16 F.eks. Europa-Parlamentets og Rådets [direktiv 2004/38/EF](#) af 29. april 2004 om unionsborgernes og deres familiemedlemmers ret til at færdes og opholde sig frit på medlemsstaternes område, om ændring af forordning (EØF) nr. 1612/68 og om ophævelse af direktiv 64/221/EØF, 68/360/EØF, 72/194/EØF, 73/148/EØF, 75/34/EØF, 75/35/EØF, 90/364/EØF, 90/365/EØF og 93/96/EØF (EUT 2004 L 158).

17 Artikel 3 i [Lissabontraktaten om ændring af traktaten om Den Europæiske Union og traktaten om oprettelse af Det Europæiske Fællesskab](#), undertegnet i Lissabon den 13. december 2007 (EUT 2007 C 306).

arbejde for unge (artikel 32). Chartret indeholder ydermere en særlig bestemmelse om børns rettigheder (artikel 24), der omhandler tre centrale børnerettighedsprincipper: retten til den beskyttelse og omsorg, der er nødvendig for deres trivsel (artikel 24, stk. 1), retten til frit at udtrykke deres synspunkter og til, at der tages hensyn hertil i overensstemmelse med deres alder og modenhed (artikel 24, stk. 1), retten til, at barnets tarv kommer i første række i alle handlinger vedrørende børn (artikel 24, stk. 2), retten til regelmæssigt at have personlig forbindelse og direkte kontakt med begge sine forældre, medmindre dette er i modstrid med dets interesser (artikel 24, stk. 3), og retten til privatliv og familieliv (artikel 7). Hvis man sammenligner disse henvisninger med ordlyden af tilsvarende bestemmelser i nationale forfatninger, fremstår chartret som et bemærkelsesværdigt detaljeret sæt af børns rettigheder¹⁸.

I henhold til chartrets artikel 51, stk. 2, og artikel 6, stk. 1, i TEU udvider chartret ikke EU's kompetencer og ændrer eller skaber ingen nye kompetencer eller nye opgaver for EU.

Lissabontraktaten styrkede EU's mulighed for at fremme børns rettigheder, ikke mindst ved at udpege »beskyttelse af børns rettigheder« som et generelt mål for EU (artikel 3, stk. 3, i TEU) og som et vigtigt aspekt af EU's politik for eksterne forbindelser (artikel 3, stk. 5, i TEU). Mere specifikke referencer til barnet findes i [traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde \(TEUF\)](#)¹⁹, som giver EU mulighed for at vedtage lovgivningsforanstaltninger, der har til formål at bekæmpe seksuel udnyttelse og menneskehandel (artikel 79, stk. 2, litra d), og artikel 83, stk. 1).

Dette har ført til vedtagelse af [direktivet om bekæmpelse af seksuelt misbrug af børn, seksuel udnyttelse af børn og børnepornografi](#)²⁰ og [direktivet om forebyggelse og bekæmpelse af menneskehandel og beskyttelse af ofrene herfor](#)²¹, som også indeholder bestemmelser, der omhandler børneofres specifikke behov. [Direktivet om minimumsstandarder for ofre for kriminalitet med](#)

18 Se Toggenburg, G. N. (2019), »Die Rechte der Kinder und der Mehrwert der EU-Grundrechtecharta«, *Interdisziplinäre Zeitschrift für Familienrecht*, iFamZ, august 2019, s. 263-265.

19 Se de konsoliderede udgaver af [traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde \(TEUF\)](#) (EUT 2012 C 326).

20 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2011), [direktiv 2011/93/EU](#) (EUT 2011 L 335).

21 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2011), [direktiv 2011/36/EU](#) (EUT 2011 L 101).

hensyn til rettigheder, støtte og beskyttelse indeholder også mange bestemmelser med specifik vægt på børn²². Desuden fastsætter et nyligt direktiv **retsikkerhedsgarantier for børn, der er mistænkte eller tiltalte i straffesager**²³.

Sideløbende med den retlige udvikling er der kommet vigtige politiske instrumenter vedrørende børns rettigheder, indledningsvis inden for rammerne af EU's dagsorden for eksternt samarbejde og efterfølgende også vedrørende interne anliggender. I 2021 blev **EU-strategien for børns rettigheder**²⁴ vedtaget sammen med specifikke foranstaltninger til bekæmpelse af børnefattigdom og social udstødelse under **den europæiske børnegaranti**. I EU-strategien for børns rettigheder tager Kommissionen fat på vedvarende og nye udfordringer og foreslår konkrete prioriterede tiltag på seks nøgleområder:

- børns deltagelse i det politiske og demokratiske liv
- socioøkonomisk inklusion, sundhed og uddannelse
- bekæmpelse af vold mod børn og sikring af beskyttelse af børn
- børnevenlig retspleje
- digital- og informationssamfundet
- den globale dimension.

Et sikkert og pålideligt digitalt rum er en hjørnesteen i det europæiske digitale samfund. Børn bør navnlig kunne drage fordel af de hidtil usete muligheder i den digitale tidsalder for at blive tillidsfulde, kompetente og aktive digitale borgere. Ajourføringen af den **europæiske strategi for et bedre internet for børn**²⁵ (BIK-strategien) i 2022 vil udgøre komponenten for digitale rettigheder i paraplystrategien for børns rettigheder.

22 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2012), **direktiv 2012/29/EU** (EUT 2012 L 315).

23 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2016), **direktiv 2016/800/EU** (EUT 2016 L 132, s. 1).

24 EU, Europa-Kommissionen (2021), **EU-strategi for børns rettigheder 2021-2024**.

25 <https://digital-strategy.ec.europa.eu/da/policies/strategy-better-internet-kids>.

Børnegarantien tackler børnefattigdom og social udstødelse gennem foranstaltninger inden for førskoleundervisning og børnepasning, uddannelse, sundhedspleje, ernæring og boliger²⁶.

EU kan kun lovgive inden for de rammer, hvor Unionen har kompetence i henhold til traktaterne (artikel 2-4 i TEUF). Da børns rettigheder er et tværsektorielt emne, skal EU's kompetence fastlægges i hvert enkelt tilfælde. Indtil videre omfatter de områder, som er relevante for børns rettigheder, og hvor EU har vedtaget omfattende lovgivning, følgende:

- forbrugerbeskyttelse
- asyl og migration
- samarbejde i civil- og strafferetlige sager
- databeskyttelse.

1.2.2. Europarådet: udviklingen af børns rettigheder og beskyttelsens omfang

Europarådet har siden sin oprettelse haft et klart mandat til at beskytte og fremme menneskerettighederne. Dets primære traktat om menneskerettigheder, som er ratificeret af alle Europarådets medlemsstater – konventionen til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder samt EMRK og tillægsprotokollerne hertil – indeholder specifikke bestemmelser vedrørende børn. De vigtigste bestemmelser er følgende: artikel 5, stk. 1, litra d), som omhandler forvaring af en mindreårig ifølge lovlig kendelse med det formål at føre tilsyn med hans opdragelse; artikel 6, stk. 1, som begrænser retten til en offentlig rettergang, når det kræves af hensynet til mindreårige; artikel 2 i protokol nr. 1, som omhandler retten til uddannelse og kræver, at staten skal respektere forældrenes religiøse og filosofiske overbevisning i forbindelse med uddannelsen af deres børn. Alle de øvrige almindelige bestemmelser i menneskerettighedskonventionen gælder desuden for alle, også børn. Nogle er angiveligt særligt relevante for børn, f.eks. artikel 8, som garanterer retten til privatliv og familieliv, og artikel 3, som forbyder tortur og umenneskelig

26 Rådet for Den Europæiske Union (2021), [Rådets henstilling \(EU\) 2021/1004 af 14. juni 2021 om oprettelse af en europæisk børnegaranti](#), ST/9106/2021/INIT (EUT 2021 L 223).

eller nedværdigende behandling eller straf. Ved i sin fortolkning at fokusere på de positive forpligtelser, der er indbygget i menneskerettighedskonventionens bestemmelser, har Menneskerettighedsdomstolen udviklet omfattende retspraksis vedrørende børns rettigheder, herunder hyppige henvisninger til børnekonventionen. Menneskerettighedsdomstolen analyserer dog hvert enkelt søgsmål og giver derfor ikke en omfattende oversigt over børns rettigheder som fastsat i menneskerettighedskonventionen.

Europarådets anden primære menneskerettighedstraktat, [socialpagten](#) (revideret i 1996), omhandler beskyttelsen af sociale rettigheder og indeholder specifikke bestemmelser vedrørende børns rettigheder. Den indeholder to bestemmelser, som er særligt vigtige for børns rettigheder. I artikel 7 fastsættes forpligtelsen til at beskytte børn mod økonomisk udnyttelse. I henhold til artikel 17 skal staten træffe alle egnede og nødvendige foranstaltninger for at sikre, at børn modtager den omsorg, pleje, uddannelse og undervisning, de har behov for (herunder gratis uddannelse på primær- og sekundærtrinet), for at beskytte børn og unge mod vanrøgt, vold eller udnyttelse og for at beskytte børn, der er afskåret fra deres familie. Gennemførelsen af socialpagten kontrolleres af Den Europæiske Komité for Sociale Rettigheder (ECSR), som er sammensat af 15 uafhængige eksperter, der vælges af Europarådets Ministerkomité. ECSR overvåger, om national lovgivning og praksis er i overensstemmelse med socialpagten.

Europarådet har desuden vedtaget en række traktater, der omhandler specifikke spørgsmål vedrørende børns rettigheder. Disse omfatter:

- [konventionen om beskyttelse af børn mod seksuel udnyttelse og seksuelt misbrug \(Lanzarotekonventionen\)](#)
- [konventionen om udøvelse af børns rettigheder](#)²⁷
- [konventionen om retsstillingen for børn født uden for ægteskab](#)²⁸
- [konventionen om adoption af børn](#), revideret i 2008²⁹

27 Europarådet (1996), [europæisk konvention om udøvelse af børns rettigheder](#), CETS nr. 160, 25.1.1996.

28 Europarådet (1975), [europæisk konvention om retsstillingen for børn født uden for ægteskab](#), CETS nr. 85, 15.10.1975.

29 Europarådet (2008), [konventionen om adoption af børn \(revideret\)](#), CETS nr. 202, 27.11.2008.

- konventionen om kontakt vedrørende børn³⁰
- konventionen til forebyggelse og bekæmpelse af vold mod kvinder og vold i hjemmet (Istanbulkonventionen)³¹.

På politisk plan har Europarådet siden 2006 gennemført programmet »Building a Europe for and with Children« (Et Europa for og med børn), som er en tværgående handlingsplan, der inddrager de nationale regeringer, civilsamfundet, EU og andre internationale organisationer og interessenter. Styrekomitéen for barnets rettigheder (Steering Committee for the Rights of the Child – CDENF), der blev nedsat i 2020 som efterfølgeren til den tidligere ad-hoc-komité, Ad hoc Committee for the Rights of the Child (2016-2019), koordinerer det mellemstatslige arbejde på dette område. Programmet fremmer en holistisk og integreret tilgang til børns rettigheder og integrerer børns rettigheder på alle relevante politikområder i Europarådet³².

Inden for dette program har Europarådets Ministerkomité vedtaget en række bløde lovgivningsinstrumenter, som giver praktisk vejledning i, hvordan bindende europæiske retsakter, der er relevante for børn, suppleres, herunder:

- henstilling om integrerede nationale strategier for beskyttelsen af børn mod vold³³
- *retningslinjer for børnevenlig retspleje*³⁴
- *retningslinjer for børnevenlig sundhedspleje*³⁵
- henstilling om børns rettigheder og børne- og familievenlige sociale ydelser³⁶

30 Europarådet (2003), *konventionen om kontakt vedrørende børn*, CETS nr. 192, 15.5.2003.

31 Europarådet (2011), *konventionen til forebyggelse og bekæmpelse af vold mod kvinder og vold i hjemmet*, CETS nr. 210, 11.5.2011.

32 Europarådets *websted om børns rettigheder*.

33 Europarådets Ministerkomité (2009), *Recommendation CM/Rec(2009)10 of the Committee of Ministers to member states on integrated national strategies for the protection of children from violence*, 18.11.2009.

34 Europarådets Ministerkomité (2010), *retningslinjer for børnevenlig retspleje*, 17.11.2010.

35 Europarådets Ministerkomité (2011), *retningslinjer for børnevenlig sundhedspleje*, 21.9.2011.

36 Europarådets Ministerkomité (2011), *Recommendation Rec (2011)12 on children's rights and social services friendly to children and families*, 16.11.2011.

- henstilling om inddragelse af børn og unge under 18 år³⁷
- henstilling om børn med fængslede forældre³⁸
- henstilling om et effektivt værgemål for uledsagede børn og børn, der er blevet adskilt fra deres familie i forbindelse med migration³⁹
- henstilling om retningslinjer for respekt, beskyttelse og opfyldelse af børns rettigheder i det digitale miljø⁴⁰.

Europarådets mellemstatslige arbejde på området børns rettigheder er baseret på en række forskellige strategier for børns rettigheder. Europarådets strategi for børns rettigheder gennemføres i synergi med de foreslåede prioriteter og tiltag i andre af Europarådets strategier og handlingsplaner såsom [handicap-strategien \(2017-2023\)](#), [terrorbekæmpelsesstrategien \(2018-2022\)](#), [strategien for ligestilling mellem kønnene \(2018-2023\)](#), [den strategiske handlingsplan for integration af romaer og rejsende \(2020-2025\)](#), [den strategiske handlingsplan for menneskerettigheder og teknologi inden for biomedicin \(2020-2025\)](#), [strategien for ungdomssektoren 2030](#) og [handlingsplanen for beskyttelse af sårbare personer i forbindelse med migration og asyl i Europa \(2021-2025\)](#)⁴¹.

Den nye strategi for børns rettigheder (2022-2027) har seks prioriterede nøgleområder: frihed fra vold, lige muligheder og social inklusion, adgang til og sikker anvendelse af teknologier for alle børn, børnevenlig retspleje, at give alle børn en stemme og børns rettigheder i krise- og nødsituationer.

37 Europarådets Ministerkomité (2012), [Recommendation Rec\(2012\)2 on the participation of children and young people under the age of 18](#), 28.3.2012.

38 Europarådets Ministerkomité (2018), [Recommendation CM/Rec\(2018\)5 concerning children with imprisoned parents](#), 4.4.2018.

39 Europarådets Ministerkomité (2019), [Recommendation CM/Rec\(2019\)11 on effective guardianship for unaccompanied and separated children in the context of migration](#), 11.12.2019.

40 Europarådets Ministerkomité (2018), [Recommendation CM/Rec\(2018\)7 on Guidelines to respect, protect and fulfil the rights of the child in the digital environment](#), 4.7.2018.

41 Europarådet, [Disability Strategy 2017-2023](#), 30.11.2016, Europarådet, [Counter-Terrorism Strategy \(2018-2022\)](#), CM(2018)86, 4.7.2018, Europarådet, [Gender Equality Strategy 2018-2023](#), 7.3.2018, Europarådet, [Komitéen for Bioetik \(DH-BIO\), Strategic Action Plan on Human Rights and Technologies in Biomedicine \(2020-2025\)](#), 18.12.2019, Europarådets Ministerkomité, [Youth Sector Strategy 2030](#), 22.1.2020, Europarådets Ministerkomité (2020), [Council of Europe Strategic Action Plan for Roma and Traveller Inclusion \(2020-2025\)](#), 22.1.2020, og Europarådets Ministerkomité (2021), [Action Plan on protecting vulnerable persons in the context of migration and asylum in Europe \(2021-2025\)](#), 5.5.2021.

1.3. Den europæiske lovgivning om børns rettigheder og FN-konventionen om barnets rettigheder

Hovedpunkt

- Den europæiske lovgivning om børns rettigheder er generelt baseret på FN-konventionen om barnets rettigheder (børnekonventionen).

Børnekonventionen spiller en vigtig rolle på europæisk plan, da alle Europarådets medlemsstater er parter i konventionen. Den fastsætter fælles retlige forpligtelser for medlemsstaterne og former den måde, hvorpå de europæiske institutioner udvikler og anvender børns rettigheder.

Børnekonventionen er derved blevet prøvestenen for udviklingen af den europæiske lovgivning om børns rettigheder med det resultat, at Europarådet og EU i stigende grad udnytter dens indflydelse. Især integrationen af børnekonventionens principper og bestemmelser i bindende instrumenter og retspraksis på europæisk plan åbner op for mere effektive håndhævelseskanaler for parter, der ønsker at påberåbe sig børns rettigheder i Europa. [FN's Komité for Barnets Rettigheder](#), som overvåger gennemførelsen af konventionen og dens valgfrie protokoller og giver vejledning om fortolkningen af konventionen gennem sine generelle bemærkninger, er af stor betydning for EU og Europarådet. Specifikke henvisninger til FN-komitéens mest relevante dokumenter er medtaget i denne håndbog.

EU kan ikke blive part i børnekonventionen, da traktaten ikke giver andre enheder end stater mulighed for at tiltræde den. EU henviser imidlertid til »de generelle principper i EU-retten« (skrevne og uskrevne principper, som de følger af medlemsstaternes fælles forfatningsmæssige traditioner) som EU-retskilder sammen med EU-traktaterne. EU-Domstolen har bekræftet, at enhver forpligtelse, der følger af medlemskabet af EU, ikke må stride mod medlemsstaternes forpligtelser, som følger af deres nationale forfatninger og internationale menneskerettighedsforpligtelser⁴². Da alle EU's medlemsstater har ra-

42 F.eks. EU-Domstolen, C-4/73, *J. Nold, Kohlen- und Baustoffgroßhandlung mod Kommissionen for de Europæiske Fælleskaber*, 14.5.1974.

tificeret børnekonventionen, har EU pligt til at overholde dens principper og bestemmelser, i det mindste i forhold, der ligger inden for EU's kompetence.

Denne forpligtelse bestyrkes i andre EU-traktater og navnlig i [EU's charter om grundlæggende rettigheder](#). Chartrets artikel 24 er direkte inspireret af bestemmelserne i konventionen om barnets rettigheder, herunder to af de generelle »børnekonventionsprincipper«⁴³, navnlig princippet om barnets tarv (børnekonventionens artikel 3) og princippet om barnets deltagelse (børnekonventionens artikel 12)⁴⁴. På EU-plan indeholder lovgivningsinstrumenter vedrørende børn næsten uden undtagelse enten en udtrykkelig henvisning til artikler i børnekonventionen eller dens principper såsom barnets tarv, barnets ret til at deltage i beslutninger, der berører det, eller barnets ret til beskyttelse mod forskelsbehandling. EU-Domstolen har også ofte henvist til forbindelsen mellem EU-traktaterne og børnekonventionen⁴⁵.

Europarådet er som organisation ikke retligt bundet af børnekonventionen eller dens valgfrie protokoller⁴⁶, selv om alle Europarådets medlemsstater er parter i denne konvention. Da EMRK skal fortolkes i overensstemmelse med de generelle folkeretlige principper, bør alle relevante folkeretlige regler, som gælder i forbindelser mellem de kontraherende parter i EMRK, tages i betragtning, og de forpligtelser, som EMRK pålægger dens kontraherende parter på området for børns rettigheder, skal mere specifikt fortolkes i lyset af børnekonventionen⁴⁷. ECSR har også udtrykkeligt henvist til børnekonventionen i sine afgørel-

43 De Forenede Nationer, Komitéen for Barnets Rettigheder (2003), *General Comment No. 5 (2003): General measures of implementation of the Convention on the Rights of the Child (arts. 4, 42 and 44, para. 6)*, CRC/GC/2003/5, 27.11.2023, punkt 12.

44 EU, Europa-Parlamentet, EU-Rådet, Europa-Kommissionen (2007), *Forklaringer til chartret om grundlæggende rettigheder* (EUT 2007 C 303, s. 17).

45 Se f.eks. EU-Domstolen, C-112/20, *M. A. mod État belge*, 11.3.2021, præmis 37.

46 De Forenede Nationer (2000), *valgfri protokol til konventionen om barnets rettigheder vedrørende inddragelse af børn i væbnede konflikter*, Generalforsamlingens resolution A/RES/54/263, 25.5.2000, De Forenede Nationer (2011), *valgfri protokol til konventionen om barnets rettigheder vedrørende en kommunikationsprocedure*, Generalforsamlingens resolution A/RES/66/138, 19.12.2011, og De Forenede Nationer (2000), *valgfri protokol til konventionen om barnets rettigheder vedrørende salg af børn, børneprostitution og børnepornografi*, Generalforsamlingens resolution A/RES/54/263, 25.5.2000.

47 EMD, *Harroudj mod Frankrig*, nr. 43631/09, 4.10.2012, præmis 42.

ser⁴⁸. Europarådets aktiviteter i forbindelse med fastsættelse af standarder og udformning af traktater påvirkes desuden af børnekonventionens principper og bestemmelser. *Retningslinjerne for børnevenlig retspleje* er f.eks. direkte baseret på en række bestemmelser i børnekonventionen for ikke at nævne de ledsagende generelle bemærkninger fra FN's Komité for Barnets Rettigheder⁴⁹.

1.4. De europæiske domstoles rolle i fortolkningen og håndhævelsen af børns rettigheder

Hovedpunkter

- EU-Domstolen, der ofte henviser til børnekonventionen, har truffet afgørelser vedrørende børns rettigheder på områder som migration, fri bevægelighed, sædvanligt opholdssted og ikkeforskelsbehandling.
- Menneskerettighedsdomstolen har en omfattende retspraksis vedrørende børns rettigheder. De fleste af disse sager er omfattet af artikel 8 i EMRK, som garanterer retten til respekt for privatliv og familieliv.

1.4.1. Den Europæiske Unions Domstol

I sager vedrørende børns rettigheder har EU-Domstolen indtil videre hovedsagelig behandlet såkaldte anmodninger om præjudicielle afgørelser (artikel 267 i TEUF). Disse er sager, hvor en national retsinstit forelægger EU-Domstolen

48 ECSR, *Den Internationale Juristkommission (ICJ) og Det Europæiske Råd for Flygtninge og Personer i Eksil (ECRE) mod Grækenland*, klage nr. 173/2018, 26.1.2021, præmis 158, ECSR, *Verdensorganisationen mod Tortur (OMCT) mod Irland*, klage nr. 18/2003, 7.12.2004, præmis 61-63, ECSR, *Defence for Children International (DCI) mod Nederlandene*, klage nr. 47/2008, 20.10.2009 og ECSR, *Det Internationale Menneskerettighedsforbund (FIDH) mod Frankrig*, klage nr. 14/2003, 8.9.2004.

49 Se FN's Komité for Barnets Rettigheder (2007), *General Comment No. 10 (2007) on children's rights in juvenile justice*, CRC/C/GC/10, 25.4.2007, FN's Komité for Barnets Rettigheder (2009), *General Comment No. 12 (2009) on the right of the child to be heard*, CRC/C/GC/12, 1.7.2009, FN's Komité for Barnets Rettigheder (2013), *General Comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interest taken as a primary consideration (art. 3, para. 1)*, CRC/C/GC/14, 29.5.2013, FN's Komité for Barnets Rettigheder (2021), *General Comment No. 25 (2021) on children's rights in relation to the digital environment*, CRC/C/GC/25, 2.3.2021, FN's Komité for Barnets Rettigheder (2019), *General Comment No. 24 (2019) on children's rights in the child justice system*, CRC/C/GC/24, 18.9.2019.

spørgsmål om fortolkningen af EU's primære ret (dvs. traktater) eller afledt EU-ret (dvs. afgørelser og retsakter), der har betydning for en verserende sag.

EU-Domstolen afsiger i stigende grad domme vedrørende børns rettigheder på forskellige områder såsom fri bevægelighed, unionsborgerskab, migration, familiepleje, sædvanligt opholdssted, familieliv og ikkeforskelsbehandling.

EU-Domstolen har lagt [børnekonventionen](#) til grund for fortolkningen af EU-retten vedrørende børn, f.eks. i sagen *Dynamic Medien GmbH mod Avides Media AG*⁵⁰, hvor EU-Domstolen underbyggede sin afgørelse med henvisning til artikel 17 i børnekonventionen, som opfordrer deltagerstaterne til at udvikle passende retningslinjer for beskyttelse af barnet mod oplysning og materiale fra massemedierne, der skader dets velfærd⁵¹. EU-Domstolen henviste også til børnekonventionens artikel 3, stk. 1, om barnets tarv og dens overvejelser i artikel 24 i chartret om grundlæggende rettigheder i sagen *M. A. mod État belge*⁵².

I andre sager har EU-Domstolen lagt generelle børnerettighedsprincipper, som også er integreret i børnekonventionens bestemmelser (f.eks. barnets tarv og ret til at blive hørt), til grund for sine domme, især i forbindelse med børne bortførelse på tværs af grænserne⁵³.

EU har i øvrigt traditionelt været varsom med at tillægge børnekonventionen afgørende virkning, især inden for mere politisk følsomme områder såsom immigrationskontrol⁵⁴, selv om dette har ændret sig i den seneste retspraksis, som omhandlet i de følgende kapitler. Siden vedtagelsen af EU's charter om grundlæggende rettigheder er der ofte overensstemmelse mellem EU-Domstolens henvisninger til chartrets artikler om børns rettigheder og henvisninger til børnekonventionen som følge af ligheden mellem bestemmelserne.

50 EU-Domstolen, C-244/06, *Dynamic Medien Vertriebs GmbH mod Avides Media AG*, 14.2.2008.

51 EU-Domstolen, C-244/06, *Dynamic Medien Vertriebs GmbH mod Avides Media AG*, 14.2.2008, præmis 42 og 52.

52 EU-Domstolen, C-112/20, *M. A. mod État belge*, 11.3.2021, præmis 37.

53 EU-Domstolen, C-491/10 PPU, *Joseba Andoni Aguirre Zarraga mod Simone Pelz*, 22.12.2010. Se også [kapitel 5](#).

54 EU-Domstolen, C-540/03, *Europa-Parlamentet mod Rådet for Den Europæiske Union* [Store Afdeling], 27.6.2006.

1.4.2. Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol

Menneskerettighedsdomstolen træffer hovedsagelig afgørelse i individuelle klager, der er indgivet i overensstemmelse med artikel 34 og 35 i EMRK. Menneskerettighedsdomstolens kompetence udstrækker sig til alle sager vedrørende fortolkningen og anvendelsen af EMRK og de tilknyttede protokoller (artikel 32 i EMRK). [Protokol nr. 16 til EMRK](#), som trådte i kraft i 2018, giver de øverste domstole i de medlemsstater, der har ratificeret teksten, mulighed for at anmode Menneskerettighedsdomstolen om at afgive rådgivende udtalelser om principielle spørgsmål vedrørende fortolkningen eller anvendelsen af de rettigheder og friheder, der er defineret i EMRK eller dens protokoller.

Menneskerettighedsdomstolen har en omfattende retspraksis vedrørende børns rettigheder og har navnlig behandlet mange sager i henhold til EMRK's artikel 8 (retten til respekt for privatliv og familieliv). Andre sager vedrørende børns rettigheder er blevet behandlet under henvisning til en række menneskerettighedsgarantier, der er beskyttet af EMRK, såsom forbuddet mod umenneskelig og nedværdigende behandling (artikel 3 i EMRK) eller retten til retfærdig rettergang (artikel 6 i EMRK).

Menneskerettighedsdomstolen henviser regelmæssigt til børnekonventionen ved behandlingen af påstande, der fremsættes af eller på vegne af børn. I nogle tilfælde har børnerettighedsprincipperne, som de er nedfældet i børnekonventionen, haft stor indflydelse på Menneskerettighedsdomstolens ræsonnement, navnlig vedrørende domstolens fortolkning af artikel 6 i EMRK (ret til retfærdig rettergang) i forbindelse med behandlingen af børn, der har overtrådt loven (se [kapitel 11](#)).

Eksempel: Sagen *Maslov mod Østrig*⁵⁵ vedrørte udvisningen af klageren, der var blevet dømt for en række strafbare handlinger som mindreårig. Menneskerettighedsdomstolen fastslog, at forpligtelsen til at tage hensyn til barnets tarv, for så vidt angik udvisningsforanstaltninger mod en ungdomskriminel person, omfattede en forpligtelse til at fremme barnets resocialisering i overensstemmelse med børnekonventionens artikel 40. Ifølge Menneskerettighedsdomstolen kunne resocialisering ikke opnås ved

55 EMD, *Maslov mod Østrig* [Storkammer], nr. 1638/03, 23.6.2008.

at fjerne barnet fra dets familie eller sociale kreds gennem udvisning⁵⁶. Domstolen henviste således til børnekonventionen, da den fastslog, at udvisning udgjorde et uforholdsmæssigt indgreb i klagerens rettigheder i henhold til artikel 8 i EMRK (respekt for familieliv).

1.5. Den Europæiske Komité for Sociale Rettigheder

Hovedpunkt

- ECSR har afgivet udtalelser på baggrund af kollektive klager på en række områder vedrørende børns rettigheder, herunder i sager vedrørende udnyttelse, migration eller børn, der er i konflikt med loven.

ECSR træffer afgørelse om overensstemmelse mellem national lovgivning og praksis og [socialpagten](#) enten gennem en kollektiv klageprocedure eller en national rapporteringsprocedure⁵⁷. Udpegede nationale og internationale organisationer kan anlægge kollektive klager mod stater, der er part i socialpagten, og som har accepteret klageproceduren. Indtil videre har klagerne drejet sig om spørgsmål vedrørende økonomisk udbytning af børn⁵⁸, børns fysiske integritet⁵⁹, migrantbørns sundhedsrettigheder⁶⁰, adgang til uddannelse for børn med handicap⁶¹, børn, der er i konflikt med loven⁶², og uledsagede børns rettigheder⁶³.

56 *Ibid.*, præmis 83.

57 ECSR, *Den Internationale Juristkommission (ICJ) og Det Europæiske Råd for Flygtninge og Personer i Eksil (ECRE) mod Grækenland*, klage nr. 173/2018, 26.1.2021.

58 ESCR, *Den Internationale Juristkommission (ICJ) mod Portugal*, klage nr. 1/1998, 9.9.1999.

59 ESCR, *Verdensorganisationen mod Tortur (OMCT) mod Grækenland*, klage nr. 17/2003, 7.12.2004, og ECSR, *Association for the Protection of All Children (APPROACH) Ltd mod Irland*, klage nr. 93/2013, 4.2.2013.

60 ESCR, *Defence for Children International (DCI) mod Belgien*, klage nr. 69/2011, 23.10.2012.

61 ECSR, *Mental Disability Advocacy Center (MDAC) mod Bulgarien*, klage nr. 41/2007, 3.6.2008, præmis 35.

62 ECSR, *Den Internationale Juristkommission (ICJ) mod Den Tjekkiske Republik*, klage nr. 148/2017, 20.3.2017.

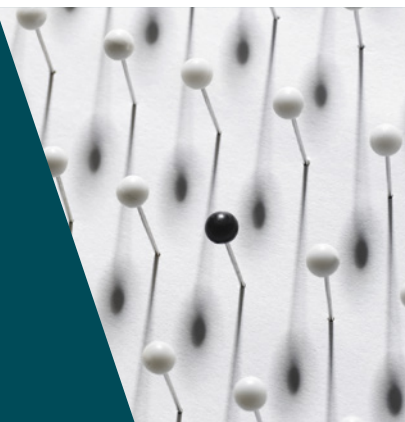
63 ECSR, *European Roma Rights Centre (ERRC) og Mental Disability Advocacy Centre (MDAC) mod Den Tjekkiske Republik*, klage nr. 157/2017, 17.6.2020.

Eksempel: I sagen *Den Internationale Juristkommission (ICJ) og Det Europæiske Råd for Flygtninge og Personer i Eksil (ECRE) mod Grækenland*⁶⁴ hævdede ICJ og ECRE, at Grækenland havde undladt at sikre beskyttelsen af uledsagede migrantbørn i Grækenland og ledsagede migrantbørn på de nordøstlige øer i Det Ægæiske Hav, bl.a. fordi modtagelsesfaciliteterne var overfyldte. ECSR fastslog, at socialpagten var blevet overtrådt på grund af den manglende adgang til tilstrækkelig og passende indkvartering til flygtningebørn og asylsøgende børn på øerne, manglen på tilstrækkelig langsigtet indkvartering og logi til uledsagede flygtningebørn og asylsøgende børn på fastlandet, manglen på en effektiv værgemålsordning for uledsagede migrantbørn og børn, der er blevet adskilt fra deres familie i forbindelse med migration, tilbageholdelsen af uledsagede migrantbørn under »varetægtsordningen«, den manglende adgang til uddannelse og manglen på tilstrækkelig sundhedspleje for ledsagede og uledsagede migrantbørn på øerne.

64 ECSR, *Den Internationale Juristkommission (ICJ) og Det Europæiske Råd for Flygtninge og Personer i Eksil (ECRE) mod Grækenland*, klage nr. 173/2018, 26.1.2021

2

Borgerlige rettigheder og frihedsrettigheder

EU	Omhandlede emner	Europarådet
Chartret om grundlæggende rettigheder, artikel 10 (religionsfrihed) og 14 (ret til uddannelse)	Ret til at tænke frit og til samvittigheds- og religionsfrihed	<p>EMRK, artikel 9 (Ret til at tænke frit og til samvittigheds- og religionsfrihed), artikel 14 (forbud mod diskriminering)</p> <p>Artikel 2 i protokol nr. 1 (forældres ret til at sikre sig, at deres børns undervisning sker i overensstemmelse med deres egen overbevisning)</p> <p>EMD, <i>Dogru mod Frankrig</i>, nr. 27058/05, 2008 (brug af islamisk hovedbeklædning i offentlige skoler)</p> <p>EMD, <i>Kervanci mod Frankrig</i>, nr. 31645/04, 2008 (brug af islamisk hovedbeklædning i offentlige skoler)</p> <p>EMD, <i>Grzelak mod Polen</i>, nr. 7710/02, 2010 (alternativer til religionsundervisning i skoler på primær- og sekundærtrinnet)</p> <p>EMD, <i>Lautsi m.fl. mod Italien</i> [Storkammer], nr. 30814/06, 2011 (ophængning af krucifikser i offentlige skoler)</p>

EU	Omhandlede emner	Europarådet
		EMD, <i>Osmanoğlu og Kocabaş mod Schweiz</i> , nr. 29086/12, 2017 (fritagelse fra obligatorisk blandet svømmeundervisning) EMD, <i>Stavropoulos m.fl. mod Grækenland</i> , nr. 52484/18, 2020 (ret til ikke at være forpligtet til at udøve sin tro)
Chartret om grundlæggende rettigheder, artikel 11 (ytringsfrihed)	Ytrings- og informationsfrihed	EMRK, artikel 10 (ytringsfrihed) EMD, <i>Handyside mod Det Forenede Kongerige</i> , nr. 5493/72, 1976 (forbud mod børnebog) EMD, <i>Gaskin mod Det Forenede Kongerige</i> , nr. 10454/83, 1989 (adgang til sagsakt arkiveret i løbet af barndommen)
Chartret om grundlæggende rettigheder, artikel 24 (børns rettigheder) Bruxelles IIa-forordningen (om-arbejdning) (2019/1111/EU) Direktiv (EU) 2016/800 om retssikkerhedsgarantier Direktiv 2011/93/EF om seksuelt misbrug af børn EU-Domstolen, <i>Joseba Andoni Aguirre Zarraga mod Simone Pelz</i> , 2010 (ret til at blive hørt, international barnebortførelse)	Ret til at blive hørt	EMRK, artikel 6 (retfærdig rettergang) Europæisk konvention om udøvelse af børns rettigheder, artikel 3, 4, 6 og 7 Lanzarotekonventionen, artikel 9 og 14 EMD, <i>M. og M. mod Kroatien</i> , nr. 10161/13, 2015 (ret til at blive hørt i sager om forældremyndighed) EMD, <i>Sahin mod Tyskland</i> [Storkammer], nr. 30943/96, 2003 (høring af et barn ved retten i samværssager)
Chartret om grundlæggende rettigheder, artikel 12 (forsamlings- og foreningsfrihed)	Ret til forsamlings- og foreningsfrihed	EMRK, artikel 11 (forsamlings- og foreningsfrihed) EMD, <i>Christian Democratic People's Party mod Moldova</i> , nr. 28793/02, 2006 (deltagelse i forsamlinger i det offentlige rum)

Alle personer, herunder børn, har de borgerlige rettigheder og frihedsrettigheder, der er fastlagt i forskellige instrumenter, navnlig **EU's charter om grundlæggende rettigheder** og **EMRK** som fortolket af Menneskerettighedsdomstolen. I dette kapitel gives der en oversigt over de rettigheder og friheder, der har indvirkning på børns rettigheder. Det omhandler barnets ret til at tænke frit og til samvittigheds- og religionsfrihed (afsnit 2.1), forældres rettigheder og deres børns religionsfrihed (afsnit 2.2), barnets ret til ytrings- og informationsfrihed (afsnit 2.3), barnets ret til at blive hørt (afsnit 2.4) og retten til forsamlings- og foreningsfrihed (afsnit 2.5).

2.1. Ret til at tænke frit og til samvittigheds- og religionsfrihed

Hovedpunkt

- EU's charter om grundlæggende rettigheder og EMRK garanterer retten til at tænke frit og til samvittigheds- og religionsfrihed, herunder retten til at skifte religion eller tro samt frihed til at udøve sin religion eller tro gennem gudstjeneste, undervisning, andagt og overholdelse af religiøse skikke.

I **EU-retten** garanterer artikel 10 i **EU's charter om grundlæggende rettigheder** enhver retten til at tænke frit og til samvittigheds- og religionsfrihed. Denne ret omfatter frihed til at skifte religion eller tro samt frihed til enten alene eller sammen med andre, offentligt eller privat at udøve sin religion eller tro gennem gudstjeneste, undervisning, andagt og overholdelse af religiøse skikke. Retten til militærnægtelse af samvittighedsgrunde anerkendes også i overensstemmelse med de nationale love (chartrets artikel 10, stk. 2).

I **Europarådets retsorden** omhandler artikel 9 i **EMRK** retten til at tænke frit og til samvittigheds- og religionsfrihed. Af Menneskerettighedsdomstolens retspraksis kan der udledes tre dimensioner af retten til religionsfrihed: den interne dimension, friheden til at skifte religion eller tro og friheden til at udøve sin religion eller tro. De to første dimensioner er absolutte, og staterne må under ingen omstændigheder begrænse dem⁶⁵. Friheden til udøve sin religion eller

65 EMD, *Darby mod Sverige*, nr. 11581/85, 23.10.1990.

tro kan begrænses, hvis sådanne begrænsninger er foreskrevet ved lov og er nødvendige i et demokratisk samfund (artikel 9, stk. 2, i EMRK).

I sin retspraksis har Menneskerettighedsdomstolen taget stilling til børns ret til at tænke frit og til samvittigheds- og religionsfrihed, primært i forbindelse med retten til uddannelse og det offentlige skolesystem.

Eksempel: Sagerne *Dogru mod Frankrig* og *Kervanci mod Frankrig*⁶⁶ vedrørte bortvisningen i det første skoleår af to piger på 11 og 12 år fra en fransk offentlig skole på sekundærtrinet, fordi de nægtede at fjerne deres hovedbeklædning i forbindelse med idrætsundervisningen. Menneskerettighedsdomstolen bemærkede, at formålet med begrænsningen af klagernes ret til at udøve deres religiøse overbevisninger var at overholde kravet om sekularitet i offentlige skoler. I henhold til de nationale myndigheder var det af sundheds- og sikkerhedsmæssige grunde uforeneligt med idrætsudøvelse at bære et slør som det islamiske tørklæde. Dette var ifølge Menneskerettighedsdomstolen rimeligt, eftersom skolen vejede klagernes religiøse overbevisning op mod kravene om at beskytte andres rettigheder og friheder og den offentlige orden. Den fastslog derfor, at indgrebet i elevernes frihed til at udøve deres religion var begrundet og stod i forhold til det forfulgte mål. Den fandt derfor, at artikel 9 i EMRK ikke var blevet overtrådt.

Eksempel: Sagen *Grzelak mod Polen*⁶⁷ vedrørte en manglende adgang for en skoleelev, der var fritaget for religionsundervisning, til etikundervisning og tilknyttede karakterer. Under hele sin skolegang på primær- og sekundærtrinet (i alderen 7-18 år) deltog klageren ikke i religionsundervisning i overensstemmelse med hans forældres ønske, idet de var erklærede agnostikere. Da der var for få interesserede elever, blev der aldrig oprettet en etikundervisning, og han modtog karakterbøger og eksamensbeviser, hvor der var anført en streg i stedet for en karakter under »religion/etik«. Ifølge Menneskerettighedsdomstolen havde den manglende karakter for »religion/etik« i drengens karakterbøger den modsatte virkning af retten til at tænke frit og til samvittigheds- og religionsfrihed, da karakterbøgerne kunne være en tilkendegivelse af hans manglende religiøse tilknytning.

66 EMD, *Dogru mod Frankrig*, nr. 27058/05, 4.12.2008, og EMD, *Kervanci mod Frankrig*, nr. 31645/04, 4.12.2008.

67 EMD, *Grzelak mod Polen*, nr. 7710/02, 15.6.2010.

Det udgjorde derfor en form for uberettiget stigmatisering. Forskelsbehandlingen af ikketroende, der ønskede at følge etikundervisning, og elever, der fulgte religionsundervisning, var derfor ikke objektivt og rimeligt begrundet, og der var heller ikke en rimelig forholdsmæssig sammenhæng mellem de anvendte midler og det mål, der søgtes opnået. Staten overskred sin skønsmargen i denne sag, da selve essensen af klagerens ret til ikke at give udtryk for sin religion eller tro blev tilsidesat i strid med artikel 14 i menneskerettighedskonventionens sammenholdt med konventionens artikel 9.

2.2. Forældres rettigheder og deres børns religionsfrihed

Hovedpunkter

- Forældre har ret til at sikre sig, at deres børns uddannelse og undervisning sker i overensstemmelse med deres egen religiøse, filosofiske og pædagogiske overbevisning.
- Forældre har ret og pligt til at give retningslinjer til barnet med henblik på udøvelsen af dets ret til tankefrihed og til samvittigheds- og religionsfrihed på en måde, der svarer til barnets gradvise udvikling af dets evner.

Forældres rettigheder i forbindelse med deres børns religionsfrihed er omhandlet forskelligt i europæisk ret sammenlignet med [børnekonventionen](#).

I **EU-retten** skal der tages behørigt hensyn til forældres ret til at sikre sig, at deres børn undervises i overensstemmelse med deres egen religiøse, filosofiske og pædagogiske overbevisning (artikel 14, stk. 3, i [chartret om grundlæggende rettigheder](#)).

I **Europarådets retsorden**, navnlig artikel 2 i [protokol nr. 1 til EMRK](#), skal staterne tage hensyn til forældrenes (religiøse) overbevisning i forbindelse med uddannelse og undervisning. Ifølge Menneskerettighedsdomstolen er denne forpligtelse bred, da den ikke kun gælder for indholdet og gennemførelsen af

fagplanen, men også for alle de funktioner, en stat påtager sig⁶⁸. Dette omfatter organisering og finansiering af offentlig uddannelse, fastlæggelse og planlægning af fagplaner, formidling af den information og viden, der indgår i fagplanerne, på en objektiv, kritisk og pluralistisk måde (staten må derfor ikke forfølge et mål om indoktrinering, som muligvis ikke respekterer forældrenes religiøse og filosofiske overbevisning) og organisering af undervisningsmiljøet, herunder tilstedeværelsen af krucifikser i offentlige skoler. Menneskerettighedsdomstolen har også behandlet sager, hvor barnets tarv kan komme i konflikt med deres forældres religiøse interesser i forbindelse med uddannelse.

Eksempel: Sagen *Lautsi m.fl. mod Italien*⁶⁹ vedrører ophængningen af krucifikser i offentlige klasseværelser. En forælder gjorde gældende, at tilstedeværelsen af krucifikser i klasseværelserne på den offentlige skole, som hendes børn gik på, krænkede princippet om sekularitet, som hun ønskede at uddanne sine børn efter. Menneskerettighedsdomstolens Storkammer fastslog, at det tilkom staten som en del af dens funktioner i forbindelse med uddannelse og undervisning at afgøre, om krucifikser burde findes i offentlige klasseværelser, og at dette var omfattet af anvendelsesområdet for artikel 2, andet punktum i protokol nr. 1 til EMRK. Domstolen anførte, at denne afgørelse i princippet lå inden for den indklagede stats skønsmargen, og at der ikke er europæisk enighed om tilstedeværelse af religiøse symboler i offentlige skoler. Det er korrekt, at tilstedeværelsen af krucifikser – et symbol, der uden tvivl repræsenterer kristendommen – i offentlige klasseværelser giver den mest udbredte religion i et land en fremtrædende position. Dette er dog ikke i sig selv tilstrækkeligt til, at der er tale om indoktrinering fra den indklagede stats side. Ifølge Menneskerettighedsdomstolen er et krucifiks på en væg i det væsentlige et passivt symbol, der ikke kan vurderes at have en indflydelse på elever, der kan sammenlignes med indflydelsen fra tale eller deltagelse i religiøse aktiviteter. Storkammeret konkluderede følgelig, at myndighederne med beslutningen om at beholde krucifikser i klasseværelserne på den offentlige skole, som klagerens børn gik i, havde handlet inden for deres skønsmargen og dermed havde respekteret forældrenes ret til at sikre sig, at deres børn

68 Se Menneskerettighedsdomstolens relevante retspraksis: EMD, *Kjeldsen, Busk Madsen og Pedersen mod Danmark*, nr. 5095/71, 5920/72 og 5926/72, 7.12.1976, EMD, *Valsamis mod Grækenland*, nr. 21787/93, 18.12.1996, EMD, *Folgerø m.fl. mod Norge* [Storkammer], nr. 15472/02, 29.6.2007, EMD, *Hasan og Eylem Zengin mod Tyrkiet*, nr. 1448/04, 9.10.2007, og EMD, *Lautsi m.fl. mod Italien* [Storkammer], nr. 30814/06, 18.3.2011.

69 EMD, *Lautsi m.fl. mod Italien* [Storkammer], nr. 30814/06, 18.3.2011.

blev undervist i overensstemmelse med deres egen religiøse og filosofiske overbevisning.

Eksempel: Sagen *Osmanoğlu og Kocabaş mod Schweiz*⁷⁰ vedrører muslimske forældre, som blev idømt bøder, fordi de nægtede at lade deres døtre deltage i obligatorisk blandet svømmeundervisning på døtrenes skole. Klagerne gjorde gældende, at dette udgjorde en tilsidesættelse af deres ret til at udøve deres religion i henhold til artikel 9 (protokol nr. 1 til EMRK var ikke blevet ratificeret af Schweiz). Menneskerettighedsdomstolen tog hensyn til, at myndighederne havde tilbudt meget fleksible ordninger for at mindske indvirkningen af børnenes tilstedeværelse på deres forældres religiøse overbevisning. Døtrene havde bl.a. fået lov til at bære burkini, og de kunne klæde om og tage brusebad uden tilstedeværelsen af drenge. Bøderne, som var blevet pålagt efter flere advarsler, forekom ikke uforholdsmæssige, og klagerne havde haft adgang til en procedure for behandling af deres anmodning om fritagelse. Myndighederne havde således ikke overskredet den betydelige skønsmargin, som de havde i den foreliggende sag⁷¹.

Eksempel: I sagen *Stavropoulos m.fl. mod Grækenland*⁷² gjorde de klagen- de forældre og deres datter gældende, at registreringen af barnets fødsel udgjorde en krænkelse af deres ret til religionsfrihed. Et håndskrevet notat (med ordet »navngivning«) var blevet indsat ved siden af barnets navn i dokumentet, og afsnittet om dåb var ikke udfyldt. Retten var enig med klagerne i, at notatet havde en særlig konnotation, nemlig at datteren ikke var blevet døbt. Medtagelsen af sådanne oplysninger på en fødselsattest, et offentligt og hyppigt anvendt dokument, eksponerede den pågældende for en risiko for diskriminerende situationer i forhold til de administrative myndigheder. I den foreliggende sag var indsættelsen af det håndskrevne notat desuden ikke foreskrevet ved lov, og det var derfor ikke nødvendigt at undersøge, om indgrebet forfulgte et legitimt mål og var »nødvendigt i et demokratisk samfund«, for at fastslå en overtrædelse af artikel 9 i EMRK.

70 EMD, *Osmanoğlu og Kocabaş mod Schweiz*, nr. 29086/12, 10.1.2017.

71 Se også EMD, *Papageorgiou m.fl. mod Grækenland*, nr. 4762/18 og 6140/18, 31.10.2019, og EMD, *Perovy mod Rusland*, nr. 47429/09, 20.10.2020.

72 EMD, *Stavropoulos m.fl. mod Grækenland*, nr. 52484/18, 25.6.2020.

Inden for rammerne af folkeretten skal deltagerstaterne i henhold til børnekonventions artikel 14, stk. 2, respektere rettigheder og pligter for forældrene til at give retningslinjer til barnet med henblik på udøvelsen af dets ret til tankefrihed og til samvittigheds- og religionsfrihed på en måde, der svarer til barnets gradvise udvikling af dets evner. Ordlyden af børnekonventions artikel 14, stk. 2, er i overensstemmelse med den generelle opfattelse af forældreansvar i konventionen, nemlig at forældreansvar skal udøves på en måde, der svarer til den løbende udvikling af barnets evner (konventionens artikel 5) og være baseret på barnets tarv (konventionens artikel 18, stk. 1). I artikel 14, stk. 3, i EU's charter om grundlæggende rettigheder anerkendes ligeledes forældres ret til at sikre sig, at deres børn undervises i overensstemmelse med deres egen religiøse, filosofiske og pædagogiske overbevisning.

2.3. Ytrings- og informationsfrihed

Hovedpunkt

- Både EU-chartret om grundlæggende rettigheder og EMRK garanterer retten til ytringsfrihed, som omfatter meningsfrihed og frihed til at modtage eller meddele oplysninger eller tanker uden indblanding fra offentlig myndighed.

I **EU-retten** omfatter retten til ytringsfrihed meningsfrihed og frihed til at modtage eller meddele oplysninger eller tanker uden indblanding fra offentlig myndighed og uden hensyn til landegrænser (artikel 11 i [EU's charter om grundlæggende rettigheder](#)).

I **Europarådets retsorden** er ytringsfrihed garanteret ved artikel 10 i [EMRK](#) og kan kun begrænses, hvis begrænsningen er foreskrevet ved lov, forfølger et af de legitime mål, der er anført i artikel 10, stk. 2, og er nødvendig i et demokratisk samfund.

Menneskerettighedsdomstolen har i sin retspraksis fremhævet, at ytringsfriheden udgør en af de vigtigste dele af grundlaget for et demokratisk samfund og er en af de grundlæggende forudsætninger for samfundets fremskridt og ethvert menneskes udvikling, og at ytringsfriheden ikke kun omfatter oplysninger eller tanker, som modtages positivt eller anses for at være harmløse

eller ligegyldige, men tillige sådanne som krænker, chokerer eller griber forstyrrende ind i staten eller en del af befolkningen⁷³.

Eksempel: I sagen *Handyside mod Det Forenede Kongerige*⁷⁴ fandt Menneskerettighedsdomstolen, at myndighedernes forbud af en bog med titlen *Little Red School Book* var i overensstemmelse med undtagelsen i artikel 10, stk. 2, i EMRK om beskyttelse af sædeligheden. Sagen vedrørte retten til at modtage information, der er tilpasset et barns alder og modenhed – et aspekt af retten til ytringsfrihed, der er særligt relevant for børn. Bogen, som var oversat fra dansk, var skrevet til skolebørn og satte spørgsmål ved en række sociale normer, herunder seksualitet og narkotika. Unge mennesker kunne i en vigtig fase i deres udvikling fortolke visse passager i bogen som en tilskyndelse til at hengive sig til aktiviteter, de ikke var modne til, og som kunne være skadelige for dem, eller endda til at begå visse strafbare handlinger. Ifølge Menneskerettighedsdomstolen havde de kompetente engelske dommere derfor ret til ved udøvelsen af deres skøn at vurdere, at bogen på det pågældende tidspunkt ville have en skadelig indvirkning på sædeligheden blandt mange af de børn og unge, der ville læse den.

Andre sager vedrørende børn, som henviser til artikel 10 i EMRK, vedrører retten til aktindsigt for børn, der er anbragt i pleje.

Eksempel: Sagen *Gaskin mod Det Forenede Kongerige*⁷⁵ vedrørte en person, som i størstedelen af sin barndom var anbragt i pleje, i hvilken periode den lokale myndighed opbevarede fortrolige fortegnelser. Disse omfattede forskellige rapporter fra læger, lærere, politi og tilsynsværger, socialarbejdere, sundhedsplejersker, plejeforældre og kostskolepersonale. Da klageren anmodede om aktindsigt i disse fortegnelser med henblik på et søgsmål om personlige skader mod den lokale myndighed, blev han afvist. Sådanne fortegnelser var fortrolige af hensyn til den samfundsmæssige interesse i velfungerende tjenester for plejebørn, som ville blive bragt i fare, hvis bidragsyderne til fortegnelserne i fremtiden tøvede med at indlevere oprigtige rapporter. Menneskerettighedsdomstolen accepterede,

73 Se f.eks. EMD, *Handyside mod Det Forenede Kongerige*, nr. 5493/72, 7.12.1976, præmis 49.

74 *Ibid.*

75 EMD, *Gaskin mod Det Forenede Kongerige*, nr. 10454/83, 7.7.1989.

at personer, der var under statslig forsorg som børn, havde en vigtig interesse i at modtage oplysninger, der var nødvendige for at kende og forstå deres barndom og tidligere udvikling⁷⁶. Fortroligheden af offentlige fortegnelser skal garanteres, men et system som det britiske, der gør aktindsigten afhængig af bidragsyderens samtykke, kunne i princippet være foreneligt med artikel 8 i EMRK, hvis interesserne for den person, der anmoder om aktindsigt, var sikret, hvis bidragsyderen til fortegnelserne ikke var tilgængelig eller uretmæssigt afviste at give sit samtykke. I et sådant tilfælde bør en uafhængig myndighed i sidste ende afgøre, om der bør gives aktindsigt. En sådan procedure var ikke tilgængelig for klageren i denne sag, og Menneskerettighedsdomstolen fandt, at klagerens rettigheder i henhold til artikel 8 i EMRK var blevet tilsidesat. Menneskerettighedsdomstolen fandt dog ikke, at artikel 10 i EMRK var blevet overtrådt, og gentog, at retten til at modtage oplysninger er til hinder for, at en myndighed begrænser en persons mulighed for at modtage oplysninger, som andre ønsker eller muligvis er villige til at videregive, men forpligter ikke en stat til at videregive de omhandlede oplysninger til den pågældende person.

I børnekonventionens artikel 13, stk. 1, anerkendes barnets ret til ytringsfrihed, som omfatter frihed til uanset territoriale grænser at søge, modtage og videregive oplysninger og tanker af enhver art, enten mundtligt, skriftligt eller på tryk i form af kunst eller gennem en hvilken som helst anden udtryksmåde, barnet måtte vælge.

⁷⁶ *Ibid.*, præmis 49.

2.4. Ret til at blive hørt

Hovedpunkter

- Børnekonventionen anerkender barnets ret til frit at udtrykke sine egne synspunkter i alle forhold, der vedrører barnet, som et af sine generelle principper.
- I henhold til EU's charter om grundlæggende rettigheder har børn ret til frit at udtrykke deres synspunkter, og der skal tages hensyn til sådanne synspunkter i forhold, der vedrører dem, i overensstemmelse med deres alder og modenhed.
- I henhold til EMRK skal spørgsmålet om, hvorvidt en national ret skal høre barnet, afgøres i lyset af de særlige omstændigheder i den enkelte sag og afhænger af barnets alder og modenhed.

I **EU-retten** bestemmer artikel 24, stk. 1, i [EU's charter om grundlæggende rettigheder](#), at børn frit kan udtrykke deres synspunkter, og at der skal tages hensyn til sådanne synspunkter i forhold, der vedrører dem, i overensstemmelse med deres alder og modenhed. Denne bestemmelse gælder generelt og er ikke begrænset til bestemte procedurer. EU-Domstolen har ofte fortolket betydningen af denne bestemmelse sammenholdt med [Bruxelles IIa-forordningen](#).

Eksempel: Sagen *Joseba Andoni Aguirre Zarraga mod Simone Pelz*⁷⁷ vedrørte bortførelsen af et mindreårigt barn fra Spanien til Tyskland i strid med afgørelser om forældremyndighed. EU-Domstolen blev spurgt, om den tyske ret (dvs. retten i det land, hvortil barnet blev bortført) kunne modsætte sig den spanske rets fuldbyrdelseskendelse (oprindelseslandet) med den begrundelse, at barnet ikke var blevet hørt, hvilket var i strid med artikel 42, stk. 2, litra a), i forordning nr. 2201/2003 (Bruxelles IIa-forordningen) og artikel 24 i EU's charter om grundlæggende rettigheder. Barnet havde nægtet at vende tilbage, da hun udtrykte sine synspunkter i sagen ved den tyske ret. EU-Domstolen bemærkede, at høring af et barn ikke er en absolut ret, men at en domstol, hvis den finder det nødvendigt, skal give barnet en reel og faktisk mulighed for at udtrykke sig. Den

⁷⁷ EU-Domstolen, C-491/10 PPU, *Joseba Andoni Aguirre Zarraga mod Simone Pelz*, 22.12.2010. Se også [afsnit 5.4](#), som omhandler yderligere aspekter af denne afgørelse og anvendelsen af den omarbejdede Bruxelles IIa-forordning.

fastslog også, at barnets ret til at blive hørt, som den er fastsat i chartret og Bruxelles IIa-forordningen, kræver, at barnet får stillet lovfæstede procedurer og betingelser til rådighed, som gør det muligt for det frit at udtrykke sine synspunkter, og at retten indhenter disse synspunkter. Domstolen skal også træffe alle egnede foranstaltninger med henblik på en sådan høring, under hensyntagen til barnets tarv og omstændighederne i hvert enkelt tilfælde. Hvis barnet har bopæl i en anden medlemsstat, kan afhøring af et barn, jf. betragtning 20 i Bruxelles IIa-forordningen, finde sted i henhold til bestemmelserne i Rådets forordning (EF) nr. 1206/2001 af 28. maj 2001 om samarbejde mellem medlemsstaternes retter om bevisoptagelse på det civil- og handelsretlige område. Ifølge EU-Domstolens afgørelse kunne myndighederne i det land, hvortil barnet var blevet bortført (Tyskland), imidlertid ikke nægte at fuldbyrde tilbagegivelsen af barnet på grundlag af en tilsidesættelse af barnets ret til at blive hørt i oprindelseslandet (Spanien).

Retten til at blive hørt afspejles i forskellige retsakter. I henhold til artikel 21 i den omarbejdede Bruxelles IIa-forordning skal børn, der er i stand til at udforme deres egne synspunkter, have en reel og faktisk mulighed for at udtrykke deres synspunkter enten direkte eller via en repræsentant eller et passende organ⁷⁸. Deres synspunkter skal tillægges passende vægt i overensstemmelse med deres alder og modenhed. Denne ret gælder ikke kun i sager vedrørende forældreansvar, men også i tilbagegivelsessager i henhold til [Haagerkonventionen af 1980](#) om de civilretlige virkninger af internationale børnebortførelser⁷⁹.

I henhold til EU's [direktiv om retssikkerhedsgarantier](#) skal medlemsstaterne sikre, at børn har ret til at være til stede under deres retssag, og træffe alle nødvendige foranstaltninger for at gøre det muligt for dem at deltage effektivt i retssagen, herunder ved at give dem muligheden for at blive hørt og fremsætte deres synspunkter⁸⁰. I EU's [direktiv om seksuelt misbrug af børn](#) fast-

78 EU, Rådet for Den Europæiske Union (2019), Rådets forordning (EU) 2019/1111 af 25. juni 2019 om kompetence, anerkendelse og fuldbyrdelse af afgørelser i ægteskabssager og i sager vedrørende forældreansvar og om internationale børnebortførelser (omarbejdning) (EUT 2019 L 178, s. 1).

79 Se også artikel 26 i Rådets forordning (EU) 2019/1111 af 25. juni 2019 om kompetence, anerkendelse og fuldbyrdelse af afgørelser i ægteskabssager og i sager vedrørende forældreansvar og om internationale børnebortførelser (omarbejdning) (EUT 2019 L 178, s. 1).

80 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2016), [direktiv \(EU\) 2016/800 af 11. maj 2016 om retssikkerhedsgarantier for børn, der er mistænkte eller tiltalte i straffesager](#) (EUT 2016 L 132, s. 1), artikel 16.

sættes også en række retssikkerhedsgarantier for at sikre, at barneofret beskyttes under afhøringer under straffesagen⁸¹.

I Europarådets retsorden fortolker Menneskerettighedsdomstolen ikke retten til respekt for privatliv og familieliv (artikel 8 i EMRK) således, at barnet altid skal høres ved retten⁸². Generelt tilkommer det de nationale retter at vurdere det foreliggende bevismateriale, herunder de midler, der er anvendt til at fastslå de relevante omstændigheder. Nationale domstole skal ikke altid høre et barn ved retten i sager vedrørende samvær med en forælder, der ikke har forældremyndigheden. Dette spørgsmål skal vurderes i lyset af de specifikke omstændigheder i hver enkelt sag under hensyntagen til det berørte barns alder og modenhed. Menneskerettighedsdomstolen vil desuden i henhold til den proceduremæssige del af artikel 8 ofte sikre, at myndighederne har truffet passende foranstaltninger til at ledsage deres afgørelser af de nødvendige garantier.

Eksempel: Sagen *M. og M. mod Kroatien*⁸³ vedrører en tvist om forældremyndighed, herunder påstande om faderens børnemishandling. Menneskerettighedsdomstolen bed navnlig mærke i, at barnet, der på daværende tidspunkt var 13,5 år og stadig ikke var blevet hørt i forældremyndigheds-sagen, som indtil da havde været over fire år, derfor ikke havde fået mulighed for at udtrykke sine synspunkter i retten om, hvilken forælder hun ønskede at bo hos. Det kan ikke siges, at børn, der er i stand til at danne deres egne synspunkter, er tilstrækkeligt involveret i beslutningsprocessen, hvis de ikke får mulighed for at blive hørt og dermed udtrykke deres synspunkter. Den begrænsede autonomi i tilfælde af børn, som gradvist øges i takt med, at deres modenhed udvikler sig, udøves gennem deres ret til at blive hørt. Under de særlige omstændigheder i sagen var den manglende respekt for den første klagers ønsker med hensyn til, hvilken

- 81 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2011), [direktiv 2011/93/EU af 13. december 2011 om bekæmpelse af seksuelt misbrug og seksuel udnyttelse af børn og børnepornografi og om erstatning af Rådets rammeafgørelse 2004/68/RIA](#) (EUT 2011 L 335, s. 1), artikel 20.
- 82 Se også EMD, *N.Ts. m.fl. mod Georgien*, nr. 71776/12, 2.2.2016, EMD, *Iglesias Casarrubios og Cantalapiedra Iglesias mod Spanien*, nr. 23298/12, 11.10.2016, EMD, *C mod Kroatien*, nr. 80117/17, 8.10.2020, EMD, *M.N. m.fl. mod Belgien*, nr. 3599/18, 5.5.2020, og EMD, *Petrov og X mod Rusland*, nr. 23608/16, 23.10.2018.
- 83 EMD, *M. og M. mod Kroatien*, nr. 10161/13, 3.9.2015.

forælder hun ønskede at bo hos, en krænkelse af hendes ret til respekt for privatliv og familieliv i henhold til artikel 8.

Eksempel: I sagen *Sahin mod Tyskland*⁸⁴ forbød moren enhver kontakt mellem klageren og hans fireårige datter. Den tyske regionale domstol afgjorde, at bevilling af samvær mellem faren og hans datter ville være til skade for barnet på grund af de alvorlige spændinger mellem forældrene. Det gjorde den uden at høre barnet, om hun fortsat ønskede at se sin far. I forbindelse med spørgsmålet om høringsen af barnet ved retten henvisede Menneskerettighedsdomstolen til en ekspertudtalelse fremsat ved den regionale domstol i Tyskland. Efter flere møder med barnet, hendes mor og klageren fandt den sagkyndige, at en afhøring af barnet kunne have medført en risiko for barnet, som ikke kunne undgås, selv om domstolen traf særlige foranstaltninger. Menneskerettighedsdomstolen fandt, at de processuelle krav, der er underforstået i artikel 8 i EMRK – om at høre et barn ved retten – under disse omstændigheder ikke indebar en forpligtelse til direkte at udspørge barnet om dets forhold til faren.

En række bindende og bløde lovgivningsinstrumenter fra Europarådet indeholder bestemmelser om barnets ret til at blive hørt i forskellige sammenhænge. Den [europæiske konvention om udøvelse af børns rettigheder](#) vedrører børns ret til at udtrykke sig frit⁸⁵. Konventionen giver børn specifikke processuelle rettigheder i familiesager ved en domstolsmyndighed, især i sager vedrørende udøvelse af forældreansvar såsom bopæl og samvær med børn. Konventionens artikel 3 giver børn ret til at blive informeret og udtrykke deres synspunkter i retssager som en processuel ret. I artikel 4 gives barnet ret til at anmode om udpegelse af en særlig repræsentant i sager ved en domstolsmyndighed, som påvirker barnet. I overensstemmelse med artikel 6 skal myndighederne sikre, at barnet har modtaget alle relevante oplysninger, høre barnet personligt, hvis det er hensigtsmæssigt, og give barnet mulighed for at udtrykke dets synspunkter. I [Europarådets retningslinjer for børnevenlig retspleje](#) lægges der

84 EMD, *Sahin mod Tyskland* [Storkammer], nr. 30943/96, 8.7.2003, præmis 73. Med hensyn de specifikke tilfælde, hvor nationale retter skal vurdere de fremlagte oplysninger og relevansen af de forhold, som de indklagede påberåber sig, henvises der til Menneskerettighedsdomstolen, *Vidal mod Belgien*, nr. 12351/86, 22.4.1992, præmis 33.

85 Europarådet (1996), [europæisk konvention om udøvelse af børns rettigheder](#), CETS nr. 160, 25.1.1996.

ligeledes vægt på respekt for børns ret til at blive hørt i forbindelse med alle sager, der involverer eller berører dem⁸⁶.

[Lanzarotekonventionen](#) omhandler i artikel 9 børns deltagelse i udviklingen og implementeringen af statslige politikker, programmer eller andre initiativer i kampen mod seksuel udnyttelse og seksuelt misbrug af børn. I henhold til samme konventions artikel 14, stk. 1, skal der i forbindelse med bistand til ofre tages behørigt hensyn til barnets synspunkter, behov og bekymringer⁸⁷.

I [Europarådets henstilling om inddragelse af børn og unge under 18 år](#) henvises til deres ret til at blive hørt i alle sammenhænge, herunder i skoler, i lokalsamfund og i familien samt på nationalt og europæisk plan⁸⁸. Henstillingen indeholder også retningslinjer for medlemsstaterne om gennemførelsen af henstillingen, f.eks. om beskyttelse af børns og unges ret til at deltage, fremme af deltagelse og oplysning af børn og unge herom samt om skabelse af rum for deltagelse. [Europarådets værktøj til evaluering af børns deltagelse](#) indeholder specifikke og målbare indikatorer til måling af fremskridt med gennemførelsen af denne henstilling⁸⁹.

Inden for rammerne af folkeretten bekræfter [børnekonventionens](#) artikel 12, stk. 1, at et barn, der er i stand til at udforme sine egne synspunkter, har ret til frit at udtrykke disse synspunkter i alle forhold, der vedrører barnet. Barnets synspunkter bør tillægges passende vægt i overensstemmelse med dets alder og modenhed. Børnekonventions artikel 12, stk. 2, bestemmer endvidere, at barnet skal gives mulighed for at udtale sig i enhver behandling ved dømmende myndighed eller forvaltningsmyndighed af sager, der vedrører barnet, enten direkte eller gennem en repræsentant eller et passende organ i overensstemmelse med de i national ret foreskrevne fremgangsmåder.

86 Se også Europarådets Ministerkomité (2010), [retningslinjer for børnevenlig retspleje](#), 17.11.2010.

87 Europarådet (2007), [konventionen om beskyttelse af børn mod seksuel udnyttelse og seksuelt misbrug](#), CETS nr. 201, 25.10.2007.

88 Europarådets Ministerkomité (2012), [Recommendation Rec\(2012\)2 on the participation of children and young people under the age of 18](#), 28.3.2012.

89 Europarådet, afdelingen for børns rettigheder og ungdomsafdelingen (2016), [Child Participation Assessment Tool](#) (værktøj til evaluering af børns deltagelse), marts 2016.

2.5. Ret til forsamlings- og foreningsfrihed

Hovedpunkter

- Både EU's charter om grundlæggende rettigheder og menneskerettighedskonventionen garanterer retten til frit at deltage i fredelige forsamlinger og til foreningsfrihed.
- Menneskerettighedsdomstolen har udtrykkeligt bekræftet børns ret til at deltage i forsamlinger i det offentlige rum.

I **EU-retten** bestemmes det i artikel 12 i [EU's charter om grundlæggende rettigheder](#), at enhver har ret til frit at deltage i fredelige forsamlinger og til foreningsfrihed på alle niveauer, navnlig i forbindelse med politiske og faglige sammenslutninger og medborgersammenslutninger. Dette indebærer, at enhver har ret til sammen med andre at oprette fagforeninger og at slutte sig hertil for at beskytte sine interesser.

I **Europarådets retsorden** garanterer artikel 11, stk. 1, i [EMRK](#) retten til forsamlings- og foreningsfrihed med de restriktioner, der er anført i artikel 11, stk. 2.

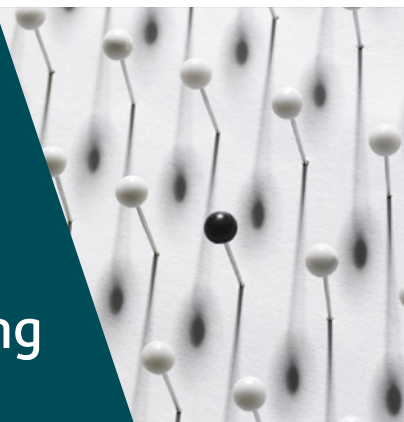
Menneskerettighedsdomstolen har udtrykkeligt bekræftet børns ret til at deltage i forsamlinger i det offentlige rum. Som domstolen bemærkede i *Christian Democratic People's Party mod Moldova*⁹⁰, ville det være i strid med forældrens og barnets forsamlingsfrihed, hvis de blev forhindret i at deltage i arrangementer, især med det formål at protestere mod regeringens undervisningspolitik.

Inden for rammerne af folkeretten kan individuelle børn og børneorganisationer påberåbe sig den beskyttelse, der er omhandlet i [børnekonventionens](#) artikel 15 vedrørende barnets ret til foreningsfrihed og dets frihed til at deltage i fredelige forsamlinger. På grundlag af denne bestemmelse er forskellige foreninger, der involverer børn, blevet tildelt international beskyttelse.

90 EMD, *Christian Democratic People's Party mod Moldova*, nr. 28793/02, 14.2.2006.

3

Ligestilling og ikkeforskelsbehandling

EU	Omhandlede emner	Europarådet
<p>Chartret om grundlæggende rettigheder, afsnit III (Ligestilling), herunder artikel 20 (lighed for loven), artikel 21 (ikke-forskelsbehandling) og artikel 23 (ligestilling mellem kvinder og mænd)</p> <p>TEUF, artikel 19</p> <p>Direktiv 2000/78/EF om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse</p> <p>Direktiv 2000/43/EF om racelighed</p> <p>Direktiv 2006/54/EF om gennemførelse af princippet om lige muligheder for og ligebehandling af mænd og kvinder i forbindelse med beskæftigelse og erhverv (omarbejdning)</p> <p>Rådets direktiv 2004/113/EF om gennemførelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder i forbindelse med adgang til og levering af varer og tjenesteydelser</p>	<p>Ligestilling og ikkeforskelsbehandling</p>	<p>EMRK, artikel 14</p> <p>Protokol nr. 12 til EMRK, artikel 1 (generelt forbud mod diskrimination)</p> <p>Socialpagten (revideret), artikel E (forbud mod diskrimination)</p> <p>Rammekonventionen om beskyttelse af nationale mindretal (FCNM), artikel 4</p> <p>Lanzarotekonventionen, artikel 2</p>

EU	Omhandlede emner	Europarådet
<p>Direktiv 2000/43/EF om racelighed</p>	<p>Ikkeforskelsbehandling på grund af race og etnisk oprindelse</p>	<p>EMRK, artikel 14 sammenholdt med artikel 2 i protokol nr. 1 til EMRK FCNM, artikel 4 og 12 EMD, <i>D.H. m.fl. mod Den Tjekkiske Republik</i> [Storkammer], nr. 57325/00, 2007 (anbringelse af romabørn i specialskoler) EMD, <i>Oršuš m.fl. mod Kroatien</i>, nr. 15766/03, 2010 (klasser med kun romabørn i skoler på primærtrinnet) EMD, <i>Catan m.fl. mod Moldova og Rusland</i>, nr. 43370/04 m.fl., 2012 (sprogpolitik indført af separatistmyndighederne) EMD, <i>Ádám m.fl. mod Rumæni</i>, nr. 81114/17, 2020 (supplerende eksaminer for etnisk gruppe) ECSR, <i>European Roma Rights Centre (ERRC) mod Irland</i>, klage nr. 100/2013, 2015.</p>
<p>Chartret om grundlæggende rettigheder, artikel 21 TEUF, artikel 45 Direktiv 2004/38/EF om unionsborgerskab Direktiv 2003/109/EF om fastboende udlændinge Familiesammenføringsdirektivet (2003/86/EF) Direktiv 2011/98/EU om en kombineret tilladelse EU-Domstolen, C-200/02, <i>Kunqian Catherine Zhu og Man Lavette Chen mod Secretary of State for the Home Department</i>, 2004 (opholdsrettigheder for forældre fra tredjelande)</p>	<p>Ikkeforskelsbehandling på grund af nationalitet og indvandrerstatus</p>	<p>EMRK, artikel 14 sammenholdt med artikel 2 i protokol nr. 1 til EMRK Rammekonventionen om beskyttelse af nationale mindretal, artikel 4 og 12 EMD, <i>Ponomaryovi mod Bulgarien</i>, nr. 5335/05, 2011 (skolepenge for personer med midlertidigt ophold)</p>

EU	Omhandlede emner	Europarådet
<p>Chartret om grundlæggende rettigheder, artikel 21</p> <p>Direktiv 2000/78/EF om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse</p> <p>EU-Domstolen, C-303/06, <i>S. Coleman mod Attridge Law og Steve Law</i> [Store Afdeling], 2008</p>	<p>Ikkeforskelsbehandling på grund af handicap</p>	<p>EMRK, artikel 14, og protokol nr. 12 til EMRK, artikel 1 (generelt forbud mod diskrimination)</p> <p>Socialpagten, artikel 17, stk. 2</p> <p>EMD, <i>Çam mod Tyrkiet</i>, nr. 51500/08, 2016 (afslag på optagelse på en musikskole på grund af synshandicap)</p> <p>EMD, <i>G.L. mod Italien</i>, nr. 59751/15, 2020 (manglende specialiseret uddannelsesstøtte til autistisk elev)</p>
<p>Chartret om grundlæggende rettigheder, artikel 21</p> <p>Direktiv 2012/29/EU om ofres rettigheder</p> <p>Direktiv 2000/78/EF om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse</p> <p>EU-Domstolen, C-303/06, <i>S. Coleman mod Attridge Law og Steve Law</i> [Store Afdeling], 2008</p>	<p>Ikkeforskelsbehandling på grund af andre beskyttede forhold</p>	<p>Lanzarotekonventionen, artikel 2</p> <p>EMRK, artikel 14</p> <p>Protokol nr. 12 til EMRK, artikel 1 (generelt forbud mod diskrimination)</p> <p>EMD, <i>Bayev m.fl. mod Rusland</i>, nr. 67667/09, 2017 (vilkårlig lovgivning mod homoseksualitet)</p> <p>EMD, <i>P.V. mod Spanien</i>, nr. 35159/09, 2010 (begrænsning af kontakt på grund af følelsesmæssig ustabilitet som følge af kønsskifte)</p> <p>EMD, <i>D.G. mod Irland</i>, nr. 39474/98, 2002 (manglende tilvejebringelse af alderssvarende faciliteter for frihedsberøvede unge lovovertrædere)</p> <p>EMD, <i>Bouamar mod Belgien</i>, nr. 9106/80, 1988 (manglende tilvejebringelse af alderssvarende faciliteter for frihedsberøvede unge lovovertrædere)</p> <p>EMD, <i>Fabris mod Frankrig</i> [Storkammer], nr. 16574/08, 2013 (arverettigheder for børn født uden for ægteskab)</p> <p>EMD, <i>Mazurek mod Frankrig</i>, nr. 34406/97, 2000 (arverettigheder for børn født uden for ægteskab)</p>

Forbuddet mod forskelsbehandling er et grundlæggende princip i ethvert demokratisk samfund. EU-institutionerne har vedtaget en række direktiver til bekæmpelse af forskelsbehandling, som også er relevante for børn. Menneskerettighedsdomstolen har udviklet omfattende retspraksis vedrørende forbuddet mod diskriminering i henhold til artikel 14 i [EMRK](#) sammenholdt med andre artikler i konventionen og i mere begrænset omfang i henhold til artikel 1 i protokol nr. 12.

Ifølge ECSR har artikel E i [socialpagten](#) om forbud mod diskrimination samme funktion som artikel 14 i EMRK. Den har ingen selvstændig betydning og skal kombineres med en af socialpagtens andre materielle bestemmelser⁹¹.

Dette kapitel omhandler principperne om ligestilling og ikkeforskelsbehandling med fokus på de grunde, hvor der er udviklet retspraksis specifikt vedrørende børn. Der gives først generelle oplysninger om europæisk ligestillingslovgivning ([afsnit 3.1](#)), og derefter er der fokus på ligestilling og ikkeforskelsbehandling af børn på grund af etnisk oprindelse ([afsnit 3.2](#)), nationalitet og indvanderstatus ([afsnit 3.3](#)), handicap ([afsnit 3.4](#)) og andre beskyttede forhold, herunder køn, kønsidentitet og seksuel orientering, sprog og personlig identitet ([afsnit 3.5](#))

91 ECSR, *Syndicat des Agrégés de l'Enseignement Supérieur (SAGES) mod Frankrig*, klage nr. 26/2004, 15.6.2005, præmis 34.

3.1. Europæisk ligestillingslovgivning

Hovedpunkter

- Forskelsbehandling på grund af køn, race, farve, etnisk eller social oprindelse, genetiske anlæg, sprog, religion eller tro, politiske eller andre anskuelser, tilhørsforhold til et nationalt mindretal, formueforhold, fødsel, handicap, alder, seksuel orientering er generelt forbudt i Europa⁹².
- I EU forbyder chartret om grundlæggende rettigheder forskelsbehandling på grund af køn, race, farve, etnisk eller social oprindelse, genetiske anlæg, sprog, religion eller tro, politiske eller andre anskuelser, tilhørsforhold til et nationalt mindretal, formueforhold, fødsel, handicap, alder eller seksuel orientering. Inden for traktaternes anvendelsesområde og med forbehold af deres særlige bestemmelser er enhver forskelsbehandling på grund af nationalitet også forbudt.
- Afledt EU-ret forbyder forskelsbehandling på grund af køn (direktiver om ligestilling mellem kønnene), på grund af etnisk eller racemæssig oprindelse på flere områder af livet (direktivet om racelighed) og med hensyn til beskæftigelse og erhverv på grund af alder, handicap, seksuel orientering, religion eller tro (direktivet om ligebehandling på beskæftigelsesområdet).
- I henhold til artikel 14 i EMRK er forskelsbehandling forbudt i forbindelse med udøvelse af en anden ret, der sikres af konventionen. I henhold til protokol nr. 12 er forbuddet mod forskelsbehandling en selvstændig rettighed.
- I en række af Europarådets instrumenter fremhæves behovet for at sikre ikkeforskelsbehandling under henvisning til særlige omstændigheder eller grupper.

I **EU-retten** er forbuddet mod forskelsbehandling i artikel 21 i **EU's charter om grundlæggende rettigheder** et selvstændigt princip, der også gælder i situationer, der ikke er omfattet af andre bestemmelser i chartret. Chartret forbyder udtrykkeligt enhver forskelsbehandling på grund af køn, race, farve, etnisk eller social oprindelse, genetiske anlæg, sprog, religion eller tro, politiske eller andre anskuelser, tilhørsforhold til et nationalt mindretal, formueforhold, fødsel, handicap, alder eller seksuel orientering. I artikel 2 i TEU henvises til ikkeforskelsbehandling, ligestilling, menneskelig værdighed, tolerance, retfærdighed og ligestilling mellem mænd og kvinder som medlemsstaternes

92 En oversigt over europæisk ligestillingslovgivning, der består af EU's direktiver om ikkeforskelsbehandling og artikel 14 i EMRK og protokol nr. 12 til EMRK, findes i: FRA og Menneskerettighedsdomstolen (2018), *Håndbog om europæisk lovgivning om ikke-forskelsbehandling*, februar 2018.

fælles værdigrundlag. I artikel 19 i TEUF nævnes grundene køn, race eller etnisk oprindelse, religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering. Ikkeforskelsbehandling er et selvstændigt princip, der også gælder i situationer, der ikke er omfattet af andre charterbestemmelser. Chartret forbyder udtrykkeligt enhver forskelsbehandling på grund af køn, race, farve, etnisk eller social oprindelse, genetiske anlæg, sprog, religion eller tro, politiske eller andre anskuelser, tilhørsforhold til et nationalt mindretal, formueforhold, fødsel, handicap, alder eller seksuel orientering. I artikel 19 i TEUF nævnes grundene køn, race eller etnisk oprindelse, religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering.

En række EU-direktiver forbyder forskelsbehandling inden for områderne for beskæftigelse, velfærdssystemet samt adgang til varer og tjenesteydelser, som alle kan være relevante for børn. Rådets direktiv 2000/78/EF, som fastlægger generelle rammebestemmelser om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse og erhverv (direktivet om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse)⁹³, forbyder forskelsbehandling på grund af religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering. Rådets direktiv 2000/43/EF om gennemførelse af princippet om ligebehandling af alle uanset race eller etnisk oprindelse (direktivet om racelighed) forbyder forskelsbehandling på grund af race eller etnisk oprindelse, ikke kun i forbindelse med beskæftigelse og adgang til varer og tjenesteydelser, men også i forbindelse med velfærdssystemet (herunder social beskyttelse, social sikring og sundhedspleje) og uddannelse⁹⁴. Yderligere direktiver gennemfører princippet om ligebehandling af mænd og kvinder i forbindelse med beskæftigelse og erhverv (2006/54/EF⁹⁵ og 2010/41/EU⁹⁶) og i forbindelse med adgang til og levering af varer og tjenesteydelser (direktivet om ligebehandling af mænd og kvinder i forbindelse med varer og

93 EU, Rådet for Den Europæiske Union (2000), Rådets direktiv 2000/78/EF af 27. november 2000 om generelle rammebestemmelser om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse og erhverv (EFT 2000 L 303).

94 EU, Rådet for Den Europæiske Union (2000), Rådets direktiv 2000/43/EF af 29. juni 2000 om gennemførelse af princippet om ligebehandling af alle uanset race eller etnisk oprindelse (EFT 2000 L 180).

95 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2006), direktiv 2006/54/EF af 5. juli 2006 om gennemførelse af princippet om lige muligheder for og ligebehandling af mænd og kvinder i forbindelse med beskæftigelse og erhverv (omarbejdning) (EUT 2006 L 204).

96 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2010), direktiv 2010/41/EU af 7. juli 2010 om anvendelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder i selvstændige erhverv og om ophævelse af Rådets direktiv 86/613/EØF (EUT 2010 L 180).

tjenesteydelser)⁹⁷. Rådets direktiv 79/7/EØF om gradvis gennemførelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder finder anvendelse på området for social sikring⁹⁸. Direktivet om ligebehandling, som Kommissionen foreslog i 2008, har til formål at udfylde hullerne i ligestillingslovgivningen⁹⁹.

I EMRK garanterer artikel 14 lighed med hensyn til »nydelsen af de [...] rettigheder og friheder«, der er fastlagt i EMRK. Menneskerettighedsdomstolen er derfor kun kompetent til at undersøge klager over forskelsbehandling, der falder inden for anvendelsesområdet for en af de rettigheder, der beskyttes af EMRK. Protokol nr. 12 (indtil videre ratificeret af 20 medlemsstater) forbyder diskrimination i relation til »[n]ydelsen af enhver i loven forudset ret« og »fra en offentlig myndighed« og har således et større anvendelsesområde end artikel 14, der kun vedrører rettigheder, som garanteres af konventionen.

Bestemmelserne i begge retsakter indeholder en ikkeudtømmende liste over grunde til at forbyde diskrimination: køn, race, hudfarve, sprog, religion, politiske meninger eller enhver anden mening, national eller social herkomst, tilhørighed til et nationalt mindretal, formue, fødsel eller enhver anden situation. Når Menneskerettighedsdomstolen fastslår, at personer behandles forskelligt i en sammenlignelig situation, undersøger den, om der er en objektiv og rimelig begrundelse¹⁰⁰.

Artikel E i **socialpagten** omfatter også en ikkeudtømmende liste over de grundlag, hvorpå diskrimination er forbudt: race, farve, køn, sprog, religion, politisk eller anden overbevisning, national eller social oprindelse, sundhed, tilhørsforhold til et nationalt mindretal eller fødsel. Tillægget til socialpagten, der er relevant for denne artikel, præciserer, at forskelsbehandling på grundlag af en

97 EU, Rådet for Den Europæiske Union (2004), *Rådets direktiv 2004/113/EF af 13. december 2004 om gennemførelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder i forbindelse med adgang til og levering af varer og tjenesteydelser* (EUT 2004 L 373).

98 EU, Rådet for Den Europæiske Union (1978), *Rådets direktiv 79/7/EØF af 19. december 1978 om gradvis gennemførelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder med hensyn til social sikring* (EFT 1979 L 6).

99 EU, Rådet for Den Europæiske Union (2008), *Forslag til Rådets direktiv om gennemførelse af princippet om ligebehandling af alle uanset religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering* (COM(2008) 426 af 2.7.2008).

100 For en oversigt over Menneskerettighedsdomstolens retspraksis se FRA og Menneskerettighedsdomstolen (2018), *Håndbog om europæisk lovgivning om ikke-forskelsbehandling*, februar 2018.

objektiv og rimelig begrundelse omfatter krav om en bestemt alder eller kapacitet for at få adgang til visse uddannelsesformer¹⁰¹.

I henhold til artikel 4 i rammekonventionen om beskyttelse af nationale mindretal (FCNM)¹⁰² skal parterne sikre personer, der tilhører nationale mindretal, retten til lighed for loven og lige beskyttelse i henhold til loven, og enhver forskelsbehandling, der hviler på tilhørsforholdet til et nationalt mindretal, skal være forbudt. De forpligter sig også til om nødvendigt at tage passende forholdsregler med henblik på inden for alle områder af det økonomiske, sociale, politiske og kulturelle liv at fremme den fulde og effektive ligestilling mellem personer, der tilhører et nationalt mindretal, og personer, der tilhører flertallet.

Den Europæiske Kommission mod Racisme og Intolerance er et unikt menneskerettighedsovervågningsorgan med fokus på spørgsmål i forbindelse med bekæmpelse af racisme, forskelsbehandling, fremmedhad, antisemitisme og intolerance i Europa¹⁰³. Kommissionen undersøger situationen med hensyn til udtryk for racisme og intolerance i hver af Europarådets medlemsstater inden for rammerne af sin landeovervågning.

Det garanteres i [Lanzarotekonventionens](#) artikel 2, at implementeringen af konventionens bestemmelser, herunder især muligheden for, at ofre for seksuel udnyttelse og seksuelt misbrug kan nyde godt af foranstaltninger til beskyttelse af deres rettigheder, sikres uden nogen form for diskrimination.

At undlade forskelsbehandling er til tider ikke tilstrækkeligt til at opnå reel lighed. I nogle situationer kan der træffes foranstaltninger for at kompensere for eksisterende og vedvarende uligheder. I FN-sammenhæng benævnes disse »særlige foranstaltninger«, mens man i EU-lovgivningen omtaler dem som »særforanstaltninger« eller »positiv særbehandling«. Menneskerettighedsdomstolen taler om »positive forpligtelser«. Ved at træffe særlige foranstaltninger kan myndighederne sikre »reel ligestilling«, dvs. lige muligheder for at få adgang til samfundets goder, frem for bare »formel ligestilling«. Hvis stater, arbejdsgivere og tjenesteydere undlader at overveje det hensigtsmæssige i at

101 Europarådet (1996), den europæiske socialpagt (revideret), [forklarende rapport](#), punkt 136.

102 Europarådet (1995), [rammekonventionen om beskyttelse af nationale mindretal](#) (FCNM), CETS nr. 157, 1.2.1995.

103 Se mere på webstedet for [Den Europæiske Kommission mod Racisme og Intolerance](#).

træffe særlige foranstaltninger, øger de risikoen for, at deres regler og praksis kan være indirekte forskelsbehandling.

I de følgende afsnit analyseres specifikke grunde til forskelsbehandling, som har vist sig at være særligt relevante for børn.

3.2. Ikkeforskelsbehandling på grund af race og etnisk oprindelse

Hovedpunkter

- Race og etnisk oprindelse er forbudte grunde til forskelsbehandling i Europa.
- EU har et specifikt retligt instrument (direktivet om racelighed), der forbyder direkte og indirekte forskelsbehandling samt chikane på alle områder af livet.

I **EU-retten** forbyder [direktivet om racelighed](#) forskelsbehandling på grund af race eller etnisk oprindelse, ikke kun i forbindelse med beskæftigelse, men også i forbindelse med adgang til varer og tjenesteydelser, velfærdssystemet, uddannelse og social sikring. Romaer, en særlig stor og sårbar etnisk gruppe, er direkte omfattet af direktivets anvendelsesområde. Et centralt element i bestræbelserne på at bekæmpe forskelsbehandling af romaer var vedtagelsen i 2011 af en specifik EU-ramme for de nationale strategier for romaers integration¹⁰⁴. Den blev i 2020 efterfulgt af [EU's strategiske ramme for romaernes ligestilling, integration og deltagelse 2020-2030](#)¹⁰⁵. Romabørn er særligt berørt af direkte og indirekte forskelsbehandling samt chikane inden for uddannelse, adgang til beskæftigelse og bolig, sundhedspleje, bevidstgørelse og adgang til domstolsprøvelse. Opnåelse af fuld lighed i praksis kan under visse

104 EU, Europa-Kommissionen (2011), *En EU-ramme for de nationale strategier for romaers integration frem til 2020* (COM (2011) 173 final af 5.4.2011).

105 EU, Europa-Kommissionen (2020), *En Union med ligestilling: EU's strategiske ramme for romaernes ligestilling, integration og deltagelse* (COM(2020) 620 final af 10.10.2020).

omstændigheder kræve positiv særbehandling af romaer, navnlig inden for disse fire nøgleområder¹⁰⁶.

I Europarådets retsorden har Menneskerettighedsdomstolen truffet afgørelse i en række skelsættende sager vedrørende forskelsbehandling af romabørn i uddannelsessystemet. Disse sager blev analyseret i henhold til artikel 14 sammenholdt med artikel 2 i [protokol nr. 1 til EMRK](#). Menneskerettighedsdomstolen fastslog, at overrepræsentation eller segregering af romabørn i specialskoler eller -klasser kun kunne begrundes objektivt, hvis der blev fastsat passende garantier for anbringelse af børn i disse skoler eller klasser, f.eks. prøver, der specifikt var udformet til og tog hensyn til romabørns behov. Fremskridtene bør evalueres og følges på en hensigtsmæssig måde, så barnet kan integreres i en almindelig klasse, så snart indlæringsvanskeligheder er afhjulpet. Der bør også træffes positive foranstaltninger til afhjælpning af indlæringsvanskeligheder. Eftersom der ikke fandtes effektive foranstaltninger mod segregering, kunne forlængelse af den uddannelsesmæssige segregering af romabørn i en almindelig skole med sædvanlig fagplan ikke begrundes¹⁰⁷. Europarådets Ministerkomité anbefaler desuden, at romaernes og/eller de rejssendes historie medtages i skolernes læseplaner og undervisningsmateriale¹⁰⁸.

Eksempel: I sagen *D.H. m.fl. mod Den Tjekkiske Republik*¹⁰⁹ fandt Menneskerettighedsdomstolen, at et uforholdsmæssigt antal romabørn uden begrundelse blev anbragt i specialskoler for børn med indlæringsvanskeligheder. Domstolen udtrykte bekymring over den mere grundlæggende fagplan, der blev tilbudt i disse skoler, og den segregering, dette system medførte. Romabørn fik dermed en uddannelse, der forstærkede deres vanskeligheder og vanskeliggjorde deres efterfølgende personlige udvikling i stedet for at hjælpe dem med at blive integreret i det almindelige

106 EU, Europa-Kommissionen (2014), *Rapport fra Kommissionen til Europa-Parlamentet og Rådet – Fælles beretning om anvendelsen af Rådets direktiv 2000/43/EF af 29. juni 2000 om gennemførelse af princippet om ligebehandling af alle uanset race eller etnisk oprindelse (»direktivet om racelighed«) og af Rådets direktiv 2000/78/EF af 27. november 2000 om generelle rammebestemmelser om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse og erhverv (»direktivet om beskæftigelseslighed«)* (COM(2014) 2 final af 17.1.2014).

107 EMD, *Lavida m.fl. mod Grækenland*, nr. 7973/10, 30.5.2013.

108 Europarådets Ministerkomité (2020), *Recommendation CM/Rec(2020)2 to member States on the inclusion of the history of Roma and/or Travellers in school curricula and teaching materials*, 1.7.2020.

109 Menneskerettighedsdomstolen, *D.H. m.fl. mod Den Tjekkiske Republik* [Storkammer], nr. 57325/00, 13.11.2007, præmis 206-210.

uddannelsessystem og udvikle kompetencer, der ville lette deres tilværelse blandt flertalsbefolkningen. Menneskerettighedsdomstolen fastslog derfor, at artikel 14 i EMRK sammenholdt med artikel 2 i protokol nr. 1 til EMRK var blevet overtrådt.

Eksempel: I sagen *Oršuš m.fl. mod Kroatien*¹¹⁰ undersøgte Menneskerettighedsdomstolen eksistensen af klasser med kun romabørn i almindelige skoler på primærtrinnet. Principielt er midlertidig anbringelse af børn i en separat klasse på grund af deres utilstrækkelige beherskelse af undervisningssproget ikke i sig selv diskriminerende. En sådan anbringelse kan anses for en tilpasning af uddannelsessystemet til de særlige behov, der gør sig gældende for børn med sprogvanskeligheder. Så snart denne anbringelse uforholdsmæssigt eller udelukkende berører medlemmer af en bestemt etnisk gruppe, skal der imidlertid fastsættes garantier. Med hensyn til anbringelsen i separate klasser i første omgang bemærkede Menneskerettighedsdomstolen, at anbringelsen ikke var en del af en generel indsats for at hjælpe børn med utilstrækkelig beherskelse af sproget, og at børnenes beherskelse af sproget ikke var blevet testet. Med hensyn til fagplanen fik visse børn ikke tilbudt en specifik fagplan (dvs. specialtimer i sprog) med henblik på at opnå de nødvendige sprogkompetencer så hurtigt som muligt. Der fandtes heller ingen procedure for overførsel eller overvågning med henblik på at sikre, at romabørn blev overført straks og automatisk til blandede klasser, så snart de beherskede sproget på det nødvendige niveau. Menneskerettighedsdomstolen fastslog derfor, at artikel 14 i EMRK sammenholdt med artikel 2 i protokol nr. 1 til EMRK var blevet overtrådt.

Menneskerettighedsdomstolen har også afgjort andre sager vedrørende forskelsbehandling af børn i skoler.

Eksempel: I sagen *Catan m.fl. mod Moldova og Rusland*¹¹¹ undersøgte Menneskerettighedsdomstolen den sprogpolitik, som Transnistriens separatistmyndigheder indførte i skolerne. Formålet med denne sprogpolitik var »russificering«. Efter den tvungne lukning af moldovisksprogede skoler (som anvendte det latinske alfabet) skulle forældrene vælge mellem at

110 EMD, *Oršuš m.fl. mod Kroatien* [Storkammer], nr. 15766/03, 16.3.2010, præmis 157.

111 EMD, *Catan m.fl. mod Moldova og Rusland* [Storkammer], nr. 43370/04, 8252/05 og 18454/06, 19.10.2012.

lade deres børn gå i skoler, hvor de blev undervist i en kunstig kombination af det moldoviske sprog og det kyrilliske alfabet og med undervisningsmaterialer, der var produceret i sovjettiden, eller lade deres børn gå i skoler, som var mindre veludstyrede, beliggende mindre hensigtsmæssigt, og på vej til hvilke skoler eleverne blev udsat for chikane og intimidering. Den tvungne lukning af skoler og efterfølgende chikane blev anset for et uberettiget indgreb i børnenes ret til uddannelse, som udgjorde en overtrædelse af artikel 2 i protokol nr. 1 til EMRK¹¹².

Eksempel: I sagen *Ádám m.fl. mod Rumænien*¹¹³ klagede de ungarske etniske studerende, der blev undervist på deres modersmål i Rumænien, over, at de skulle aflægge to yderligere eksamener på deres modersmål i den samme forholdsvis korte periode, der var afsat til studentereksamen i hele landet. Indledningsvis understregede Menneskerettighedsdomstolen, at det i Europarådets relevante instrumenter udtrykkeligt anerkendes, at beskyttelse og fremme af mindretalssprog ikke bør ske på bekostning af officielle sprog og behovet for at lære dem. Desuden havde de to supplerende eksamener, som klagerne skulle aflægge, været en direkte og uundgåelig konsekvens af deres bevidste og frivillige valg om at studere på et andet sprog og af, at staten tilbød dem en sådan mulighed. Menneskerettighedsdomstolen fandt det godtgjort, at klagerne ikke befandt sig i en anden situation, der var tilstrækkelig væsentlig i henhold til artikel 1 i protokol nr. 12. Der blev ikke fastslået nogen overtrædelse af konventionen.

Det er ECSR's opfattelse, at der ikke bør være separate skoler for romabørn, selv om uddannelsespolitikken for romabørn kan være ledsaget af fleksible ordninger, der tager hensyn til gruppens diversitet og det forhold, at nogle grupper er omrejsende eller semiomrejsende¹¹⁴.

Eksempel: Sagen *European Roma Rights Centre (ERRC) mod Irland*¹¹⁵ vedrører Irlands overholdelse af socialpagten for så vidt angår indkvartering af rejsende, navnlig med hensyn til boligforhold og udsættelse af rejsende, og for så vidt angår børn af rejsende, også med hensyn til social, juridisk og økonomisk beskyttelse. ERRC hævdede, at myndighederne havde

112 *Ibid.*, præmis 141-144.

113 EMD, *Ádám m.fl. mod Rumænien*, nr. 81114/17 m.fl., 13.10.2020.

114 ECSR, *konklusioner 2003 – Bulgarien – artikel 17, stk. 2*, 2003/def/BGR/17/2/EN, 30.6.2003.

115 ECSR, *European Roma Rights Centre (ERRC) mod Irland*, klage nr. 100/2013, 1.12.2015.

overtrådt artikel 17 ved at nægte børn af rejsende retten til social, retlig og økonomisk beskyttelse, navnlig med hensyn til skolegang.

I henhold til artikel 4, stk. 2 og 3, i rammekonventionen om beskyttelse af nationale mindretal (FCNM) skal særlige forholdsregler, der træffes for at fremme den effektive ligestilling af personer, der tilhører et nationalt mindretal, ikke anses for at være diskriminerende. I henhold til artikel 12, stk. 3, i rammekonventionen om beskyttelse af nationale mindretal forpligter parterne sig endvidere udtrykkeligt til at fremme lige muligheder for adgangen til uddannelse på alle niveauer for personer, der tilhører nationale mindretal. Det rådgivende udvalg om rammekonventionen om beskyttelse af nationale mindretal har jævnligt undersøgt romabørns lige muligheder for adgang til uddannelse på grundlag af denne bestemmelse¹¹⁶.

3.3. Ikkeforskelsbehandling på grund af nationalitet og indvandrerstatus

Hovedpunkter

- EU-retten forbyder forskelsbehandling på grund af nationalitet.
- I henhold til EU-retten er forskelsbehandling på grund af nationalitet forbudt inden for rammerne af den frie bevægelighed for personer i henhold til artikel 45 i TEUF (fri bevægelighed og opholdsret). Inden for EU-rettens anvendelsesområde er enhver forskelsbehandling på grund af nationalitet forbudt i henhold til artikel 21, stk. 2, i EU's charter om grundlæggende rettigheder. Menneskerettighedskonventionen garanterer nydelsen af rettigheder til enhver inden for en medlemsstats jurisdiktion.

I henhold til EU-retten er forskelsbehandling på grund af nationalitet forbudt inden for traktaternes anvendelsesområde (artikel 18 i TEUF og artikel 21, stk. 2, i chartret om grundlæggende rettigheder). Disse artikler er relevante for alle EU-borgere i forbindelse med bestemmelsen om unionsborgerskab og for fastboende udlændinge fra tredjelande. EU-retten forbyder desuden forskelsbehandling på grund af nationalitet, navnlig i forbindelse med den

¹¹⁶ Se Europarådet, rådgivende udvalg om rammekonventionen om beskyttelse af nationale mindretal (2006), *Commentary on Education under the Framework Convention for the Protection of National Minorities*, ACFC/25DOC(2006)002.

frie bevægelighed for personer (direktivet om unionsborgerskab¹¹⁷, artikel 45 i TEUF)¹¹⁸. Tredjelandborgere (dvs. personer, som er statsborgere i en stat, der ikke er medlem af EU) har ret til ligebehandling inden for i princippet de områder, der også er omhandlet i ligestillingsdirektiverne, når de har status som »fastboende udlændinge«. For at opnå denne status skal de i henhold til [direktivet om tredjelandstatsborgere](#) bl.a. have opholdt sig lovligt i landet i fem år¹¹⁹. I henhold til direktiv 2003/86/EF om ret til familiesammenføring ([familiesammenføringsdirektivet](#))¹²⁰ kan tredjelandstatsborgere, der opholder sig lovligt i en medlemsstat, på visse betingelser sammenføres med familiemedlemmer (se også [afsnit 9.5](#))¹²¹. Desuden sikrer [direktivet om en kombineret tilladelse](#) retten til ligebehandling for tredjelandstatsborgere på visse betingelser¹²².

Eksempel: *Chen-sagen*¹²³ vedrørte spørgsmålet om, hvorvidt en tredjelandstatsborgers barn havde ret til at opholde sig i en EU-medlemsstat, når hun var født i en anden medlemsstat og var statsborger i sidstnævnte. Hendes mor, som var hendes forsørger, var tredjelandstatsborger. EU-Domstolen fastslog, at det ikke, når en medlemsstat stiller krav til personer, der ansøger om statsborgerskab, og disse er opfyldt, tilkommer en anden medlemsstat at anfægte denne ret, når moren og barnet ansøger om opholdstilladelse. EU-Domstolen bekræftede, at en medlemsstat ikke kan nægte en forælder, som forsørger et barn, som er unionsborger, opholdsret, da dette ville fratage barnets opholdsret enhver effektiv virkning.

117 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2004), [direktiv 2004/38/EF af 29. april 2004 om unionsborgeres og deres familiemedlemmers ret til at færdes og opholde sig frit på medlemsstaternes område](#) (EUT 2004 L 158).

118 FRA (2018), *Making EU Citizens' Rights a Reality: National courts enforcing freedom of movement and related rights*, Luxembourg, Publikationskontoret.

119 EU, Rådet for Den Europæiske Union (2003), [direktiv 2003/109/EF af 25. november 2003 om tredjelandstatsborgeres status som fastboende udlænding](#) (EUT 2004 L 16).

120 EU, Rådet for Den Europæiske Union (2003), [direktiv 2003/86/EF af 22. september 2003 om ret til familiesammenføring](#) (EUT 2003 L 251).

121 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2011), [direktiv 2011/98/EU \(direktiv om en kombineret tilladelse\) af 13. december 2011 om én enkelt ansøgningsprocedure for en kombineret tilladelse til tredjelandstatsborgere til at opholde sig og arbejde på en medlemsstats område og om et sæt fælles rettigheder for arbejdstagere fra tredjelande, der har lovligt ophold i en medlemsstat](#) (EUT 2011 L 343, s. 1).

122 *Ibid.*, artikel 12.

123 EU-Domstolen, C-200/02, *Kunqian Catherine Zhu og Man Lavette Chen mod Secretary of State for the Home Department*, 19.10.2004.

I **Europarådets retsorden** garanterer **EMRK** nydelsen af rettigheder til enhver inden for en medlemsstats jurisdiktion, uanset om de er statsborgere eller ej, herunder personer, der opholder sig uden for det nationale territorium, i områder, der er under en medlemsstats effektive kontrol. Med hensyn til uddannelse har Menneskerettighedsdomstolen fastslået, at forskelsbehandling på grund af nationalitet og indvandrerstatus kan udgøre diskriminering.

Eksempel: Sagen *Pononyovi mod Bulgarien*¹²⁴ vedrører spørgsmålet om udenlandske statsborgere, der ikke har permanent opholdstilladelse, og som skal betale skolepenge for deres uddannelse på sekundærtrinet. Principielt skal den sædvanligvis brede skønsmargen i forbindelse med generelle økonomiske eller sociale foranstaltninger modereres på uddannelsesområdet af to grunde: a) retten til uddannelse nyder direkte beskyttelse under EMRK, og b) uddannelse er en helt særlig type offentlig tjeneste, der tjener brede samfundsmæssige formål. I henhold til Menneskerettighedsdomstolen stiger denne skønsmargen med uddannelsesniveauet. Mens (højere) skolepenge for udlændinge på primærtrinet kun vanskeligt kan begrundes, kan de være fuldt begrundede på universitetsniveau. Som følge af betydningen af sekundær uddannelse for den personlige udvikling og den sociale og erhvervsmæssige integration skal der gennemføres en strengere undersøgelse af proportionaliteten af forskelsbehandling på dette uddannelsesniveau. Domstolen præciserede, at den ikke tog stilling til, hvorvidt en stat har ret til at fratage alle ulovlige migranter de uddannelsesgoder, som staten tilbyder sine egne statsborgere og visse fastsatte kategorier af udlændinge. Ved vurderingen af de særlige omstændigheder i klagerens sag fandt domstolen, at betragtninger vedrørende behovet for at standse eller vende strømmen af ulovlig indvandring ikke gjorde sig gældende. Klagerne havde ikke forsøgt at misbruge det bulgarske uddannelsessystem, eftersom de var flyttet til Bulgarien i en meget ung alder efter deres mors ægteskab med en bulgarer, således at de ikke havde andre muligheder end at gå i skole i Bulgarien. Menneskerettighedsdomstolen fastslog derfor, at artikel 14 i EMRK sammenholdt med artikel 2 i protokol nr. 1 til EMRK var blevet overtrådt.

124 EMD, *Pononyovi mod Bulgarien*, nr. 5335/05, 21.6.2011, præmis 60.

3.4. Ikkeforskelsbehandling på grund af handicap

Hovedpunkter

- Enhver forskelsbehandling på grund af handicap er forbudt i henhold til EU-retten (artikel 21 i chartret om grundlæggende rettigheder, artikel 14 i EMRK og artikel 1 i protokol nr. 12 til EMRK).
- I EU-retten og Europarådets retsorden omfatter forskelsbehandling på grund af handicap også »forskelsbehandling på grund af tilknytning« (f.eks. hvis et barn forskelsbehandles, fordi dets forældre har et handicap)

Handicap er en af de grunde til forskelsbehandling, der udtrykkeligt er forbudt i henhold til artikel 21 i EU's charter om grundlæggende rettigheder. EU har ratificeret FN's konvention om rettigheder for personer med handicap (CRPD)¹²⁵ og har udarbejdet en strategi for rettigheder for personer med handicap 2021-2030¹²⁶. CRPD er nu et referencepunkt for fortolkningen af EU-retten om forskelsbehandling på grund af handicap¹²⁷. I EU-retten anerkendes det, at staterne har forpligtelser til at sikre tilpasninger i rimeligt omfang for at give personer med handicap mulighed for fuldt ud at udøve deres rettigheder¹²⁸.

I det mindste for så vidt angår handicap, men ikke begrænset hertil, har EU-Domstolen accepteret, at EU-retten også beskytter mod »forskelsbehandling på grund af tilknytning«, dvs. forskelsbehandling af en person, der har tilknytning til en anden person, der har det beskyttede kendetegn, såsom

125 Det er første gang i historien, at EU er blevet part i en international menneskerettighedstraktat. De Forenede Nationer, *konventionen om rettigheder for personer med handicap* (CRPD), 13.12.2006.

126 EU, Europa-Kommissionen (2021), *En Union med ligestilling: Strategien for rettigheder for personer med handicap 2021-2030* (COM(2021) 101 final).

127 EU-Domstolen, C-312/11, *Europa-Kommissionen mod Den Italienske Republik*, 4.7.2013, C-363/12, *Z. mod A Government department and The Board of Management of a Community School* [Store Afdeling], 18.3.2014, C-356/12, *Wolfgang Glatzel mod Freistaat Bayern*, 22.5.2014, C-395/15, *Mohamed Daouidi mod Bootes Plus SL m.fl.*, 1.12.2016, og C-406/15, *Petya Milkova mod Izpalnitelen direktor na Agentsiata za privatizatsia i sledprivatizatsionen kontrol*, 9.3.2017.

128 Se f.eks. EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2012), *direktiv 2012/29/EU af 25. oktober 2012 om minimumsstandarder for ofre for kriminalitet med hensyn til rettigheder, støtte og beskyttelse* (direktivet om ofres rettigheder) (EUT 2012 L 315, s. 57), artikel 3 og 22.

moderen til et barn med handicap, eller forskelsbehandling af en person på grund af vedkommendes barns handicap¹²⁹.

Eksempel: I sagen *S. Coleman mod Attridge Law og Steve Law*¹³⁰ bemærkede EU-Domstolen, at direktivet om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse indeholder bestemmelser med det særlige formål at tage hensyn til behov hos personer med handicap. Dette giver dog ikke grundlag for at antage, at det i direktivet indeholdte ligebehandlingsprincip skal fortolkes indskrænkende, og at det udelukkende indeholder et forbud mod direkte forskelsbehandling på grund af et handicap og alene vedrører personerne med handicap selv. Ifølge EU-Domstolen gælder direktivet således ikke for en bestemt persongruppe, men for selve karakteren af forskelsbehandlingen. En fortolkning af direktivet, som begrænser dets anvendelsesområde til personer, der selv lider af et handicap, ville berøve direktivet en væsentlig del af dets effektive virkning og indskrænke den beskyttelse, som det skal sikre. EU-Domstolen konkluderede, at direktivet skal fortolkes således, at det deri fastsatte forbud mod direkte forskelsbehandling ikke er begrænset til personer, som selv har et handicap. Når en arbejdsgiver behandler en medarbejder, der ikke selv har et handicap, ringere, end en anden medarbejder i en tilsvarende situation på grundlag af et handicap hos førstnævnte medarbejders barn, hvis pleje hovedsagelig ydes af denne medarbejder, er en sådan behandling i strid med forbuddet mod direkte forskelsbehandling fastsat i direktivet.

Menneskerettighedsdomstolen har udviklet sin retspraksis i sager vedrørende forskelsbehandling i forbindelse med adgang til uddannelse for børn med handicap¹³¹. I deres tidligere retspraksis på området har konventionens organer understreget behovet for at undervise børn med handicap sammen med andre børn på deres egen alder, når det er muligt¹³². I nyere sager har Menneskerettighedsdomstolen understreget betydningen af rimelige tilpasninger på uddannelsesområdet.

129 EU-Domstolen, C-303/06, *S. Coleman mod Attridge Law og Steve Law* [Store Afdeling], 17.7.2008.

130 EU-Domstolen, C-303/06, *S. Coleman mod Attridge Law og Steve Law* [Store Afdeling], 17.7.2008.

131 Europarådet, EMD (2021), *Guide on Article 2 of Protocol No. 1 to the European Convention on Human Rights – Right to education*, 31.8.2021.

132 EMD, *Klerks mod Nederlandene*, nr. 25212/94, 4.7.1995, og EMD, *McIntyre mod Det Forenede Kongerige*, nr. 29046/95, 21.10.1998.

Eksempel: I sagen *Çam mod Tyrkiet*¹³³ havde et musikakademi nægtet at indskrive en elev, der opfyldte optagelseskravene, på grund af hendes synshandicap. Menneskerettighedsdomstolen bemærkede, at forskelsbehandling på grund af handicap også omfattede afslag på at foretage tilpasninger i rimeligt omfang for at lette adgangen for personer med handicap til uddannelse (f.eks. tilpasning af undervisningsmetoder for at gøre dem tilgængelige for blinde studerende).¹³⁴ I den foreliggende sag havde de kompetente nationale myndigheder ikke bestræbt sig på at identificere klagerens behov og ikke forklaret, hvordan eller hvorfor hendes blindhed kunne hindre hendes adgang til musikundervisning. Klageren var derfor uden objektiv og rimelig begrundelse blevet nægtet adgang til undervisning på musikakademiet alene på grund af sit synshandicap i strid med artikel 14, sammenholdt med artikel 2 i protokol nr. 1 i EMRK.

I sagen *G.L. mod Italien*¹³⁵ var en autistisk elev blevet frataget lovbestemt specialiseret uddannelsesstøtte i de første to år af grundskolen. Myndighederne havde ikke forsøgt at fastslå hendes reelle behov eller yde skræddersyet støtte for at gøre det muligt for hende at fortsætte sin grundskoleuddannelse under forhold, der så vidt muligt ville svare til forholdene for andre børn i samme skole. Menneskerettighedsdomstolen bemærkede endvidere, at den forskelsbehandling, som klageren var blevet udsat for, var så meget desto mere alvorlig, da det var sket i grundskolen, som udgjorde grundlaget for børns uddannelse og sociale integration og gav børnene deres første erfaring med at leve sammen i et samfund. Menneskerettighedsdomstolen fastslog derfor, at artikel 14, sammenholdt med artikel 2 i protokol nr. 1 i EMRK, var blevet overtrådt.

Menneskerettighedsdomstolen har også undersøgt sager, hvor en forælders handicap havde haft indflydelse på deres forældrerettigheder eller kontakten med deres børn¹³⁶, og hvor en forælder var blevet forskelsbehandlet på grund af deres barns handicap¹³⁷.

133 EMD, *Çam mod Tyrkiet*, nr. 51500/08, 23.2.2016.

134 Med hensyn til autistiske børns ret til uddannelse henvises til EMD, *Dupin mod Frankrig*, nr. 2282/17, 18.12.2018.

135 EMD, *G.L. mod Italien*, nr. 59751/15, 10.9.2020.

136 Se EMD, *Cinta mod Rumænien*, nr. 3891/19, 18.2.2020, og EMD, *Kocherov og Sergejeva mod Rusland*, nr. 16899/13, 29.3.2016.

137 EMD, *Guberina mod Kroatien*, nr. 23682/13, 22.3.2016.

Ifølge ECSR er det acceptabelt, at der ved anvendelsen af [socialpagtens](#) artikel 17, stk. 2, skelnes mellem børn med og uden handicap. Det bør dog almindeligvis være normen, at børn med handicap integreres i almindelige skoler, hvor der træffes foranstaltninger for at tage hensyn til deres særlige behov, og specialskoler bør være undtagelsen¹³⁸. Børn, der går i specialskoler, der er i overensstemmelse med socialpagtens artikel 17, stk. 2, skal desuden have tilstrækkelig instruktion og undervisning, således at andelen af børn i specialskoler og i almindelige skoler, som afslutter deres skolegang, forholdsvis er den samme¹³⁹. Staterne skal gøre en tilstrækkelig indsats for at fremme inddragelsen af børn med mentale handicap i den almindelige undervisning på primær- og sekundærtrinnet¹⁴⁰.

I handicapkonventionen genoptages nogle af principperne i [børnekonventionen](#) såsom princippet om, at barnets tarv skal komme i første række, og princippet om retten til at blive hørt (artikel 7, stk. 2 og 3). Handicapkonventionen forpligter deltagerstaterne til at »træffe alle nødvendige foranstaltninger for at sikre, at børn med handicap fuldt ud og på lige fod med andre børn kan udøve alle menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder« (artikel 7, stk. 1). Komitéen for Barnets Rettigheder mener, at et indholdsrigt og menneskeværdigt liv under forhold, der sikrer værdighed, fremmer selvtilliden og medvirker til barnets aktive deltagelse i samfundslivet, er det hovedprincippet for gennemførelsen af børnekonventionen for så vidt angår børn med handicap¹⁴¹.

138 ECSR, *International Association Autism Europe (IAAE) mod Frankrig*, klage nr. 13/2002, 4.11.2003.

139 ECSR, *Mental Disability Advocacy Center (MDAC) mod Bulgarien*, klage nr. 41/2007, 3.6.2008.

140 ECSR, *Det Internationale Menneskerettighedsforbund (FIDH) og Inclusion Europe mod Belgien*, klage nr. 141/2017, 9.9.2020. Se også ECSR, *MDAC mod Belgien*, klage nr. 109/2014, 16.10.2017.

141 FN's Komité for Barnets Rettigheder (2006), *General Comment No. 9 on the rights of children with disabilities*, CRC/C/GC/9, 27.2.2007, punkt 11.

3.5. Ikkeforskelsbehandling på grund af andre beskyttede forhold

Hovedpunkter

- I henhold til EU-retten er forskelsbehandling på grund af seksuel orientering, kønsidentitet og kønsegenskaber forbudt. Forskelsbehandling på grund af seksuel orientering er også udtrykkeligt forbudt i alle Europarådets seneste konventioner og standarder til beskyttelse af børns rettigheder.
- I henhold til EU-retten om ikkeforskelsbehandling er beskyttelse mod forskelsbehandling på grund af alder mere begrænset.
- Menneskerettighedsdomstolen har anset alder for at være et grundlag for forskelsbehandling og har også behandlet andre grunde til forskelsbehandling såsom sprog, tilhørsforhold eller forskelsbehandling af børn født uden for ægteskab.

Artikel 21 i [EU's charter om grundlæggende rettigheder](#) forbyder forskelsbehandling på grund af andre forhold, som er særligt relevante for børn, såsom alder, køn, genetiske anlæg, sprog eller seksuel orientering.

I EU-retten er beskyttelse mod forskelsbehandling af lesbiske, bøsser, biseksuelle, transpersoner, interkønnede og queerpersoner (LGBTIQ) omfattet af forskellige retlige rammer afhængigt af, om forskelsbehandlingen sker på grundlag af seksuel orientering, hvor den retlige ramme for bekæmpelse af forskelsbehandling er relevant, eller på grundlag af køn, herunder kønsskifte, hvor den retlige ramme for ligestilling mellem kønnene er relevant. Seksuel orientering, kønsidentitet/-udtryk og kønsegenskaber er blandt de forbudte grunde til forskelsbehandling. EF-Domstolen har fastslået, at forbuddet mod forskelsbehandling på grund af køn også kan omfatte kønsskifte¹⁴².

Børn kan identificere sig som lesbiske, bøsser, biseksuelle, transpersoner, ikkebinære, interkønnede eller queerpersoner¹⁴³ eller tilhøre »regnbuefamilier«, som omfatter LGBTIQ-forældre. EU har vedtaget [strategien for ligestilling af LGBTIQ-personer](#), som anerkender den forskelsbehandling, som LGBTIQ-børn

¹⁴² Se f.eks., EU-Domstolen, C-13/94, *P. mod S. og Cornwall County Council*, 30.4.1996, og C-117/01, *K.B. mod National Health Service Pensions Agency*, 7.1.2004.

¹⁴³ EU, Europa-Kommissionen (2020), *En Union med ligestilling: Strategi for ligestilling af LGBTIQ-personer 2020-2025*, COM(2020) 698 final af 12.11.2020.

eller børn i regnbuefamilier udsættes for¹⁴⁴. På grund af forskelle i medlemsstaternes nationale lovgivninger anerkendes familiemæssig status ikke altid i en anden medlemsstat¹⁴⁵. Fra en tidlig alder kan LGBTIQ-børn, unge og regnbuefamilier blive udsat for stigmatisering og forskelsbehandling. Dette påvirker deres uddannelsesmæssige resultater og beskæftigelsesudsigter samt deres dagligdag, trivsel og mentale sundhed¹⁴⁶.

I henhold til EU's [direktiv om ofres rettigheder](#) skal ofre for hadforbrydelser, herunder LGBTIQ-børn, have passende information, støtte og beskyttelse, og de kan deltage i straffesager¹⁴⁷. Det fastsætter, at ofre for kriminalitet bør anerkendes og behandles på en respektfuld, forstående og professionel måde uden nogen form for forskelsbehandling, herunder på grund af seksuel orientering, kønsidentitet og kønsudtryk.

Forskelsbehandling på grund af seksuel orientering er forbudt i Europarådets konventioner og standarder for beskyttelse af børns rettigheder. I artikel 2 i [Lanzarotekonventionen](#) hedder det f.eks. udtrykkeligt, at alle ofre for seksuel vold skal nyde beskyttelse i henhold til konventionen uden diskrimination, herunder som følge af seksuel orientering. I [retningslinjerne for børnevenlig retspleje](#) anføres det også som et grundlæggende princip, at børns rettigheder skal sikres uden forskelsbehandling på grund af bl.a. køn, seksuel orientering og kønsidentitet.

Selv om seksuel orientering og kønsidentitet ikke udtrykkeligt er nævnt i EMRK, er disse beskyttede kendetegn, der er omfattet af »ethvert andet forhold« i de relevante bestemmelser i EMRK¹⁴⁸. Menneskerettighedsdomstolen har også anerkendt den rolle, som skoler og uddannelsesmyndigheder kan spille i beskyttelsen af børn mod homofobi¹⁴⁹.

144 *Ibid.*

145 EU, Europa-Parlamentet (2021), *Obstacles to the free movement of rainbow families in the EU*, PE 671.505, marts 2021.

146 Se også EU, Agenturet for Grundlæggende Rettigheder (2020), *A long way to go for LGBTI equality*, 14.5.2020.

147 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2012), [direktiv 2012/29/EU af 25. oktober 2012 om minimumsstandarder for ofre for kriminalitet med hensyn til rettigheder, støtte og beskyttelse og om erstatning af Rådets rammeafgørelse 2001/220/RIA](#) (EUT 2012 L 315, s. 57), artikel 22.

148 Se f.eks. EMD, *X m.fl. mod Østrig* [Storkammer], nr. 19010/07, 19.2.2013.

149 EMD, *Bayev m.fl. mod Rusland*, nr. 67667/09, 20.6.2017, præmis 82. Se også EMD, *Vejdeland m.fl. mod Sverige*, nr. 1813/07, 9.2.2012.

Eksempel: I sagen *Bayev m.fl. mod Rusland*¹⁵⁰ blev der indgivet en klage af tre homoseksuelle aktivister over russisk lovgivning, der forbyder »fremme af homoseksualitet blandt mindreårige«, også kendt som »loven om homoseksuel propaganda«. I en række retsakter blev »fremme af utraditionelle seksuelle forhold« blandt børn gjort til en lovovertrædelse, som kan straffes med en bøde. Domstolen fastslog, at selv om de pågældende love først og fremmest havde til formål at beskytte børn, var grænserne for disse love ikke klart defineret, og deres anvendelse havde været vilkårlig. Desuden havde selve formålet med lovene og den måde, hvorpå de blev formuleret og anvendt i klagerens tilfælde, været diskriminerende og tjente generelt ikke nogen legitim offentlig interesse. Ved at vedtage sådanne love havde myndighederne faktisk forstærket stigmatiseringen og fordommene og tilskyndet til homofobi, hvilket var uforeneligt med værdierne i et demokratisk samfund¹⁵¹.

Eksempel: Sagen *A.M. m.fl. mod Rusland*¹⁵² vedrørte begrænsningen af klagerens forælderrettigheder og berøvelsen af hendes kontakt med sine børn uden den krævede undersøgelse, fordi hun på daværende tidspunkt havde gennemgået et kønsskifte. Domstolen fandt ingen beviser på mulige skadevirkninger for børnene som følge af kønsskiftet og fastslog, at de nationale domstole ikke i tilstrækkelig grad havde undersøgt familiens særlige omstændigheder. Desuden var afgørelsen tydeligvis baseret på klagerens kønsidentitet og var således diskriminerende i strid med artikel 8 i EMRK alene og sammenholdt med artikel 14 i EMRK.

Forskelsbehandling på grund af alder er en anden form for forskelsbehandling, som børn kan blive udsat for. I henhold til den gældende EU-ret om ikkeforskelsbehandling er beskyttelse mod forskelsbehandling på grund af alder mere begrænset. Alder er i dag kun beskyttet i forbindelse med adgang til beskæftigelse.

Direktivet om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse gælder for børn, der lovligt har ret til at arbejde. I Den Internationale Arbejdsorganisations **konvention om mindstealder for adgang til beskæftigelse**¹⁵³, som alle EU's med-

150 EMD, *Bayev m.fl. mod Rusland*, nr. 67667/09, 20.6.2017.

151 Se også Europarådets Ministerkomité (2010), *Recommendation to member states on measures to combat discrimination on grounds of sexual orientation or gender identity*, CM/Rec(2010)5.

152 EMD, *A.M. m.fl. mod Rusland*, nr. 47220/19, 6.7.2021.

153 Den Internationale Arbejdsorganisation (ILO) (1973), *konvention nr. 138 om mindstealder for adgang til beskæftigelse*.

lemsstater har ratificeret, fastlægges mindstealderen til 15 år, men denne mindstealder varierer mellem medlemsstaterne¹⁵⁴. I henhold til artikel 6 i direktivet om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse er ulige behandling på grund af alder berettiget i visse situationer. Denne ulige behandling udgør ikke forskelsbehandling, hvis den er objektivt og rimeligt begrundet i et legitimt formål, og hvis midlerne til at opfylde det pågældende formål er hensigtsmæssige og nødvendige. Med hensyn til børn og unge kan sådan ulige behandling f.eks. omfatte tilvejebringelse af særlige vilkår for adgang til erhvervsuddannelse, beskæftigelse og erhverv, med henblik på at fremme deres erhvervs-mæssige integration eller beskytte dem.

»Alder« nævnes ikke udtrykkeligt i artikel 14 i EMRK og artikel 1 i protokol nr. 12 til EMRK i listen over de grundlag, hvorpå diskrimination er forbudt. Menneskerettighedsdomstolen har imidlertid undersøgt spørgsmål vedrørende aldersdiskriminering i forbindelse med forskellige rettigheder, som er beskyttet i henhold til menneskerettighedskonventionen, og har dermed implicit undersøgt alder under »ethvert andet forhold«. I sagen *D.G. mod Irland*¹⁵⁵ og *Bouamar mod Belgien*¹⁵⁶ fastslog Menneskerettighedsdomstolen f.eks., at der var tale om forskelsbehandling af voksne og børn i landenes respektive retssystemer i forbindelse med frihedsberøvelse, som er relevant for konventionens anvendelse. Denne forskelsbehandling skyldtes det straffemæssige formål med forvaring, når der er tale om voksne, og det forebyggende formål, når der er tale om børn. Domstolen accepterede derfor »alder« som en objektiv og rimelig begrundelse for forskelsbehandling.

Menneskerettighedsdomstolen har behandlet forskelsbehandling af børn i en lang række situationer ud over de allerede nævnte såsom forskelsbehandling på grund af sprog¹⁵⁷ eller forskelsbehandling af børn født uden for ægteskab¹⁵⁸.

154 Det europæiske netværk af juridiske eksperter på området ikkeforskelsbehandling, O'Dempsey, D. og Beale, A. (2011), *Age and employment*, Europa-Kommissionen, Generaldirektoratet for Retlige Anliggender, Luxembourg, Publikationskontoret.

155 EMD, *D.G. mod Irland*, nr. 39474/98, 16.5.2002.

156 EMD, *Bouamar mod Belgien*, nr. 9106/80, 29.2.1988.

157 EMD, *Sag »vedrørende visse aspekter af lovene om brug af sprog i undervisningen i Belgien mod Belgien*, nr. 1474/62, 1677/62, 1691/62, 1769/63, 1994/63 og 2126/64, 23.7.1968.

158 EMD, *Fabris mod Frankrig* [Storkammer], nr. 16574/08, 7.2.2013, EMD, *Wolter og Sarfert mod Tyskland*, nr. 59752/13 og 66277/13, 14.12.2017, og EMD, *Mazurek mod Frankrig*, nr. 34406/97, 1.2.2000.

Eksempel: I sagen *Fabris mod Frankrig*¹⁵⁹ gjorde klageren gældende, at han ikke havde kunnet få gavn af en lov indført i 2001, som gav børn født uden for ægteskab samme arverettigheder som børn født inden for ægteskab, en lov, der var vedtaget efter Menneskerettighedsdomstolens dom i sagen *Mazurek mod Frankrig*¹⁶⁰ i 2000. Domstolen fastslog, at det legitime mål om at beskytte arverettighederne for klagerens halvsvokende ikke opvejede hans krav om en andel af hans mors bo. I denne sag havde forskelsbehandlingen været diskriminerende, da der ikke forelå en objektiv og rimelig begrundelse. Menneskerettighedsdomstolen fastslog derfor, at artikel 14 i EMRK sammenholdt med artikel 1 i protokol nr. 1 til EMRK var blevet overtrådt¹⁶¹.

I henhold til [børnekonventionens](#) artikel 2 er forskelsbehandling af børn forbudt på grundlag af en ikkeudtømmende liste over forhold, herunder »fødsel«. Artikel 2 har følgende ordlyd:

1. Deltagerstaterne skal respektere og sikre de rettigheder, der er fastsat i denne konvention, for ethvert barn inden for deres jurisdiktion, uden forskelsbehandling af nogen art og uden hensyn til barnets eller dets forældres eller værges race, hudfarve, køn, sprog, religion, politiske eller anden anskuelse, national, etnisk eller social oprindelse, formueforhold, handicap, fødsel eller anden stilling.

2. Deltagerstaterne skal træffe alle passende forholdsregler for at sikre, at barnet beskyttes mod alle former for forskelsbehandling eller straf på grund af barnets forældres, værges eller familiemedlemmers stilling, virksomhed, udtrykte ansøkelser eller tro.

159 EMD, *Mazurek mod Frankrig*, nr. 34406/97, 1.2.2000, og EMD, *Fabris mod Frankrig* [Storkammer], nr. 16574/08, 7.2.2013.

160 EMD, *Mazurek mod Frankrig*, nr. 34406/97, 1.2.2000.

161 EMD, *Fabris mod Frankrig* [Storkammer], nr. 16574/08, 7.2.2013.

4

Spørgsmål vedrørende personlig identitet

EU	Omhandlede emner	Europarådet
Chartret om grundlæggende rettigheder, artikel 7 (ret til respekt for familieliv)	Fødselsregistrering og retten til et navn	EMRK, artikel 8 (ret til respekt for privatliv og familieliv) Rammekonventionen om beskyttelse af nationale mindretal, artikel 11 (ret til at bruge efternavn på oprindeligt sprog) Europæisk konvention om adoption af børn (revideret), artikel 11, stk. 3) (bevarelse af et adopteret barns oprindelige navn) EMD, <i>Johansson mod Finland</i> , nr. 10163/02, 2007 (afslag på registrering af et navn, der tidligere er givet andre personer)
Chartret om grundlæggende rettigheder, artikel 7 (ret til respekt for familieliv)	Ret til personlig identitet	EMRK, artikel 6 (retfærdig rettergang) og artikel 8 (ret til respekt for privatliv og familieliv) Europæisk konvention om adoption af børn (revideret), artikel 22, stk. 3 EMD, <i>Mikulić mod Kroatien</i> , nr. 53176/99, 2002

EU	Omhandlede emner	Europarådet
		EMD, <i>Mizzi mod Malta</i> , nr. 26111/02, 2006 (manglende mulighed for at anføgte faderskab) EMD, <i>Menesson mod Frankrig</i> , nr. 65192/11, 2014 (surrogatmoderskab med biologisk far som ønsket far) EMD, <i>Valdis Fjölнисdóttir m.fl. mod Island</i> , nr. 71552/17, 2021
TEU, artikel 9 TEUF, artikel 20 EU-Domstolen, C-34/09, <i>Gerardo Ruiz Zambrano mod Office National de l'Emploi (ONEm)</i> , 2011 (opholdsret for tredjelandstatsborger med mindreårige børn, som er unionsborgere) EU-Domstolen, C-221/17, <i>Tjebbes m.fl. mod Minister van Buitenlandse Zaken</i> , 2019 EU-Domstolen, C-165/14, <i>Alfredo Rendón Marín mod Administración del Estado</i> [Store Afdeling], 2016 Direktiv 2004/38/EF om fri bevægelighed	Statsborgerskab	EMRK, artikel 8 Europæisk konvention om statsborgerret Konventionen om undgåelse af statsløshed i forbindelse med statsuccession Europæisk konvention om adoption af børn (revideret), artikel 12 EMD, <i>Genovese mod Malta</i> , nr. 53124/09, 2011 (vilkårligt afslag på statsborgerskab til barn født uden for ægteskab)

Spørgsmål vedrørende personlig identitet er generelt ikke blevet behandlet på EU-plan som følge af EU's begrænsede kompetence på dette område. EU-Domstolen har imidlertid truffet afgørelse om retten til at få et navn, der er anerkendt i én EU-medlemsstat, anerkendt i andre medlemsstater sammenholdt med princippet om fri bevægelighed. Der er også truffet afgørelser vedrørende statsborgerskab og ophold i lyset af artikel 20 i TEUF. Europarådet har, navnlig gennem Menneskerettighedsdomstolens retspraksis, fortolket og udviklet anvendelsen af en række grundlæggende rettigheder på området for personlig identitet. I de følgende afsnit fokuseres der derfor på Europarådets retsorden.

Dette kapitel omhandler ikke en specifik grundlæggende ret. Det omhandler i stedet et tværsnit af spørgsmål vedrørende grundlæggende rettigheder, som vedrører identitet, f.eks. fødselsregistrering og retten til et navn (afsnit 4.1),

retten til at kende sin oprindelse (afsnit 4.2) og retten til statsborgerskab (afsnit 4.3). Flere tilknyttede spørgsmål er omhandlet i andre kapitler, navnlig vedrørende seksuelt misbrug (kapitel 7.1.3) og databeskyttelse (kapitel 10). Nogle af disse rettigheder, f.eks. retten til et navn, er primært blevet påberåbt som forældres rettigheder, men tilgangen kan nemt overføres til børnene selv i lyset af betydningen for deres egne rettigheder.

4.1. Fødselsregistrering og retten til et navn

Hovedpunkt

- Afslag på at registrere et fornavn som upassende for et barn, selv om det er godkendt af familien, kan være i strid med artikel 8 i EMRK (ret til respekt for privatliv og familieliv).

I modsætning til FN-traktater (f.eks. artikel 24, stk. 2, i den [internationale konvention om borgerlige og politiske rettigheder](#)¹⁶², [børnekonventionens](#) artikel 7, stk. 1, og artikel 18 i [konventionen om rettigheder for personer med handicap](#), fastlægger de europæiske instrumenter vedrørende grundlæggende rettigheder ikke udtrykkeligt retten til fødselsregistrering umiddelbart efter fødsel eller retten til et navn fra fødslen.

I **EU-retten** garanterer artikel 7 i [chartret om grundlæggende rettigheder](#) retten til privatliv og familieliv. Ifølge begrundelserne til chartret svarer de »rettigheder, der sikres ved artikel 7, til dem, der er sikret ved artikel 8« i **EMRK**. Retten til et navn er blevet behandlet af EU-Domstolen i lyset af den frie bevægelighed. EU-Domstolen har fastslået, at retten til fri bevægelighed er til hinder for, at en EU-medlemsstat afviser at anerkende et barns efternavn, som

¹⁶² De Forenede Nationer (1996), [international konvention om borgerlige og politiske rettigheder](#), som blev vedtaget og åbnet for undertegnelse, ratificering og tiltrædelse af FN's Generalforsamling ved resolution 2200A (XXI) af 16. december 1966 og trådte i kraft den 23. marts 1976 i overensstemmelse med artikel 49.

er registreret i en anden medlemsstat, hvor barnet er statsborger, eller hvor barnet blev født og har opholdt sig¹⁶³.

I Europarådets retsorden kan afvisning af fødselsregistrering af børn være i strid med artikel 8 i EMRK. Menneskerettighedsdomstolen har fastslået, at navnet som et middel til at identificere personer inden for deres familier og i samfundet er omfattet af anvendelsesområdet for retten til respekt for privatliv og familieliv, som er nedfældet artikel 8 i EMRK¹⁶⁴. Forældrenes valg af barnets fornavn¹⁶⁵ og efternavn¹⁶⁶ er omfattet af privatlivets fred. Domstolen har fastslået, at offentlige myndigheders afslag på at registrere et valgt fornavn på grund af den sandsynlige skade eller fordom, som navnet kan medføre for barnet, ikke er i strid med artikel 8 i EMRK¹⁶⁷. Afslag på at registrere et fornavn, der ikke er passende for et barn, og som allerede er godkendt, kan dog være i strid med artikel 8 i EMRK.

Eksempel: I sagen *Johansson mod Finland*¹⁶⁸ afviste myndighederne at registrere fornavnet »Axl Mick«, fordi stavemåden ikke var i overensstemmelse med finsk navngivningspraksis. Menneskerettighedsdomstolen accepterede, at der skulle tages hensyn til barnets tarv, og at bevarelsen af national navngivningspraksis var en samfundsinteresse. Den fandt imidlertid, at navnet i andre tilfælde var blevet godkendt til officiel registrering og derfor ikke kunne anses for upassende til et barn. Eftersom navnet allerede havde opnået godkendelse i Finland, og det ikke var blevet gjort gældende, at dette navn havde haft negative følger for statens kulturelle og sproglige identitet, konkluderede Menneskerettighedsdomstolen, at hensynet til samfundets interesser ikke opvejede interessen i at få et barn registreret under det valgte navn. Domstolen konkluderede, at artikel 8 i EMRK var blevet overtrådt.

163 Se EU-Domstolen, C-148/02, *Carlos Garcia Avello mod den belgiske stat*, 2.10.2003, og C-353/06, *Stefan Grunkin og Dorothee Regina Paul* [Store Afdeling], 14.10.2008.

164 EMD, *Guillot mod Frankrig*, nr. 22500/93, 24.10.1993, præmis 21.

165 EMD, *Johansson mod Finland*, nr. 10163/02, 6.9.2007, præmis 28, og EMD, *Guillot mod Frankrig*, nr. 22500/93, 24.10.1993, præmis 22.

166 EMD, *Cusan og Fazzo mod Italien*, nr. 77/07, 7.1.2014, præmis 56.

167 EMD, *Guillot mod Frankrig*, nr. 22500/93, 24.10.1993, præmis 27.

168 EMD, *Johansson mod Finland*, nr. 10163/02, 6.9.2007.

Menneskerettighedsdomstolen har også fastslået, at en regel om, at ægte-mandens efternavn bør gives til børn født inden for ægteskab på tidspunktet for fødselsregistrering, ikke i sig selv er i strid med EMRK. Den manglende mulighed for at fravige denne generelle regel blev dog anset for unødigt streng og diskriminerende over for kvinder og derfor i strid med artikel 14 sammenholdt med konventionens artikel 8¹⁶⁹.

I henhold til artikel 11 i [rammekonventionen om beskyttelse af nationale mindretal](#) har enhver person, der tilhører et nationalt mindretal, ret til at bruge sit efternavn (slægtsnavn) og sine fornavne på mindretalssproget og ret til officiel anerkendelse af dem, i overensstemmelse med reglerne herfor i det nationale lovgivningssystem.

I henhold til artikel 11, stk. 3, i den [europæiske konvention om adoption af børn \(revideret\)](#) (adoptionskonventionen) kan deltagerstaterne gøre det muligt at bevare et adopteret barns oprindelige efternavn¹⁷⁰. Dette er en undtagelse til det generelle princip om, at det retlige forhold mellem det adopterede barn og dets oprindelige familie ophæves.

4.2. Retten til at kende sin oprindelse

Hovedpunkter

- Retten til at kende sin oprindelse er omfattet af området for barnets privatliv.
- Bestemmelsen af faderskab kræver en omhyggelig opvejning af barnets interesse i at kende sin oprindelse mod den formodede eller påståede fars interesser og samfundets interesse.
- Et adopteret barn har ret til at få adgang til oplysninger om sin oprindelse. Biologiske forældre kan bevilges juridisk ret til ikke at afsløre deres identitet, men denne udgør ikke et absolut veto.

I Europarådets retsorden omfatter artikel 8 i [EMRK](#) i henhold til Menneskerettighedsdomstolen retten til en identitet og personlig udvikling. Detaljer om en

169 EMD, *Cusan og Fazzo mod Italien*, nr. 77/07, 7.1.2014, præmis 67.

170 Europarådet (2008), [Europæisk konvention om adoption af børn \(revideret\)](#), CETS nr. 202, 27.11.2008.

persons identitet og en persons interesse i at få adgang til oplysninger, som er nødvendige for, at vedkommende kan få kendskab til sandheden vedrørende vigtige aspekter af sin personlige identitet såsom forældrenes identitet¹⁷¹, er blevet anerkendt som relevante for den personlige udvikling. Fødsel og omstændighederne omkring fødslen er omfattet af privatlivets fred. Oplysninger om meget personlige aspekter vedrørende en persons barndom, udvikling og historie kan udgøre en vigtig kilde til information om en persons fortid og opvækst¹⁷². Hvis et barn ikke har adgang til sådanne oplysninger, kan det være i strid med artikel 8 i EMRK.

Inden for rammerne af folkeretten sikrer [børnekonventionens](#) artikel 8 en høj og ganske detaljeret beskyttelse af barnets ret til at bevare sin identitet. Bestemmelsen beskytter mod ulovlig indblanding i bevarelsen af identitet, herunder statsborgerskab, navn og familieforhold, som anerkendt af loven. Bestemmelsen garanterer også »passende bistand og beskyttelse« med henblik på hurtigt at genoprette barnets identitet, hvis »et barn ulovligt berøves en del af eller hele sin identitet«.

4.2.1. Bestemmelse af faderskab

I **Europarådets retsorden** har børn klaget til Menneskerettighedsdomstolen over den manglende mulighed for at fastslå deres biologiske fars identitet. Menneskerettighedsdomstolen har fastslået, at fastlæggelsen af det juridiske forhold mellem et barn og den påståede far er omfattet af privatlivets fred (artikel 8 i EMRK). Paternitet er et grundlæggende aspekt af en persons identitet¹⁷³. Et barns interesse i at bestemme faderskabet skal imidlertid vejes op mod den formodede fars interesser og samfundets interesse. Et barns interesse i at få juridisk vished om sin far går ikke forud for en fars interesse i at afvise den juridiske formodning om faderskab.

Eksempel: I sagen *Mikulić mod Kroatien*¹⁷⁴ var klageren født uden for ægteskab og anlagde sag med henblik på at få fastslået faderskab mod vedkommendes formodede far. Respondenten nægtede flere gange at møde op til DNA-test pålagt af domstolen, og faderskabssagen blev derfor

171 EMD, *Odièvre mod Frankrig* [Storkammer], nr. 42326/98, 13.2.2003, præmis 29.

172 EMD, *Gaskin mod Det Forenede Kongerige*, nr. 10454/83, 7.7.1989, præmis 36.

173 EMD, *Menesson mod Frankrig*, nr. 65192/11, 26.6.2014, præmis 96.

174 EMD, *Mikulić mod Kroatien*, nr. 53176/99, 7.2.2002, præmis 64-65.

unødigt forlænget med omkring fem år. Menneskerettighedsdomstolen fastslog, at staten, hvis påståede fædre i henhold til den nationale ret ikke kunne tvinges til at underkaste sig lægelige test, skulle tilvejebringe alternative muligheder for hurtigt at identificere biologiske fædre gennem en uafhængig myndighed. Den fandt, at artikel 8 i EMRK var blevet overtrådt i klagerens tilfælde.

Hvis den formodede far nægter at lade sig underkaste en genetisk test, kan de nationale retter inden for rammerne af deres skønsmargen fastslå faderskab på grundlag af andre beviser og faktorer, idet barnets ret til respekt for sit privatliv og dets ret til at kende sin oprindelse prioriteres¹⁷⁵. I en sag, hvor en ung dreng nægtede at lade sig underkaste en genetisk test, fordi han ønskede at beholde moderens mands efternavn, anerkendte de nationale domstole ikke desto mindre den biologiske fars faderskab, idet de fandt, at barnets tarv først og fremmest bestod i at kende sandheden om sin oprindelse. Menneskerettighedsdomstolen fastslog derfor, at de nationale domstole ikke havde overskredet deres skønsmargen ved at anerkende den biologiske far og undlade at legitimere barnet som søn af moderens mand. Artikel 8 var følgelig ikke blevet overtrådt¹⁷⁶.

Eksempel: I sagen *Mizzi mod Malta*¹⁷⁷ kunne den formodede far ikke afvise faderskabet til et barn, som hans kone havde født, eftersom den ved lov fastsatte tidsfrist på seks måneder var udløbet. Menneskerettighedsdomstolen undersøgte sagen i henhold til både artikel 6 (ret til retfærdig rettergang) og artikel 8 (respekt for privatliv og familieliv) i EMRK. Domstolen bemærkede, at indførelsen af en tidsfrist for en formodet fars anfægtelse af faderskabet til et barn har til formål at skabe retssikkerhed og beskytte barnets interesse i at kende sin identitet. Disse formål opvejer dog ikke farens ret til at få mulighed for at afvise faderskabet. Den manglende mulighed for i praksis at afvise faderskabet siden fødslen havde i dette tilfælde påført den formodede far en uforholdsmæssig byrde, hvilket krænkede hans ret til adgang til domstolsprøvelse og retfærdig rettergang som nedfældet i artikel 6 i EMRK. Dette havde også været et uforholdsmæssigt indgreb i hans rettigheder i henhold til artikel 8 i EMRK¹⁷⁸.

175 EMD, *Canonne mod Frankrig*, nr. 22037/13, 2.6.2015.

176 EMD, *Mandet mod Frankrig*, nr. 30955/12, 14.1.2016.

177 EMD, *Mizzi mod Malta*, nr. 26111/02, 12.1.2006.

178 *Ibid.*, præmis 112-114.

Barnets interesse i at få vished for faderskabet og den biologiske fars interesser kan i nogle tilfælde være sammenfaldende. Dette var tilfældet i en situation, hvor en far på grund af sin manglende retsevne ikke kunne anlægge sag på nationalt plan med henblik på at få fastslået faderskabet til sit barn. Menneskerettighedsdomstolen fandt, at der ikke blev taget hensyn til barnets tarv for et barn født uden for ægteskab, når dets biologiske far ikke kunne anlægge sag med henblik på at få faderskabet fastslået, og at barnet derfor alene kunne påberåbe sig myndighedernes skøn for at få bestemt paterniteten¹⁷⁹.

Myndigheder kan have en positiv forpligtelse til at gribe ind i faderskabssager af hensyn til barnets tarv, hvis den juridiske repræsentant for barnet (i dette tilfælde moren) ikke kan repræsentere barnet effektivt, f.eks. på grund af et alvorligt handicap¹⁸⁰.

Specifikt med hensyn til anerkendelsen af paternitet mellem de intenderede forældre og børn født ved surrogatmoderskab har Menneskerettighedsdomstolen accepteret, at staterne i princippet har en bred skønsmargen, eftersom der ikke på europæisk plan er enighed om at tillade eller anerkende paternitet i forbindelse med surrogataftaler. Det forhold, at paternitet er et grundlæggende aspekt af et barns identitet, reducerer dog denne skønsmargen.

Eksempel: Sagen *Menesson mod Frankrig*¹⁸¹ vedrørte de franske myndigheders afvisning af at registrere børn født i surrogat i USA i det franske fødselsregister af hensyn til den offentlige orden. Klagernes ret til respekt for familielivet var ifølge Menneskerettighedsdomstolen ikke blevet krænkede, idet de på ingen måde blev forhindret i at føre et familieliv i Frankrig, og at de administrative hindringer, de muligvis var blevet udsat for, ikke havde været uovervindelige. Med hensyn til retten til respekt for børnenes privatliv lagde domstolen stor vægt på deres tarv. Domstolen understregede navnlig, at den mand, der ønskedes registreret som børnenes far på attesten, også var deres biologiske far. At nægte et barn juridisk paternitet, når biologisk paternitet er fastslået, og når den pågældende forælder kræver fuld anerkendelse, kan ikke anses for at være i overensstemmelse med barnets tarv. Menneskerettighedsdomstolen fastslog derfor, at

179 EMD, *Krušković mod Kroatien*, nr. 46185/08, 21.6.2011, præmis 38-41.

180 EMD, *A.M.M. mod Rumænien*, nr. 2151/10, 14.2.2012, præmis 58-65.

181 EMD, *Menesson mod Frankrig*, nr. 65192/11, 26.6.2014.

artikel 8 i EMRK var blevet overtrådt med hensyn til klagen over tilsidesættelsen af børnenes ret til respekt for privatliv¹⁸².

Efter *Menesson*-dommen blev den franske lov ændret, således at børn, der er født via en surrogataftale i udlandet, kan få en fødselsattest med angivelse af navnet på den intenderede far, hvis han også er den biologiske far¹⁸³. I februar 2018 imødekom den franske appelret i civile sager anmodningen om fornyet prøvelse af ægteparret Mennessons appel, hvilket førte til en ny sag ved kassationsdomstolen¹⁸⁴. Under denne sag anmodede kassationsdomstolen for første gang Menneskerettighedsdomstolen om en rådgivende udtalelse i henhold til protokol nr. 16 til EMRK. Menneskerettighedsdomstolen fastslog i sin rådgivende udtalelse, at retten til respekt for privatliv for et barn, der er født via en surrogataftale, ikke er betinget af anerkendelse af et retligt forældre-barn-forhold med den intenderede mor, for at der i registret over fødsler, ægteskaber og dødsfald kan indføres oplysninger om en fødselsattest, der er lovligt udfærdiget i udlandet. En anden tilgang såsom den tilsigtede mors adoption af barnet kan anvendes, forudsat at den procedure, der er fastsat i national ret, sikrer, at adoptionen kan gennemføres hurtigt og effektivt i overensstemmelse med barnets tarv¹⁸⁵.

Eksempel: I sagen *Valdís Fjölnisdóttir m.fl. mod Island*¹⁸⁶ var den første og anden klager, et gift par af samme køn, de intenderede forældre til den tredje klager, et barn født ved surrogatmoderskab i USA, som ikke havde nogen biologisk tilknytning til dem. De islandske myndigheder nægtede oprindeligt at registrere barnet i det nationale register og overtog forældremyndigheden over barnet, før det blev anbragt i familiepleje hos de to første klagere. Efter den nye lovgivnings ikrafttræden blev den tredje klager indført i det nationale register, men de to første klagere blev ikke registreret som forældre. Menneskerettighedsdomstolen fastslog, at klagerne, der havde taget sig af barnet under hele forløbet, havde haft et

182 EMD, *Menesson mod Frankrig*, nr. 65192/11, 26.6.2014, præmis 100. Se også EMD, *Labassee mod Frankrig*, nr. 65941/11, 26.6.2014, præmis 79, og EMD, *C og E mod Frankrig*, nr. 1462/18 og 17348/18, 12.12.2019.

183 EMD, *Menesson mod Frankrig*, nr. 65192/11, 26.6.2014.

184 EMD (2019), *Advisory opinion concerning the recognition in domestic law of a legal parent-child relationship between a child born through a gestational surrogacy arrangement abroad and the intended mother requested by the French Court of Cassation*, nr. P16-2018-001, 10.4.2019.

185 *Ibid.*

186 EMD, *Valdís Fjölnisdóttir m.fl. mod Island*, nr. 71552/17, 18.5.2021.

familieliv, og konkluderede, at staten havde handlet inden for sin skønsmargen. De tre klageres reelle mulighed for at leve som en familie var navnlig ikke blevet afbrudt. Staten havde endog taget skridt til at sikre, at de fortsat kunne leve som en familie gennem plejeordningen og ved at tildele den tredje ansøger statsborgerskab. Desuden havde en af de to første klager haft mulighed for at ansøge om adoption af den tredje klager. På trods af den manglende anerkendelse af en formel forældretilknytning var der således opnået en rimelig balance mellem klagerens ret til respekt for familieliv og de almene interesser, som staten havde forsøgt at beskytte gennem forbuddet mod surrogatmoderskab.

Menneskerettighedsdomstolen fastslog endvidere, at stater ikke kunne være forpligtet til at tillade børn, der er født af en surrogatmor, at rejse ind på deres område, uden at de nationale myndigheder forinden havde mulighed for at foretage visse juridiske kontroller¹⁸⁷.

4.2.2. Fastlæggelse af sin oprindelse: adoption

Et barn ret til at kende sin oprindelse er tillagt særlig betydning i forbindelse med adoption. De materielle garantier vedrørende adoption, bortset fra retten til at kende sin oprindelse, er omhandlet i [afsnit 6.3](#).

I Europarådets retsorden skal det adopterede barn i henhold til artikel 22, stk. 3, i den [europæiske konvention om adoption af børn \(revideret\)](#) have adgang til de oplysninger, som den kompetente myndighed har om barnets oprindelse. Den giver de kontraherende parter mulighed for at give de biologiske forældre en lovfæstet ret til at hemmeligholde deres identitet, så længe den ikke kan anses for et absolut veto. Det skal være muligt for den kompetente myndighed at afgøre, hvorvidt den vil tilsidesætte de biologiske forældres ret og videregive identitetsoplysninger under hensyntagen til omstændighederne og de specifikke rettigheder. I tilfælde af fuld adoption skal det adopterede barn i det mindste kunne få en udskrift, der bekræfter fødselsdato og -sted¹⁸⁸.

Inden for rammerne af folkeretten omhandler [Haagerkonventionen om internationale adoptioner](#) muligheden for, at et adopteret barn kan få adgang

187 EMD, *D mod Frankrig*, nr. 11288/18, 16.7.2020, og EMD, *Paradiso og Campanelli mod Italien*, nr. 25358/12, 27.1.2015.

188 Europarådet (2208), [europæisk konvention om adoption af børn \(revideret\)](#), CETS nr. 202, 2008, artikel 22.

til oplysninger om dets forældres identitet med »adækvat vejledning«, men overlader det til de enkelte parter, om de vil tillade det¹⁸⁹.

4.3. Statsborgerskab

Hovedpunkter

- Retten til ophold i EU for børn, der er unionsborgere, bør ikke fratages dens effektive virkning ved at nægte opholdsret til deres forælder/forældre.
- EMRK garanterer ikke retten til statsborgerskab, men et vilkårligt afslag på statsborgerskab kan være omfattet af artikel 8 i EMRK (ret til respekt for privatliv og familieliv) som følge af dets indvirkning på en persons privatliv.

I henhold til EU-retten har enhver, der er statsborger i en medlemsstat, unionsborgerskab i henhold til artikel 9 i TEU og artikel 20 i TEUF. EU-Domstolen har truffet afgørelse om effektiviteten af retten til ophold for børn, der har unionsborgerskab, men ikke statsborgerskab i den EU-medlemsstat, hvor de opholder sig. Sagen drejede sig om afslaget på opholdsret i EU til en forælder, der forsørgede et barn med unionsborgerskab. EU-Domstolen fastslog, at afslaget på opholdsret til en forælder, der forsørger et barn, fratager barnets opholdsret enhver effektiv virkning. Den forælder, der forsørger et barn, har derfor ret til at tage ophold i værtsstaten sammen med barnet¹⁹⁰. Unionsborgerskab indebærer visse rettigheder, der også er omfattet af afledt ret såsom EU's direktiv om fri bevægelighed¹⁹¹, i forbindelse med EU-borgeres og deres familiers udøvelse af grundlæggende rettigheder til fri bevægelighed, sekundære modtages (f.eks. mindreårige børn, der forsørges) udøvelse af deres rettigheder og retten til familiesammenføring. Disse aspekter behandles mere detaljeret i afsnit 9.5.

189 Haagerkonferencen om International Privatret (1993), Haagerkonventionen af 29. maj 1993 om beskyttelse af børn og om samarbejde med hensyn til internationale adoptioner, 29.5.1993, artikel 30, stk. 2.

190 EU-Domstolen, C-200/02, *Kunqian Catherine Zhu og Man Lavette Chen mod Secretary of State for the Home Department*, 19.10.2004, præmis 45-46.

191 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2004), direktiv 2004/38/EF af 29. april 2004 om unionsborgeres og deres familiemedlemmers ret til at færdes og opholde sig frit på medlemsstaternes område, om ændring af forordning (EØF) nr. 1612/68 og om ophævelse af direktiv 64/221/EØF, 68/360/EØF, 72/194/EØF, 73/148/EØF, 75/34/EØF, 75/35/EØF, 90/364/EØF, 90/365/EØF og 93/96/EØF (EUT 2004 L 158).

Eksempel: *Zambrano*-sagen¹⁹² vedrører to børn, der er født under asylproceduren (før deres asylansøgning blev afvist) af forældre i Belgien, og som blev belgiske statsborgere. Forældrene ansøgte om opholdstilladelse på grundlag af EU's direktiv om fri bevægelighed som slægtninge i opstigende linje, som forsørger børnene. Deres ansøgning blev afvist. EU-Domstolen fastslog, at hvis en tredjelandstatsborgers mindreårige børn, over for hvem der består forsørgerpligt, er unionsborgere, kan medlemsstaterne ikke nægte denne tredjelandstatsborger arbejdstilladelse og ret til ophold i den medlemsstat, hvori disse børn er bosat og er statsborgere, for så vidt som disse afgørelser reelt fratager de nævnte børn den effektive nydelse af kerneindholdet i de rettigheder, der er tilknyttet statussen som unionsborger.

Eksempel: I sagen *Tjebbes m.fl.*¹⁹³ fastslog EU-Domstolen, at EU-retten ikke er til hinder for fortabelse af statsborgerskab i en medlemsstat og dermed fortabelse af unionsborgerskabet, når den reelle tilknytning mellem den berørte person og denne medlemsstat er varigt afbrudt. Sagen omhandlede en nederlandsk lov, ifølge hvilken nederlandske statsborgere automatisk fortaber deres statsborgerret, hvis de har boet uden for Nederlandene i ti år eller mere. Børn, hvis forældre fortaber deres statsborgerret, fortaber ligeledes denne statsborgerret i Nederlandene i henhold til tiårsreglen. Efter *Rottmann*-sagen¹⁹⁴ fastslog EU-Domstolen, at afgørelsen om tilbagekaldelse af statsborgerskabet skal være forenelig med proportionalitetsprincippet. EU-Domstolen udtalte, at de nationale myndigheder skal foretage en individuel prøvelse for at vurdere, om følgerne af fortabelse af statsborgerskab i en EU-medlemsstat, hvilket indebærer tab af unionsborgerskab, uforholdsmæssigt kan påvirke den normale udvikling af vedkommendes familie- og arbejdsliv. Der skal desuden være mulighed for at genoprette statsborgerskabet, hvis foranstaltningen vurderes at være uforholdsmæssig.

Eksempel: Sagen *Alfredo Rendón Marín mod Administración del Estado*¹⁹⁵ vedrører to tredjelandstatsborgere, som blev nægtet opholdstilladelse, og hvor værtsmedlemsstatens myndigheder har truffet en

192 EU-Domstolen, C-34/09, *Ruiz Zambrano mod Office national de l'emploi (ONEm)*, 8.3.2011.

193 EU-Domstolen, C-221/17, *Tjebbes m.fl. mod Minister van Buitenlandse Zaken*, 12.3.2019.

194 EU-Domstolen, C-135/08, *Janko Rottmann mod Freistaat Bayern*, 2.3.2010.

195 EU-Domstolen, C-165/14, *Alfredo Rendón Marín mod Administración del Estado*, 13.9.2016.

udvisningsafgørelse på grundlag af deres straffeattest. Dette var den stat, hvor de mindreårige børn, som de havde eneforældremyndighed over, var unionsborgere. EU-Domstolen fastslog, at artikel 20 i TEUF skal fortolkes således, at den er til hinder for en national lovgivning, hvorefter der automatisk skal gives afslag på opholdstilladelse til en tredjelandsstatsborger, som er forælder til og har eneforældremyndighed over mindreårige børn, som er unionsborgere, alene af den grund, at tredjelandsstatsborgeren er tidligere straffet, såfremt dette afslag indebærer, at børnene bliver nødsaget til at forlade EU¹⁹⁶.

I Europarådets retsorden garanterer **EMRK** ikke retten til statsborgerskab¹⁹⁷. Et vilkårligt afslag på statsborgerskab kan dog være omfattet af anvendelsesområdet for artikel 8 i EMRK på grund af dets indvirkning på en persons privatliv, der omfatter aspekter af et barns sociale identitet¹⁹⁸.

Eksempel: I sagen *Genovese mod Malta* blev maltesisk statsborgerskab nægtet et barn født uden for ægteskab uden for Malta af en ikke-maltesisk mor og en retligt anerkendt maltesisk far. Afslaget på statsborgerskab var i sig selv ikke i strid med artikel 8 i EMRK. Det vilkårlige afslag på statsborgerskab på grundlag af fødsel uden for ægteskab gav dog anledning til spørgsmål vedrørende diskriminering. Vilkaerlig forskelsbehandling på dette grundlag kræver vægtige grunde for at være berettiget. Da sådanne grunde ikke forelå, var artikel 8 i EMRK sammenholdt med konventionens artikel 14 blevet overtrådt¹⁹⁹.

Et vigtigt hensyn i traktatbestemmelser om retten til at opnå statsborgerskab er undgåelse af statsløshed. Den **europæiske konvention om statsborgerret** indeholder detaljerede bestemmelser om børns juridiske opnåelse af statsborgerskab og begrænser mulighederne for, at børn mister deres statsborgerskab²⁰⁰. **Europarådets konvention om undgåelse af statsløshed i forbindelse med statssuccession** indeholder en forpligtelse til at undgå statsløshed ved

196 Se også EU-Domstolen, C-304/14, *Secretary of State for the Home Department mod CS*, 13.9.2016, C-133/15, *H. C. Chavez-Vilchez m.fl. mod Raad van bestuur van de Sociale verzekeringsbank m.fl.*, 10.5.2017, og C-82/16, *K.A. m.fl. mod Belgische Staat*, 8.5.2018.

197 EMD, *Slivenko mod Letland* [Storkammer], nr. 48321/99, 9.10.2003, præmis 77.

198 EMD, *Genovese mod Malta*, nr. 53124/09, 11.10.2011, præmis 33.

199 *Ibid.*, præmis 43-49.

200 Europarådet, **europæisk konvention om statsborgerret**, CETS nr. 166, 6.11.1997, artikel 6 og 7.

fødsel (artikel 10) og omhandler statsborgerretten i successorstaten i tilfælde af statsløshed (artikel 2)²⁰¹. Ønsket om at undgå statsløshed genlyder også i artikel 12 i den [europæiske konvention om adoption af børn \(revideret\)](#). Staterne skal lette tildelingen af statsborgerret til et barn, der adopteres af en af deres statsborgere, og fortabelse af statsborgerret skal være betinget af besiddelse eller erhvervelse af anden statsborgerret.

Inden for rammerne af folkeretten garanterer [børnekonventionens](#) artikel 7 retten til at opnå et statsborgerskab, og det samme gør artikel 24, stk. 3, i den [internationale konvention om borgerlige og politiske rettigheder](#).

201 Europarådet, [konventionen om undgåelse af statsløshed i forbindelse med statssuccession](#), CETS nr. 200, 19.5.2006.

5

Familieliv

EU	Omhandlede emner	Europarådet
Chartret om grundlæggende rettigheder, artikel 7 (ret til respekt for familieliv)	Ret til respekt for familieliv	EMRK, artikel 8 (ret til respekt for familieliv) EMD, <i>V.D. m.fl. mod Rusland</i> , nr. 72931/10, 2019
Chartret om grundlæggende rettigheder, artikel 24 (børns rettigheder) Forordning om underholdspligt (4/2009) Direktiv (EU) 2019/1158 om balance mellem arbejdsliv og privatliv EU-Domstolen, C-129/18, <i>SM mod Entry Clearance Officer, UK Visa Section</i> , 2019 (barn anbragt under den algeriske kafala-ordning)	Ret til omsorg fra forældre	EMRK, artikel 8 (ret til respekt for familieliv) EMD, <i>Petrov og X. mod Rusland</i> , nr. 23608/16, 2018 EMD, <i>Wunderlich mod Tyskland</i> , nr. 18925/15, 2019
Chartret om grundlæggende rettigheder, artikel 24, stk. 3 (ret til kontakt med begge forældre) Direktiv (EU) 2016/800 om retssikkerhedsgarantier Bruxelles IIa-forordningen (om-arbejdning) (2019/1111) Direktiv 2008/52/EF om mægling	Ret til kontakt	EMRK, artikel 8 (ret til respekt for familieliv) Konventionen om kontakt vedrørende børn, artikel 1 Europæisk konvention om udøvelse af børns rettigheder, artikel 6 EMD, <i>Schneider mod Tyskland</i> , nr. 17080/07, 2011 (kontakt mellem et barn og dets retligt ikke-anerkendte far)

EU	Omhandlede emner	Europarådet
<p>EU-Domstolen, C-436/13, <i>E. mod B.</i>, 2014 (faderens samvær med barnet)</p> <p>EU-Domstolen, C-497/10 PPU, <i>Barbara Mercredi mod Richard Chaffe</i>, 2010 (spædbarn og sædvanligt opholdssted)</p> <p>EU-Domstolen, C-335/17, <i>Neli Valcheva mod Georgios Babanarakis</i>, 2018 (ret til kontakt med bedsteforældre)</p> <p>Direktiv 2003/8/EF om adgang til domstolene (adgang til domstolene i grænseoverskridende tvister)</p>		<p>EMD, <i>Levin mod Sverige</i>, nr. 35141/06, 2012 (begrænsning af ret til kontakt)</p> <p>EMD, <i>A.I. mod Italien</i>, nr. 70896/17, 2021</p> <p>EMD, <i>Mustafa og Armağan Akin mod Tyrkiet</i>, nr. 4694/03, 2010 (kontakt mellem søskende efter tildeling af forældremyndighed)</p> <p>EMD, <i>Vojnity mod Ungarn</i>, nr. 29617/07, 2013 (begrænsning af samvær på grund af religiøs overbevisning)</p> <p>EMD, <i>A.M. m.fl. mod Rusland</i>, nr. 47220/19, 2021</p> <p>EMD, <i>Terna mod Italien</i>, nr. 21052/18, 2021</p> <p>EMD, <i>Bogonosovy mod Rusland</i>, nr. 38201/16, 2019</p> <p>EMD, <i>M.S. mod Ukraine</i>, nr. 2091/13, 2017</p> <p>EMD, <i>Khoroshenko mod Rusland</i>, nr. 41418/04, 30.6.2015</p> <p>EMD, <i>Horych mod Polen</i>, nr. 13621/08, 2012</p> <p>EMD, <i>Hadzhieva mod Bulgarien</i>, nr. 45285/12, 2018</p>
<p>Chartret om grundlæggende rettigheder, artikel 24 (børns rettigheder)</p> <p>Bruxelles IIa-forordningen (om-arbejdning) (2019/1111)</p> <p>EU-Domstolen, <i>Joseba Andoni Aguirre Zarraga mod Simone Pelz</i>, 2010 (ret til at blive hørt, international barnebortførelse)</p> <p>EU-Domstolen, C-111/17 PPU, <i>OL mod PQ</i>, 8.6.2017</p> <p>EU-Domstolen, C-262/21 PPU, <i>A mod B</i>, 2.8.2021</p> <p>EU-Domstolen, C-211/10 PPU, <i>Doris Povse mod Mauro Alpago</i>, 2010 (fuldbyrdesattest)</p>	<p>Barnebortførelse</p>	<p>Europæisk konvention om anerkendelse og fuldbyrdelse af afgørelser om forældremyndighed</p> <p>Konventionen om kontakt vedrørende børn</p> <p>EMRK, artikel 8 (ret til respekt for familieliv)</p> <p>EMD, <i>Neulinger og Shuruk mod Schweiz</i> [Storkammer], nr. 41615/07, 2010 (mors bortførelse af barn)</p> <p>EMD, <i>R.S. mod Polen</i>, nr. 63777/09, 2015</p> <p>EMD, <i>Y.S. og O.S. mod Rusland</i>, nr. 17665/17, 2021</p>

Europæisk ret – inden for rammerne af både EU og Europarådet – sikrer retten til respekt for familieliv (artikel 7 i [chartret om grundlæggende rettigheder](#) og artikel 8 i [EMRK](#)) EU's kompetence på familieområdet vedrører grænseoverskridende tvister, herunder anerkendelse og fuldbyrdelse af domme på tværs af medlemsstaterne. EU-Domstolen behandler sager, f.eks. om barnets tarv og retten til familieliv som defineret i den [omarbejdede Bruxelles IIa-forordning](#). Menneskerettighedsdomstolens retspraksis vedrørende familieliv anerkender indbyrdes afhængige rettigheder såsom retten til familieliv og retten til, at barnets tarv kommer i første række. Den anerkender, at børns rettigheder i nogle tilfælde kan være modstridende. Barnets ret til respekt for familieliv kan f.eks. begrænses af hensyn til dets tarv. Europarådet har desuden vedtaget en række andre instrumenter, der omhandler spørgsmål vedrørende kontakt, forældremyndighed og udøvelse af barnets rettigheder.

I dette kapitel undersøges barnets ret til respekt for familieliv og tilknyttede rettigheder, især indholdet og omfanget af disse rettigheder samt de tilknyttede retlige forpligtelser, og deres samspil med andre rettigheder. Specifikke aspekter, der behandles, omfatter retten til respekt for familieliv ([afsnit 5.1](#)), barnets ret til omsorg fra dets forældre ([afsnit 5.2](#)), retten til kontakt ([afsnit 5.3](#)) og barnebortførelse ([afsnit 5.4](#))

5.1. Ret til respekt for familieliv

Hovedpunkter

- I både EU-retten og Europarådets retsorden har staterne en positiv forpligtelse til at sikre, at børn reelt har mulighed for at udøve deres ret til respekt for familieliv.
- Domstolene og de administrative myndigheder bør tage hensyn til barnets tarv i alle beslutninger vedrørende barnets ret til respekt for dets familieliv.

Barnets ret til respekt for familieliv omfatter en række sammensatte rettigheder såsom barnets ret til omsorg fra dets forældre ([afsnit 5.2](#)), barnets ret til kontakt med begge forældre ([afsnit 5.3](#)), barnets ret til ikke at blive adskilt fra dets forældre, medmindre det er i barnets bedste interesse ([afsnit 5.4](#) og [kapitel 6](#)), og retten til familiesammenføring ([kapitel 9](#)).

I både EU-retten og Europarådets retsorden er retten til respekt for familieleven underlagt en række begrænsninger. Disse begrænsninger er, som det præciseres i forklaringerne til EU's charter om grundlæggende rettigheder²⁰², de samme som for den tilsvarende bestemmelse i EMRK, navnlig artikel 8, stk. 2, dvs. at der kan gøres indgreb i udøvelsen af denne ret, hvis det er nødvendigt i et demokratisk samfund af hensyn til den nationale sikkerhed, den offentlige tryghed eller landets økonomiske velfærd, for at forebygge uro eller forbrydelse, for at beskytte sundheden eller sædeligheden eller for at beskytte andres ret og frihed²⁰³.

Det fastslås i EU's charter om grundlæggende rettigheder, at barnets tarv skal komme i første række i alle handlinger vedrørende børn, uanset om de udføres af offentlige myndigheder eller private institutioner (artikel 24, stk. 2)²⁰⁴. Selv om forpligtelsen til at varetage barnets tarv ikke udtrykkeligt er fastsat i EMRK, har Menneskerettighedsdomstolen indarbejdet denne forpligtelse i sin retspraksis²⁰⁵.

Menneskerettighedsdomstolen har fastslået, at artikel 8 i EMRK også beskytter familielivet i forbindelse med børn og deres plejefamilie²⁰⁶. I sagen *V.D. m.fl. mod Rusland*²⁰⁷, vendte en alvorligt handicappet dreng, som havde været i plejemoderens varetægt i ni år, i sidste ende hjem til sin biologiske familie, mens hans plejemor og søskende blev nægtet enhver kontakt. I en situation, hvor den person, der havde taget sig af barnet i en lang periode og var blevet tæt knyttet til barnet, blev fuldstændigt og automatisk udelukket fra barnets liv og under ingen omstændigheder kunne opnå samværsret, uanset barnets tarv, fastslog Menneskerettighedsdomstolen, at artikel 8 i EMRK var blevet tilsidesat.

202 EU, Europa-Parlamentet, Rådet for Den Europæiske Union, Europa-Kommissionen (2007), *Forklaringer til chartret om grundlæggende rettigheder* (EUT 2007 C 303, s. 17), se forklaringen til artikel 7.

203 Europarådet (1950), *konventionen til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder*, CETS nr. 5, 1950, artikel 8.

204 Se f.eks. EU-Domstolen, C-400/10 PPU, *J. McB. mod L.E.*, 5.10.2010.

205 Se f.eks. EMD, *Ignaccolo-Zenide mod Rumænien*, nr. 31679/96, 25.1.2000.

206 EMD, *Strand Lobben m.fl. mod Norge* [Storkammer], nr. 37283/13, 10.9.2019.

207 EMD, *V.D. m.fl. mod Rusland*, nr. 72931/10, 9.4.2019.

5.2. Barnets ret til omsorg fra dets forældre

Hovedpunkter

- EU-retten omhandler de proceduremæssige aspekter af barnets ret til omsorg fra dets forældre.
- I henhold til EMRK har stater negative og positive forpligtelser til at respektere børns og forældres ret til familieliv.

Børns ret til at kende deres forældres identitet og deres ret til omsorg fra dem er to centrale elementer i børns ret til respekt for familieliv. De er i en vis grad indbyrdes afhængige: Børns ret til at kende deres forældre sikres gennem forældrenes omsorg. Disse rettigheder er dog i nogle tilfælde adskilte. Det gælder f.eks. for børn, der er adopteret eller født efter medicinsk støttet forplantning. Her er retten i højere grad forbundet med barnets ret til identitet – udtrykt som retten til at kende sit biologiske ophav – og er derfor omhandlet i [kapitel 4](#). I dette afsnit rettes fokus mod den anden ret: barnets ret til omsorg fra dets forældre.

I EU-retten findes ingen bestemmelser om det materielle anvendelsesområde for retten til omsorg fra forældre, og EU's retsakter omhandler grænseoverskridende aspekter såsom anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på tværs af medlemsstaterne. Rådets forordning (EF) nr. 4/2009 om kompetence, lovvalg, anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser og samarbejde vedrørende underholdspligt ([forordningen om underholdspligt](#)) finder f.eks. anvendelse på grænseoverskridende anmodninger om underholdsbidrag, der udspringer af et familieforhold²⁰⁸. Den fastlægger fælles regler for hele EU med det formål at sikre inddrivelsen af underholdsbidrag, selv om den bidragspligtige eller den bidragsberettigede befinder sig i en anden medlemsstat.

208 EU, Rådet for Den Europæiske Union (2008), [Rådets forordning \(EF\) nr. 4/2009 af 18. december 2008 om kompetence, lovvalg, anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser og samarbejde vedrørende underholdspligt](#) (EUT 2008 L 7) (forordningen om underholdspligt).

Retten til omsorg fra ens forældre blev styrket i 2019 ved [direktivet om balance mellem arbejdsliv og privatliv](#)²⁰⁹, som fastsætter minimumsstandarder for individuelle rettigheder i forbindelse med fædreorlov, forældreorlov og omsorgsforældre samt fleksible arbejdsordninger for arbejdstagere, der er forældre eller omsorgspersoner.

I Europarådets retsorden har Menneskerettighedsdomstolen i en lang række sager fastslået, at forældrens og barnets mulighed for at være sammen er et grundlæggende element i familielivet. Nationale foranstaltninger, der er til hinder herfor, udgør et indgreb i en rettighed, som beskyttes i artikel 8 i [EMRK](#)²¹⁰. I sager af denne type undersøger Menneskerettighedsdomstolen, om begrundelserne for enhver foranstaltning, der begrænser forældrens og barnets mulighed for at være sammen, i lyset af sagen som helhed er relevante og tilstrækkelige. I enhver sag af denne karakter er det af afgørende betydning, at der tages hensyn til barnets tarv.

De relevante nationale myndigheder, som har direkte kontakt med alle de personer, der er berørt af sådanne tvister, har en skønsmargen afhængigt af den konkrete sag og vægten af de forskellige interesser, der er på spil. Denne margin vil være temmelig bred i sager om forældremyndighed og snævrere med hensyn til yderligere begrænsninger, f.eks. de begrænsninger, som disse myndigheder lægger på forældres samværsret.

Menneskerettighedsdomstolen har også understreget, at beslutningsprocessen i denne type sager skal være retfærdig og sikre behørig respekt for de interesser, som artikel 8 beskytter.

Eksempel: I sagen *Petrov og X. mod Rusland*²¹¹ flyttede barnets mor væk fra faderen (den første klager) og tog barnet med (den anden klager). Hun fik efterfølgende beføjelser som bopælsforælder. Menneskerettighedsdomstolen bemærkede, at der aldrig var blevet indhentet ekspertudtalelser om vigtige spørgsmål såsom barnets forhold til hver af sine forældre og den enkelte forælders forældreevne eller om muligheden for at afhøre

209 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2019), [direktiv \(EU\) 2019/1158 af 20. juni 2019 om balance mellem arbejdsliv og privatliv for forældre og omsorgspersoner og om ophævelse af Rådets direktiv 2010/18/EU](#) (EUT 2019 L 188, s. 79).

210 Se f.eks. EMD, *K. og T. mod Finland* [Storkammer], nr. 25702/94, 12.7.2001, præmis 168.

211 EMD, *Petrov og X. mod Rusland*, nr. 23608/16, 23.10.2018.

barnet i retten i betragtning af barnets alder og modenhed. De nationale domstole havde afvist at behandle faderens ansøgning om opholdstilladelse til hans fordel og at antage visse dokumenter, som han havde fremlagt, som bevismateriale, og de sociale myndigheder havde fremsat modstridende henstillinger. Menneskerettighedsdomstolen fandt overordnet set, at de nationale domstoles undersøgelse af sagen ikke havde været tilstrækkelig grundig, og at beslutningsprocessen havde været mangelfuld og derfor ikke havde gjort det muligt at fastslå barnets tarv i strid med artikel 8 i EMRK.

Eksempel: I sagen *Wunderlich mod Tyskland*²¹² ønskede et ægtepar at hjemmeundervise deres fire børn, selv om dette ikke var tilladt i henhold til national ret. Familieretten har efterfølgende frataget deres ret til at bestemme børnenes bopæl og deres ret til at træffe afgørelse i skolespørgsmål. Børnene blev fjernet fra klagerens hjem og anbragt i et børnehjem, hvor deres læring blev vurderet. De blev sendt tilbage til klagerne efter tre uger, efter at klagerne havde indvilliget i at lade børnene gå i skole.

Det tyske system med skolepligt var baseret på hensyn, der var i overensstemmelse med Menneskerettighedsdomstolens egen retspraksis og faldt inden for den tyske stats skønsmargen. Håndhævelsen af skolepligten for at forhindre social isolation af klagerens børn og sikre deres integration i samfundet var således en relevant begrundelse for en delvis inddragelse af klagerens forældremyndighed. Selv om det er korrekt, at vurderingen af børnenes læring viste, at de havde tilstrækkelig viden, tilstrækkelige sociale færdigheder og et kærligt forhold til deres forældre, havde disse oplysninger ikke været tilgængelige for børne- og ungdomsforsorgen eller domstolene, da de traf deres afgørelser, netop fordi klagerne afslog at deltage i disse prøver, inden børnene blev taget i pleje. Domstolen understregede i denne forbindelse, at selv fagpersoners fejlagtige afgørelser eller vurderinger ikke i sig selv indebærer, at børnepasningsforanstaltninger var uforenelige med kravene i artikel 8. Den faktiske fjernelse af børnene havde ikke været længere end nødvendigt, havde været i deres tarv og var ikke blevet gennemført på en særlig streng eller ekstraordinær måde. Beslutningsprocessen gav i sin helhed klagerne den nødvendige beskyttelse af deres interesser. Artikel 8 i EMRK var derfor ikke blevet overtrådt.

212 EMD, *Wunderlich mod Tyskland*, nr. 18925/15, 10.1.2019.

Inden for rammerne af folkeretten bestemmer [børnekonventionens](#) artikel 5, at »deltagerstaterne skal respektere det ansvar og de rettigheder og pligter, som forældrene har, [...] til på en måde, der svarer til den løbende udvikling af barnets evner, at yde passende vejledning og støtte til barnet i udøvelsen af rettighederne anerkendt i denne konvention«. I børnekonventionens artikel 9 bestemmes det endvidere, at et barn ikke må adskilles fra sine forældre mod sin vilje, og at alle parter skal have mulighed for at deltage i sagsbehandlingen i en sådan situation. [FN's retningslinjer for alternativ anbringelse](#) uddyber børns rettigheder i sådanne situationer og staternes tilsvarende forpligtelser²¹³.

5.3. Ret til kontakt

Hovedpunkter

- Barnets ret til at have kontakt med begge forældre gælder under alle former for adskillelse fra forældrene. Dette kan omfatte retten til at have kontakt med bedsteforældre og søskende.
- Indsatsen for at sikre barnets ret til kontakt med begge forældre og familiesammenføring kræver, at barnets tarv kommer i første række, og at barnets synspunkter tillægges passende vægt i overensstemmelse med dets alder og modenhed.

Omfanget af retten til kontakt med forældrene afhænger af sammenhængen. Hvis forældrene separeres, er omfanget bredere og normalt kun begrænset af hensyn til barnets tarv. Inden for rammerne af myndighedssanktioneret separation, der udspringer af f.eks. udvisning eller fængsling af en forælder, skal myndighederne træffe foranstaltninger for at fremme en beskyttet interesse og skal sikre en rimelig balance mellem forældrenes interesser og forpligtelsen til at lade barnets tarv komme i første række. Barnets ret til at opretholde kontakt med begge forældre gælder i begge tilfælde. Anvendelsesområdet for retten til at have kontakt skal nu også ses således, at den under visse omstændigheder også omfatter bedsteforældre og søskende.

I **EU-retten** anerkendes barnets ret til at bevare kontakten til *begge* forældre udtrykkeligt i artikel 24, stk. 3, i [chartret om grundlæggende rettigheder](#).

²¹³ De Forenede Nationer, Menneskerettighedsrådet (2009), *Guidelines for the Alternative Care of Children*, UN Doc. A/HRC/11/L.13, 15.6.2009.

Bestemmelsen præciserer indholdet af denne ret, navnlig betydningen af kontakt, som skal ske *regelmæssigt*, gøre det muligt at udvikle en *personlig forbindelse* og være *direkte*. Der er dog et forbehold: Barnets ret til at have kontakt med sine forældre skal udtrykkeligt være i dets interesse. Denne bestemmelse er, som det uddybes i forklaringerne til chartret, baseret på [børnekonventionens](#) artikel 9.

I [direktivet om retssikkerhedsgarantier](#) fastsættes tilbageholdte børns ret til at opretholde regelmæssig kontakt med deres forældre, familie og venner via besøg og korrespondance, medmindre der af hensyn til barnets tarv kræves særlige restriktioner²¹⁴.

I overensstemmelse med EU's kompetencer (se [kapitel 1](#)) er fokus specifikt rettet mod retligt samarbejde (med det formål at skabe et område med frihed, sikkerhed og retfærdighed, hvor der er fri bevægelighed for personer). To EU-instrumenter er relevante: [den omarbejdede Bruxelles IIa-forordning](#)²¹⁵ og [mæglingdirektivet](#)²¹⁶. Fra et rettighedsmæssigt synspunkt er Bruxelles IIa-forordningen (omarbejdning) vigtig. Den gælder for det første for *alle* afgørelser vedrørende forældreansvar, uanset ægteskabelig stilling. Bestemmelserne vedrørende kompetence (som primært bestemmes ud fra barnets sædvanlige opholdssted) er for det andet udtrykkeligt udformet under hensyntagen til barnets bedste, og der lægges for det tredje særlig vægt på, at der tages hensyn til barnets synspunkter²¹⁷.

EU-Domstolens retspraksis²¹⁸ vedrørende ulovlig fjernelse af et barn efter kun den ene forælders ensidige beslutning har primært haft til formål at opretholde barnets ret til regelmæssigt at have personlig forbindelse og direkte kontakt med begge forældre (artikel 24, stk. 3, i chartret om grundlæggende

214 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2016), [direktiv \(EU\) 2016/800 om retssikkerhedsgarantier for børn, der er mistænkte eller tiltalte i straffesager](#) (EUT 2016 L 132, s. 1).

215 EU, Rådets forordning (EU) 2019/1111 af 25. juni 2019 om kompetence, anerkendelse og fuldbyrdelse af afgørelser i ægteskabssager og i sager vedrørende forældreansvar og om internationale børnebortførelser (omarbejdning) (EUT 2019 L 178, s. 1) ([Bruxelles IIa-forordningen \(omarbejdning\)](#)).

216 EU, Europa-Parlamentet, Rådet for Den Europæiske Union (2008), direktiv 2008/52/EF af 21. maj 2008 om visse aspekter af mægling på det civil- og handelsretlige område (EUT 2008 L 136, s. 3) ([mæglingdirektivet](#)), 21.5.2008.

217 Se f.eks. [Rådets forordning \(EF\) 2019/2111](#), betragtning 7, 19, 20, 28 og 57 samt artikel 7, 21, 26, artikel 39, stk. 2, og artikel 47, stk. 3, litra a) og b).

218 Se f.eks. EU-Domstolen, C-497/10 PPU, [Barbara Mercredi mod Richard Chaffe](#), 22.12.2010.

rettigheder), da overholdelsen af denne ret ifølge Domstolen er bestemt af det overvejende hensyn til barnets bedste. EU-Domstolen har fastslået, at en foranstaltning, som er til hinder for, at barnet regelmæssigt har personlig forbindelse og direkte kontakt med begge sine forældre, alene kan begrundes i en anden interesse hos barnet, der er så tungtvejende, at den opvejer denne grundlæggende rettighed²¹⁹. Dette omfatter foreløbige, herunder beskyttende, retsmidler omhandlet i artikel 15 i den omarbejdede Bruxelles IIa-forordning. Domstolen har fastslået, at en afbalanceret og rimelig vurdering af alle de interesser, der er på spil, som skal være baseret på objektive betragtninger vedrørende barnet selv og dets sociale omgivelser, i princippet skal gennemføres i medfør af bestemmelserne i den omarbejdede Bruxelles IIa-forordning.

Eksempel: Sagen *E. mod B.*²²⁰ vedrørte en tvist mellem E (faren) og B (moren) om Det Forenede Kongeriges retters kompetence til at behandle en sag om bl.a. fastlæggelsen af det sædvanlige opholdssted for deres barn, S, og faderens samværsret. Forældrene havde underskrevet en aftale ved en spansk ret, hvorefter moren havde forældremyndigheden, og faren havde samværsret. Moren forsøgte efterfølgende at begrænse farens samværsret som fastsat i aftalen. Faren indgav en begæring til High Court med henblik på fuldbyrdelse af den spanske aftale. Moren oplyste, at hun havde overført værnetinget fra den spanske ret til retterne i Det Forenede Kongerige. Efter farens appel forelagde Court of Appeal en række spørgsmål for EU-Domstolen vedrørende fortolkningen af artikel 12, stk. 3, i Bruxelles IIa-forordningen.

EU-Domstolen fastslog, at – når en ret får forelagt en sag i henhold til artikel 12, stk. 3, i Bruxelles IIa-forordningen – kan hensynet til barnets bedste kun iagttages ved, at der i hvert enkelt tilfælde foretages en vurdering af spørgsmålet om, hvorvidt aftalen om værneting er i overensstemmelse med dette hensyn. En aftale om værneting gælder kun for den bestemte del af sagen, som den ret, der har det aftalte værneting, har fået forelagt. Denne kompetence ophører til fordel for kompetencen for den ret, der har den generelle kompetence i henhold til artikel 8, stk. 1, i Bruxelles IIa-forordningen, når den sag, der gav anledning til aftalen om værneting, er endeligt afsluttet.

²¹⁹ EU-Domstolen, C-403/09 PPU, *Jasna Detiček mod Maurizio Sgueglia*, 23.12.2009, præmis 59-60.

²²⁰ EU-Domstolen, C-436/13, *E. mod B.*, 1.10.2014.

Med hensyn til forældreansvar gælder den omarbejdede Bruxelles IIa-forordning parallelt med [Haagerkonventionen om retternes kompetence, lovvalg, anerkendelse og fuldbyrdelse af retsakter samt om samarbejde vedrørende forældremyndighed og foranstaltninger til beskyttelse af børn](#)²²¹. I henhold til artikel 97 i den omarbejdede Bruxelles IIa-forordning gælder forordningen frem for Haagerkonventionen: a) når barnet har sit sædvanlige opholdssted på en medlemsstats område, eller b) for så vidt angår anerkendelse og fuldbyrdelse på en anden medlemsstats område af en retsafgørelse truffet af den kompetente ret i en medlemsstat, selv om det berørte barn har sit sædvanlige opholdssted i et tredjeland, som er kontraherende part i Haagerkonventionen. Et centralt spørgsmål under den omarbejdede Bruxelles IIa-forordning er derfor fastlæggelsen af barnets sædvanlige opholdssted.

Eksempel: I sagen *Mercredi mod Chaffe*²²² forelagde Court of Appeal of England and Wales en sag for EU-Domstolen vedrørende fjernelse af et to måneder gammelt barn fra Det Forenede Kongerige til den franske ø Réunion. EU-Domstolen fastslog, at begrebet sædvanligt opholdssted som omhandlet i artikel 8 og 10 i Bruxelles IIa-forordningen svarer til det sted, som afspejler en vis familiemæssig og social tilknytning for barnet. Når det drejer sig om et spædbarn, som alene har opholdt sig med sin mor nogle få dage i en medlemsstat – som er en anden end den, hvori det havde sædvanligt opholdssted – som det er blevet bragt til, skal der bl.a. tages hensyn til dels opholdets varighed, regelmæssighed, vilkårene og baggrunden for opholdet på denne medlemsstats område og for moderens flytning til nævnte stat, dels, navnlig på grund af barnets alder, moderens geografiske og familiemæssige oprindelse samt hendes og barnets familiemæssige og sociale relationer i samme medlemsstat.

Af særlig relevans for udøvelsen af retten til at bevare kontakten til begge forældre i grænseoverskridende tvister er instrumenterne vedrørende adgang til domstolene, som angiver, hvordan komplekse tvister håndteres, f.eks. Rådets [direktiv 2003/8/EF om adgang til domstolene](#), der fastsætter fælles

221 World Organisation for Cross-border Cooperation in Civil and Commercial Matters (1996), Haagerkonferencen om International Privatret (1996), [konventionen om kompetence, lovvalg, anerkendelse, fuldbyrdelse og samarbejde vedrørende forældreansvar og foranstaltninger til beskyttelse af børn](#), 19.10.1996.

222 EU-Domstolen, C-497/10 PPU, *Barbara Mercredi mod Richard Chaffe*, 22.12.2010.

mindsteregler for retshjælp for at »forbedre adgangen til domstolene i grænseoverskridende tvister«²²³.

EU-Domstolen har også udtalt sig om bedsteforældres samværsret til deres børnebørn.

Eksempel: I sagen *Neli Valcheva mod Georgios Babanarakis*²²⁴ krævede bedstemoderen (på moderens side) samvær med hendes barnebarn, efter at hans forældres ægteskab var blevet opløst ved en græsk ret, der tilkendte faderen forældremyndigheden. EU-Domstolen fastslog, at børns ret til at have kontakt med begge forældre skal fortolkes udvidende, og at »samværsretten« skal fortolkes således, at den omfatter bedsteforældres samværsret med deres barnebarn.

I **Europarådets retsorden** er barnets ret til at bevare kontakten med begge forældre underforstået i artikel 8 i **EMRK**. Menneskerettighedsdomstolen har i en række sager bekræftet, at forældrerens og barnets mulighed for at være sammen er et grundlæggende element i familielivet²²⁵. Den har dog også understreget, at denne ret kan være begrænset af hensyn til barnets tarv (se afsnit 5.4 og kapitel 6). Denne ret er kernen i enhver domstolsafgørelse vedrørende myndighed over og kontakt med børn.

I en række sager har Menneskerettighedsdomstolen enten udtrykkeligt eller underforstået henvist til barnets tarv i forbindelse med kontakter mellem forældre og børn.

Eksempel: I sagen *Schneider mod Tyskland*²²⁶ havde klageren et forhold til en gift kvinde og hævdede at være den biologiske far til hendes søn, hvis retligt anerkendte far var morens ægtemand. Klageren hævdede, at de nationale domstoles beslutning om at afvise hans anmodning om kontakt med barnet og oplysninger om barnets udvikling med den begrundelse, at

223 EU, Rådet for Den Europæiske Union (2003), *Rådets direktiv 2002/8/EF af 27. januar 2003 om forbedret adgang til domstolene i grænseoverskridende tvister gennem fastsættelse af fælles mindsteregler for retshjælp i forbindelse med tvister af denne art* (EFT 2003 L 26) (direktivet om adgang til domstolene), 31.1.2003.

224 EU-Domstolen, C 335/17, *Neli Valcheva mod Georgios Babanarakis*, 31.5.2018.

225 EMD, *K. og T. mod Finland* [Storkammer], nr. 25702/94, 12.7.2001, præmis 151.

226 EMD, *Schneider mod Tyskland*, nr. 17080/07, 15.9.2011.

han hverken var barnets retlige far eller havde et forhold til barnet, krænkede hans rettigheder i henhold til artikel 8 i EMRK. Menneskerettighedsdomstolen fastslog, at en krænkelse havde fundet sted, idet de nationale domstole ikke havde taget hensyn til, om kontakt mellem barnet og klageren under de særlige omstændigheder kunne have været i barnets interesse²²⁷. Med hensyn til klagerens anmodning om oplysninger om barnets personlige udvikling fastslog domstolen, at de nationale domstole ikke havde givet en tilstrækkelige begrundelser for deres indgreb, for så vidt angår artikel 8, stk. 2, og at indgrebet derfor ikke havde været »nødvendigt i et demokratisk samfund«.

Eksempel: I sagen *Levin mod Sverige*²²⁸ hævdede klageren, en mor til tre børn anbragt uden for familien, at begrænsninger af hendes ret til at bevare kontakten til hendes børn krænkede hendes ret til respekt for familieliv. Menneskerettighedsdomstolen lagde vægt på formålet med begrænsningerne af kontakten, som var at tage hensyn til børnenes tarv. I dette særlige tilfælde var børnene blevet udsat for omsorgssvigt, mens de var i klagerens varetægt, og kontakt med hende resulterede i stærke negative reaktioner fra børnenes side. Domstolen fastslog, at artikel 8 i EMRK ikke var blevet overtrådt, og at indgrebet i klagerens rettigheder stod i forhold til det legitime formål, der blev forfulgt [børnenes tarv], og var inden for de nationale myndigheder skønsmargen.

Eksempel: I sagen *A.I. mod Italien*²²⁹ gjorde klageren, der var af nigeriansk oprindelse og offer for menneskehandel, indsigelse imod, at hun ikke kunne udøve sin samværsret i forhold til sine to børn på grund af et samværsforbud, som den nationale ret havde fastsat i sin afgørelse om, at børnene kunne adopteres. De nationale domstole havde vurderet klagerens forældrefærdigheder uden at tage hensyn til hendes sårbarhed som offer for menneskehandel eller til oprindelsen eller den anderledes model for tilknytning mellem forælder og barn i hendes kultur, selv om denne faktor var blevet fremhævet klart i den sagkyndiges rapport. Domstolen fastslog, at der under den sag, der havde ført til en afbrydelse af kontakten mellem klageren og hendes børn, ikke var blevet lagt tilstrækkelig vægt på at

227 Se også EMD, *Anayo mod Tyskland*, nr. 20578/07, 21.12.2010, præmis 67 og 71.

228 EMD, *Levin mod Sverige*, nr. 35141/06, 15.3.2012, præmis 57 og 69, og EMD, *K. og T. mod Finland* [Storkammer], nr. 25702/94, 12.7.2001, præmis 151.

229 EMD, *A.I. mod Italien*, nr. 70896/17, 1.4.2021.

give klageren og børnene mulighed for at få et familieliv. Proceduren var således ikke ledsaget af garantier, der stod i et rimeligt forhold til alvoren af indgrebet og de interesser, der stod på spil, og var derfor i strid med artikel 8 i EMRK.

Eksempel: I sagen *Mustafa og Armağan Akin mod Tyrkiet*²³⁰ hævdede klagerne – en far og en søn – at betingelserne i en kendelse om forældremyndighed afsagt af den nationale domstol havde krænket deres rettigheder i henhold til artikel 8 i EMRK, da de forhindrede sønnen i at have kontakt med hans søster, for hvem deres mor havde forældremyndigheden. Faren havde desuden ikke mulighed for at have kontakt med begge sine børn på én gang, fordi sønnens kontakt med moren faldt sammen med farens egen kontakt med datteren. Menneskerettighedsdomstolen fandt, at den nationale domstols afgørelse om at adskille de to søskende udgjorde en overtrædelse af klagerens ret til respekt for deres familieliv, da den ikke kun forhindrede de to søskende i at se hinanden, men også gjorde det umuligt for deres far at nyde selskabet af sine to børn samtidig²³¹.

I forbindelse med afgørelser om forældremyndighed og kontakt har Menneskerettighedsdomstolen også forbudt diskriminering, der er uforenelig med artikel 14 i EMRK.

Eksempel: I sagen *Vojnity mod Ungarn*²³² hævdede klageren, at han var blevet nægtet samvær med sin søn på grund af sin religiøse overbevisning. Menneskerettighedsdomstolen fandt, at artikel 14 i EMRK sammenholdt med konventionens artikel 8 var blevet overtrådt, og bemærkede, at det ikke var påvist, at klagerens religiøse overbevisning involverede farlige ritualer eller udsatte sønnen for fysisk eller psykisk skade²³³. De nationale domstoles afgørelser om at ophæve klagerens samværsret umuliggjorde enhver form for kontakt og etablering af et familieliv, selv om fuldstændig afbrydelse af kontakt kun kunne begrundes under særlige omstændigheder. Menneskerettighedsdomstolen konkluderede derfor, at der ikke havde

230 EMD, *Mustafa og Armağan Akin mod Tyrkiet*, nr. 4694/03, 6.4.2010.

231 Se også EMD, *Vujica mod Kroatien*, nr. 56163/12, 8.10.2015.

232 EMD, *Vojnity mod Ungarn*, nr. 29617/07, 12.2.2013, og EMD, *P.V. mod Spanien*, nr. 35159/09, 30.11.2010.

233 EMD, *Vojnity mod Ungarn*, nr. 29617/07, 12.2.2013, præmis 38.

været et rimeligt forhold mellem et totalt forbud mod samvær for klageren og det forfulgte formål, nemlig beskyttelse af barnets tarv.

Eksempel: Sagen *A.M. m.fl. mod Rusland*²³⁴ vedrørte begrænsningen af klagerens forældrerettigheder og berøvelsen af hendes kontakt med sine børn uden den krævede undersøgelse, fordi hun på daværende tidspunkt havde gennemgået et kønsskifte. Domstolen fandt ingen beviser på mulige skadevirkninger for børnene som følge af kønsskiftet og fastslog, at de nationale domstole ikke i tilstrækkelig grad havde undersøgt familiens særlige omstændigheder. Desuden var afgørelsen tydeligvis baseret på klagerens kønsidentitet og var således diskriminerende i strid med artikel 8 i EMRK alene og sammenholdt med artikel 14 i EMRK.

Eksempel: I sagen *Terna mod Italien*²³⁵ anfægtede klageren fjernelse og anbringelsen af sit barnebarn (som havde boet sammen med hende siden fødslen), og at hun ikke kunne udøve sin samværsret som tildelt af de nationale domstole. Hun mente, at situationen var en følge af stigmatiseringen af barnets familie på grund af deres etniske romaoprindelse. Menneskerettighedsdomstolen fastslog, at der var sket en overtrædelse af EMRK's artikel 8 på grund af de nationale myndigheders utilstrækkelige og uegnede bestræbelser på at sikre, at klagerens samværsret blev respekteret. For at begrunde, at hun blev taget i pleje, havde de nationale domstole derimod anvendt argumenter vedrørende barnets tarv og ikke barnets og familiens etniske oprindelse. Artikel 14 i EMRK sammenholdt med konventionens artikel 8 var således ikke blevet tilsidesat.

Barnets ret til at bevare kontakten med begge forældre er desuden udtrykkeligt nævnt i [Europarådets konvention om kontakt vedrørende børn](#)²³⁶. I artikel 4, stk. 1, i denne konvention anføres, det at et »barn og dets forældre skal have ret til at opnå og opretholde bestandig kontakt med hinanden«. De generelle principper, der finder anvendelse i retspraksis vedrørende kontakt,

234 EMD, *A.M. m.fl. mod Rusland*, nr. 47220/19, 6.7.2021.

235 EMD, *Terna mod Italien*, nr. 21052/18, 14.1.2021.

236 Europarådet (2003), [konventionen om kontakt vedrørende børn](#), CETS nr. 192, 15.5.2003. Se også World Organisation for Cross-border Cooperation in Civil and Commercial Matters (1996), Haagerkonferencen om International Privatret (1996), [konventionen om kompetence, lovvalg, anerkendelse, fuldbyrdelse og samarbejde vedrørende forældreansvar og foranstaltninger til beskyttelse af børn](#), 19.10.1996.

lægger vægt på barnets ret til at blive informeret, blive hørt og give udtryk for sine synspunkter og til at få disse synspunkter tillagt passende vægt.

I artikel 6 i Europarådets [konvention om udøvelse af børns rettigheder](#)²³⁷ beskrives forudsætningerne for domstolens afgørelser, herunder de retlige forpligtelser til at: overveje, om domstolsmyndigheden har tilstrækkelige oplysninger til at fastlægge, hvad der bedst tjener barnets tarv, sikre barnets ret til information om processen og udfaldet og etablere et sikkert område, hvor berørte børn frit kan udtrykke deres synspunkter på en måde, der svarer til deres alder og modenhed.

Respekten for familieliv for så vidt angår bedsteforældre og deres børnebørn indebærer først og fremmest retten til at opretholde et normalt forhold mellem bedsteforældre og børnebørn gennem kontakt mellem dem, selv om denne kontakt normalt finder sted med samtykke fra den person, der har forældremyndigheden²³⁸. I sagen *Bogonosovy mod Rusland*²³⁹, hvor en bedstefar ønskede at bevare tilknytningen til sit barnebarn, efter at hun var blevet adopteret af en anden familie, og i sagen *M.S. mod Ukraine*²⁴⁰ understregede Menneskerettighedsdomstolen betydningen af kontakt med bedsteforældrene, navnlig når barnet uafbrudt ikke blot havde boet sammen med begge forældre, men også med bedsteforældre.

Der kan opstå situationer, hvor børn adskilles fra en forælder, f.eks. hvis forælderen fængsles²⁴¹. I sagen *Khorosjenko mod Rusland*²⁴² fastslog Menneskerettighedsdomstolen, at indgrebet i klagerens privatliv og familieliv som følge af den manglende hyppighed af godkendte besøg ikke stod i rimeligt forhold til formålet med hans dom. Endvidere bemærkede Menneskerettighedsdomstolen i sagen *Horych mod Polen*²⁴³, at besøg af børn i et fængsel kræver særlige ordninger og kan underlægges specifikke betingelser afhængigt af børnenes alder, den mulige indvirkning på deres psykiske tilstand eller velfærd og den

237 Europarådet (1996), [europæisk konvention om udøvelse af børns rettigheder](#), CETS nr. 160, 25.1.1996.

238 EMD, *Mitovi mod Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedonien*, nr. 53565/13, 16.4.2015.

239 EMD, *Bogonosovy mod Rusland*, nr. 38201/16, 5.3.2019.

240 EMD, *M.S. mod Ukraine*, nr. 2091/13, 11.7.2017.

241 Se også Europarådets Ministerkomité (2018), [Recommendation CM/Rec\(2018\)5 of the Committee of Ministers to member States concerning children with imprisoned parents](#), 4.4.2018.

242 EMD, *Khoroshenko mod Rusland*, nr. 41418/04, 30.6.2015.

243 EMD, *Horych mod Polen*, nr. 13621/08, 17.4.2012.

besøgte persons personlige forhold. Domstolen bemærkede videre, at statens positive forpligtelser i medfør af artikel 8 omfatter en pligt til at sikre hensigtsmæssige betingelser, der er så belastningsfrie som muligt for de besøgende, for at modtage besøg fra sine børn under hensyntagen til de praktiske konsekvenser af fængsling.

Eksempel: I sagen *Hadzhieva mod Bulgarien*²⁴⁴ blev den 14-årige klager efterladt alene, da begge hendes forældre blev anholdt. I henhold til de relevante nationale bestemmelser havde myndighederne, tilsyneladende fra det tidspunkt, hvor klagerens forældre blev varetægtsfængslet, ansvaret for enten at give dem mulighed for at sørge for, at hun blev passet, eller af egen drift undersøge hendes situation. De var også forpligtet til at yde klageren bistand og støtte og levere tjenester efter behov i hendes eget hjem, en plejefamilie eller en specialinstitution. De relevante myndigheder gjorde intet af dette. I de første to dage havde myndighederne således ikke opfyldt deres positive forpligtelse i henhold til artikel 8 til at sikre, at klageren var beskyttet, og at hun blev passet i forældrenes fravær.

Børns ret til at opretholde kontakten med deres forældre styrkes af udvalgte bestemmelser i Europarådets *retningslinjer for børnevenlig retspleje*²⁴⁵. Disse retningslinjer bekræfter udtrykkeligt retten for børn, der ikke har mulighed for at »fastholde regelmæssig og meningsfuld kontakt med forældre [og] familie« (artikel 21, litra a)) (se også [kapitel 11](#)). *Europarådets henstilling CM/Rec(2018)5 om børn med fængslede forældre*²⁴⁶ indeholder desuden retningslinjer for, hvordan behovet for at bevare og bidrage til at udvikle positive relationer mellem forældre til børn, når en forælder er frihedsberøvet, håndteres.

Inden for rammerne af folkeretten henvises der i børnekonventionen til barnets ret til at opretholde kontakt med begge forældre i artikel 9, stk. 3: »Deltagerstaterne skal respektere retten for et barn, der er adskilt fra den ene eller begge forældre, til at opretholde regelmæssig personlig forbindelse og direkte kontakt med begge forældre, undtagen hvis dette strider mod barnets tarv«.

244 EMD, *Hadzhieva mod Bulgarien*, nr. 45285/12, 1.2.2018.

245 Europarådets Ministerkomité (2010), *retningslinjer for børnevenlig retspleje*, 17.11.2010.

246 Europarådets Ministerkomité (2018), *Recommendation CM/Rec(2018)5 of the Committee of Ministers to member States concerning children with imprisoned parents*, 4.4.2018.

5.4. Uretmæssig fjernelse af børn på tværs af grænser – barnebortførelse

Hovedpunkter

- I henhold til EU-retten skal barnet specifikt høres under sager vedrørende dets tilbagegivelse efter ulovlig fjernelse eller tilbageholdelse.
- Den omarbejdede Bruxelles IIa-forordning supplerer visse bestemmelser i Haagerkonventionen, og forordningen har forrang for konventionens regler i forholdet mellem medlemsstaterne.
- Ved uretmæssig fjernelse af børn i strid med forældremyndighedsaftaler skal der ifølge Menneskerettighedsdomstolen tages udgangspunkt i barnets rettigheder. Artikel 8 i EMRK (ret til respekt for privatliv og familieliv) skal fortolkes sammenholdt med Haagerkonventionen og børnekonventionen.

Barnebortførelse betegner en situation, hvor et barn fjernes eller tilbageholdes på tværs af nationale grænser i strid med gældende forældremyndighedsaftaler (artikel 3 i Haagerkonventionen om de civile retlige virkninger af internationale børnebortførelser²⁴⁷ ([Haagerkonventionen](#))). I henhold til Haagerkonventionen skal børn, der er blevet ulovligt fjernet eller tilbageholdt, hurtigt sendes tilbage til det land, hvor de har deres sædvanlige opholdssted (artikel 11, stk. 1). Domstolene i det land, hvor barnet har sit sædvanlige opholdssted, afgør tvisten om forældremyndighed. Domstolene i det land, hvorfra barnet er blevet fjernet, bør beordre en tilbagegivelse senest seks uger fra datoen for anmodningen om tilbagegivelse (artikel 11). Haagerkonventionen underbygges af princippet om barnets tarv. Inden for rammerne af denne konvention forudsættes det, at ulovlig fjernelse af et barn i sig selv er skadelig, og at status quo ante bør genoprettes så hurtigt som muligt for at undgå retlig konsolidering af uretmæssige situationer. Spørgsmål om forældremyndighed og samværret bør afgøres af de domstole, der har kompetence på barnets sædvanlige opholdssted, og ikke i det land, hvortil barnet ulovligt er blevet fjernet. Der findes en række begrænsede undtagelser til kravet om tilbagegivelse fastsat i Haagerkonventionens artikel 12, 13 og 20. Artikel 13 indeholder de bestemmelser, der har givet anledning til de fleste retssager, både nationalt og

²⁴⁷ World Organisation for Cross-border Cooperation in Civil and Commercial Matters (1980), [Haagerkonventionen om de civile retlige virkninger af internationale børnebortførelser](#), 25.10.1980.

internationalt. Den fastlægger, at det land, hvortil barnet er blevet fjernet, kan nægte at tilbagegive et barn, hvis tilbagegivelsen udsætter barnet for alvorlig risiko for skade eller på anden måde bringer det i en utålelig situation (artikel 13, litra b)). Tilbagegivelse kan også afvises, hvis barnet modsætter sig tilbagegivelsen, hvis barnet har den tilstrækkelige modenhed til at give udtryk for sine synspunkter (artikel 13, stk. 2).

I EU-retten er retsakten vedrørende barnebortførelse mellem EU's medlemsstater den [omarbejdede Bruxelles IIa-forordning](#)²⁴⁸, som er baseret på Haagerkonventionens bestemmelser. Den supplerer og går forud for Haagerkonventionen i sager om bortførelser mellem EU-landene (artikel 96). Selv om Haagerkonventionen er det primære internationale instrument vedrørende barnebortførelse, »skærper« den omarbejdede Bruxelles IIa-forordning kompetencereglerne i visse tilfælde til fordel for domsstaten/barnets sædvanlige opholdssted. Som det er fastlagt i Haagerkonventionen, bevarer domstolene i den stat, hvor barnet havde sit sædvanlige opholdssted umiddelbart inden deres ulovlige fjernelse eller tilbageholdelse, kompetencen i sager om barnebortførelse. Forordningen omfatter de samme undtagelser vedrørende tilbagegivelse som konventionen om barnebortførelser. Med den omarbejdede forordning, der blev indført i 2019, blev kravet om fuldbyrdespåtegning²⁴⁹, der medførte forsinkelser i fuldbyrdelsen af kendelser, fjernet. Den omfatter også specifikke regler og klare frister for »hurtige retslige procedurer«, som er et vigtigt redskab til at fremskynde børnebortførelsessager²⁵⁰.

I henhold til den omarbejdede Bruxelles IIa-forordning bevarer den medlemsstat, hvor barnet har sit sædvanlige opholdssted, i modsætning til Haagerkonventionen, kompetencen til at træffe afgørelse i forældremyndighedstvisten, selv om der er truffet en afgørelse om ikke at tilbagegive barnet i henhold til artikel 13, litra b), i Haagerkonventionen (artikel 29 i den omarbejdede Bruxelles IIa-forordning). Overførsel af kompetence til den stat, hvortil barnet er blevet fjernet, kan kun ske i to situationer som omhandlet i artikel 10 i den omarbejdede Bruxelles IIa-forordning. I den første situation har tilflugtsstaten

248 Rådet for Den Europæiske Union (2019), [Rådets forordning \(EU\) 2019/1111](#) af 25. juni 2019 om kompetence, anerkendelse og fuldbyrdelse af afgørelser i ægteskabs-sager og i sager vedrørende forældres ansvar og om internationale børnebortførelser (omarbejdning) (EUT 2019 L 178, s. 1).

249 Den såkaldte eksekuturprocedure vedrører en procedure for fuldbyrdelse af civile retlige afgørelser, som ofte indebærer betydelige, besværlige og teknisk krævende efterprøvelse af sagens realitet ved de nationale domstole.

250 Artikel 24 i den [omarbejdede Bruxelles IIa-forordning](#).

kompetence, hvis barnet har fået sædvanligt opholdssted i denne stat, og hver forældremyndighedsindehavende person har affundet sig med fjernelser eller tilbageholdelsen²⁵¹. Den anden situation opstår, når barnet har fået sædvanligt opholdssted i den stat, hvortil det er blevet fjernet, der er gået et år, efter at den tilbageværende forælder har fået eller burde have fået kendskab til barnets opholdssted, barnet er faldet til i sine nye omgivelser, og mindst en af de fem yderligere betingelser i artikel 9, litra b), i den omarbejdede Bruxelles IIa-forordning er opfyldt²⁵².

Som alle andre EU-retsakter skal den omarbejdede Bruxelles IIa-forordning fortolkes i overensstemmelse med bestemmelserne i [chartret om grundlæggende rettigheder](#), navnlig artikel 24. EU-Domstolen har haft lejlighed til at præcisere fortolkningen af artikel 24 i forbindelse med børnebortførelser i henhold til Bruxelles IIa-forordningen (før omarbejdning). Som beskrevet i [afsnit 2.4](#) fastslog EU-Domstolen i sagen *Joseba Andoni Aguirre Zarraga mod Simone Pelz*, at barnets ret til at blive hørt, som den er fastsat i chartrets artikel 24, kræver, at barnet får stillet lovfæstede procedurer og betingelser til rådighed, som gør det muligt for det frit at udtrykke sine synspunkter, og at retten indhenter disse synspunkter²⁵³. Ifølge EU-Domstolen tilkommer det dog kun domstolene på barnets sædvanlige opholdssted at undersøge lovligheden af deres egne domme i lyset af chartret om grundlæggende rettigheder og Bruxelles IIa-forordningen. I henhold til princippet om gensidig tillid bør medlemsstaternes retsordener sikre effektiv og ækvivalent beskyttelse af grundlæggende rettigheder. De berørte parter skal derfor anlægge sager vedrørende menneskerettighederne ved de domstole, der har kompetence til at afgøre forældremyndighedstvisten i henhold til forordningen. EU-Domstolen har fastslået, at retten i den medlemsstat, hvortil et barn ulovligt er blevet fjernet, ikke kan modsætte sig fuldbyrdelsen af en atterteret dom om tilbagegivelse af barnet, da vurderingen af, om disse bestemmelser er blevet overtrådt, alene henhører under kompetencen for den stat, hvorfra barnet er blevet fjernet.

Eksempel: Sagen *Doris Povse mod Mauro Alpagò*²⁵⁴ vedrørte en mors ulovlige fjernelse af en pige til Østrig. De østrigske retter afviste farens

251 Artikel 9, litra a), i den [omarbejdede Bruxelles IIa-forordning](#).

252 Artikel 9, litra b), i den [omarbejdede Bruxelles IIa-forordning](#).

253 EU-Domstolen, C-491/10 PPU, *Joseba Andoni Aguirre Zarraga mod Simone Pelz*, 22.12.2010. Med hensyn til børns deltagelse i dette tilfælde, se analysen i [afsnit 2.4](#).

254 EU-Domstolen, C-211/10, *Doris Povse mod Mauro Alpagò*, 1.7.2010.

begæring om datterens tilbagegivelse til Italien med den begrundelse, at der var alvorlig risiko for, at barnet ville blive udsat for skade. Efter anmodning fra faren traf den italienske ret imidlertid afgørelse om, at den stadig havde kompetence til at afgøre forældremyndighedstvisten, beordrede barnet tilbagegivet til Italien og udstedte en fuldbyrdelsesattest i henhold til Bruxelles IIa-forordningens artikel 42. En østrigsk ret forelagde sagen for EU-Domstolen efter morens appel af begæringen om fuldbyrdelse og den deraf følgende ordre om tilbagegivelse af barnet til Italien. EU-Domstolen fastslog, at tilbagegivelsen ikke kan appelleres i det land, hvortil barnet er fjernet (i dette tilfælde Østrig), når der er udstedt en fuldbyrdelsesattest, da en således attesteret dom er automatisk eksigibel. EU-Domstolen fastslog videre, at kun de italienske retter havde kompetence til at træffe afgørelse om den alvorlige risiko for barnets tarv, der eventuelt var forbundet med tilbagegivelsen, i den foreliggende sag. Såfremt disse retter fandt, at en sådan risiko var begrundet, havde de alene kompetence til at suspendere deres egen fuldbyrdelsesafgørelse²⁵⁵.

Den omarbejdede Bruxelles IIa-forordning udvidede og præciserede medlemsstaternes forpligtelse til at give børn mulighed for at blive hørt. Med omarbejdningen indføres en forpligtelse til at give barnet en reel og faktisk mulighed for at udtrykke sine synspunkter og en forpligtelse for myndighederne til at vurdere barnets bedste, idet barnets synspunkter tillægges passende vægt i overensstemmelse med vedkommendes alder og modenhed²⁵⁶. Desuden præciseres det, at barnet har ret til at udtrykke sine synspunkter i tilbagegivelsessager²⁵⁷.

Risikoen for alvorlig, eventuelt uoprettelig skade på forholdet mellem barnet og en forælder er en af grundene til at anmode EF-Domstolen om en

255 En sag baseret på de samme omstændigheder blev senere anlagt ved Menneskerettighedsdomstolen, men blev afvist. Se Menneskerettighedsdomstolen, *Povse mod Østrig*, afvisning, nr. 3890/11, 18.6.2013.

256 EU, Rådet for Den Europæiske Union (2019), *Rådets forordning (EU) 2019/1111 af 25. juni 2019 om kompetence, anerkendelse og fuldbyrdelse af afgørelser i ægteskabsager og i sager vedrørende forældresvar og om internationale børnebortførelser (omarbejdning)* (EUT 2019 L 178, s. 1), artikel 21.

257 *Ibid.*, artikel 26.

præjudiciel afgørelse²⁵⁸. Domstolen har på dette grundlag anvendt den præjudicielle procedure i en lang række sager, undertiden af egen drift²⁵⁹.

Eksempel: Sagen *OL mod PQ*²⁶⁰ vedrører anmodningen om tilbagegivelse af et barn, som befinder sig i Grækenland – som er den medlemsstat, hvor barnet er født og opholdt sig hos sin mor – til Italien, hvor parrets sædvanlige opholdssted før barnets fødsel befandt sig. Domstolen fastslog, at hvor et barn i overensstemmelse med forældrenes fælles vilje er født og uden afbrydelse i flere måneder har opholdt sig sammen med sin mor i en anden medlemsstat end den, hvor dets forældre havde deres sædvanlige opholdssted før barnets fødsel, kan forældrenes oprindelige hensigt med hensyn til morens tilbagevenden sammen med barnet til sidstnævnte medlemsstat ikke give grundlag for at fastslå, at barnet har sit »sædvanlige opholdssted« i denne medlemsstat. Moderens afvisning af at vende tilbage sammen med barnet til Italien kan derfor ikke betragtes som en »ulovlig fjernelse eller tilbageholdelse« af barnet.

Eksempel: Sagen *A mod B*²⁶¹ vedrører en tvist mellem to iranske statsborgere, der bor i Sverige, og moderens efterfølgende fjernelse af deres barn til Finland som led i en frivillig tilbagevenden i henhold til Dublinproceduren (forordning nr. 604/2013). Domstolen fastslog, at en situation, hvor den ene forælder uden den anden forælders samtykke foranlediges til at bringe sit barn til en anden medlemsstat i henhold til Dublinproceduren og derefter beslutter at forblive i denne medlemsstat, efter at den første medlemsstat har annulleret afgørelsen om overførsel, men uden at myndighederne har besluttet at tilbagetage moderen og barnet eller udstede en opholdstilladelse til disse, kan ikke betragtes som en ulovlig fjernelse eller tilbageholdelse.

I Europarådets retsorden indeholder den [europæiske konvention om anerkendelse og fuldbyrdelse af afgørelser om forældremyndighed](#)²⁶² og konven-

258 EU, [Domstolens procesreglement](#) (EUT 2012 L 265), artikel 107, og EU, [Protokol \(nr. 3\) vedrørende statuten for Den Europæiske Unions Domstol](#) (EUT 2016 C 115), artikel 23a.

259 EU-Domstolen, C-491/10 PPU, [Joseba Andoni Aguirre Zarraga mod Simone Pelz](#), 22.12.2010, og C-85/18 PPU, [CV mod DU](#), 10.4.2018.

260 EU-Domstolen, C-111/17 PPU, [OL mod PQ](#), 8.6.2017.

261 EU-Domstolen, C-262/21 PPU, [A mod B](#), 2.8.2021.

262 Europarådet (1980), [europæisk konvention om anerkendelse og fuldbyrdelse af afgørelser om forældremyndighed](#), CETS Nr. 105, 20.5.1980.

tionen om kontakt vedrørende børn²⁶³ garantier, der har til formål at forhindre uretmæssig fjernelse af børn og sikre deres tilbagegivelse²⁶⁴.

Menneskerettighedsdomstolen behandler ofte sager om barnebortførelse og tager i sådanne tilfælde generelt udgangspunkt i Haagerkonventionens bestemmelser ved fortolkning af artikel 8 i EMRK. Menneskerettighedsdomstolen analyserer dog altid barnets tarv i disse sager.

Eksempel: Sagen *Neulinger og Shuruk mod Schweiz*²⁶⁵ blev anlagt af en mor, der havde fjernet sin søn fra Israel til Schweiz i strid med de indgåede aftaler om forældremyndighed. Efter farens begæring i henhold til Haagerkonventionen beordrede de schweiziske myndigheder barnet tilbagegivet til Israel. Ifølge de nationale retter og eksperter kunne barnet kun tilbagegives til Israel, hvis han blev ledsaget af sin mor. Den pågældende foranstaltning lå stadig inden for den skønsmargen, som nationale myndigheder har i sådanne forhold. For at vurdere overensstemmelsen med artikel 8 i EMRK skulle domstolen imidlertid også tage hensyn til udviklingen siden den schweiziske domstols afgørelse om barnets tilbagegivelse. Barnet var schweizisk statsborger og var faldet til i landet, hvor han havde boet i omkring fire år. Selv om han var i en alder, hvor han stadig havde en betydelig tilpasningsevne, ville en gentagen fjernelse sandsynligvis have alvorlige konsekvenser for ham og skulle opvejes mod de fordele, han med sandsynlighed ville opnå derved. Farens ret til samvær med barnet var genstand for begrænsninger inden dets fjernelse. Faren havde giftet sig igen to gange siden og var blevet far igen, men betalte ikke underholdsbidrag til sin datter.

Menneskerettighedsdomstolen tvivlede på, at sådanne omstændigheder vil være befordrende for barnets velfærd og udvikling. Med hensyn til moren mente domstolen, at hun ved tilbagevenden til Israel muligvis ville blive udsat for strafferetlige sanktioner, eksempelvis en fængselsdom. Det var klart, at en sådan situation ikke var i barnets tarv, eftersom moren sandsynligvis var den eneste person, som han havde et forhold til. Morens afvisning af at vende

263 Europarådet (2003), *konventionen om kontakt vedrørende børn*, CETS nr. 192, 15.5.2003.

264 *Ibid.*, artikel 10, litra b), og artikel 16, og Europarådet (1980), *europæisk konvention om anerkendelse og fuldbyrdelse af afgørelser om forældremyndighed*, CETS nr. 105, 20.5.1980., artikel 8.

265 EMD, *Neulinger og Shuruk mod Schweiz* [Storkammer], nr. 41615/07, 6.7.2010.

tilbage til Israel var derfor ikke helt ubegrundet. Faren havde desuden aldrig boet alene med barnet og havde ikke set ham, siden barnet blev fjernet som toårig. Menneskerettighedsdomstolen var derfor ikke overbevist om, at tilbagegivelse til Israel ville være til barnets bedste. Med hensyn til moren ville en tilbagevenden til Israel indebære et uforholdsmæssigt indgreb i hendes ret til respekt for familielivet. Som følge deraf ville artikel 8 i EMRK blive overtrådt i forhold til begge klagere, hvis afgørelsen om den anden klagers tilbagegivelse til Israel blev fuldbyrdet.

Kompetencen i sager om forældremyndighed bevares hos retterne på det sted, hvor barnet har sit sædvanlige opholdssted, medmindre specifikke betingelser er opfyldt, som gør det muligt at ændre kompetence.

Eksempel: Sagen *R.S. mod Polen*²⁶⁶ vedrørte en polsk familie, der boede i Schweiz. Moderen havde taget børnene på ferie til Polen, men indgav derefter en skilsmissebegæring i Polen og ansøgte om og fik midlertidig forældremyndighed. Klageren – faderen, der bor i Schweiz – blev hverken underrettet om eller indkaldt til retsmødet vedrørende afgørelsen om midlertidig forældremyndighed, og de polske domstole afviste hans anmodning om tilbagegivelse af børnene til Schweiz med den begrundelse, at han havde indvilliget i, at moderen tog børnene til Polen. I henhold til Haagerkonventionen er den ulovlige fjernelse og tilbageholdelse afledt af handlinger, der griber ind i den normale udøvelse af forældrerettigheder i henhold til loven i den stat, hvor børnene tidligere havde deres sædvanlige opholdssted, i dette tilfælde Schweiz. Menneskerettighedsdomstolen fandt således, at Polen ikke havde beskyttet klagerens ret til respekt for familieliv i strid med artikel 8 i EMRK.

Eksempel: I sagen *Y.S. og O.S. mod Rusland*²⁶⁷ havde en russisk kvinde giftet sig med en ukrainsk mand og slået sig ned i Ukraine. Efter deres datters fødsel forlod moderen sin mand og deres datter. Flere år senere, efter den militære konflikt i Ukraine, tog moderen barnet med til Rusland uden faderens samtykke. Faderen anmodede derefter om tilbagegivelse af barnet på trods af moderens argument om, at tilbagegivelsen af barnet ville udgøre en »alvorlig risiko« som omhandlet i artikel 13, litra b),

²⁶⁶ EMD, *R.S. mod Polen*, nr. 63777/09, 21.7.2015.

²⁶⁷ EMD, *Y.S. og O.S. mod Rusland*, nr. 17665/17, 15.6.2021.

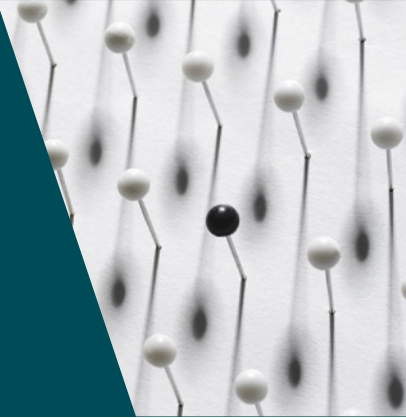
i Haagerkonventionen i betragtning af den igangværende militære konflikt på det sted, hvor barnet havde sit sædvanlige opholdssted. Menneskerettighedsdomstolen fandt, at påstanden om »alvorlig risiko«, der kan udgøre en undtagelse til tilbagegivelsen af barnet, ikke reelt blev taget i betragtning af de russiske domstole, og at deres afgørelser om at tilsidesætte morens indvendinger ikke var tilstrækkeligt begrundede, hvilket er i strid med EMRK's artikel 8.

I henhold til artikel 11 i Haagerkonventionen har den ret, der behandler bortførelsessagen, en frist på seks uger til at afslutte sagen. Som Menneskerettighedsdomstolen har fremhævet i en række sager²⁶⁸, skal spørgsmålet om, hvorvidt en foranstaltning er tilstrækkelig, i sager vedrørende familiesammenføring af børn og forældre også vurderes ud fra, hvor hurtigt den er blevet gennemført, idet den tid, der går, kan have uoprettelige konsekvenser for forholdet mellem børnene og den forælder, der ikke bor sammen med dem.

268 Se EMD, *Simões Balbino mod Portugal*, nr. 26956/14, 29.1.2019, EMD, *Mansour mod Slovakiet*, nr. 60399/15, 21.11.2017, og EMD, *Hoholm mod Slovakiet*, nr. 35632/13, 13.1.2015. EMD, *M.A. mod Østrig*, nr. 4097/13, 15.1.2015, EMD, *Adžić mod Kroatien*, nr. 22643/14, 12.3.2015, og EMD, *K.J. mod Polen*, nr. 30813/14, 1.3.2016.

6

Alternativ pleje til familieomsorg og adoption

EU	Omhandlede emner	Europarådet
<p>Chartret om grundlæggende rettigheder, artikel 7 (familieliv) og 24 (børns rettigheder)</p> <p>Bruxelles IIa-forordningen (om-arbejdning) (2019/1111)</p>	<p>Alternativ pleje til familieomsorg</p>	<p>EMRK, artikel 8 (ret til respekt for privatliv og familieliv)</p> <p>Socialpagten (revideret), artikel 17 (børns og unges ret til social, juridisk og økonomisk beskyttelse)</p> <p>EMD, <i>Y.I. mod Rusland</i>, nr. 68868/14, 2020</p> <p>EMD, <i>Wallová og Walla mod Den Tjekkiske Republik</i>, nr. 23848/04, 2006 (anbringelse i pleje på grund af uhensigtsmæssig bolig)</p> <p>EMD, <i>Paradiso og Campanelli mod Italien</i>, nr. 25358/12, 2017 (fjernelse af et barn født ved surrogatmoderskab)</p> <p>EMD, <i>B. mod Rumænien (nr. 2)</i>, nr. 1285/03, 2013 (inddragelse af forældre i beslutningsproces)</p> <p>EMD, <i>B.B. og F.B. mod Tyskland</i>, nr. 18734/09 og 9424/11, 2013 (procedurefejl under beslutningsprocessen)</p> <p>EMD, <i>T. mod Den Tjekkiske Republik</i>, nr. 19315/11, 2014 (betydning af kontakt)</p> <p>EMD, <i>Jansen mod Norge</i>, nr. 2822/16, 2018</p>

EU	Omhandlede emner	Europarådet
<p>Chartret om grundlæggende rettigheder, artikel 24 (børns rettigheder)</p>	<p>Adoption</p>	<p>EMRK, artikel 8 (ret til respekt for privatliv og familieliv)</p> <p>Europæisk konvention om adoption af børn (revideret)</p> <p>EMD, <i>Strand Lobben m.fl. mod Norge</i> [Storkammer], nr. 37283/13, 2019</p> <p>EMD, <i>S.S. mod Slovenien</i>, nr. 40938/16, 30.10.2018</p> <p>EMD, <i>Kearns mod Frankrig</i>, nr. 35991/04, 2008 (forældre-samtykke til adoption)</p> <p>EMD, <i>Schwizgebel mod Schweiz</i>, nr. 25762/07, 10.6.2010</p> <p>EMD, <i>E.B. mod Frankrig</i> [Storkammer], nr. 43546/02, 2008 (LGBTIQ-kvindes ret til at adoptere)</p> <p>EMD, <i>Gas og Dubois mod Frankrig</i>, nr. 25951/07, 2012 (LG-BT-pars ret til at adoptere)</p> <p>EMD, <i>X m.fl. mod Østrig</i> [Storkammer], nr. 19010/07, 2013.</p> <p>EMD, <i>A.H. m.fl. mod Rusland</i>, nr. 6033/13, 8927/13, 10549/13, 12275/13, 23890/13, 26309/13, 27161/13, 29197/13, 32224/13, 32331/13, 32351/13, 32368/13, 37173/13, 38490/13, 42340/13 og 42403/13, 2017</p> <p>EMD, <i>Harroudj mod Frankrig</i>, nr. 43631/09, 2012 (<i>kafala</i> og adoption)</p>

Ethvert barn har ret til respekt for familieliv, en ret, der er anerkendt i artikel 7 i [EU's charter om grundlæggende rettigheder](#) og artikel 8 i [EMRK](#) (se [kapitel 5](#)). Både EU-retten og Europarådets retsorden afspejler betydningen for barnet af familieforhold, og disse omfatter barnets ret til ikke at blive frataget kontakten med dets forældre, undtagen hvis dette strider mod barnets tarv²⁶⁹. Det er vanskeligt at finde en balance mellem at sikre, at barnet forbliver hos sin familie – i overensstemmelse med respekten for familieliv – og at sikre, at barnet beskyttes mod skade. Et barn, der fjernes fra sin familie, kan anbringes hos en plejefamilie eller på en døgninstitution. Familielivet ophører ikke med denne adskillelse og kræver, at kontakten opretholdes for at støtte genforening af familien, hvis det er i barnets interesse. Under visse omstændigheder fjernes barnet permanent fra familien gennem adoption. Finaliteten af adoption rent juridisk betyder imidlertid, at der er strenge krav, som skal overholdes.

Dette kapitel omhandler europæisk lovgivning vedrørende alternativ pleje. EU-retten, primært gennem den [omarbejdede Bruxelles IIa-forordning](#), omhandler grænseoverskridende proceduremæssige aspekter i forbindelse med anbringelse af børn i alternativ pleje. Denne forordning bør fortolkes i henhold til EU's charter om grundlæggende rettigheder, navnlig artikel 24. Menneskerettighedsdomstolen har også udviklet betydelig retspraksis vedrørende både materielle og proceduremæssige spørgsmål vedrørende anbringelse af børn i alternative pleje. Kapitlet omfatter også spørgsmål vedrørende forældre af samme køn og surrogataftaler.

[Afsnit 6.1](#) indledes med en introduktion af de generelle principper for reguleringen af situationen for børn, der er afskåret fra familieomsorg. I [afsnit 6.2](#) skitseres bestemmelserne vedrørende anbringelse af børn i alternativ pleje, og [afsnit 6.3](#) omhandler de europæiske bestemmelser om adoption.

²⁶⁹ EU (2012), [Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder](#) (EUT 2012 C 326), artikel 24, stk. 3.

6.1. Alternativ pleje: generelle principper

Hovedpunkter

- Alternativ pleje er generelt en midlertidig beskyttelsesforanstaltning.
- I henhold til folkeretten bør familiebaseret pleje foretrækkes frem for institutionaliseret pleje.
- Børn har ret til information og til at give udtryk for deres synspunkter med hensyn til deres anbringelse i alternativ pleje.

Inden for rammerne af EU-retten, Europarådets retsorden og folkeretten er der vejledning om børns rettigheder med hensyn til alternativ pleje²⁷⁰.

I medfør af **børnekonventionen** har barnet ret til at blive passet af sine forældre (artikel 7) og til at blive anbragt i alternativ pleje som en midlertidig eller permanent foranstaltning af hensyn til sit eget bedste (artikel 20). Alternativ pleje er en beskyttelsesforanstaltning, der foreløbigt sikrer barnets sikkerhed og letter barnets tilbagevenden til familien, når det er muligt²⁷¹. Ideelt er det således en midlertidig løsning. Det er nogle gange en beskyttelsesforanstaltning inden genforening af familien, f.eks. af migrantbørn, der er uledsagede eller adskilt fra familien²⁷². Andre gange er det en beskyttelsesforanstaltning, der afhænger af forhold i familien, f.eks. forbedring af en forælders helbred eller ydelse af støtte til forældre. Et barn, der anbringes i alternativ pleje, har ret til at blive informeret om sine rettigheder og muligheder samt ret til at blive

270 Se også Europarådets Ministerkomité (2011), *Recommendation CM/Rec (2011)12 on children's rights and social services friendly to children and families*, 16.11.2011, Europarådets Ministerkomité (2005), *Recommendation Rec(2005)5 on the rights of children living in residential institutions*, 16.3.2005, Europarådets Ministerkomité (2010), *Recommendation CM/Rec(2010)2 on deinstitutionalisation and community living of children with disabilities*, 3.2.2010, og Europarådet (2009), *Children and young people in care*, 2009.

271 FN's Generalforsamling (2010), *Guidelines for the alternative care of children*, A/RES/64/142, 24.2.2010, punkt 48-51, FN's Komité for Børns Rettigheder (2013), *General Comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration*, UN Doc. CRC/C/GC/14, 29.5.2013, punkt 58-70.

272 FN's Generalforsamling (1989), *konventionen om børns rettigheder*, 20.11.1989, artikel 22, og FN's Komité for Børns Rettigheder (2005), *General Comment No. 6 (2005) on the treatment of unaccompanied and separated children outside their country of origin*, UN Doc. CRC/GC/2005/6, 1.9.2005, punkt 81-83.

hørt og få taget sine synspunkter i betragtning på en måde, der svarer til den løbende udvikling af barnets evne²⁷³.

Folkeretten, herunder handicapkonventionen, bekræfter, at familiebaseret pleje (f.eks. en plejefamilie) er den optimale form for alternativ anbringelse, som kan sikre børns beskyttelse og udvikling. Dette fremhæves også i *FN's retningslinjer for alternativ anbringelse af børn*²⁷⁴. Med hensyn til børn med handicap hedder det som følger i handicapkonventionen: »Deltagerstaterne skal, hvis den nærmeste familie ikke er i stand til at passe et barn med handicap, udfolde alle bestræbelser på at tilvejebringe alternativ pasning hos den fjernere familie eller, hvis dette ikke lykkes, i samfundet i familielignende omgivelser«²⁷⁵. Pleje uden for familien (f.eks. institutionspleje) bør begrænses til tilfælde, hvor en sådan ramme er specifikt hensigtsmæssig, nødvendig og konstruktiv for det enkelte barn og i barnets tarv²⁷⁶. I overensstemmelse med denne tilgang opfordres medlemsstaterne i *Europarådets henstilling CM/Rec(2010)2 om afinstitutionalisering af børn med handicap* til at træffe passende lovgivningsmæssige, administrative og andre foranstaltninger til at erstatte institutionel pleje med lokalsamfundsbaseerede tjenester inden for en rimelig tidsramme og gennem en samlet tilgang.

Barnets ret til en værge eller repræsentant er nøglen til at sikre barnets brede rettigheder²⁷⁷. Oftest har en værge til opgave at varetage barnets interesser, sikre dets generelle trivsel og varetage den juridiske repræsentation henset til barnets begrænsede retsevne²⁷⁸. I syv EU-direktiver stilles der krav om, at der udpeges en værge for børn i forskellige sammenhænge, i nogle tilfælde

273 FN's Generalforsamling (2010), *Guidelines for the alternative care of children*, 24.2.2010, A/RES/64/142, punkt 6.

274 FN's Generalforsamling (2010), *Guidelines for the alternative care of children*, A/RES/64/142, 24.2.2010, punkt 20-22, og FN's Komité for Barnets Rettigheder (2006), *General Comment No. 7 (2005) on implementing child rights in early childhood*, CRC/C/GC/7/Rev.136 (b), 20.9.2006, punkt 18. De Forenede Nationer (2006), *konventionen om rettigheder for personer med handicap (handicapkonventionen)*, 13.12.2006, artikel 23, stk. 5 (se også artikel 7).

275 De Forenede Nationer (2006), *konventionen om rettigheder for personer med handicap*, 13.12.2006, artikel 23, stk. 5.

276 FN's Generalforsamling (2010), *Guidelines for the alternative care of children*, A/RES/64/142, 24.2.2010, punkt 21.

277 FRA (2014), *Værgemål for børn uden forældreomsorg: Håndbog om styrkelse af særlige værgemålsordninger for børn, der er ofre for menneskehandel*, 30.6.2014, s. 31.

278 *Ibid.*, s. 15.

direkte i forbindelse med børn uden forældreomsorg²⁷⁹. Inden for rammerne af Europarådet indeholder [konventionen om indsatsen mod menneskehandel](#)²⁸⁰ og [henstilling CM/Rec\(2019\)11 om et effektivt værgemål for uledsagede børn og børn, der er blevet adskilt fra deres familie i forbindelse med migration](#) vejledning om aspekter af værgemål og retlig repræsentation.

I EU-retten har EU-Domstolen fastslået, at den [omarbejdede Bruxelles IIa-forordning](#) finder anvendelse på afgørelser om anbringelse af børn i alternativ pleje. Som bemærket i [kapitel 5](#) omfatter forordningen børnerettighedsprincipper. Vejledende er her grundene »til afslag på anerkendelse af afgørelser i sager vedrørende forældreansvar« i artikel 39 i den omarbejdede Bruxelles IIa-forordning. Artikel 39 bestemmer, at anerkendelse af en afgørelse afslås, hvis den blev truffet, uden at et barn, der er i stand til at danne sine egne synspunkter, har fået mulighed for at udtrykke sine synspunkter. Dette gælder ikke, hvis sagen kun vedrørte barnets formue, eller der var vægtige grunde, navnlig i betragtning af sagens hastende karakter.

279 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2011), [direktiv 2011/36/EU](#) af 5. april 2011 om forebyggelse og bekæmpelse af menneskehandel og beskyttelse af ofrene herfor og om erstatning af Rådets rammeafgørelse 2002/629/RIA (EUT 2011 L 101) (direktivet om menneskehandel), EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2011), [direktiv 2011/93/EU](#) af 13. december 2011 om bekæmpelse af seksuelt misbrug og seksuel udnyttelse af børn og børnepornografi og om erstatning af Rådets rammeafgørelse 2004/68/RIA (EUT 2011 L 335), EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2012), [direktiv 2012/29/EU](#) af 25. oktober 2012 om minimumsstandarder for ofre for kriminalitet med hensyn til rettigheder, støtte og beskyttelse og om erstatning af Rådets rammeafgørelse 2001/220/RIA (EUT 2012 L 315) (direktivet om ofres rettigheder), EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2011), [direktiv 2011/95/EU](#) af 13. december 2011 om fastsættelse af standarder for anerkendelse af tredjelandstatsborgere eller statsløse som personer med international beskyttelse, for en ensartet status for flygtninge eller for personer, der er berettiget til subsidiær beskyttelse, og for indholdet af en sådan beskyttelse (omarbejdning) (EUT 2011 L 337) (kvalifikationsdirektivet (omarbejdning)), EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2013), [direktiv 2013/33/EU](#) af 26. juni 2013 om fastlæggelse af standarder for modtagelse af ansøgere af international beskyttelse (omarbejdning) (EUT 2013 L 180) (direktivet om modtagelsesforhold (omarbejdning)), EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2013), [direktiv 2013/32/EU](#) af 26. juni 2013 om fælles procedurer for tildeling og fratagelse af international beskyttelse (omarbejdning) (EUT 2013 L 180) (direktivet om asylprocedurer (omarbejdning)), EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2013), [forordning \(EU\) nr. 604/2013](#) af 26. juni 2013 om fastsættelse af kriterier og procedurer til afgørelse af, hvilken medlemsstat der er ansvarlig for behandlingen af en ansøgning om international beskyttelse, der er indgivet af en tredjelandstatsborger eller en statsløs i en af medlemsstaterne (EUT 2013 L 180).

280 Europarådet (2005), [konventionen om indsatsen mod menneskehandel](#), CETS nr. 197, 2005, artikel 10, stk. 4. Se også Europarådets Ministerkomité (2019), [Recommendation CM/Rec\(2019\)11 on effective guardianship for unaccompanied and separated children in the context of migration](#), 11.12.2019.

I henhold til forordningen afgøres kompetence på grundlag af barnets sædvanlige opholdssted med forbehold af en række begrænsede undtagelser, herunder hensynet til barnets bedste og et eventuelt værnetingsvalg (artikel 10 i den omarbejdede Bruxelles IIa-forordning).

I Europarådets retsorden har Menneskerettighedsdomstolen fastslået, at det kan være behov for alternativ pleje, når familien ikke kan yde den nødvendige omsorg og beskyttelse. Menneskerettighedsdomstolen har forklaret, at anbringelsen af et barn i alternativ pleje i de fleste tilfælde bør planlægges som en midlertidig foranstaltning, og at barnet i sidste ende skal forenes med sin familie med henblik på at overholde retten til respekt for privatliv og familieliv i artikel 8 i EMRK²⁸¹.

I henhold til artikel 17 i **socialpagten** skal staterne træffe alle egnede og nødvendige foranstaltninger for at yde beskyttelse og særlig støtte til børn og unge, der midlertidigt eller definitivt er afskåret fra deres families støtte²⁸². ECSR fastslog, at rutinemæssig anbringelse af små børn i børnecentre, navnlig de mest sårbare børn såsom romaer og børn med handicap, og manglende indførelse af ikkeinstitutionelle og familievenlige alternative former for pleje er i strid med artikel 17 i socialpagten²⁸³.

6.2. Anbringelse af børn i alternativ pleje

Hovedpunkter

- I henhold til EU-retten og Europarådets retsorden skal beslutningsprocessen omfatte retssikkerhedsgarantier.
- I Europarådets retsorden er anbringelse af et barn i alternativ pleje kun tilladt, hvis det er fastsat ved lov, og hvis den forfølger et legitimt mål og er nødvendig i et demokratisk samfund. Den kompetente myndighed skal angive relevante og tilstrækkelige grunde.

281 EMD, *K.A. mod Finland*, nr. 27751/95, 14.1.2003. Europarådets Ministerkomité har tilsluttet sig denne tilgang i sin henstilling om rettigheder for børn på døgninstitutioner (Recommendation on the rights of children living in residential institutions) vedtaget den 16.3.2005.

282 Europarådet, (1996), *den europæiske socialpagt (revideret)*, CETS nr. 163, 3.5.1996, artikel 17, stk. 1, litra c).

283 ESCR, *European Roma Rights Centre (ERRC) og Mental Disability Advocacy Centre (MDAC) mod Den Tjekkiske Republik*, klage nr. 157/2017, 17.6.2020.

I **EU-retten** fastsættes det i den [omarbejdede Bruxelles IIa-forordning](#), at en ret eller kompetent myndighed i en medlemsstat, der påtænker at anbringe et barn i en anden medlemsstat, bør indhente samtykke fra den kompetente myndighed i den medlemsstat, hvor barnet vil blive anbragt, inden den træffer afgørelse om eller arrangerer anbringelsen.²⁸⁴ I overensstemmelse med EU-Domstolens retspraksis bør medlemsstaterne endvidere fastsætte klare regler og procedurer for opnåelse af godkendelse i henhold til denne forordning for at garantere retssikkerhed og sikre hurtighed. Det er ikke tilstrækkeligt, at den institution, hvor barnet skal anbringes, giver sin godkendelse²⁸⁵.

I **Europarådets retsorden**²⁸⁶ er anbringelsen af et barn i alternativ pleje kun forenelig med artikel 8 i [EMRK](#), når indgrebet sker i overensstemmelse med loven, forfølger et legitimt mål (f.eks. beskyttelse af barnets bedste interesser) og anses for nødvendigt i et demokratisk samfund. Dette sidste aspekt kræver, at domstolene angiver begrundelser, der er både relevante og tilstrækkelige til at understøtte de midler, der anvendes til at forfølge det ønskede mål.

Eksempel: I sagen *Y.I. mod Rusland*²⁸⁷ blev klageren frataget forældremyndigheden, og hendes to yngste børn blev anbragt i offentlig pleje, fordi hun var narkoman og arbejdsløs. Menneskerettighedsdomstolen fandt, at børnenes fjernelse og første anbringelse i offentlig varetægt ved indledningen af straffesagen mod klageren var berettiget, men ikke den vidtrækkende fratagelse af forældremyndigheden. De nationale domstole havde ikke fremlagt konkrete beviser for, at klageren havde efterladt sine børn uden opsyn, ikke havde draget omsorg for dem eller på anden måde havde forsømt dem, endsigse bragt deres helbred eller liv i fare. De nationale myndigheder havde ikke overvejet en mindre drastisk foranstaltning såsom begrænsning snarere end fratagelse af forældremyndigheden, og de havde heller ikke advaret hende om de mulige konsekvenser af hendes angiveligt uagtsomme adfærd. Menneskerettighedsdomstolen konkluderede, at de nationale myndigheder ikke på overbevisende måde havde godtgjort, at den anfægtede foranstaltning på trods af, at der

284 EU, Rådet for Den Europæiske Union (2019), [Rådets forordning \(EU\) 2019/1111 af 25. juni 2019 om kompetence, anerkendelse og fuldbyrdelse af afgørelser i ægteskabssager og i sager vedrørende forældreansvar og om internationale børnebortførelser](#), betragtning 83 og artikel 82.

285 EU-Domstolen, C-92/12 PPU, [Health Service Executive mod S.C. og A.C.](#), 26.4.2012.

286 Anbringelsen af børn i alternativ pleje har været genstand for politisk debat i Europarådet i mange år. Se f.eks. [Ministerkomitéens resolution \(77\) 33](#) om anbringelse af børn af 3.11.1977.

287 EMD, *Y.I. mod Rusland*, nr. 68868/14, 25.2.2020.

fandtes mindre radikale løsninger, udgjorde den mest hensigtsmæssige løsning under hensyntagen til børnenes tarv, hvilket var i strid med EMRK's artikel 8.

Eksempel: I sagen *Wallová og Walla mod Den Tjekkiske Republik*²⁸⁸ anfægtede klagerne anbringelsen af deres fem børn på to forskellige børnehjem på grund af familiens dårlige boligforhold. Afgørelserne om anbringelse blev senere ophævet, da deres økonomiske situation og boligforhold blev forbedret. Menneskerettighedsdomstolen fandt, at begrundelsen for anbringelsen af børnene i pleje havde været manglen på en passende bolig, og at en mindre drastisk foranstaltning kunne være truffet for at afhjælpe deres situation. I henhold til tjekkisk ret var der mulighed for at overvåge familiens leve- og hygiejneforhold og rådgive dem om, hvordan de kunne forbedre deres situation, men denne mulighed blev ikke udnyttet. De angivne grunde til at anbringe børnene i pleje var relevante, men de var ikke tilstrækkelige, og myndighederne ydede ikke den fornødne indsats for at hjælpe klagerne med at løse deres problemer ved brug af alternative foranstaltninger. Domstolen konkluderede, at artikel 8 i EMRK var blevet overtrådt, og henviste til konklusionerne fra FN's Komité for Barnets Rettigheder, der bemærkede, at princippet om, at barnets tarv kommer i første række, ikke var tilstrækkeligt defineret og afspejlet i tjekkiske love, domstolsafgørelser og politikker, der vedrører børn²⁸⁹.

Eksempel: I sagen *Paradiso og Campanelli mod Italien*²⁹⁰ anmodede et par om registrering af fødselsattesten for et barn, der var født via en surrogataftale i Rusland. Da ingen af klagerne havde en biologisk tilknytning til barnet, og da de blev anset for at have bragt barnet til Italien på ulovlig vis, blev barnet anbragt i familiepleje med henblik på adoption. For myndighederne havde det primære formål været at bringe en ulovlig situation til ophør. Selv om barnet ikke var klager i sagen, var barnets tarv og de nationale domstoles varetagelse heraf, relevant. Menneskerettighedsdomstolen anerkendte, at de italienske domstole efter at have vurderet, at barnet ikke ville lide alvorlig eller uoprettelig skade som følge af adskillelsen, havde sikret en rimelig balance mellem de forskellige interesser, der

288 EMD, *Wallová og Walla mod Den Tjekkiske Republik*, nr. 23848/04, 26.10.2006.

289 Se også EMD, *Saviny mod Ukraine*, nr. 39948/06, 18.12.2008.

290 EMD, *Paradiso og Campanelli mod Italien*, nr. 25358/12, 24.1.2017.

var på spil, inden for rammerne af deres brede skønsmargen, og fastslog, at EMRK's artikel 8 ikke var blevet overtrådt.

I henhold til artikel 8 i EMRK skal beslutningsprocessen vedrørende respekt for familieliv ifølge Menneskerettighedsdomstolen overholde visse retssikkerhedsgarantier. Beslutningsprocessen (administrative og retlige procedurer), der fører til indgreb i familielivet, skal ifølge domstolen være rimelige og sikre behørig respekt for de interesser, der beskyttes af artikel 8. Det, der overvejes efter artikel 8, er om »forældrene har været involveret i beslutningsprocessen [...] i tilstrækkelig grad til, at deres interesser er blevet sikret den krævede beskyttelse«²⁹¹. herunder at de informeres om forløbet, at det sikres, at de kan deltage i afgørelser om det²⁹², og at de berørte børn under visse omstændigheder høres²⁹³.

Eksempel: I sagen *B. mod Rumænien (nr. 2)*²⁹⁴ var klageren blevet diagnosticeret med paranoid skizofreni og var ved en række lejligheder blevet ført til psykiatriske institutioner med henblik på behandling af politiet. Hendes børn boede ikke længere hos hende og var anbragt på en institution på grund af hendes sygdom. Med hensyn til den alvorlige karakter af de beslutninger, der skulle træffes vedrørende børnenes anbringelse i pleje, skulle Menneskerettighedsdomstolen undersøge, hvorvidt beslutningsprocessen som helhed gav forældrene den krævede beskyttelse af deres interesser. I denne sammenhæng bemærkede domstolen, at klageren, der led af en alvorlig psykisk sygdom, ikke var blevet tildelt en advokat eller procesvæрге, som kunne repræsentere hende under sagen, og at hun således ikke havde kunnet deltage i beslutningsprocessen vedrørende hendes mindreårige børn. Klagerens situation og situationen for hendes børn var desuden kun blevet undersøgt af en domstol ved to lejligheder over en periode på 12 år, inden begge børn blev myndige, og der forelå ikke dokumentation for regelmæssig kontakt mellem socialarbejdere og klageren, gennem hvilken hendes synspunkter ellers kunne være blevet fremsat for myndighederne. På denne baggrund konkluderede domstolen, at beslutningsprocessen omkring anbringelsen af klagerens børn i pleje ikke

291 EMD, *W. mod Det Forenede Kongerige*, nr. 9749/82, 8.7.1987, præmis 64.

292 EMD, *McMichael mod Det Forenede Kongerige*, nr. 16424/90, 24.2.1995.

293 EMD, *B. mod Rumænien (nr. 2)*, nr. 1285/03, 19.2.2013 og EMD, *B.B. og F.B. mod Tyskland*, nr. 18734/09 og 9424/11, 14.3.2013.

294 EMD, *B. mod Rumænien (nr. 2)*, nr. 1285/03, 19.2.2013.

i tilstrækkelig grad havde beskyttet hendes interesser, og at hendes rettigheder i henhold til artikel 8 i EMRK derfor var blevet krænkede.

Eksempel: I sagen *B.B. og F.B. mod Tyskland*²⁹⁵ blev forældremyndigheden over to børn – efter påstande fra klagerens 12-årige datter om, at hun og hendes otteårige bror gentagne gange var blevet slået af deres far – overført til ungdomsretten, og børnene blev anbragt på et børnehjem. Distriktsdomstolen traf afgørelse om overførsel af forældremyndigheden fra klagerne til ungdomsmyndighederne på grundlag af børnenes direkte udtalelser. Under det første efterfølgende møde med sine forældre omkring et år senere indrømmede datteren, at hun havde løjet om at være blevet slået, og børnene blev i sidste ende givet tilbage til forældrene.

Menneskerettighedsdomstolen fandt, at myndighederne ved behandlingen af klagerens sag ikke i tilstrækkelig grad havde undersøgt de relevante kendsgerninger, og fremhævede, at de fejlagtige vurderinger, der var foretaget af sakkyndige, ikke nødvendigvis betød, at foranstaltningerne var uforenelige med artikel 8 i EMRK. Afgørelsen om anbringelse kunne kun vurderes i lyset af situationen, som den blev præsenteret for de nationale myndigheder på daværende tidspunkt. Menneskerettighedsdomstolen tillagde det stor betydning, at distriktsdomstolen kun havde lagt børnenes udsagn til grund, mens klagerne havde fremlagt udtalelser fra læger, der ikke havde bemærket tegn på mishandling, og at appeldomstolen ikke havde foretaget en fornyet undersøgelse af børnene. Da børnene var anbragt et sikkert sted under retssagen, var det ingen grund til hastværk, og domstolene kunne på embeds vegne have undersøgt omstændighederne, hvilket de ikke gjorde. De tyske domstole angav således i strid med artikel 8 i EMRK ikke tilstrækkelige grunde til deres afgørelse om at fratage klagerne deres forældremyndighed.

Selv når børn er anbragt i alternativ pleje, bevarer de retten til at have kontakt med deres forældre. Denne ret er blevet anerkendt i EMRK²⁹⁶, idet gensidig kontakt mellem forældre og børn ifølge Menneskerettighedsdomstolen er en grundlæggende del af familielivet i henhold til artikel 8. Eftersom anbringelse i alternativ pleje normalt bør være en midlertidig foranstaltning, er det vigtigt at opretholde familieforholdet for at sikre, at barnet kan vende tilbage til

²⁹⁵ EMD, *B.B. og F.B. mod Tyskland*, nr. 18734/09 og 9424/11, 14.3.2013.

²⁹⁶ EMD, *Olsson mod Sverige (nr. 1)*, nr. 10465/83, 24.3.1988.

familien²⁹⁷. I henhold til EMRK udspringer positive forpligtelser af disse principper, hvilket illustreres af de følgende sager.

Eksempel: I sagen *T. mod Den Tjekkiske Republik*²⁹⁸ vurderede Menneskerettighedsdomstolen, om rettighederne for en far og en datter (klagerne) var blevet krænket ved barnets anbringelse i pleje og myndighedernes manglende indsats for at støtte kontakten mellem dem. Barnet var blevet anbragt i en specialinstitution efter morens død, og efter at farens ansøgning om forældremyndighed over barnet var blevet afvist på grund af betænkeligheder ved hans personlighed. Yderligere anmodninger om at holde ferie med datteren blev afvist, og et behandlingscenter konkluderede, at besøgene ikke var gavnlige for barnet, da hun var bange for ham, hvorefter al kontakt blev afbrudt. Senere besluttede domstolene, at kontakten mellem de to klager kun burde ske skriftligt i overensstemmelse med barnets ønsker.

Menneskerettighedsdomstolen fremhævede *bl.a.* barnets interesse i at bevare tilknytningen til dets familie, bortset fra ekstreme tilfælde, hvor dette ikke var i barnets bedste interesse. Ved undersøgelsen af afgørelsen om anbringelse af barnet i pleje bifaldt Menneskerettighedsdomstolen, at de nationale myndigheder nøje havde overvejet deres afgørelse, som blev truffet efter høring af sagkyndige inden for psykologi og psykiatri, og under hensyntagen til barnets ønsker. Artikel 8 i EMRK var således ikke blevet tilsidesat i forbindelse med afgørelsen om anbringelse af barnet i pleje. Domstolen fastslog dog, at artikel 8 var blevet tilsidesat som følge af de begrænsninger, der var fastlagt for kontakten mellem klagerne, navnlig som følge af det manglende tilsyn med barnets døgninstitutionens beslutning om at nægte kontakt, eftersom disse beslutninger i sidste ende mindskede mulighederne for genforening af familien.

Eksempel: I sagen *Jansen mod Norge*²⁹⁹ var klageren en roma. Hendes datter var blevet anbragt i akut pleje på en hemmelig adresse, da hun var ca. et år gammel, og klageren fik lov til at se hende en time om ugen under opsyn på grund af risikoen for, at barnet blev bortført. Kontakten blev derefter reduceret til fire besøg om året, inden den blev helt afbrudt, fordi

297 EMD, *Eriksson mod Sverige*, nr. 11373/85, 22.6.1989.

298 EMD, *T. mod Den Tjekkiske Republik*, nr. 19315/11, 17.7.2014.

299 EMD, *Jansen mod Norge*, nr. 2822/16, 6.9.2018.

High Court fandt, at der var en risiko for, at barnet ville blive bortført under besøgene og for, at klagerens familie ville få kendskab til plejefamiliens adresse og identitet. Menneskerettighedsdomstolen fandt, at der ved afvejningen ikke var blevet taget tilstrækkeligt hensyn til de potentielle negative langsigtede konsekvenser for datteren af at miste sin romaidentitet og kontakten med sin mor og den positive forpligtelse til at træffe foranstaltninger til at lette familiesammenføring, så snart det med rimelighed var muligt, og at artikel 8 i EMRK således var blevet overtrådt.

6.3. Adoption

Hovedpunkter

- Adoption sikrer alternativ pleje til børn, der ikke kan blive hos deres biologiske familier.
- Barnets tarv skal altid komme i første række ved adoption.
- I henhold til EU-retten og Europarådets retsorden skal en adoptionsproces overholde visse kriterier for at sikre, at den er til barnets bedste.

I **EU-retten** finder de rettigheder og retlige forpligtelser, der fremgår af artikel 24 i [EU's charter om grundlæggende rettigheder](#), anvendelse på adoption, i det omfang adoption er reguleret af EU.

I **Europarådets retsorden** finder retten til respekt for familieliv som omhandlet i artikel 8 i [EMRK](#) anvendelse i adoptionssager. Adoption er desuden reguleret af den [europæiske konvention om adoption af børn \(revideret\)](#)³⁰⁰, ifølge hvilken barnets rettigheder skal være i fokus ved adoption. I konventionen anføres det f.eks., at den kompetente myndighed ikke må »bevilge en adoption, hvis ikke myndigheden vurderer, at adoptionen vil være til barnets bedste«³⁰¹. I henhold til konventionen bør adoption ikke bevilges af den kompetente myndighed uden samtykke fra barnet, »hvis dette ifølge loven anses for at have tilstrækkelig forståelse for sagen«³⁰². Et barn, der ikke vurderes at forstå dette,

300 Europarådet (2008), [Europæisk konvention om adoption af børn \(revideret\)](#), CETS nr. 202, 27.11.2008.

301 *Ibid.*, artikel 4, stk. 1.

302 *Ibid.*, artikel 5, stk. 1, litra b).

skal »så vidt muligt høres, og dets synspunkter og ønsker skal tages i betragtning under hensyntagen til dets modenhed«³⁰³. Menneskerettighedsdomstolen har understreget, at barnets tarv ved adoption kan veje tungere end forældrenes. Der skal derfor foretages en afvejning mellem barnets og dets biologiske families interesser, idet der tages hensyn til enhver mulighed for, at barnet kan genforenes med sin biologiske familie. Domstolen kræver, at adoptionsprocedurer ledsages af garantier, der står i et rimeligt forhold til alvoren af indgrebet og de interesser, der står på spil³⁰⁴. Ifølge Menneskerettighedsdomstolen skal enhver radikal foranstaltning såsom annullation af en adoption støttes af en relevant og tilstrækkelig begrundelse og bør ikke overvejes, hvis den ville være i strid med et adoptivbarns interesser³⁰⁵.

Eksempel: I sagen *Strand Lobben m.fl. mod Norge*³⁰⁶ accepterede den første klager efter fødslen af sin søn de sociale myndigheders anbefaling om at bo i et familiecenter med henblik på evaluering. Tre uger senere, da hun besluttede at forlade centret, tog myndighederne barnet i øjeblikkelig tvangspleje og anbragte det i familiepleje som en nødforanstaltning, da de var bekymret over barnets ernæring. Barnet var i familiepleje i tre år, indtil de sociale myndigheder gav plejeforældrene tilladelse til at adoptere ham. Menneskerettighedsdomstolen bekræftede, at beskyttelsen af biologiske familiebånd er grundlæggende, undtagen når en familie har vist sig at være særlig uegnet³⁰⁷. I den foreliggende sag havde de nationale myndigheder ikke forsøgt at foretage en reel afvejning mellem barnets og dets biologiske families interesser. Domstolen fastslog, at den beslutningsproces, der havde ført til den anfægtede adoptionsafgørelse, ikke var blevet gennemført på en sådan måde, at der var blevet taget behørigt hensyn til alle klagernes synspunkter og interesser. Den pågældende procedure var således ikke ledsaget af garantier, der stod i et rimeligt forhold til alvoren af indgrebet og alvoren af de interesser, der stod på spil, hvilket er i strid med artikel 8 i EMRK.³⁰⁸

303 *Ibid.*, artikel 6.

304 EMD, *Strand Lobben m.fl. mod Norge* [Storkammer], nr. 37283/13, 10.9.2019, og EMD, *Uzbyakov mod Rusland*, nr. 71160/13, 5.5.2020.

305 EMD, *Zaiet mod Rumænien*, nr. 44958/05, 24.3.2015.

306 EMD, *Strand Lobben m.fl. mod Norge* [Storkammer], nr. 37283/13, 10.9.2019.

307 *Ibid.*, præmis 207.

308 Se også EMD, *Suur mod Estland*, nr. 41736/18, 20.10.2020, EMD, *Y.I. mod Rusland*, nr. 68868/14, 25.2.2020, og EMD, *Pedersen m.fl. mod Norge*, nr. 39710/15, 10.3.2020.

Eksempel: I sagen *Abdi Ibrahim mod Norge*³⁰⁹ anmodede klageren, en ung somalisk kvinde af muslimsk tro, om, at hendes søn blev anbragt i en somalisk eller muslimsk plejefamilie, hvilket viste sig umuligt, hvorfor han blev anbragt i en kristen plejefamilie. Da myndighederne efterfølgende gav plejefamilien tilladelse til, at han blev adopteret, anmodede klageren ikke om tilbagegivelse af barnet, men ønskede at opretholde kontakten, således at hendes søn kunne bevare sine kulturelle og religiøse rødder. De nationale domstole havde støttet sig på børnekonventionens artikel 20, stk. 3, hvorefter der ved overvejelse af mulige løsninger for et barn, der midlertidigt eller konstant er afskåret fra sine familiemæssige omgivelser, skal tages behørigt hensyn til ønskeligheden af sammenhæng i et barns opvækst og til barnets etniske, religiøse, kulturelle og sproglige baggrund. Domstolen anerkendte, at denne standard svarede til og var i overensstemmelse med konventionens krav. I forbindelse med de foranstaltninger, der blev truffet efter barnets første anbringelse i familiepleje for så vidt angår klagerens mulighed for at have regelmæssig kontakt med ham, der kulminerede i afgørelsen om at tillade adoption, var der imidlertid ikke taget behørigt hensyn til klagerens interesse i at give barnet mulighed for i det mindste at bevare *en vis* tilknytning til sin kulturelle og religiøse oprindelse. De grunde, der blev fremført til støtte for den anfægtede afgørelse, var ikke tilstrækkelige til at godtgøre, at sagens omstændigheder havde været så usædvanlige, at de berettigede en fuldstændig og definitiv afbrydelse af forbindelserne mellem klageren og hendes søn, eller at afgørelsen herom var begrundet i et tvingende hensyn til barnets tarv. Det blev fastslået, at artikel 8 sammenholdt med konventionens artikel 9 var blevet overtrådt.

Eksempel: I sagen *S.S. mod Slovenien*³¹⁰ blev klageren, der led af paranoid skizofreni, frataget sine forældrerettigheder på grund af hendes manglende evne til at passe sit barn. Hun havde forladt barnet ca. en måned efter fødslen. Barnet blev anbragt i familiepleje og derefter adopteret. Da de nationale domstole ikke fandt, at der nogen realistisk mulighed for, at hun kunne tage sig af sit barn, og under hensyntagen til den negative indvirkning, som møderne med barnet havde haft på hende, og den manglende følelsesmæssige forbindelse mellem mor og barn, fandt domstolene, at det var i barnets tarv at fratage klagerens forældrerettigheder. Barnet

309 EMD, *Abdi Ibrahim mod Norge* [Storkammer], nr. 15379/16, 10.12.2021.

310 EMD, *S.S. mod Slovenien*, nr. 40938/16, 30.10.2018.

havde desuden boet sammen med sin adoptivfamilie fra spæd og havde etableret stærke bånd. Da der kun var ringe eller ingen udsigt til den biologiske families sammenføring, vejede barnets interesse i fuldt ud at blive integreret i sin de facto-familie i særlig høj grad i afvejningen i forhold til klagerens ønske om at bevare den retlige tilknytning til hende. Desuden havde den omtvistede foranstaltning ikke forhindret klageren i at have et personligt forhold til barnet, idet hun i princippet og på trods af adoptionen kunne have opretholdt kontakten med barnet. Domstolen fandt ikke, at artikel 8 i EMRK var blevet overtrådt.

Eksempel: I sagen *Kearns mod Frankrig*³¹¹ var det ifølge Menneskerettighedsdomstolen foreneligt med menneskerettighedskonventionen, at en irsk kvinde, som havde anbragt sit barn til adoption i Frankrig, ikke kunne tilbagekalde sit formelle samtykke til adoption efter udløb af en periode på to måneder. Med hensyn til fastlæggelsen af en tidsfrist for tilbage-trækning af samtykke tilstræbte den franske lov at skabe en rimelig balance og sikre proportionalitet mellem den biologiske mors, barnets og adoptionsfamiliens modstridende interesser. I denne proces skulle barnets tarv komme i første række. Ifølge det bevismateriale, der var forelagt domstolen, var det i barnets bedste interesse så hurtigt som muligt at udvikle et stabilt forhold til en ny familie, og alle nødvendige foranstaltninger var truffet for at sikre, at klageren forstod de præcise konsekvenser af hendes handling.

Menneskerettighedsdomstolen har også bekræftet, at beslutninger vedrørende adoption skal træffes på en måde, der er i overensstemmelse med forbuddet mod diskriminering, der er fastlagt i artikel 14 i EMRK. Menneskerettighedsdomstolen vurderede navnlig, hvorvidt klagerens manglende kvalifikation som adoptanter på et diskriminerende grundlag såsom deres seksuelle orientering, nationalitet eller alder var forenelig med artikel 14 sammenholdt med artikel 8. Domstolen har dermed igen bekræftet, at pligten til at træffe forholdsmæssige foranstaltninger med henblik på at beskytte barnets bedste interesser er af central betydning.

Eksempel: I sagen *Schwizgebel mod Schweiz*³¹² kunne klageren, en enlig 47-årig kvinde, ikke adoptere et andet barn på grund af aldersforskellen

311 EMD, *Kearns mod Frankrig*, nr. 35991/04, 10.1.2008.

312 EMD, *Schwizgebel mod Schweiz*, nr. 25762/07, 10.6.2010.

mellem hende og det barn, hun ønskede at adoptere. Klageren hævdede, at hun var offer for diskrimination på grund af alder. Menneskerettighedsdomstolen fandt, at afslaget på godkendelse til at adoptere et barn i klagerens tilfælde forfulgte det legitime mål om at beskytte barnets trivsel og rettigheder. Da der ikke er europæisk enighed om retten til at adoptere som enlig forælder, de nedre og øvre alders grænser for adoptanter og aldersforskellen mellem adoptanten og barnet, og i lyset af statens deraf følgende brede skønsmargen på dette område samt behovet for at beskytte barnets bedste interesser var afslaget på adoptionen af et andet barn ikke i strid med proportionalitetsprincippet. Domstolen fandt derfor, at myndighedernes begrundelse var objektiv og rimelig, og at den påståede forskelsbehandling ikke var diskriminerende i henhold til artikel 14 i EMRK.

Eksempel: Sagen *E.B. mod Frankrig*³¹³ vedrørte de nationale myndigheders afslag på, at en lesbisk kvinde fik lov til at adoptere. Klageren boede sammen med sin partner, men ønskede at adoptere som enlig. Menneskerettighedsdomstolen gentog, at artikel 8 i EMRK ikke fastlægger en ret til at danne familie eller adoptere. En klage over diskrimination kunne imidlertid være omfattet af en bestemt rettigheds bredere anvendelsesområde, også selv om sagen ikke vedrørte en specifik ret, der sikres ved EMRK. Eftersom enlige personer i henhold til fransk lovgivning kan adoptere, bør en sådan ret ikke nægtes en person på et diskriminerende grundlag. Som de nationale domstole havde fastslået, havde klageren uanfægtede personlige egenskaber og kompetence til at opfostre børn, hvilket bestemt var i barnets bedste interesse, et centralt begreb i de relevante internationale instrumenter. Det var Domstolens indtryk, at klagerens seksuelle orientering spillede en afgørende rolle for myndighedernes afslag på at godkende hende som adoptant, hvilket udgjorde diskriminerende behandling i forhold til andre enlige personer, der havde ret til at adoptere i henhold til fransk lovgivning.

Eksempel: Sagen *Gas og Dubois mod Frankrig*³¹⁴ omhandlede spørgsmålet om, hvorvidt par af samme køn bør have samme ret til stedbarnsadoption som heteroseksuelle par. Klagerne var et par af samme køn, der havde indgået registreret partnerskab. Klagerne hævdede, at de var blevet

313 EMD, *E.B. mod Frankrig* [Storkammer], nr. 43546/02, 22.1.2008.

314 EMD, *Gas og Dubois mod Frankrig*, nr. 25951/07, 15.3.2012.

forskelsbehandlet i forhold til både gifte og ugifte heteroseksuelle par. Med hensyn til sammenligningen med ugifte par af modsat køn konkluderede Menneskerettighedsdomstolen, at et tilsvarende heteroseksuelt par, der havde indgået registreret partnerskab, også ville have fået afslag på deres ansøgning om simpel adoption i henhold til bestemmelserne i fransk lovgivning. Menneskerettighedsdomstolen konkluderede, at der ikke var tale om forskelsbehandling på grund af seksuel orientering, og at klagerens konventionsrettigheder dermed ikke var blevet krænkede.

Eksempel: Sagen *X m.fl. mod Østrig*³¹⁵ vedrører en lignende situation, men i henhold til østrigsk ret havde ugifte heteroseksuelle par ret til stedbarns-adoption. Menneskerettighedsdomstolen konkluderede, at der under disse omstændigheder havde været tale om forskelsbehandling af klagerne på grund af deres seksuelle orientering, og at myndighederne ikke havde fremlagt en vægtig og overbevisende begrundelse, hvilket var i strid med artikel 14 i EMRK sammenholdt med konventionens artikel 8.

Eksempel: Sagen *A.H. m.fl. mod Rusland*³¹⁶ vedrørte en russisk lov, der forbød amerikanske statsborgere at adoptere russiske børn. Det generelle forbud, der fandt anvendelse med tilbagevirkende kraft og uden forskel på alle potentielle adoptivforældre fra USA, uanset adoptionsprocedurens stadium og deres individuelle situation, blev anset for at være i strid med EMRK's artikel 14, sammenholdt med artikel 8.

Med hensyn til beslutningstagning om adoption har Menneskerettighedsdomstolen lagt vægt på overholdelsen af folkerettens ånd og formål i forbindelse med beslutninger om adoption.

Eksempel: I sagen *Harroudj mod Frankrig*³¹⁷ afviste de franske myndigheder klagerens anmodning om fuld adoption af en algerisk pige, der var blevet forladt ved fødslen og anbragt i klagerens varetægt under *kafala*-værgemål i henhold til islamisk lov. Begrundelsen for afslaget var, at fransk lovgivning ikke tillader adoption af et barn, hvis adoption er forbudt

315 EMD, *X m.fl. mod Østrig* [Storkammer], nr. 19010/07, 19.2.2013.

316 EMD, *A.H. m.fl. mod Rusland*, nr. 6033/13, 8927/13, 10549/13, 12275/13, 23890/13, 26309/13, 27161/13, 29197/13, 32224/13, 32331/13, 32351/13, 32368/13, 37173/13, 38490/13, 42340/13 og 42403/13, 17.1.2017.

317 EMD, *Harroudj mod Frankrig*, nr. 43631/09, 4.10.2012.

i henhold til loven i dets oprindelsesland (hvilket er tilfældet for algerisk lov), og at *kafala* allerede gav klageren forældremyndighed, som gav hende mulighed for at træffe afgørelser i barnets bedste interesse. En efterfølgende appel blev afvist med den begrundelse, at den nationale lov var i overensstemmelse med Haagerkonventionen om beskyttelse af børn og om samarbejde med hensyn til internationale adoptioner, og at børnekonventionens artikel 20 anerkendte *kafala* som svarende til adoption med henblik på at tage hensyn til barnets tarv.

Menneskerettighedsdomstolen fremhævede i forbindelse med undersøgelsen af sagen princippet om, at staten, når et familiebånd er etableret, skal træffe foranstaltninger, så dette bånd kan udvikles, og fastlægge retsgarantier, som gør det muligt at integrere barnet i familien, og behovet for at fortolke EMRK i overensstemmelse med de generelle folkeretlige principper. *Kafala* var anerkendt efter fransk lov, og klageren kunne udøve forældremyndighed og træffe beslutninger i barnets interesse. Hun kunne f.eks. skrive testamente til fordel for barnet og derved omgå problemerne ved den manglende godkendelse af adoption. Ved denne gradvise lempelse af forbuddet mod adoption udviste den responderende stat, der ønskede at fremme integrationen af børn af udenlandsk oprindelse uden at afskære dem fra reglerne i deres oprindelsesland, respekt for kulturel pluralisme og sikre en rimelig balance mellem samfundets interesse og klagerens interesse. Menneskerettighedsdomstolen fandt derfor, at klagerens rettigheder ikke var blevet krænket.

Inden for rammerne af folkeretten skal barnets tarv altid komme i første række ved adoption. Bortset fra princippet om barnets tarv finder andre generelle principper i [børnekonventionen](#) også anvendelse i forbindelse med adoption: forbud mod diskriminering, retten til liv, overlevelse og udvikling og respekt for børns synspunkter³¹⁸. Af særlig relevans er [generel bemærkning nr. 14](#) fra FN's Komité for Barnets Rettigheder om, at barnets tarv skal komme i første række³¹⁹. Et af formålene med [Haagerkonventionen om beskyttelse af børn og om samarbejde med hensyn til internationale adoptioner](#) er ligeledes »at

318 De Forenede Nationer, [konventionen om barnets rettigheder](#), artikel 2, 3, 6 og 12. Se også FN's Komité for Barnets Rettigheder (2010), *Treaty-specific guidelines regarding the form and content of periodic reports to be submitted by States Parties under Article 44, para. 1 (b), of the Convention on the Rights of the Child*, UN Doc. CRC/C/58/Rev.2, 23.11.2010, punkt 23-27.

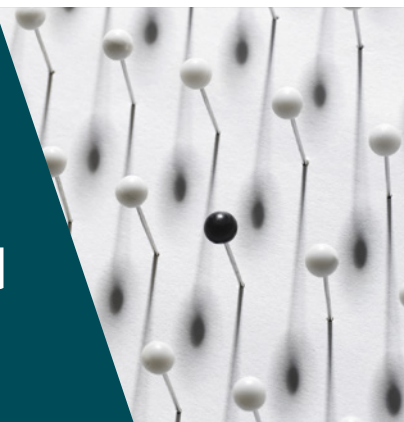
319 FN's Komité for Barnets Rettigheder (2013), *General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his/her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1)*, CRC /C/ GC/14, 29.5.2013.

opstille garantier for at sikre, at internationale adoptioner finder sted til barnets bedste og med respekt for de grundlæggende rettigheder, som de er anerkendt i international ret³²⁰.

320 Haagerkonferencen om International Privatret (1993), Haagerkonventionen af 29. maj 1993 om beskyttelse af børn og om samarbejde med hensyn til internationale adoptioner, 29.5.1993, artikel 1, litra a).

7

Beskyttelse af børn mod vold og udnyttelse

EU	Omhandlede emner	Europarådet
<p>Direktiv om bekæmpelse af seksuelt misbrug og seksuel udnyttelse af børn og børneportografi (2011/93/EU)</p> <p>TEUF, artikel 82 og 83</p> <p>Direktiv om elektronisk handel (2000/31/EF)</p> <p>Direktiv om databeskyttelse inden for elektronisk kommunikation (2002/58/EF)</p> <p>Direktivet om audiovisuelle medietjenester (2018/1808/EU)</p> <p>Forordning om en midlertidig undtagelse fra visse bestemmelser i direktiv 2002/58/EF, for så vidt angår den anvendelse af teknologier til behandling af personoplysninger og andre data, der foretages af udbydere af nummeruafhængige interpersonelle kommunikationstjenester med det formål at bekæmpe seksuelt misbrug af børn online (2021/1232/EU)</p>	<p>Vold i skoler, online, hjemme og andre steder</p>	<p>EMRK, artikel 2 (ret til livet), artikel 3 (umenneskelig og nedværdigende behandling) og artikel 8 (fysisk integritet)</p> <p>Protokol nr. 1 til EMRK, artikel 2 (ret til uddannelse)</p> <p>Socialpagten (revideret), artikel 7 (ret til særlig beskyttelse mod fysiske og moralske farer) og artikel 17 (ret til beskyttelse)</p> <p>Lanzarotekonventionen</p> <p>Istanbulkonventionen</p> <p>EMD, <i>Kayak mod Tyrkiet</i>, nr. 60444/08, 2012 (knivstikkeri i nærheden af en skole)</p> <p>EMD, <i>O'Keefe mod Irland</i> [Storkammer], nr. 35810/09, 2014 (seksuelt misbrug i skole)</p> <p>EMD, <i>X m.fl. mod Bulgarien</i>, nr. 22457/16, 2021 (undersøgelse af påstande om seksuelt misbrug på et børnehjem)</p> <p>EMD, <i>Campbell og Cosans mod Det Forenede Kongerige</i>, nr. 7511/76 og 7743/76, 25.2.1982</p>

EU	Omhandlede emner	Europarådet
		<p>EMD, <i>F.O. mod Kroatien</i>, nr. 29555/13, 2021 (verbale overgreb i skole)</p> <p>EMD, <i>M.C. mod Bulgarien</i>, nr. 39272/98, 2003</p> <p>EMD, <i>R.B. mod Estland</i>, nr. 22597/16, 2021</p> <p>EMD, <i>A.S. mod Tyrkiet</i>, nr. 58271/10, 2016</p> <p>EMD, <i>A.R. og L.R. mod Schweiz</i>, nr. 22338/15, 2017 (seksualundervisning i offentlig skole)</p> <p>EMD, <i>Kurt mod Østrig</i> [Storkammer], nr. 62903/15, 2021</p> <p>EMD, <i>Kontrová mod Slovakiet</i>, nr. 7510/04, 2007</p> <p>EMD, <i>Talpis mod Italien</i>, nr. 41237/14, 2017</p> <p>EMD, <i>Costello-Roberts mod Det Forenede Kongerige</i>, nr. 13134/87, 1993</p>
<p>Chartret om grundlæggende rettigheder, artikel 5, stk. 2 (tvangsarbejde eller pligtarbejde), og artikel 5, stk. 3 (forbud mod menneskehandel)</p> <p>Direktiv 94/33/EF om beskyttelse af unge på arbejdspladsen</p> <p>Direktiv om bekæmpelse af menneskehandel (2011/36/EU)</p> <p>Direktiv om tredjelandsstatsborgere (2004/81/EF)</p> <p>Direktiv om bekæmpelse af seksuelt misbrug og seksuel udnyttelse af børn og børnepornografi (2011/93/EU)</p>	<p>Seksuel udnyttelse</p>	<p>EMRK, artikel 4 (forbud mod slaveri og tvangsarbejde) og artikel 8 (ret til respekt for privatlivet)</p> <p>Socialpagten (revideret), artikel 7, stk. 10 (beskyttelse af børn mod fysiske og moralske farer)</p> <p>Konventionen om indsatsen mod menneskehandel</p> <p>Konventionen om IT-kriminalitet</p> <p>Lanzarotekonventionen</p> <p>EMD, <i>C.N. og V. mod Frankrig</i>, nr. 67724/09, 2012 (slaveri)</p> <p>EMD, <i>Rantsev mod Cypern og Rusland</i>, nr. 25965/04, 2010 (statens undladelse af at undersøge påstande om menneskehandel)</p> <p>EMD, <i>V.C.L. og A.N. mod Det Forenede Kongerige</i>, nr. 77587/12 og 74603/12, 2021</p>

EU	Omhandlede emner	Europarådet
		EMD, <i>Söderman mod Sverige</i> [Storkammer], nr. 5786/08, 2013 (hemmelig filmoptagelse af et barn) EMD, <i>N.C. mod Tyrkiet</i> , nr. 40591/11, 2021 EMD, <i>K.U. mod Finland</i> , nr. 2871/02, 2008
	Særligt udsatte grupper	EMD, <i>Centre for Legal Resources på vegne af Valentin Câmpeanu mod Rumænien</i> [Storkammer], nr. 47848/08, 2014 (svært handicappet drengs død i en offentlig institution) EMD, <i>Nencheva m.fl. mod Bulgarien</i> , nr. 48609/06, 2013 (børns dødsfald i en statslig institution) EMD, <i>I.C. mod Rumænien</i> , nr. 36934/08, 2016 EMD, <i>V.C. mod Italien</i> , nr. 54227/14, 2018 (afhængige børn)
Kommissionens beslutning for så vidt angår indførelsen af yderligere reserverede numre, der begynder med 116 (2007/698/EF)	Forsvundne børn	EMRK, artikel 8 (ret til respekt for privatliv) EMD, <i>Zorica Jovanović mod Serbien</i> , nr. 21794/08, 2013 (ret til information) EMD, <i>Mik og Jovanović mod Serbien</i> , nr. 9291/14 og 63798/14, 2021

Vold mod børn omfatter alle former for fysisk eller psykisk vold, skade eller misbrug, vanrøgt eller forsømmelig behandling, mishandling eller udnyttelse, herunder seksuelt misbrug³²¹. Det kan ske i forskellige sammenhænge, f.eks. i skolen, i hjemmet eller på gaden, men også online ved brug af mobiltelefoner eller andre elektroniske enheder, der er forbundet med internettet. Onlinetvold omfatter ikke kun ejerskab, produktion og deling af materiale, der viser seksuelt misbrug af børn, men også grooming, onlinechikane, viktimisering og cybermobning. Inden for rammerne af folkeretten skal stater træffe foranstaltninger med henblik på at sikre børn tilstrækkelig beskyttelse, og at deres rettigheder til fysisk integritet og værdighed respekteres effektivt. Statens pligt

³²¹ Se den fuldstændige definition i artikel 19, stk. 1, i [børnekonventionen](#).

til at beskytte kan antage forskellige former, afhængigt af den specifikke risiko for vold, som et barn er udsat for, og lovovertræderen. Statens forpligtelser er mere indlysende, når børn er under statens myndighed og kontrol, f.eks. når de er anbragt i offentlige institutioner. Statens pligt til at beskytte kan være vanskeligere, når det drejer sig om børn, der er udsat for vold af private aktører, herunder deres familiemedlemmer. Statens forpligtelser omfatter imidlertid også forebyggende foranstaltninger og ikke kun beskyttelses- eller hjælpeforanstaltninger, efter at volden har fundet sted. Krise- og nødsituationer såsom coronavirussygdom 2019 (covid-19) kan øge børns sårbarhed over for vold, herunder seksuelt misbrug og seksuel udnyttelse, hvilket der skal gøres noget ved³²².

En af EU's kompetencer på området vedrører grænseoverskridende kriminalitet, herunder menneskehandel og seksuel udnyttelse af kvinder og børn (artikel 83 i TEUF). Der er derfor vedtaget særlige retsakter vedrørende materiale om seksuelt misbrug af børn og menneskehandel. EU har også vedtaget lovgivning, der kræver, at medlemsstaterne forbyder forskellige former for seksuelt misbrug, seksuel udnyttelse og hvernig af børn til seksuelle formål, herunder grooming. Inden for rammerne af Europarådet omhandler Menneskerettighedsdomstolen (EMD) i artikel 2, 3 og 8 staters forpligtelser i forbindelse med en lang række handlinger, der udgør vold mod børn. ECSR har også været aktiv på området, både via rapporteringsproceduren og den kollektive klagemekanisme. Specifikke konventioner vedtaget af Europarådet, navnlig [Lanzarotekonventionen](#)³²³, er nu på plads, og der er etableret organer, som overvåger deres gennemførelse. Lanzarotekonventionen er den mest omfattende folkeretlige instrument til beskyttelse af børn mod seksuel udnyttelse og seksuelt misbrug med stor rækkevidde (ratificeret af alle Europarådets 47 medlemsstater og Tunesien).

I dette kapitel analyseres specifikke aspekter af vold mod børn og det internationale samfunds indsats mod dette. [Afsnit 7.1](#) omhandler vold i hjemmet, i skolen, online og andre steder og fokuserer på problemer såsom misbrug

322 Verdenssundhedsorganisationen (2020), [COVID-19: Protecting children from violence, abuse and neglect in the home](#), EU, Europa-Kommissionen (2021), [EU-strategien for børns rettigheder og den europæiske børnegaranti](#), EU's Agentur for Grundlæggende Rettigheder (2021), [The coronavirus pandemic and fundamental rights: A year in review](#), 10.6.2021, og Europarådet (2021), [The COVID-19 pandemic and children: Challenges, responses and policy implications](#), 12.3.2021.

323 Europarådet (2007), [konventionen om beskyttelse af børn mod seksuel udnyttelse og seksuelt misbrug](#), CETS nr. 201, 25.10.2007.

i skoler, seksuelt misbrug, vold i hjemmet og omsorgssvigt af børn. [Afsnit 7.2](#) omhandler tilfælde af udnyttelse af børn, der har en markant grænseoverskridende dimension, herunder menneskehandel (med henblik på tvangsarbejde eller seksuel udnyttelse) og lovovertrædelser i forbindelse med materiale med seksuelt misbrug af børn. [Afsnit 7.3](#) omhandler højrisikogrupper. Endelig omhandler [afsnit 7.4](#) forsvundne børn.

7.1. Vold i hjemmet, i skolen, online og andre steder

Hovedpunkter

- Staterne har pligt til at sikre, at børn beskyttes effektivt mod alle former for vold og skade ethvert sted, herunder onlinevold.
- Stater har pligt til at sikre en hensigtsmæssig retlig ramme for beskyttelse af børn.
- Stater skal effektivt efterforske begrundede påstande om misbrug af børn, vold mod børn og skade på børn.

I **EU-retten**³²⁴ er den vigtigste retsakt på dette område [direktiv 2011/93/EU](#) om bekæmpelse af seksuelt misbrug og seksuel udnyttelse af børn og børnepornografi³²⁵, som blev vedtaget på grundlag af artikel 82 og 83 i [TEUF](#).

I **Europarådets retsorden** har Menneskerettighedsdomstolen og ECSR udviklet omfattende retspraksis vedrørende beskyttelse af børn mod vold i enhver sammenhæng. Europarådets specifikke konventioner (f.eks. [Lanzarotekonventionen](#)) omhandler desuden detaljerede garantier, der har til formål at beskytte børn mod specifikke former for vold.

324 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2011), [direktiv 2011/93/EU af 13. december 2011 om bekæmpelse af seksuelt misbrug og seksuel udnyttelse af børn og børnepornografi](#) (EUT 2011 L 335, s. 1).

325 *Ibid.*

7.1.1. Omfanget af statens ansvar

I **Europarådets retsorden** har Menneskerettighedsdomstolen undersøgt vold mod børn på grundlag af forskellige bestemmelser i **EMRK**, navnlig artikel 2, 3 og 8. Domstolen har fastlagt de klare forpligtelser, der påhviler stater, når børn anbringes på institutioner under deres myndighed³²⁶. Hvis en bestemt adfærd eller situation bliver så alvorlig, at den anses for umenneskelig eller nedværdigende behandling i henhold til artikel 3, har staten en positiv forpligtelse til at beskytte børn mod mishandling, herunder mishandling begået af privatpersoner. Situationer såsom langvarig omsorgssvigt fra forældrenes side³²⁷, gentaget seksuelt misbrug begået af skolelærere³²⁸, voldtægt³²⁹ og legemlig afstraffelse³³⁰ er ifølge domstolen alle omfattet af anvendelsesområdet for artikel 3 i EMRK.

Ved dødsfald kan en stat blive draget til ansvar i henhold til artikel 2 i EMRK, selv om en privatperson og ikke en repræsentant for staten er skyld i dødsfaldet. Staters positive forpligtelser varierer fra sag til sag, og den centrale forpligtelse er at sikre den *effektive* beskyttelse af børn mod vold. I tilfælde af alvorlige former for mishandling omfatter de positive forpligtelser pligten til at vedtage effektive strafferetlige bestemmelser, der følges op af retshåndhævelse³³¹. Stater skal også træffe særlige foranstaltninger og forholdsregler for at beskytte børn³³².

Menneskerettighedsdomstolen har behandlet adskillige sager vedrørende vold mod børn begået af privatpersoner i skoler, private hjem eller andre steder drevet af ikkestatslige aktører, hvor det var tvivlsomt, om der kunne være tale om statsligt ansvar. I sådanne sager har Menneskerettighedsdomstolen fastslået, at staten ikke kan frasige sig pligten til at beskytte børn ved at uddelegere forvaltningen af vigtige offentlige tjenester – f.eks. uddannelse – til

326 EMD, *Nencheva m.fl. mod Bulgarien*, nr. 48609/06, 18.6.2013.

327 EMD, *Z m.fl. mod Det Forenede Kongerige* [Storkammer], nr. 29392/95, 10.5.2001.

328 Menneskerettighedsdomstolen, *O’Keeffe mod Irland* [Storkammer], nr. 35810/09, 28.1.2014.

329 EMD, *M.C. mod Bulgarien*, nr. 39272/98, 4.12.2003, og EMD, *M.G.C. mod Rumænien*, nr. 61495/11, 15.3.2016, præmis 58.

330 EMD, *Tyrer mod Det Forenede Kongerige*, nr. 5856/72, 25.4.1978, EMD, *M.C. mod Bulgarien*, nr. 39272/98, 4.12.2003, præmis 150, og EMD, *O’Keeffe mod Irland* [Storkammer], nr. 35810/09, 28.1.2014, præmis 146.

331 *Ibid.*

332 EMD, *O’Keeffe mod Irland* [Storkammer], nr. 35810/09, 28. januar 2014, præmis 148. EMD, *M.C. mod Bulgarien*, nr. 39272/98, 4. december 2003, præmis 153.

privatpersoner³³³. I sager vedrørende fastlæggelse af statsligt ansvar har Menneskerettighedsdomstolen generelt skelnet mellem staternes generelle forpligtelse til at beskytte, når risikoen ikke klart kunne fastlægges, og en specifik forpligtelse til at beskytte, når risikoen klart kunne identificeres. I førstnævnte tilfælde har Menneskerettighedsdomstolen vurderet, om manglende statslig indgriben førte til en reel risiko for vold for børneofferet.

Eksempel: Sagen *Kayak mod Tyrkiet*³³⁴ vedrørte et fatalt knivoverfald på en 15-årig dreng begået af en jævnaldrende i nærheden af en skole. Menneskerettighedsdomstolen fandt, at skoler har en forpligtelse til at beskytte eleverne mod enhver form for vold. I denne specifikke sag fastslog Menneskerettighedsdomstolen, at Tyrkiet var ansvarligt i henhold til artikel 2 i EMRK for ikke at beskytte retten til liv for klagernes søn og bror, da der på daværende tidspunkt ikke fandtes et effektivt overvågningssystem. Da et sådant overvågningssystem ikke fandtes, kunne en teenager hente en kniv i skolekøkkenet, som han brugte til at dolke offeret.

Eksempel: Sagen *O'Keefe mod Irland*³³⁵ omhandlede misbrug begået i 1970'erne på en offentlig skole i Irland. På daværende tidspunkt var de offentlige skoler i Irland anerkendt og finansieret af staten, mens forvaltningen og administrationen var overladt til kirken. Klageren, en elev på daværende tidspunkt, blev udsat for omkring 20 tilfælde af seksuelt misbrug af en lærer. Hun indgav en klage over disse handlinger til de statslige myndigheder i 1998, da hun hørte om andre tilfælde af seksuelt misbrug begået af den samme lærer. Menneskerettighedsdomstolen skulle afgøre, om staten kunne drages til ansvar for misbrug, der ikke blev anmeldt til myndigheder på det pågældende tidspunkt. Domstolen fastslog først, at det misbrug, som klageren havde været udsat for, var omfattet af anvendelsesområdet for artikel 3 i EMRK. På grundlag af forskellige rapporter fandt Menneskerettighedsdomstolen derefter, at staten burde have været opmærksom på den potentielle risiko for seksuelt misbrug i skoler. På daværende tidspunkt var der ikke indført en hensigtsmæssig procedure, som ville have sat et barn eller en forældre i stand til at anmelde misbrug direkte til staten. Der var heller ingen ordninger for tilsyn med lærernes

333 EMD, *M.C. mod Bulgarien*, nr. 39272/98, 4.12.2003, præmis 150, og EMD, *Costello-Roberts mod Det Forenede Kongerige*, nr. 13134/87, 25.3.1993, præmis 27.

334 EMD, *Kayak mod Tyrkiet*, nr. 60444/08, 10.7.2012.

335 EMD, *O'Keefe mod Irland* [Storkammer], nr. 35810/09, 28.1.2014.

behandling af børnene. Menneskerettighedsdomstolen konkluderede derfor, at Irland ikke havde opfyldt dets positive forpligtelser som fastsat i artikel 3 i EMRK, da det ikke havde sørget for effektiv beskyttelse mod misbrug af børn i skoler. Ifølge Menneskerettighedsdomstolen skal stater også effektivt efterforske påstande om mishandling eller tab af menneskeliv, uanset om handlingerne er begået af repræsentanter for staten³³⁶ eller af privatpersoner. En efterforskning er effektiv, hvis stater, når de har modtaget klager fra ofre eller deres efterkommere, indfører en procedure, der kan føre til identifikation og straf af de ansvarlige for voldshandlinger, som er i strid med enten artikel 2 eller artikel 3 i EMRK.

I **socialpagten** er børns ret til beskyttelse mod misbrug og mishandling primært omfattet af artikel 7 og 17, som kræver, at staterne beskytter børn mod alle former for mishandling. ECSR har fortolket artikel 17 således, at der skal være et retligt forbud mod enhver form for vold mod børn ethvert sted (i hjemmet, skoler og institutioner). ECSR konstaterede i sin retspraksis en overtrædelse af artikel 17 i socialpagten³³⁷, hvor staterne manglede lovgivning, der indeholdt et udtrykkeligt og omfattende forbud mod alle former for legemlig afstraffelse af børn, som sandsynligvis vil påvirke deres fysiske integritet, værdighed, udvikling eller psykiske trivsel³³⁸.

I henhold til Lanzarotekonventionen skal staterne gøre forskellige former for seksuelt misbrug og seksuel udnyttelse af børn til en strafbar handling³³⁹. I henhold til denne konvention skal staterne også træffe lovgivningsmæssige og andre foranstaltninger for at forebygge seksuelt misbrug af børn ved at tilrettelægge oplysningskampagner, uddanne specialmedarbejdere, oplyse børn om risiciene for misbrug og yde specialbistand til personer, der risikerer at misbruge børn. Lanzarotekomitéen overvåger konventionens gennemførelse

336 EMD, *Assenov m.fl. mod Bulgarien*, nr. 24760/94, 28.10.1998.

337 ECSR, *Association for the Protection of All Children (APPROACH) mod Den Tjekkiske Republik*, klage nr. 96/2013, 29.5.2015.

338 ECSR, *Association for the Protection of All Children (APPROACH) mod Slovenien*, klage nr. 95/2013, 27.5.2015, præmis 51.

339 Europarådet (2007), *konventionen om beskyttelse af børn mod seksuel udnyttelse og seksuelt misbrug*, CETS nr. 201, 25.10.2007.

og udarbejder rapporter, udtalelser og erklæringer³⁴⁰. I sagen *X m.fl. mod Bulgarien* understregede Menneskerettighedsdomstolen, at artikel 3 i EMRK skal fortolkes i lyset af andre gældende internationale instrumenter og navnlig Lanzarotekonventionen for så vidt angår undersøgelses- og procedurekrav³⁴¹. I artikel 4 og 5 i Europarådets konvention til forebyggelse og bekæmpelse af vold mod kvinder og vold i hjemmet (*Istanbulkonventionen*)³⁴² forpligter staterne sig til at træffe særlige lovgivningsforanstaltninger og efterforske vold mod kvinder og piger. I henhold til artikel 22 har stater pligt til at sørge for særlige støttetjenester til kvinder og børn, der er udsat for vold i hjemmet. Ekspertgruppen for indsatsen mod vold mod kvinder og vold i hjemmet overvåger gennemførelsen af konventionen³⁴³.

Eksempel: Sagen *X m.fl. mod Bulgarien*³⁴⁴ vedrører påstande fremsat af tre bulgarske børn om, at de blev seksuelt misbrugt på et børnehjem i Bulgarien, inden de blev adopteret i Italien. I betragtning af de tilfredsstillende lovgivningsmæssige og reguleringsmæssige rammer for forebyggelse af seksuelt misbrug af børn og manglen på bevis for, at nogen af myndighederne havde været bekendt med det påståede misbrug, fandt Menneskerettighedsdomstolen ikke, at den materielle bestemmelse i artikel 3 var blevet overtrådt. Domstolen fandt imidlertid, at Bulgarien ikke havde anvendt alle rimelige efterforskningsforanstaltninger og internationale samarbejdsforanstaltninger i forbindelse med undersøgelsen af det påståede misbrug. Myndighederne har navnlig aldrig ladet klagerne gennemgå en lægeundersøgelse eller haft samtaler med dem eller andre børn, de har udpeget. Desuden har de bulgarske myndigheder aldrig overvejet efterforskningsforanstaltninger af mere skjult karakter såsom overvågning af

340 Se f.eks. Europarådet, Lanzarotekomitéen (2019), *Declaration of the Lanzarotekomitéen on protecting children in out-of-home care from sexual exploitation and sexual abuse*, 21.10.2019, og Lanzarotekomitéen (2018), *2nd implementation report: Protection of children against sexual abuse in the circle of trust: The strategies*, 31.1.2018, Lanzarotekomitéen (2017), *Interpretative Opinion on the applicability of the Lanzarote Convention to sexual offences against children facilitated through the use of information and communication technologies (ICTs)*, 12.5.2017, og Lanzarotekomitéen (2015), *1st implementation report: Protection of children against sexual abuse in the circle of trust: The framework*, 4.12.2015.

341 EMD, *X m.fl. mod Bulgarien*, nr. 22457/16, 2.2.2021.

342 Europarådet (2011), konventionen til forebyggelse og bekæmpelse af vold mod kvinder og vold i hjemmet, CETS nr. 210, 11.5.2011.

343 Europarådet, Ekspertgruppen for indsatsen mod vold mod kvinder og vold i hjemmet (GREVIO) (2020), *1st general report on GREVIO's activities*, april 2020.

344 Se også EMD, *X m.fl. mod Bulgarien*, nr. 22457/16, 2.2.2021.

børnehjem, telefonaflytning eller aflytning af telefonmeddelelser og elektroniske meddelelser eller anvendelse af undercover-agenter, som udtrykkeligt er nævnt i Lanzarotekonventionen og anvendes bredt i hele Europa i sådanne sager. Menneskerettighedsdomstolen konkluderede, at myndighederne ikke havde truffet alle rimelige foranstaltninger for at kaste lys over de faktiske omstændigheder og ikke havde foretaget en fuldstændig og omhyggelig analyse af de beviser, de havde fået forelagt, hvilket er i strid med deres procedurmæssige forpligtelse i henhold til artikel 3 i EMRK.

Inden for rammerne af folkeretten er [børnekonventionen](#) den vigtigste retsakt om beskyttelse af børn på statsligt niveau. I henhold til artikel 19 skal deltagerstaterne træffe alle passende lovgivningsmæssige, administrative, sociale og uddannelsesmæssige forholdsregler til beskyttelse af barnet mod alle former for vold, herunder legemlig afstraffelse. FN's Komité for Barnets Rettigheder har udsendt en række vigtige generelle bemærkninger og anbefalinger vedrørende staters forpligtelser i medfør af børnekonventionen. Generel bemærkning nr. 13 beskriver f.eks. foranstaltninger til beskyttelse af barnet mod alle former for vold³⁴⁵, og i nr. 8 opfordres staterne til at træffe passende foranstaltninger mod alle former for legemlig afstraffelse³⁴⁶.

7.1.2. Misbrug i skoler

I **Europarådets retsorden** har Menneskerettighedsdomstolen behandlet klager over misbrug i skoler som en form for disciplinær foranstaltning primært i henhold til artikel 3 i EMRK. Selv om den legemlige afstraffelse ikke er så alvorlig som krævet i artikel 3, kan de alligevel være omfattet af artikel 8 som en del af retten til fysisk og moralsk integritet.

Sagen *Campbell og Cosans mod Det Forenede Kongerige*³⁴⁷ vedrørte legemlig afstraffelse af børn i offentlige skoler og blev efterfulgt af sagen *Costello-Roberts mod Det Forenede Kongerige*³⁴⁸ vedrørende legemlig afstraffelse

345 FN's Komité for Barnets Rettigheder (2011), *General Comment No. 13 (2011) on the right of the child to freedom of all forms of violence*, CRC/C/GC/13, 18.4.2011.

346 FN's Komité for Barnets Rettigheder (2007), *General Comment No. 8 (2006) on the right of the child to protection from corporal punishment and other cruel or degrading forms of punishment (arts. 19; 28, para. 2; and 37, inter alia)*, CRC/C/GC/8, 2.3.2007.

347 EMD, *Campbell og Cosans mod Det Forenede Kongerige*, nr. 7511/76 og 7743/76, 25.2.1982.

348 EMD, *Costello-Roberts mod Det Forenede Kongerige*, nr. 13134/87, 25.3.1993.

af børn i privatskoler. I ingen af sagerne fandt Menneskerettighedsdomstolen, at artikel 3 i EMRK var blevet overtrådt. Siden *Costello-Roberts*-sagen har der imidlertid været en ændring i de sociale holdninger og retlige standarder for anvendelsen af disciplinære foranstaltninger over for børn, der understreger behovet for at beskytte børn mod enhver form for vold og misbrug³⁴⁹.

Eksempel: Sagen *F.O. mod Kroatien*³⁵⁰ vedrører en lærers påståede chikane af en elev på en offentlig skole og de statslige myndigheders manglende effektive indgriben i forbindelse med hans påstand. Læreren havde kaldt klageren en dumpe, en idiot, et fjols, en bonderøv. Menneskerettighedsdomstolen fandt, at selv om lærerens fornærmelser mod klageren første gang havde til formål at disciplinere ham og hans klassekammerater, kunne de to senere episoder ikke betragtes som andet end verbalt misbrug i form af ydmygelse, nedvurdering og latterliggørelse. Menneskerettighedsdomstolen understregede, at lærere forventes at forstå, at verbal provokation og misbrug i høj grad kan påvirke eleverne, navnlig følsomme elever. Desuden bør en lærer være opmærksom på, at enhver form for vold, herunder verbal misbrug, mod elever, uanset hvor mild den end måtte være, ikke er acceptabel i uddannelsessammenhæng, og at de bør interagere med eleverne med behørig respekt for deres værdighed og moralske integritet. Domstolen understregede endvidere, at de nationale myndigheder skal indføre passende lovgivningsmæssige, administrative, sociale og uddannelsesmæssige foranstaltninger for utvetydigt at forbyde enhver form for vold over for eller misbrug af børn til enhver tid og under alle omstændigheder og dermed sikre nultolerance over for enhver form for vold eller misbrug i uddannelsesinstitutioner. Dette omfatter behovet for at sikre ansvarlighed gennem passende strafferetlige, civilretlige, administrative og professionelle metoder. I den konkrete sag fastslog Domstolen, at den eneste foranstaltning, som de nationale myndigheder havde truffet, var en mundtlig irettesættelse fra skolepsykologen, som ikke adresserede det problem, som lærernes adfærd udgjorde. Menneskerettighedsdomstolen konkluderede således, at artikel 8 i EMRK var blevet overtrådt.

349 EMD, *F.O. mod Kroatien*, nr. 29555/13, 22.4.2021. Se også Menneskerettighedsdomstolen, *V.K. mod Rusland*, nr. 68059/13, 7.3.2017.

350 EMD, *F.O. mod Kroatien*, nr. 29555/13, 22.4.2021.

7.1.3. Seksuelt misbrug

Seksuelt misbrug af børn kan antage mange former, herunder chikane, grooming, berøring, incest eller voldtægt. Den kan finde sted i forskellige sammenhænge, herunder i hjemmet, i skoler, i plejehjem og i kirker, samt online gennem brug af internettet og digitale teknologier. Børn er særligt sårbare over for seksuelt misbrug, da de ofte befinder sig under voksnes autoritet og kontrol og har vanskeligere ved at klage. Menneskehandel og lovovertrædelser i forbindelse med materiale, der viser seksuel udnyttelse af børn, er omhandlet i henholdsvis [afsnit 7.2.2](#) og [afsnit 7.2.3](#)³⁵¹.

I EU-retten har direktiv 2011/93/EU til formål at harmonisere de strafferetlige minimumssanktioner mod seksuelt misbrug mellem medlemsstaterne, hvilket i vid udstrækning afspejler tilgangen i Lanzarotekonventionen³⁵². I henhold til dette direktivs artikel 3 skal medlemsstaterne træffe de nødvendige foranstaltninger til at sikre, at forskellige former for seksuelt misbrug, herunder at udsætte et barn for at overvære seksuelle aktiviteter eller seksuelt misbrug og at deltage i seksuelle aktiviteter med et barn, er strafbart. Direktivet indeholder bestemmelser om skærpet straf, hvis handlingerne begås af personer, der befinder sig i et tillidsforhold til særligt værgeløse børn, og/eller ved brug af tvang. Medlemsstaterne skal desuden sikre, at personer, der mistænkes for misbrug af børn, automatisk retsforfølges, og at personer, der er dømt for seksuelt misbrug, udelukkes fra at udøve nogen professionelle aktiviteter, der indebærer direkte og regelmæssig kontakt med børn. Direktivet indeholder også bestemmelser om børnevenlige procedurer og beskyttelse af børneofre i retten.

I henhold til artikel 10 i dette direktiv skal medlemsstaterne sikre, at enhver, der er dømt for lovovertrædelser såsom seksuelt misbrug, seksuel udnyttelse og pornografi mod børn, udelukkes fra at udøve aktiviteter, der indebærer direkte og regelmæssig kontakt med børn. [Rammeafgørelse 2009/315/RIA](#)³⁵³ om udvekslinger af oplysninger fra strafferegistre mellem medlemsstaterne letter

351 Se Interagency Working Group (2016), *Terminology guidelines for the protection of children from sexual exploitation and sexual abuse*, 28.1.2016.

352 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2011), [direktiv 2011/93/EU af 13. december 2011 om bekæmpelse af seksuelt misbrug og seksuel udnyttelse af børn og børnepornografi](#) (EUT 2011 L 335, s. 1).

353 EU, Rådet for Den Europæiske Union (2009), [Rådets rammeafgørelse 2009/315/RIA af 26. februar 2009 om tilrettelæggelsen og indholdet af udvekslinger af oplysninger fra strafferegistre mellem medlemsstaterne](#) (EUT 2009 L 93).

gennemførelsen af direktivet ved at tillade udveksling af oplysninger om straferegistre for personer, der er dømt for seksuelt misbrug af børn³⁵⁴.

I forbindelse med onlineindhold skal der tages særligt hensyn til materiale, der viser seksuelt misbrug af børn, og som spreder sig online. Direktivet om bekæmpelse af seksuelt misbrug af børn forpligter medlemsstaternes myndigheder til at fjerne websider, der indeholder eller udbreder materiale, der viser seksuelt misbrug af børn, både når de hostes på og uden for deres område³⁵⁵. I [direktivet om elektronisk handel](#)³⁵⁶ fastlægges de gældende regler om formidleransvar online. I henhold til artikel 3 er det muligt at have procedurer for fjernelse af ulovligt indhold, hvis dette er nødvendigt af hensyn til »ufra-velige retsgrundsætninger, især forebyggelse, efterforskning, afsløring og retsforfølgning af lovovertrædelser, herunder beskyttelsen af mindreårige og bekæmpelsen af enhver tilskyndelse til had på grund af race, køn, religion eller nationalitet, og krænkelser af enkeltpersoners værdighed«.

I en midlertidig forordning³⁵⁷ vedtaget i 2021 om behandling af personoplysninger og andre data med det formål at bekæmpe seksuelt misbrug af børn fastsættes en midlertidig undtagelse fra visse bestemmelser i direktiv 2002/58/EF om databeskyttelse inden for elektronisk kommunikation³⁵⁸. Direktivet sikrer, at visse udbydere af onlinetjenester kan fortsætte deres frivillige

354 EU, Europa-Kommissionen (2020), *EU-strategi om en mere effektiv bekæmpelse af seksuelt misbrug af børn* (COM(2020) 607 final af 24.7.2020).

355 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2011), *direktiv 2011/93/EU af 13. december 2011 om bekæmpelse af seksuelt misbrug og seksuel udnyttelse af børn og børnepornografi og om erstatning af Rådets rammeafgørelse 2004/68/RIA* (EUT 2011 L 335), artikel 25.

356 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2000), *direktiv 2000/31/EF af 8. juni 2000 om visse retlige aspekter af informationssamfundstjenester, navnlig elektronisk handel, i det indre marked (direktiv om elektronisk handel)* (EFT 2000 L 178).

357 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2004), *forordning (EU) 2021/1232 af 14. juli 2021 om en midlertidig undtagelse fra visse bestemmelser i direktiv 2002/58/EF, for så vidt angår den anvendelse af teknologier til behandling af personoplysninger og andre data, der foretages af udbydere af nummeruafhængige interpersonelle kommunikationstjenester med det formål at bekæmpe seksuelt misbrug af børn online*, PE/38/2021/REV/1, 30.7.2021.

358 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2002), *direktiv 2002/58/EF af 12. juli 2002 om behandling af personoplysninger og beskyttelse af privatlivets fred i den elektroniske kommunikationssektor (direktiv om databeskyttelse inden for elektronisk kommunikation)* (EFT 2002 L 201).

foranstaltninger med det formål at opdage og indberette seksuelt misbrug af børn online. Denne undtagelse vil gælde i tre år³⁵⁹.

Det reviderede [direktiv om audiovisuelle medietjenester](#) har indført nye regler i artikel 6a, der pålægger medlemsstaterne at sikre, at audiovisuelle medier, der udbydes af medietjenester under deres jurisdiktion, og som kan skade børns fysiske, psykiske eller moralske udvikling, stilles til rådighed på en sådan måde, at børn normalt ikke hører eller ser dem, ved hjælp af foranstaltninger, der står i rimeligt forhold til programmets mulige skadevirkninger. Det mest skadelige indhold såsom umotiveret vold og pornografi skal være underlagt de strengest mulige foranstaltninger. I henhold til denne artikel skal medlemsstaterne desuden sikre, at medietjenesteudbydere fremlægger tilstrækkelige oplysninger over for seerne om indhold, som kan skade børns fysiske, psykiske eller moralske udvikling, gennem et system, der beskriver de mulige skadevirkninger af indholdet af den enkelte audiovisuelle medietjeneste³⁶⁰.

Desuden foreslog Kommissionen i december 2020 en retsakt om digitale tjenester, som er en omfattende reform af forpligtelserne i onlinemiljøet og omfatter beskyttelse af børn og andre sårbare grupper³⁶¹.

I Europarådets retsorden har Menneskerettighedsdomstolen undersøgt sager vedrørende seksuelt misbrug efter artikel 3 og 8 i EMRK. Klager vedrører generelt tilfælde, hvor staterne ikke har truffet de nødvendige foranstaltninger for at beskytte børn mod misbrug. Inden for rammerne af artikel 3 har Menneskerettighedsdomstolen også undersøgt, om staterne har efterforsket påstande om seksuelt misbrug effektivt. Påstande om misbrug af børn fremsat i henhold til artikel 8 vedrører indvirkningen af sådanne forseelser på ofrets fysiske eller psykologiske integritet og dets ret til respekt for familieliv. Sondringen mellem stater forpligtelser efter artikel 3 og 8 er i nogle tilfælde ganske uklar, idet Menneskerettighedsdomstolen anvender lignende begrundelser ved overtrædelser af begge artikler. Det bør imidlertid bemærkes, at artikel 8-sager

359 EU, Europa-Kommissionen (2020), *EU-strategi om en mere effektiv bekæmpelse af seksuelt misbrug af børn* (COM(2020) 607 final af 24.7.2020).

360 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2018), *direktiv (EU) 2018/1808 af 14. november 2018 om ændring af direktiv 2010/13/EU om samordning af visse love og administrative bestemmelser i medlemsstaterne om udbud af audiovisuelle medietjenester* (EUT 2018 L 303), s. 69.

361 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2020), *Forslag til forordning om et indre marked for digitale tjenester (retsakt om digitale tjenester) og om ændring af direktiv 2000/31/EF* (COM/2020/825 final af 15.12.2020).

forekommer oftest i situationer vedrørende uretmæssig fjernelse/anbringelse og indvirkningen af påstande om misbrug af børn på familien³⁶². Disse situationer analyseres i [kapitel 5](#).

Eksempel: I sagen *M.C. mod Bulgarien*³⁶³ var klageren en 14-årig pige, der påstod at være blevet voldtaget af to personer, efter at hun var gået udenfor en aften. Hendes klage til de nationale myndigheder var blevet afvist, fordi der ikke var konstateret nogen form for fysisk vold. Menneskerettighedsdomstolen bemærkede, at påstande om voldtægt var omfattet af artikel 3 i EMRK, og den responderende stat skulle gennemføre en effektiv efterforskning af sådanne påstande. Menneskerettighedsdomstolen fastslog, at de bulgarske myndigheder ikke havde foretaget en sådan efterforskning, og fandt det bevist, at myndighederne generelt afviste sådanne påstande, når ofret ikke kunne påvise fysisk modstand mod voldtægten. Domstolen fandt, at et sådant bevisstyrkekrav ikke var i overensstemmelse med de forhold, der gør sig gældende for voldtægts ofre, og derfor kunne fratage myndighedernes efterforskning dens virkning i strid med artikel 3 i EMRK.

Eksempel: I sagen *R.B. mod Estland*³⁶⁴ blev en fireårig pige, der havde anklaget sin far for seksuelt misbrug, optaget under to videoafhøringer. Under ingen af afhøringerne blev hun underrettet om sin ret til ikke at vidne mod et familiemedlem eller om pligten til at fortælle sandheden, selv om de nationale strafferetsplejeregler stillede krav herom. I den efterfølgende retssag fandt den øverste domstol, at den omstændighed, at klageren ikke blev behørigt underrettet forud for afhøringerne, var af så stor betydning, at hendes vidneudsagn, som var afgørende i sagen, ikke kunne antages til realitetsbehandling. Faderen blev derfor frifundet. Menneskerettighedsdomstolen understregede, at efterforskninger og straffesager skal gennemføres på en måde, der beskytter børns tarv og rettigheder, og at en sådan beskyttelse kræver vedtagelse af børnevenlige og beskyttende foranstaltninger for børneofre i straffesager. Det var navnlig vigtigt at beskytte børns vidneudsagn både under efterforskningen forud for

362 Europarådet (2021), *Respecting human rights and the rule of law when using automated technology to detect online child sexual exploitation and abuse*, rapport fra uafhængige eksperter, juni 2021.

363 EMD, *M.C. mod Bulgarien*, nr. 39272/98, 4.12.2003.

364 EMD, *R.B. mod Estland*, nr. 22597/16, 22.6.2021.

retssagen og under retssagen. Ifølge [Europarådets Ministerkomité's retningslinjer for børnevenlig retspleje](#), hvor der anvendes mindre strenge regler for afgivelse af vidneudsagn eller andre børnevenlige foranstaltninger, bør sådanne foranstaltninger ikke i sig selv mindske den vægt, der tillægges et barns forklaring eller vidneudsagn, uden at dette berører retten til et forsvar. Klagerens vidneudsagn blev imidlertid ikke antaget netop på grund af den strenge anvendelse af processuelle regler, som ikke sondrede mellem voksne og børn, og som derfor ikke indeholdt undtagelser eller tilpasninger for børnevidner. Menneskerettighedsdomstolen konkluderede derfor, at de nationale myndigheders processuelle reaktion på klagerens påstand om, at hendes far havde misbrugt hende seksuelt, var behæftet med væsentlige mangler, idet der ikke i tilstrækkelig grad var blevet taget hensyn til hendes særlige sårbarhed og tilsvarende behov som et lille barn, hvilket var i strid med statens positive forpligtelser i henhold til artikel 3 og 8 i EMRK³⁶⁵.

Eksempel: Sagen *A.S. mod Tyrkiet*³⁶⁶ vedrørte seksuelle overgreb og fysisk vold, som klageren var blevet udsat for under varetægtsfængsling, da han var barn. Menneskerettighedsdomstolen konkluderede, at selv om angreb på personers fysiske integritet som i den foreliggende sag er en strafbar handling i henhold til tyrkisk ret, der kræver en formel klage som en forudsætning for at indlede en straffesag, har den ved ikke at tage hensyn til barnets særlige sårbarhed gjort de tvangsfuldbyrdsforanstaltninger, der skal beskytte borgerne mod en behandling i strid med artikel 3 i EMRK, virkningsløse.

[Lanzarotekonventionen](#) omhandler desuden i detaljer børns ret til beskyttelse mod seksuelt misbrug. Denne konvention, som er vedtaget inden for rammerne af Europarådet, kan også ratificeres af stater uden for Europa. Dette bindende instrument støttes af et væld af ikkejuridisk bindende instrumenter, der har til formål at sikre, at staterne træffer effektive foranstaltninger mod seksuelt misbrug af børn³⁶⁷. Som Lanzarotekomitéen præciserer, kræver

365 Se også EMD, *A og B mod Kroatien*, nr. 7144/15, 4.11.2019.

366 EMD, *A.Ş. mod Tyrkiet*, nr. 58271/10, 13.9.2016.

367 Eksempler omfatter Europarådets Parlamentariske Forsamling (1996), [resolution 1099 \(1996\) om seksuel udnyttelse af børn](#), 25.9.1996, Europarådets Parlamentariske Forsamling (2000), [resolution 1212 \(2000\) om voldtægt under væbnede konflikter](#), 3.4.2000, og Europarådets Parlamentariske Forsamling (2002), [resolution 1307 \(2002\) om seksuel udnyttelse af børn: ultolerance](#), 27.9.2002.

Lanzarotekonventionen også, at staterne beskytter børn mod seksuelt misbrug i det digitale miljø³⁶⁸. I 2019 vedtog Lanzarotekomitéen en udtalelse om artikel 20 i Lanzarotekonventionen vedrørende selvproducerede seksuelt betonede eller eksplicite billeder og/eller videoer. I udtalelsen peges på situationer, der ikke udgør strafbare handlinger, og situationer, der kræver strafferetlig forfølgning som en sidste udvej³⁶⁹. Seksuelt betonede eller eksplicite billeder og/eller videoer, der produceres af børn i en særlig sårbar situation, bør betragtes som et resultat af misbrug eller udnyttelse³⁷⁰. Se [afsnit 7.2.3](#) for yderligere oplysninger om materiale, der viser seksuel udnyttelse af børn.

Lanzarotekonventionen omhandler også forebyggelse af seksuelt misbrug af børn gennem *bl.a.* undervisning af børn: Hver part skal træffe de nødvendige lovgivningsmæssige eller andre foranstaltninger for at sikre, at børn under grundskole- og ungdomsuddannelsen orienteres om risikoen for seksuel udnyttelse og seksuelt misbrug samt om måder at beskytte sig på, og at oplysningerne er tilpasset deres udviklingstrin.

Eksempel: Sagen *A.R. og L.R. mod Schweiz*³⁷¹ vedrører en grundskoles afslag på at imødekomme den første klagers anmodning om, at hendes datter, der dengang var syv år og stod over for at skulle rykke op i andet år af grundskolen, blev fritaget for seksualundervisning, som var obligatorisk for børn mellem fire og otte år. Menneskerettighedsdomstolen bemærkede, at seksualundervisning i børnehaven og i de første år af grundskolen ikke var systematisk. Lærerne skulle blot reagere på børnenes spørgsmål og handlinger. Afslaget på at fritage en elev i grundskolen for seksualundervisning faldt inden for statens skønsmargen og udgjorde derfor ikke en tilsidesættelse af artikel 8 i EMRK. Klagen blev derfor afvist.

368 Europarådet, Lanzarotekomitéen (2017), [Interpretative Opinion on the applicability of the Lanzarote Convention to sexual offences against children facilitated through the use of information and communication technologies \(ICTs\)](#), 12.5.2017.

369 Europarådet, Lanzarotekomitéen (2019), [Opinion on child sexually suggestive or explicit images and/or videos generated, shared and received by children](#), 6.6.2019.

370 Europarådet, Lanzarotekomitéen (2019), [Opinion on child sexually suggestive or explicit images and/or videos generated, shared and received by children](#), 6.6.2019, og Europarådet, Lanzarotekomitéen (2017), [Interpretative Opinion on the applicability of the Lanzarote Convention to sexual offences against children facilitated through the use of information and communication technologies \(ICTs\)](#), 12.5.2017.

371 EMD, *A.R. og L.R. mod Schweiz*, nr. 22338/15, 19.12.2017.

7.1.4. Vold i hjemmet og omsorgssvigt af børn

Mange sager om vold i hjemmet omfatter påstande om seksuelt misbrug. I denne forbindelse er staternes forpligtelser i henhold til folkeretten de samme som anført i [afsnit 7.1.3](#).

I Europarådets retsorden anlægges sager om vold i hjemmet normalt enten af kvinder alene eller sammen med deres børn, og der klages ofte over, at staten ikke i tilstrækkelig grad har opfyldt sin forpligtelse i henhold til artikel 2, 3 og 8 i EMRK til at beskytte dem mod overgreb. Stater skal opfylde deres positive forpligtelse til at træffe foranstaltninger mod vold i hjemmet og effektivt efterforske begrundede påstande om vold i hjemmet eller omsorgssvigt af børn.

Eksempel: Sagen *Kurt mod Østrig*³⁷² vedrørte klagerens mands mord på hendes søn i skolen. Hun klagede over, at myndighederne havde undladt at beskytte hendes familie mod hendes voldelige mand, som allerede var blevet dømt for vold i hjemmet mod hende og ikke måtte komme i deres hjem. Menneskerettighedsdomstolen mindede om, at de forpligtelser, der påhviler de statslige myndigheder i forbindelse med vold i hjemmet, først og fremmest er en øjeblikkelig reaktion på påstande om vold i hjemmet. For det andet skal myndighederne fastslå, om der er en reel og umiddelbar risiko for et eller flere identificerede ofre for vold i hjemmet, ved at tage behørigt hensyn til den særlige karakter af sager om vold i hjemmet og tage hensyn til, at vold mod børn i den fælles husstand kan anvendes af gerningsmænd som den ultimative form for afstraffelse af deres partner. Risikovurderingen skal være uafhængig, proaktiv og omfattende, og myndighederne bør ikke udelukkende basere sig på offerets opfattelse af risikoen, men supplere den med deres egen vurdering og indsamle og vurdere oplysninger om alle relevante risikofaktorer og elementer i sagen. Hvis resultatet af denne vurdering er, at der foreligger en sådan risiko, er myndighederne for det tredje forpligtet til at træffe passende forebyggende operationelle foranstaltninger, der står i rimeligt forhold til den vurderede risiko.

I klagerens sag havde myndighederne reageret straks på hendes påstande om vold i hjemmet, og de havde indhentet beviser og udstedt afgørelser om tilhold og beskyttelse uden ophold eller inaktivitet. Selv om deres

372 EMD, *Kurt mod Østrig* [Storkammer], nr. 62903/15, 15.6.2021.

risikovurdering ikke var baseret på en standardiseret procedure, opfyldte den kravene om at være selvstændig, proaktiv og omfattende og afdækkede ikke nogen reel og umiddelbar risiko for et angreb på børnenes liv i henhold til *Osman*-testen³⁷³ anvendt i forbindelse med vold i hjemmet. Som følge heraf havde myndighederne ikke været forpligtet til at træffe yderligere forebyggende operationelle foranstaltninger specifikt med hensyn til klagerens børn, hverken i private eller offentlige rum, såsom udstedelse af et påbud om at ikke at komme på børnenes skole. Menneskerettighedsdomstolen fandt derfor ikke, at artikel 2 i EMRK var blevet overtrådt.

Eksempel: I sagen *Kontrová mod Slovakiet*³⁷⁴ var klageren ved flere lejligheder blevet overfaldet af sin mand. Hun anmeldte det til politiet, men trak senere anmeldelsen tilbage. Hendes mand truede efterfølgende med at myrde deres børn. En pårørende anmeldte denne hændelse til politiet. Flere dage efter hændelsen skød klagerens mand imidlertid sig selv og deres to børn til døde. Menneskerettighedsdomstolen fastslog, at en stats positive forpligtelser gør sig gældende inden for rammerne af artikel 2 i EMRK, når myndighederne har eller burde have kendskab til eksistensen af en reel og umiddelbar trussel mod en identificeret persons liv. I dette tilfælde burde de slovakiske myndigheder have haft kendskab til en sådan risiko i medfør af den forudgående kommunikation mellem klageren og politiet. Som en del af politiets positive forpligtelser burde det have registreret klagerens anmeldelse, iværksat en efterforskning og indledt en straffesag, og det burde have registreret nødopkald og truffet foranstaltninger vedrørende påstandene om, at klagerens mand havde et skydevåben. Politiet opfyldte imidlertid ikke sine forpligtelser, og den direkte følge af dette svigt var mordene på klagerens børn i strid med artikel 2 i EMRK.

Eksempel: Sagen *Talpis mod Italien*³⁷⁵ vedrørte flere tilfælde af vold begået af hendes mand mod klageren og hendes børn. Efter de to første episoder indgav klagerne en klage over ham og anmodede om

373 I sagen *Osman mod Det Forenede Kongerige* (1998) opstillede Domstolen en tostrengt test for at afgøre, hvornår der opstår en positiv forpligtelse til at træffe operationelle foranstaltninger for at beskytte en person, hvis liv er i fare, mod en anden persons kriminelle handlinger. *Osman*-testen er efterfølgende blevet anvendt under forskellige omstændigheder. For et mere omfattende overblik over de forskellige situationer henvises til Menneskerettighedsdomstolen, *Bljakaj m.fl. mod Kroatien*, nr. 74448/12, præmis 107-111, 18.9.2014.

374 EMD, *Kontrová mod Slovakiet*, nr. 7510/04, 31.5.2007.

375 EMD, *Talpis mod Italien*, nr. 41237/14, 18.9.2017.

beskyttelsesforanstaltninger. Politiet afhørte hende for første gang syv måneder efter hendes klage. I mellemtiden resulterede den tredje voldsudøvelse i, at parrets søn døde, og at klageren blev kvæstet. Menneskerettighedsdomstolen noterede sig følgende fejl fra myndighedernes side: a) de foretog ingen undersøgelse i syv måneder efter indgivelsen af klagen, og de traf heller ingen foranstaltninger til at beskytte hende i denne periode, b) manden blev dømt for alvorlig legemsbeskadigelse tre år efter, at klageren havde indgivet sin klage, og først efter at han havde dræbt deres søn og forsøgt at dræbe klageren, og c) politiet gjorde ingenting i seks måneder efter anklagemyndighedens anmodning om øjeblikkelig behandling af klagerens anmodning om beskyttelse. Domstolen fastslog, at der forelå en overtrædelse af artikel 2, idet myndighederne ikke havde beskyttet klagerens og hendes søns liv, en overtrædelse af artikel 3 som følge af manglende beskyttelse af klageren mod vold i hjemmet og en overtrædelse af artikel 14, sammenholdt med artikel 2 og 3³⁷⁶.

Sager om omsorgssvigt af børn, enten i offentlige institutioner eller i hjemmet, er også blevet rejst i henhold til EMRK. Myndighedernes forpligtelser i tilfælde af forældres omsorgssvigt af børn svarer til de forpligtelser, der er beskrevet i de allerede nævnte sager. Staten skal på den ene side indføre effektive systemer til beskyttelse af børn, og den skal på den anden side træffe foranstaltninger til beskyttelse af børn, hvis omsorgssvigt af børn indberettes, eller hvis der foreligger tilstrækkeligt bevis for omsorgssvigt i hjemmet eller i private institutioner³⁷⁷. I tilfælde af omsorgssvigt i offentlige institutioner har myndighederne direkte pligt til at beskytte børn ved at sikre, at de modtager tilstrækkelig (lægelig) pleje, at de forhold, hvorunder de anbringes, er hensigtsmæssige, og at personalet er uddannet til at håndtere børns behov³⁷⁸.

Istanbulkonventionen er det første juridisk bindende internationale instrument til forebyggelse og bekæmpelse af vold mod kvinder og piger på internationalt plan, som alle EU's medlemsstater og EU³⁷⁹ har undertegnet, og konventionen

376 Se også EMD, *Association Innocence en Danger og Association Enfance et Partage mod Frankrig*, nr. 15343/15 og 16806/15, 4.6.2020.

377 EMD, *Z. m.fl. mod Det Forenede Kongerige* [Storkammer], nr. 29392/95, 10.5.2001.

378 EMD, *Nencheva m.fl. mod Bulgarien*, nr. 48609/06, 18.6.2013.

379 Europarådets traktatkontor, *tabel over undertegnelse og ratifikation af traktat nr. 210*, status pr. 15. oktober 2021.

indeholder en række referencer til børn³⁸⁰. I henhold til artikel 3, litra f), anses piger under 18 år for »kvinder« og alle konventionens bestemmelser finder derfor anvendelse på dem. I artikel 2, stk. 2, opfordres deltagerstaterne til at anvende konventionen over for alle ofre for vold i hjemmet, herunder børn. I de fleste tilfælde er børn vidner til og påvirkes alvorligt af vold i hjemmet³⁸¹. Endelig omfatter konventionen børnespecifikke bestemmelser, som forpligter staterne til at træffe foranstaltninger for at hjælpe børneofre, øge bevidstheden blandt børn og beskytte børnevidner.

I henhold til [socialpagtens](#) artikel 17 er staterne ligeledes forpligtet til at forbyde alle former for vold mod børn og vedtage de nødvendige straffe- og civilretlige bestemmelser.

Problemer med vold i hjemmet og omsorgssvigt af børn er omhandlet i forskellige ikkejuridisk bindende instrumenter vedtaget af Europarådet³⁸².

7.2. Udnyttelse af børn

Hovedpunkt

- De offentlige myndigheder har pligt til at samarbejde og effektivt arbejde for at beskytte børn mod tvangsarbejde, menneskehandel og materiale, der viser seksuel udnyttelse af børn, herunder under efterforskning.

7.2.1. Tvangsarbejde

I **EU-retten** er slaveri, trældom, tvangs- eller pligtarbejde forbudt (artikel 5, stk. 1 og 2, i [EU's charter om grundlæggende rettigheder](#)). Børnearbejde er

380 Europarådet (2011), [Europarådets konvention til forebyggelse og bekæmpelse af vold mod kvinder og vold i hjemmet](#), CETS nr. 210, 11.5.2011.

381 FRA (2014), [Violence against women: An EU-wide survey, Main Results](#), Luxembourg, Publikationskontoret, 5.3.2014, s. 134–135. Se også UNICEF, [Behind closed doors: The impact of domestic violence on children](#), 2006.

382 Eksempler omfatter: Europarådets Ministerkomité (1985), [Recommendation No. R \(85\) 4 on violence in the family](#), 26.3.1985, Europarådets Ministerkomité (1990), [Recommendation No. R \(90\) 2 on social measures concerning violence in the family](#), 15.1.1990, og Europarådets Parlamentariske Forsamling (1998), [Recommendation 1371 \(1998\) on abuse and neglect of children](#), 23.4.1998.

generelt forbudt i henhold til chartrets artikel 32, som fastsætter, at minimumsalderen for adgang til at udføre erhvervsarbejde ikke må være lavere end den alder, hvor skolepligten ophører, dog med forbehold af regler, der er gunstigere for de unge, og af begrænsede undtagelser. Minimumsalderen for skolefrafald varierer i EU, almindeligvis mellem 15 og 18 år³⁸³. [Direktiv 94/33/EF](#) er den primære retsakt om forbud mod børnearbejde³⁸⁴. Medlemsstaterne må kun i særlige tilfælde fastsætte en lavere minimumsalder for adgangen til at udføre erhvervsarbejde end den alder, hvor skolepligten ophører (artikel 4, stk. 2), og de skal sikre, at der indføres hensigtsmæssige arbejdsbetingelser for unge på arbejdspladsen (artikel 6 og 7). Børn må desuden kun ansættes til bestemte aktiviteter såsom lettere husarbejde eller sociale og kulturelle aktiviteter (artikel 2, stk. 2, og artikel 5). Direktivet omhandler også særlige beskyttelsesforanstaltninger, der skal træffes i tilfælde af børnearbejde (afsnit III).

I mange tilfælde involverer tvunget børnearbejde også handel med børn³⁸⁵. I [direktiv 2011/36/EU](#) om forebyggelse og bekæmpelse af menneskehandel anerkendes tvangsarbejde som en form for udnyttelse af børn (artikel 2, stk. 3)³⁸⁶. Børn, der handles med henblik på tvangsarbejde, er beskyttet i henhold til direktivet på samme måde som ofre for menneskehandel til andre formål (f.eks. seksuel udnyttelse, se [afsnit 7.1.3](#))³⁸⁷.

I Europarådets retsorden er enhver form for slaveri, trældom og tvangs- eller pligtarbejde forbudt i henhold til artikel 4 i [EMRK](#). Menneskerettighedsdomstolen definerer »tvangs- eller pligtarbejde« som »enhver form for arbejde eller tjeneste, der kræves af en person under trussel om en hvilken som helst straf, og til hvilket den pågældende person ikke har tilbudt sig selv frivilligt«³⁸⁸. Trældom omfatter desuden »den »livegnes« pligt til at leve på en anden persons

383 EU, Europa-Kommissionen, Eurydice (2018), *Compulsory education in Europe – 2018/19*, Eurydice – Facts and Figures, 2018.

384 EU, Rådet for Den Europæiske Union (1994), [direktiv 94/33/EF af 22. juni 1994 om beskyttelse af unge på arbejdspladsen](#) (EFT 1994 L 216).

385 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2011), [direktiv 2011/36/EU om forebyggelse og bekæmpelse af menneskehandel og beskyttelse af ofre herfor](#) (EUT 2011 L 101, s. 1), betragtning 11.

386 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2011), [direktiv 2011/36/EU om forebyggelse og bekæmpelse af menneskehandel og beskyttelse af ofre herfor](#) (EUT 2011 L 101, s. 1).

387 Se FRA (2015c), *Severe labour exploitation: workers moving within or into the European Union – States' obligations and victims' rights*, 2.6.2015, s. 40-41.

388 EMD, *Siliadin mod Frankrig*, nr. 73316/01, 26.7.2005, præmis 116.

ejendom og manglende mulighed for at ændre sine vilkår«³⁸⁹. Trældom er derfor tvangsarbejde under skærpede omstændigheder.

I sager vedrørende påstande om tvangsarbejde undersøger Menneskerettighedsdomstolen først om påstandene er omfattet af anvendelsesområdet for artikel 4 i EMRK³⁹⁰. Derefter analyserer domstolen, om staterne har opfyldt deres positive forpligtelser til at indføre en lovgivningsmæssig og administrativ ramme, der forbyder, straffer og effektivt retsforfølger tilfælde af tvangs- eller pligtarbejde, trældom og slaveri³⁹¹. Med hensyn til de procedurmæssige aspekter af artikel 4 undersøger Menneskerettighedsdomstolen, om de nationale myndigheder effektivt har efterforsket begrundede påstande om tvangsarbejde eller trældom³⁹².

Eksempel: Sagen *C.N. og V. mod Frankrig*³⁹³ omhandlede påstande om tvangsarbejde fremsat af to søstre af burundisk oprindelse. Efter deres forældres død blev de ført til Frankrig for at bo hos deres tante og hendes familie. I fire år boede de i husets kælder under angiveligt meget dårlige forhold. Den ældste søster gik ikke i skole og brugte hele dagen på husarbejde og pasning af tantens handicappede søn. Den yngste søster gik i skole og arbejdede for tanten og hendes familie efter skoletid og efter at have fået tid til at lave lektier. De to søstre indgav en klage til Menneskerettighedsdomstolen om, at de var blevet holdt i trældom og udsat for tvangsarbejde. Menneskerettighedsdomstolen fandt, at den første klager havde været udsat for tvangsarbejde, da hun skulle arbejde syv dage om ugen uden løn og uden ferie. Hun var desuden blevet holdt i trældom, fordi hun havde den opfattelse, at hendes situation var permanent uden mulighed for forandring. Menneskerettighedsdomstolen fandt videre, at staten ikke havde opfyldt sine positive forpligtelser, da de gældende bestemmelser ikke sikrede ofre for tvangsarbejde effektiv beskyttelse. Med hensyn til den procedurmæssige forpligtelse til at gennemføre en efterforskning fandt Menneskerettighedsdomstolen, at kravene i artikel 4 i EMRK var blevet opfyldt, da myndighederne havde foretaget en omgående uafhængig efterforskning, der kunne føre til identifikation og retsforfølgelse af de

389 *Ibid.*, præmis 123.

390 EMD, *C.N. og V. mod Frankrig*, nr. 67724/09, 11.10.2012, præmis 70.

391 *Ibid.*, præmis 104f.

392 EMD, *C.N. mod Det Forenede Kongerige*, nr. 4239/08, 13.11.2012, præmis 70-82.

393 EMD, *C.N. og V. mod Frankrig*, nr. 67724/09, 11.10.2012.

ansvarlige. Menneskerettighedsdomstolen afviste den anden klagers påstande om tvangsarbejde med den begrundelse, at hun havde kunnet gå i skole og fik tid til at lave lektier.

Socialpagten garanterer børn retten til at blive beskyttet mod fysiske og moralske farer i og uden for arbejdspladsen (artikel 7, stk. 10). ECSR har bemærket, at udnyttelse af børn i hjemmet/på arbejdspladsen, herunder handel med henblik på arbejde, skal forbydes på statsligt niveau³⁹⁴. Parterne i socialpagten skal sørge for at indføre den nødvendige lovgivning til at forhindre udnyttelse og beskytte børn og unge, og de skal sørge for, at denne lovgivning er effektiv i praksis³⁹⁵.

ILO (Den International Arbejdsorganisation) samler regeringer, arbejdsgivere og arbejdstagere fra 187 medlemsstater om fastsættelse af arbejdsstandarder, udvikling af politikker og udarbejdelse af programmer til fremme af anstændigt arbejde. I to ILO-konventioner om børnearbejde, **konvention nr. 138 om mindstealder**³⁹⁶ og **konvention nr. 182 om de værste former for børnearbejde**³⁹⁷, fastsættes minimumsalderen for adgang til visse former for beskæftigelse, beskyttelsesforanstaltninger, der skal være på plads, og foranstaltninger for at sikre forbud mod og afskaffelse af de værste former for børnearbejde.

7.2.2. Handel med børn

I EU-retten identificeres menneskehandel i artikel 83 i **TEUF** som et område, hvor Europa-Parlamentet og Rådet har lovgivningsbeføjelser. Artikel 5, stk. 3, i chartret om grundlæggende rettigheder indeholder et udtrykkeligt forbud mod menneskehandel. EU's bidrag er vigtigt på dette område, da det er et område af grænseoverskridende dimensioner.

Direktiv 2011/36/EU om forebyggelse og bekæmpelse af menneskehandel og beskyttelse af ofre herfor er den første retsakt, som Europa-Parlamentet

394 ECSR (2004), **konklusioner 2004 – Bulgarien – artikel 7, stk. 10**, 2004/def/BGR/7/10/EN, 31.5.2004.

395 ECSR (2006), **konklusioner 2006 – Albanien – artikel 7, stk. 10**, 2006/def/ALB/7/10/EN, 30.6.2006, ECSR (2006), **konklusioner 2006 – Bulgarien – artikel 7, stk. 10**, 2006/def/BGR/7/10/EN, 30.6.2006 og ECSR (2020), **konklusioner 2019 – Irland**, marts 2020.

396 ILO (1973), **konvention om mindstealder**, C138, 1973, ILO (1973), **henstilling om mindstealder**, R146, 1973.

397 ILO (1999), **konvention om de værste former for børnearbejde**, C182, 1999, ILO (1999), **henstilling om de værste former for børnearbejde**, R190, 1999.

og Rådet vedtog på grundlag af artikel 83 i TEUF³⁹⁸. I artikel 2, stk. 1, i dette direktiv defineres menneskehandel som »rekruttering, transport, overførelse, ydelse af husly til eller modtagelse af en person, herunder udveksling eller overdragelse af kontrol over de pågældende, ved trusler eller ved brug af magt eller andre former for tvang, ved bortførelse, ved bedrag, ved svig, ved misbrug af magt eller udnyttelse af en sårbar position eller ved, at der ydes eller modtages betaling eller fordele for at opnå samtykke fra en person, der har kontrol over en anden person, med henblik på udnyttelse«. Direktivets formål er at fastsætte minimumsregler for afgrænsningen af forbrydelser og sanktioner i forbindelse med menneskehandel (artikel 1). Direktivet er som helhed relevant for børn, og det indeholder også børnespecifikke bestemmelser vedrørende bistand og støtte til børn, der har været ofre for menneskehandel, og beskyttelse under efterforskning og straffesager (artikel 13-16)³⁹⁹. Der skal træffes særlige støtteforanstaltninger i overensstemmelse med en vurdering af de særlige forhold, der gør sig gældende for det enkelte offer (artikel 14, stk. 1). Stater bør udpege en værge til at varetage barnets tarv (artikel 14, stk. 2) og yde støtte til barnets familie (artikel 14, stk. 3). Under straffesager har børn ret til en repræsentant og gratis juridisk rådgivning, og de har ret til at blive afhørt i lokaler, der er indrettet eller tilpasset til formålet, og af personer, der er uddannet hertil (artikel 15, stk. 1-3). Yderligere beskyttelsesforanstaltninger omfatter muligheden for at gennemføre retsmøder for lukkede døre og afhøring af barnet ved hjælp af hensigtsmæssig kommunikationsteknologi (artikel 15, stk. 5)⁴⁰⁰.

Direktiv 2004/81/EF er også relevant for handlede børn, hvis medlemsstaterne undtagelsesvis beslutter at anvende dette direktiv på børn på de betingelser, der er fastsat i national ret⁴⁰¹. I henhold til denne retsakt kan ofre for

398 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2011), [direktiv 2011/36/EU om forebyggelse og bekæmpelse af menneskehandel og beskyttelse af ofre herfor](#) (EUT 2011 L 101, s. 1).

399 Bestemmelserne er nærmere beskrevet i FRA og EMD (2020), [Håndbog om europæisk lovgivning vedrørende asyl, grænser og indvandring](#), 17.12.2020.

400 Se FRA (2015b), *Child-friendly justice – Perspectives and experiences of professionals on children's participation in civil and criminal judicial proceedings in 10 EU Member States* (Børnevenlig retspleje – fagpersoners perspektiver på og erfaringer med børns deltagelse i straffe- og civile retlige sager i 10 EU-medlemsstater), 5.5.2015, s. 79.

401 EU, Rådet for Den Europæiske Union (2004), [direktiv 2004/81/EF af 29. april 2004 om udstedelse af opholdstilladelser til tredjelandstatsborgere, der har været ofre for menneskehandel, eller som er indrejst som led i ulovlig indvandring, og som samarbejder med de kompetente myndigheder](#) (EUT 2004 L 261).

menneskehandel opnå opholdstilladelse i værtsmedlemsstaten, såfremt de samarbejder i efterforskningen⁴⁰².

På politisk plan vedtog Europa-Kommissionen i april 2021 en ny strategi med en række foranstaltninger til forebyggelse af menneskehandel, beskyttelse af ofre og fremme af retsforfølgning⁴⁰³. EU's retshåndhævende myndighed (Euro-pol) og Den Europæiske Unions Agentur for Strafferetligt Samarbejde (Eurojust) spiller en vigtig rolle, idet de sikrer samarbejdet mellem medlemsstaterne om at identificere og retsforfølge organiserede netværk af menneskehandlere. De relevante bestemmelser vedrørende beskyttelse af børneofre på EU-plan er anført i denne håndbogs [afsnit 11.3](#).

I Europarådets retsorden henvises der i EMRK ikke udtrykkeligt til menneskehandel. Menneskerettighedsdomstolen fortolker imidlertid artikel 4 i EMRK således, at den indeholder et forbud mod menneskehandel⁴⁰⁴. Domstolen har vedtaget samme definition af menneskehandel som fastsat i artikel 3, litra a), i protokol om forebyggelse, bekæmpelse og retsforfølgning af menneskehandel, særlig handel med kvinder og børn, til supplerung af FN's konvention om bekæmpelse af grænseoverskridende organiseret kriminalitet (Palermoprotokollen) og artikel 4, litra a), i Europarådets konvention om indsatsen mod menneskehandel⁴⁰⁵. Menneskerettighedsdomstolen undersøger først, om en bestemt situation involverer en troværdig påstand om menneskehandel og dermed er omfattet af anvendelsesområdet for artikel 4. Hvis det er tilfældet, følger Menneskerettighedsdomstolens analyse de mønstre, der er beskrevet i [afsnit 7.2.1](#): Domstolen undersøger, om den responderende stats retlige ramme sikrer effektiv beskyttelse mod menneskehandel, om staten har opfyldt sine positive forpligtelser under de særlige omstændigheder, og om myndighederne effektivt har efterforsket begrundede påstande om menneskehandel. Domstolen har også anvendt sin retspraksis i henhold til artikel 3 og 8 vedrørende voldshandlinger, da børn er særligt sårbare, for at afgøre, om de foranstaltninger, som staten anvender for at beskytte dem mod handlinger omfattet af artikel 4, er effektive, omfatter rimelige tiltag til at forhindre handlinger,

402 *Ibid.*, artikel 3.

403 EU, Europa-Kommissionen (2021), [EU's strategi for bekæmpelse af menneskehandel 2021-2025](#), 21.4.2021.

404 EMD, [Rantsev mod Cypern og Rusland](#), 7.1.2010, nr. 25965/04, præmis 282.

405 FN's Generalforsamling (2000), [protokol om forebyggelse, bekæmpelse og retsforfølgning af menneskehandel, særlig handel med kvinder og børn](#), New York, 15.11.2000, og Europarådet (2005), [konventionen om indsatsen mod menneskehandel](#), CETS nr. 197, 2005.

som myndighederne havde eller burde have haft kendskab til, og har en effektiv afskrækkende virkning⁴⁰⁶.

Eksempel: Sagen *Rantsev mod Cypern og Rusland*⁴⁰⁷ blev anlagt af en far til en ung russisk pige, der døde under mistænkelige omstændigheder i Cypern. Hun var rejst ind i Cypern med visum som kabaretkunstner. Efter hvad der lignede et flugtforsøg, døde hun ved at falde ned fra altanen til en lejlighed, der tilhørte hendes arbejdsgivers bekendte. Hendes far indgav en klage mod både Rusland og Cypern med påstand om, at myndigheder ikke havde gennemført en effektiv undersøgelse af hans datters dødsfald. Menneskerettighedsdomstolen fastslog for første gang, at menneskehandel er omfattet af anvendelsesområdet for artikel 4 i EMRK. Selv om Cypern havde en tilstrækkelig retlig ramme til bekæmpelse af menneskehandel, blev artikel 4 overtrådt, da den administrative praksis, hvorefter arbejdsgivere skulle stille økonomisk garanti for kabaretdansere, ikke gav effektiv beskyttelse mod menneskehandel og udnyttelse. Under de særlige omstændigheder i denne sag burde de cypriotiske myndigheder desuden have vidst, at klagerens datter var i fare for at blive udsat for menneskehandel. Domstolen fastslog, at politiet ikke traf foranstaltninger for at beskytte klagerens datter mod udnyttelse. Endelig fandt domstolen, at Rusland havde overtrådt artikel 4, da de russiske myndigheder ikke havde gennemført en effektiv undersøgelse af påstandene om menneskehandel⁴⁰⁸.

Eksempel: Sagen *V.C.L. og A.N. mod Det Forenede Kongerige*⁴⁰⁹ vedrørte to vietnamesiske børn, der efter politiets afsløring af, at de arbejdede på cannabisfarme, blev arresteret og anklaget for narkorelaterede lovovertrædelser. Klagerne blev ikke straks henvist til vurdering som potentielle ofre for menneskehandel, men senere fastslog den kompetente myndighed, at begge var blevet handlet. Anklagemyndigheden var uenig i denne vurdering og fortsatte retsforfølgningen. Begge klagere erklærede sig skyldige i anklagerne og blev dømt. Dette var første gang, Domstolen havde taget stilling til forholdet mellem EMRK's artikel 4 og retsforfølgningen af ofre

406 EMD, *V.C.L. og A.N. mod Det Forenede Kongerige*, nr. 77587/12 og 74603/12, 16.2.2021, og EMD, *S.M. mod Kroatien*, No. 60561/14, 25.6.2020.

407 EMD, *Rantsev mod Cypern og Rusland*, nr. 25965/04, 7.1.2010.

408 Se også EMD, *S.M. mod Kroatien*, nr. 60561/14, 25.6.2020.

409 EMD, *V.C.L. og A.N. mod Det Forenede Kongerige*, nr. 77587/12 og 74603/12, 16.2.2021.

og potentielle ofre for menneskehandel. Der kan ikke udledes et generelt forbud mod retsforfølgning af ofre for menneskehandel af internationale standarder for bekæmpelse af menneskehandel, og det kan heller ikke under alle omstændigheder udelukkes, at ofre for menneskehandel retsforfølges. Retsforfølgning af (potentielle) ofre for menneskehandel kan dog under visse omstændigheder være i strid med statens pligt til at træffe operationelle foranstaltninger for at beskytte dem, når myndighederne var eller burde have haft kendskab til omstændigheder, der gav anledning til en troværdig mistanke om, at en person var blevet handlet. For at sikre, at retsforfølgningen af et (potentielt) offer er i overensstemmelse med de frihedsrettigheder, der er sikret ved artikel 4, er tidlig identifikation af ofre af afgørende betydning. Så snart myndighederne har eller burde have haft kendskab til omstændigheder, der giver anledning til en troværdig mistanke om, at en person, der mistænkes for at have begået en strafbar handling, kan være blevet handlet eller udnyttet, bør personen straks vurderes af uddannede og kvalificerede personer på grundlag af de kriterier, der er fastlagt i internationale standarder, under særlig hensyntagen til, at trusler om magt og/eller tvang ikke er påkrævet, hvis personen er et barn. Menneskerettighedsdomstolen understregede endvidere, at enhver afgørelse om, hvorvidt et potentielt offer skal retsforfølges eller ej, så vidt muligt først bør træffes, når en kvalificeret person har foretaget en vurdering af, om der er tale om menneskehandel, navnlig hvis det potentielle offer er et barn. I klagerens tilfælde fandt Menneskerettighedsdomstolen anklagemyndighedens begrundelse for at indlede retsforfølgningen helt utilstrækkelig og i strid med definitionen af menneskehandel i folkeretten. Dette udgjorde sammen med myndighedernes undladelse af at foretage en rettidig vurdering af, om klagerne var blevet handlet, en tilsidesættelse af myndighedernes positive forpligtelser i henhold til EMRK's artikel 4. Menneskerettighedsdomstolen fandt endvidere, at ovenstående var en krænkelse af klagerens ret til retfærdig rettergang, som er sikret ved EMRK's artikel 6.

Menneskehandel udgør ifølge ECSR en alvorlig krænkelse af menneskerettighederne og den menneskelige værdighed og kan betegnes som en ny form for slaveri⁴¹⁰. I henhold til artikel 7, stk. 10, skal medlemsstaterne vedtage lov-

410 ECSR, *Federation of Catholic Family Associations in Europe (FAFCE) mod Irland*, klage nr. 89/2013, 12.9.2014, præmis 56.

givning med henblik på at gøre det strafbart⁴¹¹. Denne lovgivning skal understøttes af en passende tilsynsmekanisme, sanktioner og en handlingsplan til bekæmpelse af handel med børn og seksuel udnyttelse⁴¹².

På traktatplan er Europarådets konvention om indsatsen mod menneskehandel nøgleinstrumentet vedrørende menneskehandel⁴¹³. Konventionen supplerer EU-direktiv 2011/36/EU og bidrager til at bekæmpe menneskehandel i stater, der er part i konventionen – uanset om de er medlem af EU – på grundlag af fælles standarder og forpligtelser. Konventionens gennemførelse overvåges af en uafhængig ekspertgruppe (Ekspertgruppen til Bekæmpelse af Menneskehandel – Greta), der regelmæssigt vurderer situationen i hvert land og offentliggør rapporter⁴¹⁴. På grundlag af disse rapporter vedtager komitéen for parterne i konventionen, den politiske søjle i konventionens overvågningssystem, henstillinger til staterne vedrørende foranstaltninger, der skal træffes for at gennemføre Greta's konklusioner, og følger op på udviklingen.

7.2.3. Seksuel udnyttelse

I **EU-retten** er [direktiv 2011/93/EU](#)⁴¹⁵ den vigtigste retsakt til bekæmpelse af seksuel udnyttelse af børn og børnepornografi⁴¹⁶.

Artikel 4 omhandler i vid udstrækning udnyttelse, herunder det at rekruttere, presse eller tvinge et barn til deltagelse i pornografisk optræden eller børnepornografi og udnytte dem, overværeelse af pornografisk optræden, hvori der deltager børn, og kønslig omgængelse med et barn tvunget til prostitution. Børnepornografi defineres som: »i) enhver form for materiale, der afbilder et barn, der er involveret i virkelig eller simuleret eksplicit seksuel adfærd, ii)

411 ECSR (2016), Konklusion 2015 – Cypern, s. 15, januar 2016, i: ECSR (2016), *konklusioner 2015 – artikel 7, 8, 16, 17, 19, 27 og 31 i chartret*, januar 2016, s. 260.

412 ECSR, *Federation of Catholic Family Associations in Europe (FAFCE) mod Irland*, klage nr. 89/2013, 12.9.2014, præmis 57.

413 Europarådet (2005), *konventionen om indsatsen mod menneskehandel*, CETS nr. 197, 2005.

414 Se Europarådet, Greta (2019), *9th general report on GRETA's activities*, 2019.

415 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2011), [direktiv 2011/93/EU af 13. december 2011 om bekæmpelse af seksuelt misbrug og seksuel udnyttelse af børn og børnepornografi](#) (EUT 2011 L 335, s. 1).

416 I denne håndbog anvender kun udtrykket »børnepornografi«, når der henvises til retsakter. I overensstemmelse med [retningslinjerne fra Luxembourg](#) fra 2016 er den foretrukne term i stedet »materiale, der viser seksuel udnyttelse af børn« eller »materiale, der viser seksuelt misbrug af børn«. Interagency Working Group (2016), *Terminology guidelines for the protection of children from sexual exploitation and sexual abuse*, 28.1.2016.

enhver afbildning af et barns kønsorganer primært med seksuelt formål, iii) enhver form for materiale, der afbilleder en person, der ser ud som et barn, der er involveret i virkelig eller simuleret eksplicit seksuel adfærd, eller enhver form for afbildning af kønsorganerne på en person, der ser ud som et barn, primært med seksuelt formål, eller iv) realistiske billeder af et barn, der er involveret i eksplicit seksuel adfærd, eller realistiske billeder af et barns kønsorganer, primært med seksuelt formål»⁴¹⁷. Ved direktivets artikel 5 forpligtes EU's medlemsstater til at træffe de nødvendige foranstaltninger til at sikre, at bevidst produktion, anskaffelse, besiddelse, distribution, udbredelse, transmission, udbydelse, levering eller tilrådighedsstillelse af børnepornografi samt bevidst erhvervelse af adgang til denne type indhold er strafbart.

I Europarådets retsorden har Menneskerettighedsdomstolen ved flere lejligheder behandlet sager vedrørende seksuel udnyttelse af børn på grundlag af artikel 3 og 8 i EMRK.

Eksempel: Sagen *Söderman mod Sverige* blev anlagt af en pige, hvis stedfar forsøgte at filme hende, mens hun tog brusebad⁴¹⁸. Hun påstod, at den svenske lovgivning ikke ydede hende tilstrækkelig beskyttelse af privatlivet. Menneskerettighedsdomstolen fastslog, at staten har positive forpligtelser til at fastlægge en lovgivningsramme, der sikrer ofre, som eksempelvis klageren, tilstrækkelig beskyttelse. Eftersom denne sag kun vedrørte et forsøg på at filme klageren, fandt Menneskerettighedsdomstolen, at en sådan lovgivningsramme ikke nødvendigvis skal omfatte strafretlige sanktioner. De retsmidler, der tilbydes et offer – civil- eller strafretlige – skal være effektive. På baggrund af sagens omstændigheder fastslog Menneskerettighedsdomstolen, at klageren ikke havde adgang til effektive civil- eller strafretlige retsmidler mod hendes stedfars forsøg på at filme hende, i strid med artikel 8 i EMRK.

Eksempel: Sagen *N.C. mod Tyrkiet*⁴¹⁹ vedrørte en 12-årig pige, der blev tvunget til at arbejde som prostitueret. Der blev hurtigt indledt en efterforskning efter klagerens indgivelse af sin klage, og størstedelen af

417 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2011), [direktiv 2011/93/EU af 13. december 2011 om bekæmpelse af seksuelt misbrug og seksuel udnyttelse af børn og børnepornografi](#) (EUT 2011 L 335, s. 1), artikel 2, litra c).

418 EMD, *Söderman mod Sverige* [Storkammer], nr. 5786/08, 12.11.2013.

419 EMD, *N.C. mod Tyrkiet*, nr. 40591/11, 9.2.2021.

gerningsmændene blev idømt fængselsstraffe. I en så alvorlig sag vedrørende seksuel udnyttelse af en pige kunne Menneskerettighedsdomstolen imidlertid ikke begrænse sig til denne generelle konstatering ved vurderingen af, om den indklagede stat havde opfyldt sine forpligtelser i henhold til artikel 3 og 8. Domstolen fastslog, at den manglende bistand til klageren, den manglende beskyttelse af hende mod gerningsmændene, den unødvendige rekonstruktion af voldtægterne, de gentagne lægeundersøgelser, den manglende sikring af et roligt og sikkert miljø under retsmøderne, vurderingen af ofrets samtykke, den urimeligt lange sagsbehandlingstid og endelig den omstændighed, at to af anklagerne var blevet forældet, var alvorlig sekundær viktimering. De nationale myndigheders adfærd var ikke forenelig med forpligtelsen til at beskytte et barn, der havde været udsat for seksuel udnyttelse og seksuelt misbrug. Det havde først og fremmest påhvilet nævningedommerne at sikre, at respekten for klagerens personlige integritet var tilstrækkeligt beskyttet under retssagen. Den intime karakter af sagens genstand og klagerens alder var særligt følsomme aspekter, hvilket uundgåeligt krævede en tilsvarende følsom tilgang fra myndighedernes side til gennemførelsen af den pågældende straffesag. Menneskerettighedsdomstolen fandt således, at dette udgjorde en krænkelse af artikel 3 og 8 i EMRK.

I henhold til artikel 9 i Europarådets [konvention om IT-kriminalitet](#)⁴²⁰ skal staterne gøre enhver handling, der omfatter udbud, tilgængeliggørelse, distribution, overførsel, anskaffelse eller besiddelse af børnepornografi eller produktion af sådant materiale ved hjælp af et computersystem, strafbar. Et vigtigt krav er, at sådanne handlinger skal være forsætlige. Ifølge den [forklarende rapport](#) til konventionen klassificeres »pornografisk materiale« på grundlag af nationale standarder for klassificering af materiale, der betegnes som obscønt, uforeneligt med den offentlige moral eller tilsvarende anstødeligt. Derfor kan materiale med kunstnerisk, medicinsk, videnskabelig eller lignende værdi anses for ikke at være pornografisk⁴²¹. Europarådets Ministerkomité har også vedtaget retningslinjer for børns rettigheder i det digitale miljø, som omfatter en række foranstaltninger, der specifikt har til formål at beskytte børn mod seksuel udnyttelse og seksuelt misbrug på internettet⁴²².

420 Europarådet (2004), [konventionen om IT-kriminalitet](#), CETS nr. 185, 1.7.2004.

421 Europarådet (2001), [Explanatory report to the Convention on Cybercrime](#), punkt 99.

422 Europarådets Ministerkomité (2018), [Guidelines to respect, protect and fulfil the rights of the child in the digital environment](#), henstilling CM/Rec(2018)7, 4.7.2018.

I henhold til [Lanzarotekonventionens](#) artikel 21-23 skal staterne desuden træffe lovgivningsforanstaltninger for at gøre forskellige former for børnepornografi til en strafbar handling. I henhold til artikel 21 bør det være en strafbar handling at rekruttere børn til, tvinge børn til og deltage i børnepornografiske aktiviteter. I henhold til artikel 22 skal det ligeledes være en strafbar handling, hvis børn tvinges til at overvære seksuelle aktiviteter (misbrug). Endelig skal staterne i henhold til artikel 23 vedtage lovgivning vedrørende forlokkelse af børn til seksuelle formål ved brug af informations- og kommunikationsteknologi. Lanzarotekomitéen har opfordret de kontraherende stater til at overveje at udvide denne kriminalisering af forlokkelse til sager, hvor det seksuelle misbrug ikke er resultatet af et personlig møde, men begås online⁴²³. Lanzarote-konventionen pålægger staterne at reagere hensigtsmæssigt på teknologiske udviklinger og anvende alle relevante værktøjer, foranstaltninger og strategier til effektivt at forebygge og bekæmpe seksuelle overgreb mod børn, herunder i onlinemiljøet⁴²⁴.

Eksempel: I sagen *K.U. mod Finland*⁴²⁵ blev en annonce indsat på et datingwebsted på internettet i en 12-årig drengs navn uden hans viden. I annoncen var hans alder og telefonnummer anført. Hans udseende var beskrevet, og der var et link til en webside med et foto af ham. Annoncen var af seksuel karakter og antydede, at drengen ønskede et intimt forhold til en dreng i samme alder eller ældre, og gjorde ham derved til et mål for pædofile. Identitet af den person, der havde indsat annoncen, kunne ikke indhentes fra internetudbyderen som følge af den gældende lovgivning. Menneskerettighedsdomstolen fastslog, at den positive forpligtelse i henhold til artikel 8 i EMRK til ikke kun at kriminalisere lovovertrædelser, men også til effektivt at undersøge og retsforfølge dem, har endnu større betydning, når et barns fysiske og moralske velfærd er truet. I denne sag fandt domstolen, at barnets fysiske og moralske velfærd var truet, eftersom det var blevet eksponeret som et mål for pædofile tilnærmelser på internettet. Artikel 8 i EMRK var følgelig blevet overtrådt.

423 Europarådet, Lanzarotekomitéen (2015), [Opinion on Article 23 of the Lanzarote Convention and its explanatory note: solicitation of children for sexual purposes through information and communication technology \(grooming\)](#), 17.6.2015.

424 Europarådet, Lanzarotekomitéen (2017), [Interpretative Opinion on the applicability of the Lanzarote Convention to sexual offences against children facilitated through the use of information and communication technologies \(ICTs\)](#), 12.5.2017.

425 EMD, *K.U. mod Finland*, nr. 2871/02, 2.12.2008.

7.3. Særligt udsatte grupper

Hovedpunkt

- Nogle børn er særligt sårbare, f.eks. børn, der tilhører etniske minoriteter, børn med handicap, LGBTIQ-børn eller børn, der er misbrugere.

I **Europarådets retsorden** har Menneskerettighedsdomstolen kun behandlet ganske få sager, som specifikt vedrører vold mod børn, der tilhører et mindretal, bortset fra sager vedrørende menneskehandel og tvangsarbejde. Disse sager har navnlig omhandlet adskillelse i skoler og diskrimination, som analyseres i [afsnit 3.2](#).

Eksempel: I sagen *Centre for Legal Resources på vegne af Valentin Câmpeanu mod Rumænien* indgav en NGO en klage på vegne af en romadrenge, der døde på en offentlig institution⁴²⁶. Han var hiv-positiv og led af et alvorligt mentalt handicap. Forholdene på den institution, hvor han boede, var frygtelige: Der var ingen varme, intet sengetøj eller tøj, ingen hjælp fra personale osv. Da ofret ikke havde nogen nære pårørende, nedlagde en NGO på hans vegne påstand om en overtrædelse af hans rettigheder fastsat ved artikel 2, 3, 5, 8, 13 og 14 i EMRK. Domstolen besluttede, at NGO'en under de særlige omstændigheder (den unge romas ekstreme sårbare situation og manglen på pårørende) kunne repræsentere den afdøde klager. På baggrund af sagens omstændigheder fandt Menneskerettighedsdomstolen, at den materielle bestemmelse i artikel 2 var blevet tilsidesat. De nationale myndigheder blev fundet ansvarlige for Valentin Câmpeanus død, da de havde anbragt ham på en institution, hvor han døde på grund af mangel på tilstrækkelig føde, indkvartering og lægehjælp. Menneskerettighedsdomstolen fandt også, at artikel 2 var blevet overtrådt, eftersom de rumænske myndigheder ikke effektivt havde efterforsket Valentin Câmpeanus dødsfald.

Med hensyn til børn, der er anbragt på institutioner, støtter Europarådets [hensyntilting Rec\(2005\)5](#) beslutningen om, at anbringelsen af et barn ikke bør baseres

⁴²⁶ EMD, *Centre for Legal Resources på vegne af Valentin Câmpeanu mod Rumænien* [Storkammer], nr. 47848/08, 17.7.2014.

på forskelsbehandling⁴²⁷. Menneskerettighedsdomstolens sager vedrørende børn med handicap har rejst en række spørgsmål, herunder om statens positive forpligtelser til at beskytte deres liv og fysiske integritet.

Eksempel: Sagen *Nencheva m.fl. mod Bulgarien*⁴²⁸ vedrørte 15 børn og unges død på et hjem for personer med fysiske eller mentale handicap. Menneskerettighedsdomstolen fastslog, at børnenes levevilkår på institutionen, som alene var underlagt statens kontrol, var frygtelige. De manglede mad, medicin, tøj og varme. De kompetente myndigheder var blevet gjort opmærksomme på denne situation flere gange og havde således kendskab eller burde have kendskab til risikoen for dødsfald. Menneskerettighedsdomstolen fandt, at den materielle bestemmelse i artikel 2 i EMRK var blevet overtrådt, eftersom myndighederne ikke traf foranstaltninger for at beskytte livet for de børn, der var anbragt i deres varetægt. De bulgarske myndigheder efterforskede endvidere ikke effektivt børnenes død. Under disse særlige omstændigheder burde de i embeds medfør have iværksat en strafferetlig efterforskning. Deres efterforskning blev betegnet som ineffektiv af flere grunde: Den blev indledt to år efter børnenes død, den tog urimeligt lang tid, den omhandlede ikke alle børnenes død, og den kastede ikke lys over alle relevante forhold i sagen. Menneskerettighedsdomstolen fandt følgelig, at den materielle bestemmelse i artikel 2 i EMRK var blevet tilsidesat⁴²⁹.

Eksempel: Sagen *I.C. mod Rumænien*⁴³⁰ vedrørte en klage over den utilstrækkelige efterforskning af en 14-årig piges påstand om voldtægt. Menneskerettighedsdomstolen fandt, at de rumænske myndigheder med urette havde lagt vægt på det manglende bevis for, at klageren havde gjort modstand under hændelsen, idet de alene baserede deres konklusioner på udtalelser fra de påståede gerningsmænd om, at pigen havde givet samtykke til samleje, sammenholdt med den omstændighed, at der ikke var tegn på vold på hendes krop. Endvidere havde hverken anklagerne eller de dommere, der traf afgørelse i sagen, anlagt en kontekstafhængig tilgang og havde ikke taget hensyn til hendes unge alder og den omstændighed,

427 Europarådets Ministerkomité (2005), [Recommendation Rec \(2005\)5 on the rights of children living in residential institutions](#), 16.3.2005.

428 EMD, *Nencheva m.fl. mod Bulgarien*, nr. 48609/06, 18.6.2013.

429 Se også EMD, *L.R. mod Nordmakedonien*, nr. 38067/15, 23.1.2020.

430 EMD, *I.C. mod Rumænien*, nr. 36934/08, 24.5.2016.

at den påståede voldtægt, der involverede tre mænd, havde fundet sted om natten i koldt vejr – alle faktorer, der havde øget hendes sårbarhed. Der burde have været lagt særlig vægt på at analysere gyldigheden af klagerens samtykke i lyset af hendes mindre intellektuelle handicap. I denne forbindelse havde karakteren af det påståede seksuelle overgreb mod hende været af en sådan art, at tilstedeværelsen af nyttige afslørings- og indberetningsmekanismer havde været afgørende for en effektiv gennemførelse af de relevante straffelove og for hendes adgang til passende retsmidler. Menneskerettighedsdomstolen fandt, at dette udgjorde en krænkelse af EMRK's artikel 3.

Eksempel: Sagen *V.C. mod Italien*⁴³¹ vedrørte en 15-årig pige, der blev pågrebet under en fest, hvor der blev indtaget alkohol og narkotika. Hendes forældre oplyste, at deres datter havde psykiske problemer og var blevet kontaktet og bedt om at posere i forbindelse med optagelsen af pornobilleder. Selv om myndighederne straks indledte en strafferetlig efterforskning, og anklagemyndigheden anmodede om, at klageren blev indlagt på en specialinstitution, kritiserede Menneskerettighedsdomstolen, at der var gået mere end fire måneder, før ungdomsdomstolen traf sin afgørelse, og at det derefter tog de sociale myndigheder yderligere fire måneder at gennemføre kendelsen. I mellemtiden blev klageren udsat for seksuel udnyttelse og en gruppevoldtægt. Ifølge Menneskerettighedsdomstolen havde ungdomsdomstolen og de sociale myndigheder i praksis ikke truffet beskyttelsesforanstaltninger på kort sigt, selv om de havde været klar over, at klageren var fysisk og psykisk sårbar, og at der verserede en sag om seksuel udnyttelse og påstået gruppevoldtægt. Ved at handle på denne måde havde myndighederne ikke foretaget en vurdering af de risici, som klageren stod over for, hvilket var i strid med både konventionens artikel 3 og 8.

På internationalt plan pålægger artikel 16 i handicapkonventionen deltagerstaterne at træffe specifikke foranstaltninger til at beskytte børn med handicap mod misbrug og udnyttelse⁴³².

431 EMD, *V.C. mod Italien*, nr. 54227/14, 1.5.2018.

432 Se også afsnit 3.5.

7.4. Forsvundne børn

Hovedpunkt

- Børn, der er ofre for tvangsforsvinding (eller »tvungen forsvinding« i folkeretten), har ret til at bevare eller genhervæde deres identitet.

I **EU-retten** har Europa-Kommissionen oprettet et gratis hotlinenummer (116000) for forsvundne børn⁴³³. Denne tjeneste modtager opkald vedrørende forsvundne børn og viderestiller dem til politiet, tilbyder vejledning og støtte til de personer, der er ansvarlige for det forsvundne barn, og støtter efterforskningen.

I **Europarådets retsorden** er tvungen forsvinding af børn blevet behandlet efter artikel 8 i [EMRK](#).

Eksempel: I sagen *Zorica Jovanović mod Serbien*⁴³⁴ døde en nyfødt dreng angiveligt på hospitalet kort efter fødslen, men hans lig blev aldrig udleveret til forældrene. Moren klagede over, at staten ikke havde givet hende oplysninger om hendes søns skæbne, herunder årsagen til hans påståede død, eller hvor og hvornår han blev begravet. Menneskerettighedsdomstolen fastslog, at en stats afvisning af at give en mor troværdige oplysninger om hendes søns skæbne udgjorde en krænkelse af hendes ret til respekt for familielivet⁴³⁵. I henhold til EMRK's artikel 46 pålagde domstolen Serbien at træffe alle passende foranstaltninger, helst ved anvendelse af *lex specialis* og inden for et år, til at indføre en mekanisme, der har til formål at sikre individuel prøvelsesadgang for alle forældre, der befinder sig i samme eller en tilstrækkeligt lignende situation som klagerens. Det serbiske parlament vedtog efterfølgende Zorica Jovanovićs gennemførelseslov i februar 2020.

433 EU, Europa-Kommissionen (2007), [Kommissionens beslutning 2007/698/EF af 29. oktober 2007 om ændring af beslutning 2007/116/EF, for så vidt angår indførelsen af yderligere reserverede numre, der begynder med 116](#) (EUT 2007 L 284, s. 31), og EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2018), [direktiv \(EU\) 2018/1972 af 11. december 2018 om oprettelse af en europæisk kodeks for elektronisk kommunikation \(omarbejdning\)](#) (EUT 2018 L 321, s. 36), artikel 96.

434 EMD, *Zorica Jovanović mod Serbien*, nr. 21794/08, 26.3.2013.

435 *Ibid.*, præmis 74.

Eksempel: I den efterfølgende sag *Mik og Jovanović mod Serbien*⁴³⁶ gjorde klagerne gældende, at de serbiske myndigheder havde været for langsomme og i sidste ende ineffektive med hensyn til at efterkomme *Zorica Jovanović*-dommen. Selv om denne lovgivning blev vedtaget i 2020 efter en betydelig forsinkelse, var de spørgsmål, der havde krævet regulering, i sig selv meget følsomme og meget komplekse. Desuden indeholdt den retsakt, som i sidste ende blev vedtaget af parlamentet, både retslige og udenretslige procedurer til håndtering af den situation, som klagerne og andre personer i samme situation befandt sig i, og den havde til formål at spore den reelle status for nyfødte, der mistænkes for at være blevet stjålet fra fødeklিনikker i Serbien. Med retsakten blev der *bl.a.* indført et system, der gav de nationale domstole beføjelse til at foretage undersøgelser og indhente bevismateriale, ikke blot efter anmodning fra andrageren, men også af egen drift, for at fastslå alle relevante forhold, og de ville også have beføjelse til at tilkende erstatning, hvor det var relevant. Med retsakten blev der også nedsat et udvalg med omfattende beføjelser, og de fleste udpegede repræsentanter kommer fra registrerede forældre-sammenslutninger med fokus på forsvundne spædbørn. Menneskerettighedsdomstolen fjernede derfor sagen fra sin liste over sager.

Det bestemmes i artikel 25, stk. 1, litra b), i den [internationale konvention om beskyttelse af alle personer mod tvungen forsvinding](#)⁴³⁷, at stater skal forebygge og straffe forfalskning, tilsløring eller destruktion af dokumenter, der bekræfter den sande identitet af børn, som selv eller hvis forældre er udsat for tvungen forsvinding. Stater skal også træffe de nødvendige foranstaltninger for at søge efter og identificere disse børn og sende dem tilbage til deres oprindelige familier. I lyset af disse børns ret til at bevare eller generhverve deres identitet, herunder deres nationalitet, navn og familieforbindelser som anerkendt ved lov, skal staterne indføre retlige procedurer med henblik på at undersøge og ophæve eventuel adoption eller anbringelse af børn involveret i tvungen forsvinding (artikel 25, stk. 4). Denne konvention gentager to af de generelle principper, der ligger til grund for børns rettigheder: at barnets tarv kommer i første række, og barnets ret til at give udtryk for sine synspunkter (artikel 25, stk. 5). Kun relativt få europæiske stater har ratificeret denne

436 EMD, *Mik og Jovanović mod Serbien* (december), nr. 9291/14 og 63798/14, 23.3.2021.

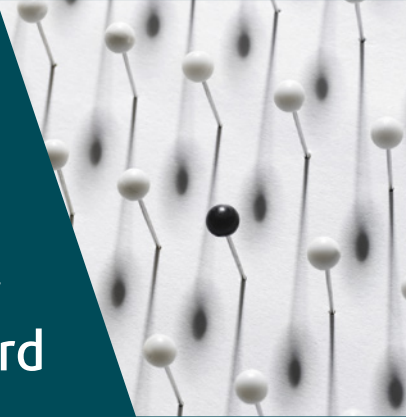
437 De Forenede Nationer (2006), [international konvention om beskyttelse af alle personer mod tvungen forsvinding](#), 20.12.2006.

konvention, men dens relevans for den europæiske normative ramme bør ikke afvises⁴³⁸.

438 I februar 2022 havde 17 af de 27 EU-medlemsstater ratificeret denne konvention. Følgende medlemmer af Europarådet havde desuden ratificeret konventionen: Albanien, Armenien, Bosnien-Hercegovina, Montenegro, Schweiz og Serbien.

8

Økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder og passende levestandard

EU	Omhandlede emner	Europarådet
<p>Chartret om grundlæggende rettigheder, artikel 14 (uddannelse)</p> <p>Direktiv 2011/98/EU om en kombineret tilladelse</p> <p>Direktiv (2003/109/EF) om fastboende udlændinge</p> <p>Direktiv 2014/114/EF om studerende</p> <p>Direktiv 2004/38/EF om fri bevægelighed</p> <p>Kvalifikationsdirektivet (2011/95/EU)</p> <p>Direktiv 2013/33/EU om modtagelsesforhold (omarbejdning)</p> <p>EU-Domstolen, C-9/74, <i>Donato Casagrande mod Landeshauptstadt München</i>, 1974</p> <p>EU-Domstolen, C-413/99, <i>Baumbast og R mod Secretary of State for the Home Department</i>, 2002 (uddannelse af migrantbørn)</p>	<p>Ret til uddannelse</p>	<p>EMRK, protokol nr. 1, artikel 2 (ret til uddannelse)</p> <p>Socialpagten (revideret), artikel 17 (ret til uddannelse)</p> <p>Rammekonventionen om beskyttelse af nationale mindretal, artikel 12, stk. 3, og artikel 14</p> <p>Europæisk konvention om vandrende arbejdstageres retsstilling</p> <p>EMD, <i>Ponomaryovi mod Bulgarien</i>, nr. 5335/05, 2011 (diskrimination på grund af indvandrerstatus)</p>
<p>Chartret om grundlæggende rettigheder, artikel 35 (adgang til sundhedspleje)</p> <p>Kvalifikationsdirektivet (2011/95/EU), artikel 29 (grunddydelser til migrantbørn)</p>	<p>Ret til sundhed</p>	<p>EMRK, artikel 2 (ret til livet) og artikel 8 (ret til fysisk integritet)</p> <p>Konventionen om menneskerettigheder og biomedicin (Oviedo-konventionen), artikel 6 og 8</p>

EU	Omhandlede emner	Europarådet
<p>Direktivet om modtagelsesforhold (omarbejdning), (2013/33/EU) artikel 21, artikel 23, stk. 4, og artikel 25</p>		<p>Socialpagten (revideret), artikel 11 (ret til sundhedsmæssig beskyttelse) og artikel 13 (ret til social og sundhedsmæssig bistand)</p> <p>Europæisk konvention om vandrende arbejdstageres retsstilling</p> <p>EMD, <i>Oyal mod Tyrkiet</i>, nr. 4864/05, 2010 (hiv-inficering af nyfødt)</p> <p>EMD, <i>Iliya Petrov mod Bulgarien</i>, nr. 19202/03, 2012 (tilskadekomst i koblingsstation)</p> <p>EMD, <i>Centre for Legal Resources på vegne af Valentin Câmpeanu mod Rumænien</i> [Storkammer], nr. 47848/08, 2014 (dødsfald på institution)</p> <p>EMD, <i>Glass mod Det Forenede Kongerige</i>, nr. 61827/00, 2004 (informeret samtykke)</p> <p>EMD, <i>M.A.K. og R.K. mod Det Forenede Kongerige</i>, nr. 45901/05 og 40146/06, 2010 (test uden forældrenes samtykke)</p> <p>EMD, <i>Vavrička m.fl. mod Den Tjekkiske Republik</i>, nr. 47621/13, 2021 (obligatoriske vaccinationsforanstaltninger)</p> <p>EMD, <i>Parfitt mod Det Forenede Kongerige</i>, nr. 18533/21, 2021 (barnets tarv)</p> <p>ECSR, <i>Det Internationale Menneskerettighedsforbund (FIDH) mod Frankrig</i>, klage nr. 14/2003, 2004 (sundhedspleje til migrantbørn)</p> <p>ECSR, <i>Defence for Children International (DCI) mod Belgien</i>, klage nr. 69/2011, 2012 (børn med ulovligt ophold)</p>

EU	Omhandlede emner	Europarådet
<p>Chartret om grundlæggende rettigheder, artikel 34, stk. 3 (ret til social bistand og boligstøtte)</p> <p>Direktiv 2000/43/EF om racelighed</p> <p>Familiesammenføringsdirektivet (2003/86/EF)</p> <p>Direktiv 2013/33/EU om modtagelsesforhold (omarbejdning)</p> <p>EU-Domstolen, <i>Zubair Haqbin mod Federaal Agentschap voor de opvang van asielzoekers</i>, C-233/18, 2019</p>	<p>Ret til bolig</p>	<p>Socialpagten (revideret), artikel 16 (familiens ret til social, juridisk og økonomisk beskyttelse), artikel 17 (børns og unges ret til social, juridisk og økonomisk beskyttelse) og artikel 31 (ret til bolig)</p> <p>EMD, <i>Bah mod Det Forenede Kongerige</i>, nr. 56328/07, 2011</p> <p>EMD, <i>Winterstein m.fl. mod Frankrig</i>, nr. 27013/07, 2013 (manglende tilvejebringelse af bolig)</p> <p>EMD, <i>Khan mod Frankrig</i>, nr. 12267/16, 2019</p>
<p>Chartret om grundlæggende rettigheder, artikel 1, 24 og 34 (social sikring og social bistand)</p> <p>Direktiv (EU) 2019/1158 om balance mellem arbejdsliv og privatliv</p> <p>Direktiv (2003/109/EF) om fastboende udlændinge</p> <p>Kvalifikationsdirektivet (2011/95/EU)</p>	<p>Ret til en passende levestandard og ret til social tryghed</p>	<p>Socialpagten (revideret), artikel 12-14 (ret til social tryghed, ret til social og sundhedsmæssig bistand og ret til at drage nytte af sociale velfærdsforanstaltninger), artikel 16 (familiens ret til social, juridisk og økonomisk beskyttelse) og artikel 30 (ret til beskyttelse mod fattigdom og udstødelse)</p> <p>Protokol nr. 1 til EMRK, artikel 1</p> <p>Europæisk konvention om vandrende arbejdstageres retsstilling</p> <p>Europæisk konvention om social sikring</p> <p>EMD, <i>Konstantin Markin mod Rusland</i> [Storkammer], nr. 30078/06, 2012 (forældreorlov)</p> <p>EMD, <i>Yocheva og Ganeva mod Bulgarien</i>, nr. 18592/15 og 43863/15, 2021</p> <p>ECSR, <i>European Committee for Home-Based Priority Action for the Child and the Family (EUROCEF) mod Frankrig</i>, klage nr. 82/2012, 2013 (tilbageholdelse af børnetilskud på grund af pjækkeri)</p>

Økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder, som ofte betegnes som socio-økonomiske eller sociale rettigheder i europæisk sammenhæng, omfatter arbejdsrelaterede rettigheder samt retten til uddannelse, sundhed, bolig, social tryghed og mere generelt en passende levestandard. Kulturelle rettigheder er generelt ikke blevet behandlet i forskning og retssager. Aspekter heraf behandles i [afsnit 8.2](#) under retten til uddannelse.

Udtrykkelige standarder for økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder i europæisk sammenhæng findes primært i [socialpagten](#) og [EU's charter om grundlæggende rettigheder](#), men EMRK og de tilknyttede protokoller indeholder også en række relevante bestemmelser, f.eks. forbuddet mod tvangsarbejde og retten til uddannelse. Menneskerettighedsdomstolen har desuden gjort gældende, at der ikke findes en vandtæt opdeling af området [for sociale og økonomiske rettigheder] og det område, der er omhandlet i konventionen⁴³⁹, og har knyttet visse økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder til de borgerlige rettigheder, der garanteres ved EMRK. Adgang til sundhedspleje er f.eks. blevet behandlet under forbuddet mod tortur og umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf (artikel 3 i EMRK)⁴⁴⁰.

I EU er [den europæiske søjle for sociale rettigheder](#), der blev proklameret i 2017⁴⁴¹, og Kommissionens [handlingsplan for den europæiske søjle for sociale rettigheder](#)⁴⁴², der blev vedtaget i 2021, udtryk for et stærkt politisk engagement i et mere socialt Europa. Den europæiske søjle for sociale rettigheder består af 20 principper, der er vigtige for retfærdige og velfungerende arbejdsmarkeder og velfærdssystemer. I princip 11 er der fokus på børnepasning og hjælp til børn, og det understreges, at børn har ret til prismæssigt overkommelige førskoleundervisning og børnepasning af høj kvalitet og til beskyttelse mod fattigdom. Børn fra socialt dårlige kår har ret til særlige foranstaltninger til fremme af lige muligheder. I 2021 vedtog Rådet for Den Europæiske Union den [europæiske børnegaranti](#) med henblik på at sikre, at alle børn i Europa, der er

439 EMD, *Airey mod Irland*, nr. 6289/73, 9.10.1979, præmis 26.

440 Se f.eks., EMD (2015), [Factsheet – Prisoners' health-related rights](#), februar 2015, og EMD (2015), [Factsheet – Health](#), april 2015.

441 EU (2017), [De 20 principper i den europæiske søjle for sociale rettigheder](#), 16.11.2017.

442 EU, Europa-Kommissionen (2021), [Handlingsplan for den europæiske søjle for sociale rettigheder](#) (COM(2021) 102 final).

truet af fattigdom eller social udstødelse, har adgang til de mest grundlæggende rettigheder såsom sundhedspleje og uddannelse⁴⁴³.

I dette kapitel analyseres økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder, der er af specifik relevans for børn: retten til uddannelse (afsnit 8.2), retten til sundhed (afsnit 8.3), retten til bolig (afsnit 8.4) og retten til en passende levestandard og social tryghed (afsnit 8.5).

8.1. Tilgange til økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder

Hovedpunkter

- Sikring af, at der er tilstrækkelige ressourcer, er nøglen til at sikre beskyttelsen af sociale rettigheder.
- Sociale rettigheder skal grundlæggende være til rådighed, tilgængelige, fleksible og acceptable.

I EU-retten er økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder nedfældet i **EU's charter om grundlæggende rettigheder** på lige fod med borgerlige og politiske rettigheder. I chartrets artikel 52 skelnes der dog mellem rettigheder og principper, idet sidstnævnte kun kan »påberåbes over for en domstol« under visse omstændigheder⁴⁴⁴. Ifølge EU-Domstolen er det ikke alle økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder og principper, der er nedfældet i chartret, der kan påberåbes over for en domstol⁴⁴⁵.

I Europarådets retsorden vurderer ECSR, når gennemførelsen af en rettighed er særligt kompleks og forbundet med særlige omkostninger, den progressive gennemførelse i forhold til tre kriterier: Foranstaltninger skal træffes for at opfylde chartrets mål inden for en rimelig tid, med målbart fremskridt og i et

443 EU, Rådet for Den Europæiske Union (2021), *Rådets henstilling (EU) 2021/1004 af 14. juni 2021 om oprettelse af en europæisk børnegaranti*, ST/9106/2021/INIT (EUT 2021 L 223).

444 Se også EU, Europa-Kommissionen (2020), *Feasibility study for a child guarantee – Final report*, marts 2020.

445 EU-Domstolen, *Stadt Wuppertal mod Maria Elisabeth Bauer og Volker Willmeroth mod Martina Broßonn*, forenede sager C-569/16 og C-570/16, 6.11.2018.

omfang, der er i overensstemmelse med den maksimale anvendelse af de tilgængelige ressourcer⁴⁴⁶. ECSR har også gjort staterne opmærksom på den indvirkning, som deres valg vil have på særligt udsatte grupper og andre berørte personer⁴⁴⁷.

ECSR har, om end specifikt i forbindelse med retten til social tryghed, bemærket, at retrogressive foranstaltninger, der har til formål at opretholde og sikre bæredygtigheden af de eksisterende socialsikringsordninger, tillades, såfremt de ikke underminerer kernen i de nationale socialsikringsordninger eller nægter nogen muligheden for at få den beskyttelse, de tilbyder mod alvorlig social og økonomisk risiko⁴⁴⁸. Menneskerettighedsdomstolen har også accepteret muligheden for retrogressive foranstaltninger, men har undersøgt, om den valgte metode er rimelig og hensigtsmæssig med henblik på at opnå det mål, der forfølges⁴⁴⁹.

Med hensyn til retten til uddannelse analyserer ECSR, i overensstemmelse med den strategi, som FN's Komité for økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder har anbefalet, som udgangspunkt, om rettighederne er til rådighed, tilgængelige, fleksible og acceptable⁴⁵⁰. Sondringen mellem at være til rådighed og tilgængelige fremgår også af Menneskerettighedsdomstolens retspraksis. Disse kriterier eller essentielle elementer bruges som rettesnor i den følgende analyse, for så vidt som relevant retspraksis er tilgængelig.

446 ECSR, *International Association Autism Europe (IAAE) mod Frankrig*, klage nr. 13/2002, 4.11.2003, præmis 53, anvendt i ECSR, *European Action of the Disabled (AEH) mod Frankrig*, klage nr. 81/2012, 11.9.2013, præmis 94-99.

447 ECSR, *International Association Autism Europe (IAAE) mod Frankrig*, klage nr. 13/2002, 4.11.2003, præmis 53.

448 ECSR, *General Federation of Employees of the National Electric Power Corporation (GENOP-DEI) og Confederation of Greek Civil Servants' Trade Unions (ADEDY) mod Grækenland*, klage nr. 65/2011, 23.5.2012, præmis 47.

449 EMD, *Markovics m.fl. mod Ungarn*, afvisning, nr. 77575/11, 19828/13 og 19829/13, 24.6.2014, præmis 37 og 39.

450 ECSR, *Mental Disability Advocacy Center (MDAC) mod Bulgarien*, klage nr. 41/2007, 3.6.2008, præmis 37.

8.2. Ret til uddannelse

Hovedpunkter

- Begrænsninger af tilgængeligheden af uddannelse skal være forudsigelige, forfølge et legitimt formål og være berettigede og ikkediskriminerende.
- Det forhold, at forældrenes religiøse og filosofiske overbevisning skal respekteres, udelukker ikke muligheden for religiøs eller seksuel undervisning i skoler.
- Uddannelse skal kunne tilpasses alle børns behov, hvilket kræver særlige foranstaltninger for børn med handicap og muligheden for, at børn, der tilhører et mindretal, lærer og undervises på deres modersmål.
- Børn har ret til uddannelse uanset deres nationalitet eller indvandrerstatus.

I **EU-retten** garanterer artikel 14, stk. 2, i **EU's charter om grundlæggende rettigheder** retten til uddannelse, herunder »muligheden for gratis at følge den obligatoriske undervisning«. I artikel 14, stk. 3, sikres friheden til at oprette uddannelsesinstitutioner samt retten for forældre til at sikre sig, at deres børn undervises i overensstemmelse med deres egen religiøse, filosofiske og pædagogiske overbevisning. Den europæiske søjle for sociale rettigheder omfatter princippet om uddannelse og livslang læring⁴⁵¹.

I **Europarådets retsorden** garanteres retten til uddannelse i artikel 2 i **protokol nr. 1 til EMRK**. Menneskerettighedsdomstolen har præciseret, at staterne med denne artikel ikke forpligtes til at gøre uddannelse tilgængelig, men at der fastlægges en ret til adgang til de uddannelsesinstitutioner, der findes på et givent tidspunkt⁴⁵². Retten til uddannelse omfatter også muligheden for at drage fordel af den modtagne uddannelse, dvs. i overensstemmelse med de gældende regler i hver stat og i den ene eller den anden form at opnå officiel anerkendelse af de gennemførte studier⁴⁵³. Dette er dog ikke en absolut ret. Begrænsninger skal være forudsigelige for de berørte og skal forfølge et legitimt formål. Disciplinære foranstaltninger, herunder suspension eller udelukkelse fra en uddannelsesinstitution, tillades, såfremt de opfylder

451 EU (2017), *Europæisk søjle for sociale rettigheder*, 16.11.2017.

452 EMD, *sag "vedrørende visse aspekter af lovene om brug af sprog i undervisningen i Belgien" mod Belgien*, nr. 1474/62, 1677/62, 1691/62, 1769/63, 1994/63 og 2126/64, 23.7.1968, præmis 4.

453 *Ibid.*

betingelserne for tilladte begrænsninger⁴⁵⁴. Menneskerettighedsdomstolen vurderer, om disse former for udelukkelse fra uddannelse fører til en nægtelse af retten til uddannelse ved at tage faktorer såsom retssikkerhedsgarantier, varigheden af udelukkelsen, reintegrationsforanstaltninger og tilstrækkelighed af tilbud om alternativ uddannelse i betragtning⁴⁵⁵. Børn kan også udelukkes fra en uddannelsesinstitution af sundheds- og sikkerhedsmæssige årsager, f.eks. hvis de mistænkes for at have en smitsom sygdom, forudsat at beslutningen om at udelukke dem kun opretholdes, så længe det er nødvendigt⁴⁵⁶.

Som en del af retten til uddannelse har forældre ret til respekt for deres religiøse og filosofiske overbevisning. Fastlæggelse og planlægning af fagplaner ligger dog principielt inden for statens kompetence⁴⁵⁷. Stater kan også integrere oplysninger eller viden af religiøs eller filosofisk art i fagplanerne, såfremt de formidles på en objektiv, kritisk og pluralistisk måde⁴⁵⁸. Af hensyn til pluralisme skal kvantitative og kvalitative forskelle i undervisningen af en bestemt religion eller filosofi opvejes ved at give forældrene mulighed for helt eller delvist at fritage deres børn fra sådan undervisning, f.eks. mulighed for ikke at deltage i bestemte timer eller i religionsundervisningen som helhed⁴⁵⁹. Se [afsnit 2.1](#) og [afsnit 2.2](#) for en beskrivelse af, hvordan Menneskerettighedsdomstolen håndterer dette spørgsmål fra et ikkediskriminationsmæssigt synspunkt⁴⁶⁰.

I henhold til artikel 17, stk. 2, i den [reviderede socialpagt](#) forpligter staterne sig til at træffe alle egnede og nødvendige foranstaltninger for at sikre børn og unge gratis uddannelse på primær- og sekundærtrinnene og for at tilskynde til regelmæssig skolegang⁴⁶¹. ECSR har desuden fastslået, at de kontraherende stater i henhold til denne bestemmelse bør sikre, at børn med ulovligt ophold på deres territorium også har adgang til uddannelse⁴⁶².

454 EMD, *C.P. mod Det Forenede Kongerige*, nr. 300/11, 6.9.2016.

455 EMD, *Ali mod Det Forenede Kongerige*, nr. 40385/06, 11.1.2011, præmis 58.

456 EMD, *Memlika mod Grækenland*, nr. 37991/12, 6.10.2015.

457 EMD, *Folgerø m.fl. mod Norge* [Storkammer], nr. 15472/02, 29.6.2007, præmis 84.

458 *Ibid.*, præmis 84.

459 *Ibid.*, præmis 85-102 og dissens.

460 EMD, *Grzelak mod Polen*, nr. 7710/02, 15.6.2010.

461 Socialpagten fra 1961 indeholder ikke en bestemmelse om retten til uddannelse.

462 ECSR, *Médecins du Monde – International mod Frankrig*, klage nr. 67/2011, 11.9.2012.

Uddannelsesinstitutioner skal desuden være tilgængelige for alle uden diskrimination⁴⁶³. ECSR har fastslået, at integrationen af handicappede børn i almindelige skoler bør være standarden, og at undervisning i specialskoler skal være undtagelsen⁴⁶⁴. Stater har ikke en bred skønsmargen med hensyn til valget af skoletype til handicappede. Det skal være en almindelig skole⁴⁶⁵. Situationer, der indebærer forskelsbehandling inden for uddannelse på grund af nationalitet, indvandrerstatus eller etnisk oprindelse, er omhandlet i [kapitel 3](#).

Ifølge ECSR's retspraksis har staterne bred skønsmargen til at afgøre, om det undervisningsmateriale, der anvendes i seksualundervisningen og undervisningen i reproduktiv sundhed, er kulturelt hensigtsmæssigt, men de skal sikre, at der tilbydes ikkediskriminerende seksualundervisning og undervisning i reproduktiv sundhed, som ikke udbreder eller forstærker social udstødelse og fornægtelse af menneskelig værdighed⁴⁶⁶. Undervisningsmaterialer må ikke forstærke nedværdigende stereotyper, f.eks. vedrørende ikkeheteroseksuelle personer⁴⁶⁷.

Endelig kræver princippet om fleksibilitet i uddannelsen, at handicappede børn, som er integreret i almindelige skoler, tilbydes faciliteter, der tager højde for deres særlige behov⁴⁶⁸ (se også [afsnit 3.5](#)).

I henhold til artikel 12, stk. 3, i [rammekonventionen om beskyttelse af nationale mindretal](#) forpligter parterne sig til at fremme lige muligheder for adgangen til uddannelse på alle niveauer for personer, der tilhører nationale mindretal (se også [kapitel 3](#))⁴⁶⁹. For børn, der tilhører nationale mindretal, omhandler ar-

463 Se også [kapitel 3](#) og [7](#) vedrørende børn med handicap.

464 ECSR, *Mental Disability Advocacy Center (MDAC) mod Bulgarien*, klage nr. 41/2007, 3.6.2008, præmis 35.

465 ECSR, *European Action of the Disabled (AEH) mod Frankrig*, klage nr. 81/2012, 11.9.2013, præmis 78, og ECSR, *Det Internationale Menneskerettighedsforbund (FIDH) og Inclusion Europe mod Belgien*, klage nr. 141/2017, 9.9.2020.

466 ECSR, *International Centre for the Legal Protection of Human Rights (INTERIGHTS) mod Kroatien*, klage nr. 45/2007, 30. marts 2009, præmis 47.

467 *Ibid.*, præmis 59 og 61. Se også Menneskerettighedsdomstolen, *Bayev m.fl. mod Rusland*, nr. 67667/09, 20.6.2017, og Menneskerettighedsdomstolen, *A.R. og L.R. mod Schweiz*, nr. 22338/15, 19.12.2017.

468 ECSR, *Mental Disability Advocacy Center (MDAC) mod Bulgarien*, klage nr. 41/2007, 3.6.2008, præmis 35.

469 Se Europarådet, rådgivende udvalg om rammekonventionen om beskyttelse af nationale mindretal (2006), *Commentary on Education under the Framework Convention for the Protection of National Minorities*, ACFC/25DOC(2006)002, 2.3.2006, Part 2.1.

tikel 14 i rammekonventionen om beskyttelse af nationale mindretal retten til at lære og blive undervist på modersmålet⁴⁷⁰. Menneskerettighedsdomstolen har også fastslået, at retten til uddannelse indebærer retten til at blive undervist på et af de nationale sprog⁴⁷¹.

I betragtning af det digitale miljøes stigende betydning har Europarådet vedtaget en række dokumenter på dette område, hvori staterne opfordres til at sikre, at børn har adgang til det digitale miljø på en måde, der er inklusiv og tager hensyn til børns udviklingskapacitet og de særlige forhold, der gør sig gældende for børn i sårbare situationer⁴⁷². Europarådet anbefaler også, at uddannelse i digitale færdigheder medtages i grunduddannelsesprogrammer fra de tidlige år under hensyntagen til børns udviklingskapacitet⁴⁷³.

8.2.1. Migrantbørns ret til uddannelse

I **EU-retten** anerkendes børns grundlæggende ret til uddannelse, uanset deres indvandrerstatus, i næsten alle aspekter af EU's migrationslovgivning⁴⁷⁴. **Direktivet om en kombineret tilladelse**⁴⁷⁵ indeholder bestemmelser om ligebehandling af dem, der er i besiddelse af en opholdstilladelse, og **direktivet om fastboende udlændinge** indeholder bestemmelser om ligebehandling af

470 Se også Europarådet, rådgivende udvalg om rammekonventionen om beskyttelse af nationale mindretal (2006), *Commentary on Education under the Framework Convention for the Protection of National Minorities*, ACFC/25DOC(2006)002, 2.3.2006, Part 2.3, og *Thematic Commentary No. 3: The language rights of persons belonging to national minorities under the Framework Convention*, ACFC/44DOC(2012)001 rev, 5.7.2012, Part VI.

471 EMD, *Catan m.fl. mod Moldova og Rusland* [Storkammer], nr. 43370/04, 8252/05 og 18454/06, 19.10.2012, præmis 137.

472 Europarådets Ministerkomité (2018), *Recommendation CM/Rec(2018)7 on Guidelines to respect, protect and fulfil the rights of the child in the digital environment*, 4.7.2018.

473 Europarådets Ministerkomité (2019), *Recommendation CM/Rec(2019)10 on developing and promoting digital citizenship education*, 21.11.2019, og Europarådets Ministerkomité (2016), *Recommendation CM/Rec(2016)2 on the Internet of citizens*, 10.2.2016.

474 F.eks. EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2011), *direktiv 2011/95/EU af 13. december 2011 om fastsættelse af standarder for anerkendelse af tredjelandsstatsborgere eller statsløse som personer med international beskyttelse, for en ensartet status for flygtninge eller for personer, der er berettiget til subsidær beskyttelse, og for indholdet af en sådan beskyttelse (omarbejdning) (kvalifikationsdirektiv)* (EUT 2011 L 337, s. 9), artikel 27.

475 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2011), *direktiv 2011/98/EU af 13. december 2011 om en enkelt ansøgningsprocedure for en kombineret tilladelse til tredjelandsstatsborgere til at opholde sig og arbejde på en medlemsstats område og om et sæt fælles rettigheder for arbejdstagere fra tredjelande, der har lovligt ophold i en medlemsstat* (EUT 2011 L 343).

tredjelandstatsborgere, der er fastboende udlændinge⁴⁷⁶. EU har imidlertid ikke kompetence til at afgøre indholdet af eller anvendelsesområdet for nationale bestemmelser om uddannelse. EU beskytter migrantbørns ret til adgang til uddannelse på samme eller, afhængigt af deres status, tilsvarende grundlag som statsborgeres. [Direktiv 2014/114/EF om studerende](#) omhandler betingelserne for tredjelandstatsborgeres indrejse og ophold i en periode på mindst tre måneder med henblik på studier, elevudveksling, ulønnet erhvervsuddannelse eller volontørtjeneste⁴⁷⁷. De generelle betingelser for børns indrejse omfatter forevisning af et gyldigt rejsedokument, forældrenes tilladelse til det planlagte ophold, sygeforsikring og, hvis medlemsstaten kræver det, betaling af et gebyr for behandling af ansøgningen⁴⁷⁸. Skoleelever skal f.eks. fremlægge bevis for deltagelse i et elevudvekslingsprogram, der administreres af en organisation, som er godkendt af den pågældende medlemsstat⁴⁷⁹. Ulønnede praktikanter skal fremlægge det af medlemsstaten krævede bevis for, at de under deres ophold råder over tilstrækkelige midler til at dække deres udgifter til underhold, praktik og hjemrejse⁴⁸⁰. Adgang til økonomisk virksomhed, herunder beskæftigelse, for studerende på videregående uddannelser er underlagt begrænsninger⁴⁸¹.

Børn af EU-migranter, der flytter til en anden EU-medlemsstat i henhold til bestemmelserne om fri bevægelighed, nyder de gunstigste rettigheder i denne sammenhæng. De har adgang til almindelig undervisning, lærlingeuddannelse

476 EU, Rådet for Den Europæiske Union (2003), [Rådets direktiv 2003/109/EF af 25. november 2003 om tredjelandstatsborgeres status som fastboende udlænding](#) (EUT 2003 L 16).

477 EU, Rådet for Den Europæiske Union (2004), [Rådets direktiv 2004/114/EF af 13. december 2004 om betingelserne for tredjelandstatsborgeres indrejse og ophold med henblik på studier, elevudveksling, ulønnet erhvervsuddannelse eller volontørtjeneste](#) (direktivet om studerende) (EUT 2004 L 375, s. 12).

478 *Ibid.*, artikel 6.

479 EU, Rådet for Den Europæiske Union (2004), [Rådets direktiv 2004/114/EF af 13. december 2004 om betingelserne for tredjelandstatsborgeres indrejse og ophold med henblik på studier, elevudveksling, ulønnet erhvervsuddannelse eller volontørtjeneste](#) (direktivet om studerende) (EUT 2004 L 375, s. 12), artikel 7.

480 *Ibid.*, artikel 10.

481 *Ibid.*, artikel 17.

og faglig uddannelse på samme vilkår som statsborgere i denne stat⁴⁸². Dette omfatter offentlig og privat samt obligatorisk og ikkeobligatorisk undervisning. EU-Domstolen har altid fortolket denne ret bredt for at sikre lige adgang til uddannelse, men også til bredere, uddannelsesrelaterede sociale ydelser og til andre ydelser, der har til formål at fremme deltagelsen i uddannelse. I *Casagrande*-sagen fik en vandrende arbejdstager i EU's barn f.eks. adgang til indkomstafhængig uddannelsesstøtte i henhold til EU-bestemmelserne om fri bevægelighed⁴⁸³.

I henhold til lovgivning vedtaget i 1970'erne skal medlemsstaterne desuden tilbyde supplerende sprogundervisning til vandrende arbejdstagers børn fra EU på både værtsmedlemsstatens sprog og deres modersmål med henblik på at fremme deres integration i værtsmedlemsstaten og deres oprindelsesland, hvis de senere vender tilbage⁴⁸⁴. Dette tilbyder umiddelbart ganske generøs og værdifuld supplerende støtte til børn, når de har fået adgang til en skole i værtsmedlemsstaten, men gennemførelsen heraf har været bemærkelsesværdigt spredt og er blevet stadig vanskeligere som følge af de mange forskellige sprog, der skal tages hensyn til⁴⁸⁵.

Eksempel: Tvisten i sagen *Baumbast og R mod Secretary of State for the Home Department*⁴⁸⁶ var, om to døtre af en tysk vandrende arbejdstager, der var flyttet til Det Forenede Kongerige med sin colombianske kone og døtre, kunne fortsætte i skolen, efter at han havde forladt Det Forenede Kongerige og var flyttet til et tredjeland, således at hans familie forblev

482 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2011), [forordning \(EU\) nr. 492/2011 af 5. april 2011 om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Unionen](#) (EUT 2011 L 141, s. 1), artikel 10, og Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2004), [direktiv 2004/38/EF af 29. april 2004 om unionsborgernes og deres familiemedlemmers ret til at færdes og opholde sig frit på medlemsstaternes område, om ændring af forordning \(EF\) nr. 1612/68 og om ophævelse af direktiv 64/221/EØF, 68/360/EØF, 72/194/EØF, 73/148/EØF, 75/34/EØF, 75/35/EØF, 90/364/EØF, 90/365/EØF og 93/96/EØF \(direktivet om fri bevægelighed\)](#) (EUT 2004 L 158), artikel 4, stk. 1.

483 EU-Domstolen, C-9/74, *Donato Casagrande mod Landeshauptstadt München*, 3.7.1974. Efterfølgende bekræftet i f.eks. EU-Domstolens dom i sag C-3/90, *M.J.E. Bernini mod Minister van Onderwijs en Wetenschappen*, 26.2.1992.

484 EU, Rådet for Den Europæiske Union (1977), [direktiv 77/486/EØF af 25. juli 1977 om skolegang for børn af migrantarbejdstagere](#) (EUT 1977 L 199) (bemærk, at tredjelandsstatsborgere børn er udelukket fra dets anvendelsesområde).

485 EU, Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber (1984), [beretninger om gennemførelsen af direktiv 77/486/EØF](#) (COM(84) 54 final og COM(88) 787 final af 10.2.1984).

486 EU-Domstolen, C-413/99, *Baumbast og R mod Secretary of State for the Home Department*, 17.9.2002.

i Det Forenede Kongerige. EU-Domstolen skulle tage stilling til, hvorvidt hans kone og døtre selv kunne blive i værtsstaten, på trods af at manden/faderen (som familiens opholdsret afhang af) reelt havde givet afkald på sin status som vandrede arbejdstager i EU. Den afgørende faktor for EU-Domstolen var, at børnene var blevet integreret i værtsmedlemsstatens uddannelsessystem, og at det ville have været både skadeligt og uforholdsmæssigt at flytte dem på et så vigtigt tidspunkt i deres uddannelse. Domstolen bekræftede, at betydningen af at sikre kontinuitet i børns uddannelse er så stor, at hensynet hertil kan forankre en ellers ikkeberettiget families ophold i værtsmedlemsstaten, så længe barnet går i skole.

Baumbast-afgørelsen blev fulgt i efterfølgende sager⁴⁸⁷ og er blevet kodificeret i artikel 12, stk. 3, i [direktiv 2004/38/EF om fri bevægelighed](#)⁴⁸⁸.

Tredjelandstatsborgeres børn har kun adgang til *offentligt finansieret* uddannelse på samme betingelser som landets egne borgere og er udelukket fra tilknyttede ydelser såsom uddannelsesstøtte⁴⁸⁹. Nogle EU-retsakter vedrørende immigration pålægger medlemsstaterne at gennemføre foranstaltninger, som sikrer anerkendelse og overførsel af udenlandske kvalifikationsbeviser, også selv om dokumentation ikke kan fremlægges (artikel 28 i [kvalifikationsdirektivet](#))⁴⁹⁰.

487 EU-Domstolen, C-480/08, *Maria Teixeira mod London Borough of Lambeth og Secretary of State for the Home Department*, 23.2.2010, og EU-Domstolen, C-310/08, *London Borough of Harrow mod Nimco Hassan Ibrahim og Secretary of State for the Home Department*, 23.2.2010.

488 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2004), [direktiv 2004/38/EF af 29. april 2004 om unionsborgeres og deres familiemedlemmers ret til at færdes og opholde sig frit på medlemsstaternes område, om ændring af forordning \(EF\) nr. 1612/68 og om ophævelse af direktiv 64/221/EØF, 68/360/EØF, 72/194/EØF, 73/148/EØF, 75/34/EØF, 75/35/EØF, 90/364/EØF, 90/365/EØF og 93/96/EØF](#) (EUT 2004 L 158), artikel 2, stk. 2, litra c), og artikel 12, stk. 3.

489 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2011), [direktiv 2011/95/EU om flygtninges kvalifikationer](#) (EUT 2011 L 337), artikel 11, Rådet for Den Europæiske Union (2003), [direktiv 2003/109/EF om fastboende udlændinge](#) (EUT 2003 L 016), artikel 14, Rådet for Den Europæiske Union (2003), [direktiv 2003/86/EF om ret til familiesammenføring](#) (EUT 2003 L 251), artikel 14, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2013), [direktiv 2013/33/EU om modtagelsesforhold](#) (EUT 2013 L 180), artikel 14, litra c).

490 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2011), [direktiv 2011/95/EU af 13. december 2011 om fastsættelse af standarder for anerkendelse af tredjelandstatsborgere eller statsløse som personer med international beskyttelse, for en ensartet status for flygtninge eller for personer, der er berettiget til subsidiær beskyttelse, og for indholdet af en sådan beskyttelse \(omarbejdning\) \(kvalifikationsdirektivet\)](#) (EUT 2011 L 337, s. 9).

Uddannelsesrettighederne for asylansøgende børn er endnu svagere. De skal have adgang til værtsstatens uddannelsessystemer på betingelser, der *svarer til dem*, som gælder for deres egne statsborgere, men ikke nødvendigvis de samme⁴⁹¹. Uddannelse kan f.eks. finde sted i indkvarteringscentre i stedet for på skoler, og myndighederne kan udsætte asylansøgende børns adgang til uddannelse i op til tre måneder fra datoen for deres asylansøgning. Er der ikke mulighed for adgang til uddannelsessystemet som følge af barnets særlige situation, skal medlemsstaterne tilbyde alternative undervisningsformer (artikel 14, stk. 3, i [direktivet om modtagelsesforhold](#)⁴⁹²).

I Europarådets retsorden er artikel 2 i protokol nr. 1 blevet anvendt sammen med artikel 14 til at sikre migrantbørns adgang til uddannelse (se også [afsnit 3.3](#)).

Eksempel: I sagen *Ponomaryovi mod Bulgarien*⁴⁹³ behandlede Menneskerettighedsdomstolen kravet om, at to russiske skolebørn uden permanent opholdstilladelse skulle betale skolepenge for deres uddannelse på sekundærtrinnet. Domstolen konkluderede, at kravet om betaling af skolepenge i deres tilfælde var diskriminerende og dermed i strid med artikel 14 i EMRK sammenholdt med artikel 2 i protokol nr. 1 til EMRK⁴⁹⁴.

Socialpagten beskytter migrantbørns ret til uddannelse både direkte (artikel 17, stk. 2) og indirekte ved at indføre begrænsninger for børns ret til beskæftigelse, så de sikres det fulde udbytte af den obligatoriske undervisning (artikel 7)⁴⁹⁵.

I den [europæiske konvention om vandrende arbejdstageres retsstilling](#)⁴⁹⁶ bekræftes migrantbørns ret til adgang til almindelig undervisning og faglig

491 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2013), [direktiv 2013/33/EU om modtagelsesforhold](#) (EUT 2013 L 180). (Bemærk, at flygtningebørn, som har fået tilladelse til længerevarende ophold i henhold til artikel 27 i [kvalifikationsdirektivet 2011/95/EU](#), har adgang til uddannelsessystemet på samme betingelser som landets egne borgere).

492 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2013), [direktiv 2013/33/EU om modtagelsesforhold](#) (EUT 2013 L 180).

493 EMD, *Ponomaryovi mod Bulgarien*, nr. 5335/05, 21.6.2011.

494 Se også [afsnit 3.3](#).

495 Se også ECSR, *European Committee for Home-Based Priority Action for the Child and the Family (EUROCEF) mod Frankrig*, klage nr. 114/2015, 24.1.2018.

496 Europarådet (1977), [europæisk konvention om vandrende arbejdstageres retsstilling](#), CETS nr. 93, 24.11.1977.

uddannelse på samme vilkår som værtsstatens egne statsborgere (artikel 14, stk. 1).

Inden for rammerne af folkeretten understøttes migrantbørns ret til lige adgang til uddannelse af den [internationale konvention om beskyttelse af vandrede arbejdstageres og deres familiemedlemmers rettigheder](#) (artikel 30)⁴⁹⁷.

I henhold til [børnekonventionens](#) artikel 28 har alle børn ret til gratis obligatorisk grunduddannelse. I henhold til artikel 29, stk. 1, litra c), går denne ret langt videre end lige adgang til uddannelse og omfatter bestemmelser vedrørende udvikling af barnets kulturelle identitet, sprog og værdier fra barnets oprindelsesland.

8.3. Ret til sundhed

Hovedpunkter

- Stater har positive forpligtelser til at træffe foranstaltninger mod livstruende sundhedsrisici, som myndighederne har eller burde have kendskab til.
- Offentlige myndigheder skal gennemføre en effektiv efterforskning af dødsfald.
- I henhold til socialpagten har børn, der opholder sig ulovligt i landet, ret til sundhedspleje ud over akut lægehjælp.
- Accept af sundhedspleje kræver informeret samtykke eller autorisation.
- I henhold til EU-retten og socialpagten har migrantbørn ret til social bistand og sundhedspleje med forbehold af en række begrænsninger.

I **EU-retten** garanterer artikel 35 i [EU's charter om grundlæggende rettigheder](#) en ret til adgang til sundhedsydelser.

Børn af vandrede EU-arbejdstagere har adgang til sociale ydelser og sundhedsydelser på samme vilkår som værtsmedlemsstatens egne statsborgere

⁴⁹⁷ De Forenede Nationer (1990), [konventionen om beskyttelse af vandrede arbejdstageres og deres familiemedlemmers rettigheder](#), 18.12.1990.

efter tre måneders ophold i værtsmedlemsstaten⁴⁹⁸. Lignende rettigheder gælder for børn af personer, der har fået status som fastboende udlændinge i en medlemsstat, selv om disse kan være begrænset til »grunddydelser«⁴⁹⁹. Med hensyn til flygtningebørn og asylansøgende børn skal medlemsstaterne give dem adgang til passende social bistand på samme grundlag som landets egne statsborgere, men dette kan igen begrænses til »grunddydelser« (artikel 29 i [kvalifikationsdirektivet](#)). I henhold til EU-retten skal medlemsstaterne sikre udsatte migrantbørn adgang til passende sundhedsydelser. Børn, der f.eks. har været udsat for vold eller tortur, skal modtage støtte, der tager hensyn til deres fysiske og mentale behov (kapitel IV, artikel 21, artikel 23, stk. 4, og artikel 25, i det omarbejdede direktiv om modtagelsesforhold). Kvalifikationsdirektivet indeholder tilsvarende bestemmelser vedrørende udsatte migrantbørn.

I Europarådets retsorden garanteres retten til sundhedspleje eller retten til sundhed ikke udtrykkeligt i **EMRK**. Menneskerettighedsdomstolen har dog behandlet en række sager vedrørende sundhed under forskellige omstændigheder. Domstolen har for det første undersøgt sager vedrørende livstruende sundhedsrisici mod børn. Den har identificeret statens positive forpligtelser til at træffe forebyggende foranstaltninger mod livstruende sundhedsrisici, som den har eller burde have kendskab til.

Eksempel: I sagen *Oyal mod Tyrkiet* havde staten ikke truffet forebyggende foranstaltninger mod spredning af hiv gennem blodtransfusioner. Som følge deraf blev en nyfødt smittet med hiv-virus gennem blodtransfusioner på et offentligt hospital. Der blev tilbudt en vis kompensation, men Menneskerettighedsdomstolen fandt, at staten, eftersom det berørte barn ikke fik dækket omkostningerne til lægebehandling og medicin i dets levetid, ikke gav tilfredsstillende kompensation og derfor krænkede retten til liv (artikel 2 i EMRK)⁵⁰⁰. Domstolen beordrede derfor den tyrkiske stat til at yde gratis og fuld lægehjælp i ofrets levetid.

498 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2004), [direktiv 2004/38/EF af 29. april 2004 om unionsborgeres og deres familiemedlemmers ret til at færdes og opholde sig frit på medlemsstaternes område](#) (EUT 2004 L 158), artikel 24.

499 EU, Rådet for Den Europæiske Union (2003), [direktiv 2003/109/EF af 25. november 2003 om tredjelandsstatsborgeres status som fastboende udlænding](#) (EUT 2003 L 16), artikel 11, stk. 4.

500 EMD, *Oyal mod Tyrkiet*, nr. 4864/05, 23.3.2010, præmis 71-72.

Eksempel: I sagen *Iliya Petrov mod Bulgarien*⁵⁰¹ pådrog en 12-årig dreng sig alvorlige skader i en koblingsstation. Koblingsstationen var beliggende i en udendørs park, hvor børn og unge ofte mødtes, og døren var ikke låst. Menneskerettighedsdomstolen fastslog, at driften af et elnet er en aktivitet, der indebærer en forhøjet risiko for personer, som befinder sig i nærheden af installationerne. Staten har en forpligtelse til at sørge for tilstrækkelig regulering, herunder et system til at kontrollere overholdelsen af sikkerhedsreglerne. Domstolen fandt, at statens manglende sikring af koblingsstationen, selv om den havde kendskab til sikkerhedsproblemerne, udgjorde en krænkelse af retten til liv (artikel 2 i EMRK)⁵⁰².

Stater har desuden positive forpligtelser til at gøre rede for behandlingen af udsatte børn, som er i de offentlige myndigheders varetægt (se også [kapitel 6](#) og [afsnit 7.3](#)).

Eksempel: Sagen *Centre for Legal Resources på vegne af Valentin Câmpeanu mod Rumænien*⁵⁰³ vedrørte en hiv-positiv romateenager, som led af et alvorligt mentalt handicap og af tuberkulose, lungebetændelse og hepatitis, og som døde, da han var 18 år gammel. Han havde været i det offentlige varetægt i hele sit liv. Menneskerettighedsdomstolen konstaterede alvorlige mangler i beslutningerne vedrørende leveringen af medicin og pleje, og den fastslog videre, at plejepersonalet ikke på noget tidspunkt havde givet ham hensigtsmæssig pleje og behandling. Artikel 2 i EMRK var derfor blevet tilsidesat⁵⁰⁴.

Hvad angår samtykke til lægebehandling, fastslog Menneskerettighedsdomstolen, at lægebehandling uden forældrenes samtykke er i strid med artikel 8 i EMRK, hvis der ikke er tale om et akut tilfælde.

Eksempel: I sagen *Glass mod Det Forenede Kongerige*⁵⁰⁵ var et svært handicappet barn blevet givet diamorfin på trods af morens kraftige indvendinger. Menneskerettighedsdomstolen fandt, at hospitalsmyndighedernes

501 EMD, *Iliya Petrov mod Bulgarien*, nr. 19202/03, 24.4.2012.

502 *Ibid.*

503 EMD, *Centre for Legal Resources på vegne af Valentin Câmpeanu mod Rumænien* [Storkammer], nr. 47848/08, 17.7.2014. Se også beskrivelsen af denne EMD-afgørelse i [kapitel 7](#).

504 Se også [afsnit 7](#).

505 EMD, *Glass mod Det Forenede Kongerige*, nr. 61827/00, 9.3.2004.

beslutning om at tilsidesætte morens indvendinger mod den foreslåede behandling uden godkendelse fra en domstol var en overtrædelse af artikel 8 i EMRK⁵⁰⁶.

Eksempel: I sagen *M.A.K. og R.K. mod Det Forenede Kongerige*⁵⁰⁷ blev der taget blodprøver og fotos af en niårig pige uden forældrenes samtykke på trods af farens udtrykkelige anvisninger om, at der ikke måtte tages yderligere prøver, mens pigen var alene på hospitalet. Da der ikke var tale om en nødsituation, fastslog domstolen, at sådan lægelige intervention uden forældrenes samtykke var en overtrædelse af hendes ret til fysisk integritet i henhold til artikel 8 i EMRK⁵⁰⁸.

Samtidig har Menneskerettighedsdomstolen stadfæstet princippet om barnets tarv i forbindelse med sundhedspleje, også selv om de har været i strid med forældrenes interesser eller ønsker, herunder i forbindelse med vaccinationsordninger og beslutninger ved livets afslutning.

Eksempel: I sagen *Vavříčka m.fl. mod Den Tjekkiske Republik*⁵⁰⁹ anfægtede klagerne konsekvenserne af den manglende overholdelse af den generelle lovbestemte forpligtelse i Tjekkiet til at sikre rutinemæssig vaccination af børn mod sygdomme, der er velkendt af lægevidenskaben. Overholdelsen af forpligtelsen kunne ikke håndhæves fysisk. Forældre, der ikke overholdt reglerne uden gyldig grund, kunne dog idømmes bøder, og ikkevaccinerede børn kunne ikke komme i børnehave (der blev gjort en undtagelse for dem, der ikke kan vaccineres af helbredsmæssige årsager). Domstolen fastslog, at vaccinationspligten og de direkte konsekvenser heraf udgjorde et indgreb som omhandlet i EMRK's artikel 8. Medlemsstaterne er imidlertid forpligtet til at sætte barnets tarv og også børns tarv som en gruppe i centrum for alle beslutninger, der påvirker deres sundhed og udvikling. Med hensyn til immunisering skal målet være, at alle børn beskyttes mod alvorlige sygdomme gennem vaccination eller indirekte i kraft af flokkimmunitet. På dette grundlag fandt Menneskerettighedsdomstolen, at statens sundhedspolitik var i overensstemmelse med barnets tarv, og da den pågældende vaccinationspligt også stod i rimeligt forhold til de legitime

506 *Ibid.*, præmis 83.

507 EMD, *M.A.K. og R.K. mod Det Forenede Kongerige*, nr. 45901/05 og 40146/06, 23.3.2010.

508 *Ibid.*, præmis 79.

509 EMD, *Vavříčka m.fl. mod Den Tjekkiske Republik*, nr. 47621/13, 8.4.2021.

mål, der forfølges, havde staten ikke overskredet sin skønsmargen i den foreliggende sag eller tilsidesat EMRK.

Eksempel: I sagen *Parfitt mod Det Forenede Kongerige*⁵¹⁰ led klagerens femårige datter under akut nekrotiserende encephalopati og befandt sig i en permanent vegetativ tilstand uden udsigt til forbedring. High Court fastslog, at det ikke ville være ulovligt, hvis det hospital, der behandler klagerens datter, stopper behandlingen. Henset til den skønsmargen, som myndighederne har i sådanne sager, fastslog Menneskerettighedsdomstolen, at EMRK's artikel 2 ikke var blevet tilsidesat. Den nationale ret havde taget hensyn til vidneudsagn fra 12 højt respekterede speciallæger. Domstolen havde også omhyggeligt og nøje overvejet klagerens ønsker, men konkluderede, at datterens invasive plejeordning var en vedvarende byrde, der ikke gavnede hende. Uanset princippet om, at livet skal bevares, var den nationale ret af den opfattelse, at det ikke var i barnets tarv, at hendes liv blev forlænget. Sagen blev derfor afvist⁵¹¹.

Det følger af artikel 6 og 8 i [konventionen om menneskerettigheder og biomedicin \(Oviedokonventionen\)](#)⁵¹², at når et barn ikke har rets- og handleevne til at give samtykke til en lægelig foranstaltning, kan denne intervention kun foretages med bemyndigelse fra barnets repræsentant, medmindre der er tale om en nødsituation. Oviedokonventionen kræver ikke, at barnet giver sit samtykke, hvis det juridisk ikke er i stand til det, men barnets synspunkt skal »betragtes som en stadig mere afgørende faktor jo ældre og mere moden vedkommende er« (artikel 6, stk. 2). I erkendelse af behovet for at anerkende, at børns beslutningskapacitet udvikler sig, herunder i spørgsmål vedrørende deres eget helbred, er Europarådet ved at udarbejde en vejledning, der indeholder principper og god praksis for inddragelse af børn i medicinsk beslutningstagning⁵¹³. Genetisk testning af børn skal udsættes, indtil de har opnået beslutningskapacitet, medmindre denne forsinkelse vil være til skade for deres sundhed eller velbefindende⁵¹⁴.

510 EMD, *Parfitt mod Det Forenede Kongerige*, nr. 18533/21, 20.4.2021.

511 Se også EMD, *Gard m.fl. mod Det Forenede Kongerige*, nr. 39793/17, 27.6.2017.

512 Europarådet (1997), [konventionen om beskyttelse af menneskerettigheder og menneskelig værdighed i forbindelse med anvendelse af biologi og lægevidenskab \(konventionen om menneskerettigheder og biomedicin\)](#), CETS nr. 164, 4.4.1997.

513 Yderligere oplysninger findes på [Europarådets websted om vejledningen](#).

514 Europarådet (2008), [tillægsprotokol til konventionen om menneskerettigheder og biomedicin vedrørende genetiske test til sundhedsformål](#), CETS nr. 203, 27.11.2008.

I henhold til artikel 11 i [socialpagten](#) forpligter de kontraherende parter sig til at træffe egnede foranstaltninger for at tilvejebringe rådgivnings- og uddannelsesforanstaltninger til fremme af sundhedstilstanden og anspore den enkelte til at erkende sit ansvar i sundhedsanliggender⁵¹⁵. Lægehjælp og pleje garanteres i socialpagtens artikel 13 enhver, der mangler de tilstrækkelige midler til sit underhold, og som er ude af stand til at skaffe sig sådanne midler ved egen hjælp. Endelig vedtog Ministerkomitéen i 2011 [retningslinjer for børnevenlig sundhedspleje](#)⁵¹⁶.

Som det fremgår af de følgende eksempler, har migrantbørn, der opholder sig ulovligt i et land, ifølge ECSR ret til sundhedspleje ud over akut lægehjælp. Socialpagten indeholder mange henvisninger til børns rettigheder til social bistand og sundhedsydelse (artikel 11, 12, 13, 14, 16 og 17), som gælder uanset deres indvandrerstatus.

Eksempel: ECSR's afgørelse i sagen *Det Internationale Menneskerettighedsforbund (FIDH) mod Frankrig*⁵¹⁷ vedrørte Frankrigs vedtagelse af en lov, der ophævede fritagelsen af indvandrere med ulovligt ophold og meget lave indkomster fra pligten til at betale for lægebehandling og indførte betaling for sundhedsydelser. ECSR fastslog, at mindreårige, herunder uledsagede børn, skal sikres gratis lægehjælp.

Eksempel: I sagen *Defence for Children International (DCI) mod Belgien*⁵¹⁸ var socialpagtens artikel 17 ifølge ECSR blevet overtrådt på grund af begrænsninger af lægehjælp til udokumenterede migrantbørn. Komitéen bekræftede, at migrantbørn med ulovligt ophold i et land har ret til at modtage sundhedspleje ud over akut lægehjælp, herunder primær og sekundær pleje, samt psykologisk bistand. Komitéen bemærkede også, at manglen på modtagefaciliteter til udenlandske mindreårige med ulovligt ophold i landet gjorde det vanskeligt at få adgang til sundhedspleje. Det fandt videre, at årsagerne til dårligt helbred kun kan fjernes, hvis børnene blev tilbudt boliger og plejefamilier. Det fastslog følgelig, at socialpagtens

515 Seksualundervisning og undervisning i reproduktiv sundhed er også beskrevet under uddannelse i [afsnit 8.2](#).

516 Europarådets Ministerkomité (2011), [retningslinjer for børnevenlig sundhedspleje](#), 21.9.2011.

517 ECSR, *Det Internationale Menneskerettighedsforbund (FIDH) mod Frankrig*, klage nr. 14/2003, 8.9.2004, præmis 35-37.

518 ECSR, *Defence for Children International (DCI) mod Belgien*, klage nr. 69/2011, 23. oktober 2012.

artikel 11, stk. 1 og 3, var blevet tilsidesat på grund af manglen på boliger og plejefamilier⁵¹⁹.

I henhold til den [europæiske konvention om vandrende arbejdstageres retsstilling](#)⁵²⁰ skal vandrende arbejdstagere, der er i lovlig beskæftigelse på en anden stats område, og deres familier have lige adgang til sociale og sundhedsmæssige ydelser (artikel 19). Inden for rammerne af folkeretten findes mere omfattende bestemmelser om retten til sundhed i artikel 12 i den [internationale konvention om økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder](#)⁵²¹ og i [børnekonventionens](#) artikel 24. Disse instrumenter lægger vægt på forebyggelse og behandling. FN's Komité for Barnets Rettigheder understreger betydningen af adgang til den højest mulige standard for sundhedspleje og ernæring i den tidligere barndom⁵²² og adgang for unge til oplysninger om seksuel og reproduktiv sundhed⁵²³. Komitéen har også præciseret, at børns ret til sundhed omfatter retten til kontrol over deres egen sundhed og krop, herunder seksuel og reproduktiv frihed til at træffe ansvarlige valg⁵²⁴. Den opfordrer staterne til at overveje at give børn mulighed for at give samtykke til visse former for lægelig behandling og intervention uden tilladelse fra en forældre, plejeperson eller værge, f.eks. HIV-test og ydelser vedrørende seksuel og reproduktiv sundhed, herunder undervisning og vejledning i seksuel sundhed, svangerskabsforebyggelse og sikker abort⁵²⁵.

519 Se også ECSR, *European Committee for Home-Based Priority Action for the Child and the Family (EUROCEF) mod Frankrig*, klage nr. 114/2015, 24.1.2018.

520 Europarådet (1977), *europæisk konvention om vandrende arbejdstageres retsstilling*, CETS nr. 93, 24.11.1977.

521 FN's Generalforsamling (1966), *international konvention om økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder*, 16.12.1966, United Nations, Treaty Series, Vol. 993, s. 3.

522 FN's Komité for Barnets Rettigheder (2006), *General Comment No. 7 (2005): Implementing child rights in early childhood*, CRC/C/GC/7/Rev.1, punkt 27, 20.9.2006.

523 FN's Komité for Barnets Rettigheder (2003), *General Comment No. 4 (2003): Adolescent health and development in the context of the Convention on the Rights of the Child*, CRC/C/GC/2003/4, punkt 28, 1.7.2003.

524 FN's Komité for Barnets Rettigheder (2013), *General Comment No. 15 (2013) on the right of the child to the enjoyment of the highest attainable standard of health (art. 24)*, CRC/C/GC/15, punkt 24, 17.4.2013.

525 *Ibid.*, punkt 31.

8.4. Ret til bolig

Hovedpunkter

- Retten til en passende bolig garanteres ved socialpagtens artikel 31.
- Passende logi skal tilbydes børn, der opholder sig ulovligt i et land, og forholdene disse steder skal være værdige for mennesker.
- Ifølge Menneskerettighedsdomstolen berettiger uhensigtsmæssige boligforhold ikke til anbringelse i offentlig varetægt.

I **EU-retten** henvises der i artikel 34, stk. 3, i **EU's charter om grundlæggende rettigheder** til boligstøtte for at bekæmpe social udstødelse og fattigdom. I **direktivet om racelighed** nævnes bolig under varer og tjenesteydelser, der skal være adgang til, og som skal leveres uden forskelsbehandling⁵²⁶. Ikkeforskelsbehandling med hensyn til boligstøtte gælder for fastboende udlændinge. I EU-retten tilstræbes det dog at sikre, at tredjelandssstatsborgeres familiemedlemmer ikke kommer til at belaste medlemsstaternes socialsikringsystemer⁵²⁷. I henhold til **familiesammenføringsdirektivet** skal ansøgninger om familiesammenføring vedlægges dokumentation for, at en gyldig referenceperson for familiesammenføring (dvs. en tredjelandssstatsborger, som er i besiddelse af en opholdstilladelse med en gyldighedsperiode på mindst et år, og som har velbegravede forventninger om at opnå varig opholdstilladelse) råder over en bolig, der betragtes som normal standard for en familie af tilsvarende størrelse i samme område. Boligen bør opfylde de generelle sikkerheds- og sundhedsstandarder i den pågældende medlemsstat⁵²⁸.

Direktivet om modtagelsesforhold (artikel 24, stk. 2) forpligter medlemsstaterne til at indkvartere asylsøgende uledsagede børn hos slægtninge, i familiepleje eller i egnet indkvartering. EU-Domstolen har fastslået, at materielle

526 EU, Rådet for Den Europæiske Union (2000), **Rådets direktiv 2000/43/EF af 29. juni 2000 om gennemførelse af princippet om ligebehandling af alle uanset race eller etnisk oprindelse** (EUT 2000 L 180), artikel 3.

527 Se endvidere FRA og EMD (2020), *Håndbog om europæisk lovgivning vedrørende asyl, grænser og indvandring*, 17.12.2020.

528 EU, Rådet for Den Europæiske Union (2003), **direktiv 2003/86/EF af 22. september 2003 om ret til familiesammenføring (familiesammenføringsdirektivet)** (EUT L 251), 3.10.2003, s. 12-18, artikel 7, stk. 1, litra a).

modtagelsesforhold, herunder indkvartering, ikke kan inddrages som en sanktion, da det ville berøve ansøgerne muligheden for at dække deres mest basale behov.

Eksempel: Sagen *Zubair Haqbin*⁵²⁹ vedrørte en anmodning om præjudiciel afgørelse i forbindelse med en tvist mellem Zubair Haqbin og den belgiske føderale myndighed for modtagelse af asylansøgere (herefter »Fedasil«) vedrørende et erstatningskrav, som Zubair Haqbin havde fremsat over for Fedasil som følge af to afgørelser fra sidstnævnte, hvorved han midlertidigt blev udelukket fra materielle modtagelsesforhold. Zubair Haqbin, der er afghansk statsborger, ankom til Belgien som uledsaget barn og indgav en ansøgning om international beskyttelse. Han blev anbragt i et modtagelsescenter, hvor han var involveret i et slagsmål med andre beboere. Efter denne hændelse besluttede direktøren for modtagelsescentret at udelukke Haqbin fra materiel støtte i 15 dage. EU-Domstolen udtalte sig for første gang om rækkevidden af den ret, som medlemsstaterne er tillagt ved artikel 20, stk. 4, i direktiv 2013/33/EU om fastlæggelse af standarder for modtagelse af ansøgere om international beskyttelse. På grundlag af EU-Domstolens fortolkning kan en medlemsstat ikke anvende en sanktion i form af inddragelse, selv midlertidigt, af materielle modtagelsesforhold, der vedrører indkvartering, kost eller tøj, for så vidt som sanktionen påvirker, at ansøgeren berøves muligheden for at dække sine mest basale behov. Pålæggelse af andre sanktioner skal under alle omstændigheder overholde betingelserne vedrørende proportionalitetsprincippet og respekten for den menneskelige værdighed. Hvad angår et uledsaget barn skal disse sanktioner i lyset heraf vedtages under særligt hensyn til barnets tarv.

I Europarådets retsorden er der ikke fastsat en ret til at få stillet en bolig til rådighed i EMRK, men hvis en stat beslutter at tilbyde boliger, skal den gøre det uden forskelsbehandling.

Eksempel: I sagen *Bah mod Det Forenede Kongerige*⁵³⁰ fik klageren, som var lovligt bosiddende i Det Forenede Kongerige, familiesammenføring

529 EU-Domstolen, C-233/18, *Zubair Haqbin mod Federaal Agentschap voor de opvang van asielzoekers*, 12.11.2019.

530 EMD, *Bah mod Det Forenede Kongerige*, nr. 56328/07, 27.9.2011.

med sin søn på den betingelse, at han ikke skulle modtage offentlige midler. Kort efter sønnens ankomst søgte klageren om hjælp til at finde en bolig. Fordi hendes søn var underlagt immigrationskontrol, blev hun nægtet den prioritet, hendes status som hjemløs med et mindreårigt barn ellers gav hende ret til. Myndighederne hjalp hende i sidste ende med at finde nyt logi og stillede senere en bolig i socialt boligbyggeri til rådighed for hende. Klageren gjorde gældende, at afslaget på at prioritere hende havde været diskriminerende. Menneskerettighedsdomstolen fastslog, at det var legitimt at fastsætte kriterier for tildelingen af begrænsede ressourcer, som eksempelvis socialt boligbyggeri, såfremt sådanne kriterier ikke var vilkårlige eller diskriminerende. Afslaget på at prioritere klageren, som havde fået sin søn til landet med fuldt kendskab til betingelsen for hans indrejse, havde ikke været vilkårligt. Klageren havde aldrig været reelt hjemløs, og der var andre bestemmelser, som ville have krævet, at de lokale myndigheder hjalp hende og hendes søn, hvis truslen om hjemløshed var blevet til virkelighed. Artikel 14 sammenholdt med artikel 8 i [EMRK](#) var således ikke blevet tilsidesat.

Menneskerettighedsdomstolen har også undersøgt sager vedrørende udsættelse af romafamilier fra lejrladser⁵³¹.

Eksempel: Sagen *Winterstein m.fl. mod Frankrig*⁵³² vedrørte udsættelses-sager mod en række romafamilier, der havde boet samme sted i mange år. De nationale retter havde afsagt en række kendelser om udsættelse af familierne under strafansvar for manglende overholdelse. Selv om afgørelserne ikke blev fuldbyrdet, flyttede mange af familierne ud. Kun fire familier fik stillet alternative boliger til rådighed i alment boligbyggeri. De såkaldte familiesteder, hvor de resterende familier skulle indkvarteres, blev ikke oprettet. Under de særlige omstændigheder i den foreliggende sag skulle der i overensstemmelse med proportionalitetsprincippet tages særligt hensyn til konsekvenserne af udsættelsen og risikoen for, at familierne blev hjemløse. De nationale myndigheder havde i første omgang undladt at gøre dette. Det er desuden understreget i en række internationale instrumenter og Europarådets instrumenter, at det i tilfælde af tvangsudsættelse af romaer eller rejsende er nødvendigt at tilbyde alternativ indkvartering under hensyntagen til, at de tilhører et sårbart

531 EMD, *Connors mod Det Forenede Kongerige*, nr. 66746/01, 27.5.2004.

532 EMD, *Winterstein m.fl. mod Frankrig*, nr. 27013/07, 17.10.2013.

mindretal. Domstolen fastslog derfor, at klagerens rettigheder i henhold til artikel 8 var blevet tilsidesat.

Menneskerettighedsdomstolen har indirekte behandlet spørgsmålet om kvaliteten af boliger og har fastslået, at uhensigtsmæssige boligforhold ikke be-
rettiger til anbringelse af børn i offentlig varetægt⁵³³ (se også [afsnit 5.2](#) og [afsnit 6.2](#)). Menneskerettighedsdomstolen har også haft lejlighed til at tage stilling til en stats positive forpligtelser i forbindelse med omsorg og levevil-
kår over for uledsagede udenlandske børn, også når de opholder sig ulovligt i landet.

Eksempel: Sagen *Khan mod Frankrig*⁵³⁴ vedrørte de franske myndigheders undladelse af at drage omsorg for et uledsaget udenlandsk barn før og efter nedlæggelsen af de interimistiske lejre, der blev oprettet i den syd-
lige del af lande de Calais («Calais-junglen»). Klageren, der var ankommet til Frankrig som 11-årig, boede i seks måneder i lejren under forhold, der tydeligvis var uegnede for børn, og som navnlig var usunde, vilkårlige og usikre. Situationen forværredes efter nedlæggelsen af lejren og såle-
des nedrivningen af den hytte, som klageren havde boet i, og en generel forringelse af levevilkårene på stedet. Selv om der var blevet truffet en afgørelse om anbringelse af klageren, havde myndighederne ikke truffet nogen foranstaltninger for at beskytte ham. Selv om de nationale myndig-
heder stod over for en kompleks opgave med at identificere børn blandt alle de personer, der var til stede i området, og sørge for passende om-
sorg, var Menneskerettighedsdomstolen ikke overbevist om, at de havde gjort alt, hvad der med rimelighed kunne forventes af dem, for at opfyl-
de deres positive forpligtelse i den foreliggende sag, da klageren som et uledsaget mindreårigt udenlandsk barn, der opholdt sig ulovligt i området, derfor tilhørte en af de mest sårbare grupper i samfundet. Kombinationen af klagerens levevilkår og den manglende fuldbyrdelse af afgørelsen om beskyttelse udgjorde en nedværdigende behandling og en tilsidesættelse af EMRK's artikel 3.

533 EMD, *Wallová og Walla mod Den Tjekkiske Republik*, nr. 23848/04, 26.10.2006, præmis 73-74, og Menneskerettighedsdomstolen, *Havelka m.fl. mod Den Tjekkiske Republik*, nr. 23499/06, 21.6.2007, præmis 57-59.

534 EMD, *Khan mod Frankrig*, nr. 12267/16, 28.2.2019.

Retten til en passende bolig garanteres i artikel 31 i [socialpagten](#). ECSR har fastslået, at en hensigtsmæssig bolig som omhandlet i artikel 31, stk. 1, er en bolig, der er sikker fra et hygiejnisk og sundhedsmæssigt perspektiv, dvs. den skal have alle grundlæggende faciliteter, som f.eks. vand, varme, affaldsbortskaffelse, toiletfaciliteter og elektricitet, og den skal være konstruktionsmæssigt sikker, må ikke være overfyldt og have lovlige ejerforhold⁵³⁵. Udsættelse kan ske, hvis det er berettiget og sker på en værdig måde, og hvis en anden bolig stilles til rådighed⁵³⁶. Leveforholdene i et logi bør være af en sådan karakter, at det er muligt at leve der med menneskelig værdighed, og de skal opfylde kravene til sikkerhed, sundhed og hygiejne, herunder grundlæggende faciliteter, dvs. rent vand, tilstrækkelig belysning og varme. De grundlæggende krav til midlertidige boliger omfatter også sikring af de umiddelbare omgivelser⁵³⁷.

Med hensyn til boliger til børn med ulovligt ophold har ECSR fastslået, at en stat, der ikke tilvejebringer nogen form for bolig, og en stat, der tilvejebringer upassende logi på hoteller, overtræder socialpagtens artikel 17, stk. 1⁵³⁸. I henhold til socialpagtens artikel 31, stk. 2, vedrørende forebyggelse af hjemløshed skal staterne tilvejebringe tilstrækkeligt logi til børn med ulovligt ophold uden at frihedsberøve dem⁵³⁹.

535 ECSR, *Defence for Children International (DCI) mod Nederlandene*, klage nr. 47/2008, 20.10.2009, præmis 43.

536 ECSR, *European Roma Rights Centre (ERRC) mod Italien*, klage nr. 27/2004, 7.12.2005, præmis 41, og ECSR, *Médecins du Monde – International mod Frankrig*, klage nr. 67/2011, 11.9.2012, præmis 74-75 og 80.

537 ECSR, *Defence for Children International (DCI) mod Nederlandene*, klage nr. 47/2008, 20.10.2009, præmis 62, og ECSR, *European Federation of National Organisations working with the Homeless (FEANTSA) mod Nederlandene*, klage nr. 86/2012, 2.7.2014.

538 ECSR, *Defence for Children International (DCI) mod Belgien*, klage nr. 69/2011, 23.10.2012, præmis 82-83. Se endvidere FRA (2010), *Separated, asylum-seeking children in European Union Member States*, 7.12.2010, s. 30.

539 ECSR, *Defence for Children International (DCI) mod Nederlandene*, klage nr. 47/2008, 20.10.2009, præmis 64.

8.5. Ret til en passende levestandard og ret til social trykthed

Hovedpunkter

- Adgangen til børnetilskud og forældreorlov skal være ikkediskriminerende.
- I henhold til EU-retten bør den sociale dækning for unge lærlinge ikke være så lav, at det udelukker dem fra almindelig beskyttelse.
- Inden for rammerne af socialpagten er tilbageholdelse af børnetilskud på grund af pjækkeri en uforholdsmæssig begrænsning af familiens ret til økonomisk, social og juridisk beskyttelse.

I **EU-retten** anføres det i artikel 34, stk. 1, i **EU's charter om grundlæggende rettigheder**, at »Unionen anerkender og respekterer retten til adgang til sociale sikringsydelse og sociale tjenester« i tilfælde, der traditionelt er omfattet af socialsikring (graviditet og barsel, sygdom, arbejdsulykker, plejebehov eller alderdom samt i tilfælde af arbejdsløshed). Retten gælder for alle, der har bopæl og bevæger sig lovligt inden for Unionens område. Retten til social bistand anerkendes med henblik på at sikre en værdig tilværelse for alle, der ikke har tilstrækkelige midler, og for at bekæmpe social udstødelse og fattigdom. Alle disse aspekter er underlagt »de regler, der er fastsat i EU-retten og national lovgivning og praksis« (chartrets artikel 34, stk. 1). I artikel 10, stk. 3, i **direktivet om balance mellem arbejdsliv og privatliv** fastsættes retten til fædreorlov, forældreorlov og flekstid⁵⁴⁰. I henhold til artikel 11 i **direktivet om fastboende udlændinge**⁵⁴¹ skal fastboende udlændinge behandles på lige fod med landets egne statsborgere med hensyn til social sikring, social bistand og social beskyttelse som defineret i national ret. I henhold til artikel 29 i **kvalifikationsdirektivet**⁵⁴² skal personer med international beskyttelse i den medlemsstat, der

540 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2019), **direktiv (EU) 2019/1158 af 20. juni 2019 om balance mellem arbejdsliv og privatliv for forældre og omsorgspersoner og om ophævelse af Rådets direktiv 2010/18/EU (EUT 2019 L 188)**.

541 EU, Rådet for Den Europæiske Union (2003), **Rådets direktiv 2003/109/EF af 25. november 2003 om tredjelandsstatsborgeres status som fastboende udlænding (EUT 2004 L 16)**.

542 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2019), **Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2011/95/EU af 13. december 2011 om fastsættelse af standarder for anerkendelse af tredjelandsstatsborgere eller statsløse som personer med international beskyttelse, for en ensartet status for flygtninge eller for personer, der er berettiget til subsidier beskyttelse, og for indholdet af en sådan beskyttelse (omarbejdning) (EUT 2011 L 337)**.

har tildelt denne beskyttelse, modtage den nødvendige sociale bistand, ligesom statsborgerne i denne medlemsstat. Medlemsstaterne skal sørge for, at der er materielle modtagelsesforhold til rådighed for ansøgere, når de indgiver ansøgning om international beskyttelse⁵⁴³.

Når en medlemsstats egne statsborgere kun skal bo i medlemsstaten for at være berettiget til børnepasningsydelse, følger det af EU-Domstolens retspraksis, at det ikke kan kræves, at andre EU-medlemsstaters statsborgere fremlægger en formel opholdstilladelse for at få adgang til de samme ydelser⁵⁴⁴. Afslag på forældreorlov til bestemte kategorier af personer, f.eks. den sociale mor til et barn, som hun har fået via en surrogataftale, er diskriminerende⁵⁴⁵. Det samme gælder for en mandlig tjenestemand, der fratages retten til forældreorlov i en situation, hvor hans hustru ikke arbejder eller ikke udøver et liberalt erhverv, medmindre hustruen anses for at være ude af stand til at passe et barn som følge af alvorlig sygdom eller handicap⁵⁴⁶. Medlemsstaterne skal ligeledes indføre en ordning med forældreorlov til tvillingeforældre, der sikrer disse forældre en behandling, der tager behørigt hensyn til deres særlige behov. Dette kan sikres ved at basere varigheden af forældreorloven på antallet af fødte børn og indføre andre foranstaltninger, som f.eks. materiel eller økonomisk støtte⁵⁴⁷.

I Europarådets retsorden har Menneskerettighedsdomstolen undersøgt påstande om forskelsbehandling ved bevillingen af forældreorlov og familieydelser i flere sager.

Eksempel: I sagen *Konstantin Markin mod Rusland*⁵⁴⁸ blev en mandlig soldat i den russiske hær nægtet forældreorlov, mens kvindelige soldater havde ret til sådan orlov. Ifølge domstolen kunne udelukkelse af mandlige soldater fra retten til forældreorlov ikke begrundes. Hverken argumentet

543 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2013), *Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2013/33/EU af 26. juni 2013 om fastlæggelse af standarder for modtagelse af ansøgere om international beskyttelse (omarbejdning)* (EUT 2013 L 180).

544 EU-Domstolen, C-85/96, *María Martínez Sala mod Freistaat Bayern*, 12.5.1998, præmis 60-65.

545 EU-Domstolen, C-363/12, *Z mod A Government Department, The Board of Management of a Community School*, 18.3.2014.

546 EU-Domstolen, C-222/14, *Konstantinos Maïstrellis mod Ypourgos Dikaiosynis, Diafaneias kai Anthropinon Dikaiomaton*, 16.7.2015, præmis 53.

547 EU-Domstolen, C-149/10, *Zoi Chatzi mod Ypourgos Oikonomikon*, 16.9.2010, præmis 72-75.

548 EMD, *Konstantin Markin mod Rusland* [Storkammer], nr. 30078/06, 22.3.2012.

om, at der var tale om væbnede specialstyrker, påstande om risikoen for operationssikkerheden eller argumenter om kvinders særlige rolle i forbindelse med børns opvækst eller de fremherskende traditioner i landet kunne ifølge domstolen begrunde forskelsbehandlingen. Domstolen fandt, at artikel 14 i EMRK sammenholdt med konventionens artikel 8 var blevet overtrådt.

Eksempel: I sagen *Yocheva og Ganeva mod Bulgarien*⁵⁴⁹ gjorde den første klager gældende, at hun var blevet forskelsbehandlet som enlig mor. Hun fik afslag på en månedlig ydelse til familier, hvor børn kun har én levende forælder, fordi hendes barns far var ukendt. Menneskerettighedsdomstolen fandt, at den relevante lovgivning var baseret på en forældet og stereotyp opfattelse, nemlig at familier nødvendigvis skal have to juridiske forældre. Samtidig var børn, hvis far var ukendt, objektivt set blevet frataget omsorg og beskyttelse af en af deres forældre på samme måde som børn, hvis ene forælder var afgået ved døden. Menneskerettighedsdomstolen konkluderede, at den første klager havde været udsat for forskelsbehandling både på grund af sin familiemæssige status og sit køn, og at der forelå en tilsidesættelse af artikel 14 sammenholdt med artikel 8 i EMRK.

Mere vidtgående bestemmelser om retten til social tryghed, retten til social og sundhedsmæssig bistand og retten til at drage nytte af sociale velfærdsforanstaltninger findes i artikel 12-14 i [socialpagten](#). I socialpagtens artikel 16 nævnes udtrykkeligt sociale ydelser og familieydelser som et middel til at fremme den økonomiske, juridiske og sociale beskyttelse af familielivet. Socialpagtens artikel 30 omhandler retten til beskyttelse mod fattigdom og social udstødelse⁵⁵⁰. Visse krav om social tryghed er omfattet af anvendelsesområdet for artikel 1, [protokol nr. 1 til EMRK](#), såfremt den nationale lovgivning genererer en ejerinteresse ved at udforme betalingen som en ret til en social ydelse, uanset om den er betinget af forudgående betaling af bidrag⁵⁵¹.

I henhold til socialpagtens artikel 12 skal staterne tilvejebringe eller opretholde en social tryghedsordning og tilstræbe stigende forbedringer af denne ordning.

549 EMD, *Yocheva og Ganeva mod Bulgarien*, nr. 18592/15 og 43863/15, 11.5.2021.

550 Europarådets Ministerkomité (2019), *Declaration by the Committee of Ministers on addressing child poverty*, 11.12.2019.

551 EMD, *Stummer mod Østrig* [Storkammer], nr. 37452/02, 7.7.2011, præmis 82.

Ved socialpagtens artikel 16 pålægges staterne at fremme den økonomiske, juridiske og sociale beskyttelse af familien ved hjælp af passende midler. Det primære middel bør være familie- eller børneydelser, der ydes som en del af den sociale sikring, og som er tilgængelige for alle eller er indtægtsbestemte. Disse ydelser skal udgøre et tilstrækkeligt indkomstilskud for et betydeligt antal familier. ECSR vurderer tilstrækkeligheden af familieydelser i forhold til medianindkomsten (Eurostat)⁵⁵². Det er ifølge ECSR i strid med socialpagten, hvis der ikke findes en generel ordning for familieydelse⁵⁵³.

ECSR accepterer imidlertid, at udbetalingen af børnetilskud kan gøres betinget af barnets bopæl⁵⁵⁴. ECSR har fastslået, at tilvejebringelsen af kun meget begrænset beskyttelse mod sociale og økonomiske risici til unge (15-18-årige) under særlige lærlingekontrakter (de havde kun ret til sygdomsydelser i naturalier og til en dækning af arbejdsulykker på 1 %) i realiteten udelukker en særlig kategori af (børne)arbejdere fra den almindelige beskyttelse, der generelt gives gennem de sociale sikringsordninger. Dette er derfor en overtrædelse af statens pligt til progressivt at forbedre de sociale sikringsordninger⁵⁵⁵.

Tilbageholdelse af børnetilskud på grund af pjækkeri er en uforholdsmæssig begrænsning af familiens ret til økonomisk, social og juridisk beskyttelse.

Eksempel: I en klage over Frankrig har organisationen EUROCEF (European Committee for Home-Based Priority Action for the Child and the Family) gjort gældende, at tilbageholdelse af børnetilskud som en foranstaltning mod pjækkeri, var en overtrædelse af familiens ret til økonomisk, social og juridisk beskyttelse omhandlet i socialpagtens artikel 16. Komitéen fandt, at foranstaltningen ikke stod i forhold til det forfulgte mål, og bemærkede, at den anfægtede foranstaltning vedrørende tilbageholdelse og muligvis sænkelse af børnetilskud gør det til forældrenes ansvar alene at reducere pjækkeri og forværre de berørte familiers økonomiske og sociale sårbarhed⁵⁵⁶.

552 ECSR (2020), *konklusioner 2019 – Østrig*, marts 2020, s. 21.

553 ECSR (2011), *konklusioner 2011 – Tyrkiet (artikel 16)*, 2011/def/TUR/16//EN, 9.12.2011.

554 ECSR (2014), *konklusioner XX-2 (Spanien)*, november 2014, s. 23.

555 ECSR, *General Federation of Employees of the National Electric Power Corporation (GENOP-DEI) and Confederation of Greek Civil Servants' Trade Unions (ADEDY) mod Grækenland*, klage nr. 65/2011, 23.5.2012, præmis 48.

556 ECSR, *European Committee for Home-Based Priority Action for the Child and the Family (EUROCEF) mod Frankrig*, klage nr. 82/2012, 19.3.2013, præmis 42.

I henhold til den [europæiske konvention om vandrede arbejdstageres retsstilling](#)⁵⁵⁷ skal vandrede arbejdstagere, der er i lovlig beskæftigelse på en anden stats område, og deres familier have lige adgang til sociale ydelser (artikel 18) og andre sociale tjenester, der fremmer deres modtagelse i værtsstaten (artikel 10). Den [europæiske konvention om social sikring](#) beskytter ligeledes flygtninges og statsløses rettigheder til sociale ydelser i værtsstaten (herunder familieydelser til børn)⁵⁵⁸.

Inden for rammerne af folkeretten er retten til en passende levestandard garanteret ved artikel 11 i den [internationale konvention om økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder](#) og [børnekonventionens](#) artikel 27.

557 Europarådet (1977), [konventionen om vandrede arbejdstageres retsstilling](#), CETS nr. 93, 1977.

558 Europarådet (1972), [europæisk konvention om social sikring](#), CETS nr. 78, 1972.

9

Migration og asyl

EU	Omhandlede emner	Europarådet
<p>TEUF, artikel 21</p> <p>Chartret om grundlæggende rettigheder, artikel 7 (familieliv), artikel 45 (fri bevægelighed)</p> <p>Direktiv 2004/38/EF om fri bevægelighed</p> <p>Direktiv 2013/32/EU om asylprocedurer</p> <p>Dublinforordningen (EU) nr. 604/2013</p> <p>Forordning (EF) nr. 562/2006 om Schengengrænsekodeksen, bilag VII, 6</p> <p>EU-Domstolen, C-129/18, <i>SM mod Entry Clearance Officer</i>, 2019</p> <p>EU-Domstolen, C-91/20, <i>LW mod Bundesrepublik Deutschland</i>, 9.11.2021</p>	<p>Indrejse og ophold</p>	<p>EMRK, artikel 8 (familieliv)</p> <p>Socialpagten, artikel 19</p>
<p>Direktiv 2013/32/EU om asylprocedurer, artikel 25, stk. 5</p>	<p>Aldersvurdering</p>	<p>EMRK, artikel 8 (privatliv)</p> <p>ECSR, <i>European Committee for Home-Based Priority Action for the Child and the Family (EUROCEF) mod Frankrig</i>, klage nr. 114/2015, 2018</p>

EU	Omhandlede emner	Europarådet
<p>Familiesammenføringsdirektivet (2003/86/EF)</p> <p>Kvalifikationsdirektivet (2011/95/EF), artikel 31</p> <p>Direktiv 2013/33/EU om modtagelsesforhold</p> <p>Direktiv 2001/55/EF om midlertidig beskyttelse</p> <p>Dublinforordningen (EU) nr. 604/2013</p> <p>EU-Domstolen, C-550/16, <i>A og S mod Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie</i>, 2018</p>	<p>Familiesammenføring for børn, der er adskilt fra deres familie</p>	<p>EMRK, artikel 8 (ret til respekt for privatliv og familieliv)</p> <p>EMD, <i>Jeunesse mod Nederlandene</i> [Storkammer], nr. 12738/10, 2014 (familieliv, barnets tarv)</p> <p>EMD, <i>Gül mod Schweiz</i>, nr. 23218/94, 1996 (deportation af familie)</p> <p>EMD, <i>Tuquabo-Tekle m.fl. mod Nederlandene</i>, nr. 60665/00, 2006</p>
<p>Direktiv 2013/33/EU om modtagelsesforhold, artikel 11</p> <p>Tilbagesendelsesdirektivet (2008/115/EF), artikel 17</p> <p>EU-Domstolen, C-528/15, <i>Policie ČR, Krajské ředitelství policie Ústeckého kraje, odbor cizinecké policie mod Salah Al Chodor m.fl.</i>, 2017</p>	<p>Frihedsberøvelse af børn</p>	<p>EMRK, artikel 5 (ret til frihed)</p> <p>EMD, <i>Mubilanzila Mayeka og Kaniki Mitunga mod Belgien</i>, nr. 13178/03, 2006 (frihedsberøvelse med henblik på udvisning)</p> <p>EMD, <i>S.F. m.fl. mod Bulgarien</i>, nr. 8138/16, 2017</p> <p>EMD, <i>A.M. m.fl. mod Frankrig</i>, nr. 24587/12, 2016</p> <p>EMD, <i>Bistieva m.fl. mod Polen</i>, nr. 75157/14, 2018</p> <p>EMD, <i>R.R. m.fl. mod Ungarn</i>, nr. 36037/17, 2.3.2021 (frihedsberøvelse i transitområde)</p> <p>EMD, <i>Moustahi mod Frankrig</i>, nr. 9347/14, 2020</p>

EU	Omhandlede emner	Europarådet
<p>Direktivet om fri bevægelighed (2004/38/EF), betragtning 24, artikel 7, 12, 13 og artikel 28, stk. 3, litra b)</p> <p>TEUF, artikel 20</p> <p>Tilbagesendelsesdirektivet (2008/115/EF)</p> <p>Dublinforordningen (EU) nr. 604/2013</p> <p>EU-Domstolen, C-112/20, <i>M. A. mod État belge</i>, 2021</p> <p>EU-Domstolen, C-441/19, <i>TQ mod Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid</i>, 2021</p> <p>EU-Domstolen, C-648/11, <i>The Queen, på vegne af MA m.fl. mod Secretary of State for the Home Department</i>, 2013</p>	<p>Udvisning</p>	<p>EMRK, artikel 8 (ret til respekt for privatliv og familieliv)</p> <p>EMRD, <i>Üner mod Nederlandene</i>, nr. 46410/99, 2006</p> <p>EMD, <i>Tarakhel mod Schweiz</i> [Storkammer], nr. 29217/12, 2014 (deportation af børn)</p>
<p>Chartret om grundlæggende rettigheder, artikel 47-48 (adgang til effektive retsmidler og til en upartisk domstol, uskyldsformodning og ret til et forsvar)</p> <p>Dublinforordningen (EU) nr. 604/2013</p> <p>Kvalifikationsdirektivet (2011/95/EF), artikel 31</p> <p>Direktiv 2013/32/EU om asylprocedurer, artikel 7 og 25</p> <p>Direktiv 2012/29/EU om ofres rettigheder, artikel 8</p>	<p>Adgang til domstolsprøvelse</p>	<p>EMRK, artikel 13 (adgang til effektive retsmidler)</p> <p>Socialpagten, artikel 16</p> <p>Konventionen om vandrende arbejdstageres retsstilling, artikel 6</p> <p>EMD, <i>Rahimi mod Grækenland</i>, nr. 8687/08, 2011 (effektive retsmidler med henblik på klage over forhold under frihedsberøvelse)</p>

EU har klar kompetence til at lovgive på området for migration og asyl og har gjort det i vid udstrækning. Bestemmelser vedrørende migrantbørn omfatter en række migrationsituationer, herunder langvarig arbejdsrelateret migration, asyl og subsidær beskyttelse, og omhandler også situationen for migranter med ulovligt ophold. Ud over den beskyttelse, som alle børn, herunder migrantbørn, har ret til i medfør af artikel 24 i [EU's charter om grundlæggende rettigheder](#), omhandler chartrets artikel 18 og 19 specifikt retten til asyl og beskyttelse i tilfælde af udsendelse, udvisning og udlevering. EU har også behandlet uledsagede børns særlige behov, herunder juridiske aspekter såsom værgemål og retlig repræsentation, aldersvurdering, familiesporing

og -sammenføring, asylprocedurer, frihedsberøvelse og udvisning samt aspekter vedrørende børnenes levevilkår, herunder indkvartering, sundhedspleje, uddannelse og undervisning, religion, kulturelle normer og værdier, rekreation, fritid og social interaktion og racisme⁵⁵⁹. EU-Domstolen har omfattende retspraksis om beskyttelse af børn i forbindelse med asyl og migration.

Inden for Europarådet understøtter især fire konventioner migrantbørns rettigheder i forskellige sammenhænge: [EMRK](#), [socialpagten](#), [den europæiske konvention om vandrende arbejdstageres retsstilling](#) og [den europæiske konvention om statsborgerret](#). I dette kapitel rettes fokus mod gennemførelsen af EMRK's bestemmelser, navnlig artikel 3 (beskyttelse mod umenneskelig eller nedværdigende behandling), artikel 5 (frihedsberøvelse) og artikel 8 (retten til respekt for privatliv og familieliv) alene eller sammenholdt med artikel 14 (forbud mod diskriminering). Disse bestemmelser anvendes til at støtte migrantbørns, flygtningebørns og asylansøgende børns og deres familiers ret til familiesammenføring, adgang til klage og varigt ophold i værtsstaten. Europarådets Ministerkomité har også vedtaget en [henstilling om et effektivt værgeomål for uledsagede børn og børn, der er blevet adskilt fra deres familie i forbindelse med migration](#)⁵⁶⁰.

På internationalt plan er [FN's konvention om flygtnings retsstilling](#)⁵⁶¹ og protokollen hertil fra 1967 kernen i den internationale beskyttelse af flygtninge. Desuden sikrer en række bestemmelser i [børnekonventionen](#) og generelle bemærkninger fra Komitéen for Barnets Rettigheder børns rettigheder i forbindelse med migration og asyl, og de har været udgangspunktet for udviklingen af retlige foranstaltninger på europæisk plan⁵⁶². Artikel 8 omhandler barnets

559 Se endvidere, FRA (2010), *Separated, asylum-seeking children in European Union Member States*, 7.12.2010, FRA (2011), *Fundamental rights of migrants in an irregular situation in the European Union who are not removed*, 7.4.2017, s. 27-38, og FRA (2011), *Migrants in an irregular situation: Access to healthcare in 10 European Union Member States*, 11.10.2011, s. 26-30, FRA (2018), *Children's rights and justice – Minimum age requirements in the EU*, 25.4.2018, og FRA (2020), *Fundamental rights of refugees, asylum applicants and migrants at the European borders*, 27.3.2020.

560 Europarådets Ministerkomité (2019), *Recommendation CM/Rec(2019)11 on effective guardianship for unaccompanied and separated children in the context of migration*, 11.12.2019.

561 FN's Generalforsamling (1951), *konventionen om flygtnings retsstilling*, 28.7.1951, United Nations, Treaty Series, Vol. 189, s. 137.

562 De Forenede Nationer (2017), *Joint general comment No. 3 (2017) of the Committee on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families and No. 22 (2017) of the Committee on the Rights of the Child in the context of international migration*, CMW/C/GC/3-CRC/C/GC/22, 16.11.2017.

ret til identitet, herunder statsborgerskab, navn og familieforhold. Ved artikel 9 sikres det, at adskilte børn kan opretholde forbindelsen med begge forældre, når det er i børnenes bedste interesse. Artikel 20 sikrer, at der ydes særlig beskyttelse til et barn, der midlertidigt eller konstant er afskåret fra sine familiemæssige omgivelser, og artikel 22 giver flygtningebørn ret til særlig beskyttelse og bistand. De fleste individuelle klager, som Komitéen for Barnets Rettigheder behandler i henhold til den tredje protokol til konventionen om barnets rettigheder, vedrører migrations- eller asylområdet.

I de følgende afsnit rettes fokus mod indrejse og ophold (afsnit 9.1), aldersvurdering (afsnit 9.2), familiesammenføring for adskilte børn (afsnit 9.3), frihedsberøvelse (afsnit 9.4), udvisning (afsnit 9.5) og adgang til klage (afsnit 9.6).

9.1. Indrejse og ophold

Hovedpunkter

- EU-statsborgere har ret til fri bevægelighed inden for EU.
- Afgørelser om børns indrejse og ophold bør træffes inden for rammerne af hensigtsmæssige ordninger og procedurer, og barnets tarv skal komme i første række.

I **EU-retten** varierer arten og omfanget af børns rettigheder betydeligt afhængigt af barnets og dets forældres nationalitet og afhængigt af, om barnet migrerer sammen med forældrene eller alene.

EU-borgeres migration til en anden EU-medlemsstat betragtes som fri bevægelighed og reguleres af forskellige retsakter. EU-statsborgeres rettigheder er vidtrækkende og har til formål at tilskynde til optimal mobilitet mellem EU-lændene. I henhold til artikel 21 i TEUF har unionsborgere og deres familiemedlemmer for det første ret til at færdes og opholde sig frit på medlemsstaternes område. Når de er ankommet til værtsmedlemsstaten, har de ret til at blive behandlet på samme måde som den pågældende medlemsstats egne statsborgere med hensyn til adgang til og betingelser for arbejde, sociale ydelser, skole, sundhedspleje osv. Ved artikel 45 i EU's charter om grundlæggende rettigheder garanteres retten til fri bevægelighed for unionsborgere.

Rettighederne for børn, der migrerer sammen med forældre/omsorgspersoner, der er EU-statsborgere, er også omhandlet i [direktivet om fri bevægelighed](#)⁵⁶³. Familiemedlemmer har i henhold til dette direktivs artikel 5, stk. 1, ret til indrejse og ophold i værtsmedlemsstaten enten sammen med eller efter, at den primære EU-migrant flytter dertil. Familiemedlemmer omfatter i forbindelse med dette direktiv alle biologiske børn af EU-migranten eller dennes ægtefælle eller partner, som ikke er fyldt 21 år, eller som forsørges (artikel 2, stk. 2). De kan være både EU- og tredjelandstatsborgere, såfremt den primære migrant, de er kommet til EU-medlemsstaten med, er unionsborger. I de første tre måneder efter indrejse er familiens ret til ophold ubetinget, men derefter skal unionsborgere, der ønsker, at deres børn skal forblive i værtsmedlemsstaten sammen med dem, godtgøre, at de råder over tilstrækkelige midler og er omfattet af sygeforsikring, der dækker samtlige risici i værtsmedlemsstaten (artikel 7). Børn og andre familiemedlemmer tildeles automatisk tidsubegrænset ophold, når de har haft ophold fem år i træk i værtsmedlemsstaten sammen med unionsborgeren (artikel 16, stk. 2, og artikel 18). Derefter er de ikke længere underlagt krav om finansielle midler og sygeforsikring.

EF-Domstolen har også truffet afgørelse om indrejse- og opholdsrettigheder for tredjelandstatsborgers børn sat under værgemål hos en unionsborger i henhold til *kafala*-ordningen.

Eksempel: I sagen *SM mod Entry Clearance Officer*⁵⁶⁴ blev en algerisk statsborger, SM, nægtet indrejsetilladelse til Det Forenede Kongeriges område i dennes egenskab af adoptivbarn til en statsborger i Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde (EØS) under den algeriske *kafala*-ordning. Ifølge EU-Domstolen skal begrebet »direkte efterkommere« til en unionsborger i direktiv 2004/38/EF »fortolkes således, at det ikke omfatter et barn, der er sat under permanent juridisk værgemål hos en unionsborger i henhold til den algeriske *kafala*-ordning, for så vidt som denne anbringelse ikke skaber noget slægtskabsforhold mellem dem«. Det er imidlertid op til de kompetente nationale myndigheder at lette indrejse og ophold for et

563 Bemærk, at de relevante bestemmelser i direktivet også gælder i EØS. Se endvidere [Aftale om Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde, 2. maj 1992, del III, Fri bevægelighed for personer, tjenesteydelser og kapital og Aftale mellem Det Europæiske Fællesskab og dets medlemsstater på den ene side og Det Schweiziske Forbund på den anden side om fri bevægelighed for personer, der blev undertegnet i Luxembourg den 21. juni 1999 og trådte i kraft den 1. juni 2002 \(EUT 2002 L 114, s. 6\).](#)

564 EU-Domstolen, C-129/18, *SM mod Entry Clearance Officer*, 26.3.2019.

barn, der er sat under juridisk værgemål hos en unionsborger i henhold til den algeriske *kafala*-ordning som et af de »andre familiemedlemmer« til en unionsborger i henhold til artikel 3, stk. 2, i direktiv 2000/4/EF og artikel 24, stk. 2, i chartret om grundlæggende rettigheder. Dette bør ske ved at foretage en afbalanceret og rimelig vurdering af alle sagens omstændigheder under hensyntagen til barnets tarv. Hvis vurderingen godtgør, at barnet og værgeren anses for at have et faktisk familieliv, og at barnet er afhængigt af sin værge, skal dette barn tildeles en ret til indrejse og ophold.

Den frie bevægelighed for tredjelandstatsborgere, der ikke er i familie med en EU-migrant, er underlagt flere begrænsninger. Dette område er delvist reguleret af EU-retten og delvist reguleret af de nationale immigrationslove⁵⁶⁵.

Inden for rammerne af internationale beskyttelsesprocedurer anses børn for »sårbare personer«, hvis særlige situation medlemsstaterne skal tage hensyn til, når de gennemfører EU-retsakter⁵⁶⁶. Dette kræver, at medlemsstaterne udpeger og tilpasser enhver særlig bestemmelse, der kan være nødvendig for asylansøgende børn ved indrejse i værtsstaten. Artikel 24 i chartret om grundlæggende rettigheder finder anvendelse på indrejse- og opholdskravene i alle de EU-regler, der kan have betydning i en asylsag. I henhold til denne artikel skal EU-medlemsstaterne i alle handlinger vedrørende børn, uanset om de udføres af offentlige myndigheder eller private institutioner, sikre, at barnets tarv kommer i første række.

Eksempel: I sagen *LW mod Bundesrepublik Deutschland*⁵⁶⁷ vedrørte anmodningen om præjudiciel afgørelse fortolkningen af direktiv 2011/95/EU vedrørende opholdsstatus for et barn med tunesisk statsborgerskab, der er født i Tyskland af en anerkendt syrisk flygtningefar og en tunesisk mor, der alle bor i Tyskland. Domstolen fastslog, at en medlemsstat ikke kan hindres i at tildele flygtningestatus til et mindreårigt barn af en

565 EU, Rådet for Den Europæiske Union (2003), *Rådets direktiv 2003/86/EF af 22. september 2003 om ret til familiesammenføring* (EUT 2003 L 251).

566 Se specifikt EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2013), *direktiv 2013/33/EU af 26. juni 2013 om fastlæggelse af standarder for modtagelse af ansøgere om international beskyttelse (omarbejdning)* (direktivet om modtagelsesforhold (omarbejdning)) (EUT 2013 L 180), artikel 21, og Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2008), *direktiv 2008/115/EF af 16. december 2008 om fælles standarder og procedurer i medlemsstaterne for tilbagesendelse af tredjelandstatsborgere med ulovligt ophold* (tilbagesendelsesdirektivet) (EUT 2008 L 348), artikel 3, stk. 9).

567 EU-Domstolen, C-91/20, *LW mod Bundesrepublik Deutschland*, 9.11.2021.

tredjelandstatsborger med flygtningestatus i medfør af gunstigere nationale bestemmelser. Dette omfatter tilfælde, hvor barnet er født på denne medlemsstats område, også selv om barnet er statsborger i et tredjeland, hvor barnet ikke risikerer forfølgelse, forudsat at barnet ikke er omfattet af en udelukkelsesgrund (direktivets artikel 12, stk. 2), og at barnet ikke på grund af sit statsborgerskab eller et andet forhold, der karakteriserer dets personlige retlige status, har ret til en bedre behandling i den nævnte medlemsstat end den, der følger af tildelingen af flygtningestatus.

Princippet om barnets tarv ligger specifikt til grund for gennemførelsen af [direktiv 2013/32/EU](#) om fælles procedurer for tildeling og fratagelse af international beskyttelse (direktivet om asylprocedurer)⁵⁶⁸ og forordningen om fastsættelse af kriterier og procedurer til afgørelse af, hvilken medlemsstat der er ansvarlig for behandlingen af en ansøgning om international beskyttelse, der er indgivet i en af medlemsstaterne af en tredjelandstatsborger eller en statsløs ([Dublinforordningen](#)), som de finder anvendelse på børn⁵⁶⁹. Begge retsakter indeholder specifikke garantier for uledsagede børn, herunder deres retlige repræsentation. I henhold til [forordning \(EF\) nr. 562/2006](#) om Schengengrænsekodeksen skal grænsevagten kontrollere, at de personer, der ledsager børn, har forældremyndigheden over dem, især når børnene kun ledsages af én voksen, og der er en alvorlig grund til at tro, at børnene ulovligt er blevet fjernet fra den eller de personer, der har forældremyndigheden over dem. I dette tilfælde skal grænsevagten foretage yderligere efterforskning med henblik på at konstatere, om der er uoverensstemmelse eller modstrid mellem de givne oplysninger. Når der er tale om børn, som rejser uledsaget, skal grænsevagterne gennem en indgående kontrol af rejsedokumenter og -bilag sikre sig, at børnene ikke forlader området imod den eller de personers vilje, som har forældremyndigheden over dem⁵⁷⁰.

568 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2013), [direktiv 2013/32/EU af 26. juni 2013 om fælles procedurer for tildeling og fratagelse af international beskyttelse](#) (EUT 2013 L 180, s. 60), artikel 25, stk. 6.

569 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2013), [forordning \(EU\) nr. 604/2013 af 26. juni 2013 om fastsættelse af kriterier og procedurer til afgørelse af, hvilken medlemsstat der er ansvarlig for behandlingen af en ansøgning om international beskyttelse, der er indgivet af en tredjelandstatsborger eller en statsløs i en af medlemsstaterne](#) (EUT 2013 L 180, s. 31 og 59), artikel 6.

570 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2006), [forordning \(EF\) nr. 562/2006 af 15. marts 2006 om indførelse af en fællesskabskodeks for personers grænsepassage \(Schengengrænsekodeks\)](#) (EUT 2006 L 105), bilag VII, 6.

I **Europarådets retsorden** påberåbes retten til respekt for privatliv og familieliv i artikel 8 i **EMRK** ofte som beskyttelse mod udvisning i sager, der vedrører børn, som ellers ikke ville blive anset for at have behov for international beskyttelse, herunder subsidiær beskyttelse. Overtrædelse af artikel 8 er konstateret i sager, der involverer børn, da tvunget adskillelse fra nære familiemedlemmer med sandsynlighed har omgående indvirkning på deres uddannelse, sociale og psykiske stabilitet og identitet⁵⁷¹.

Socialpagtens artikel 19 forpligter medlemsstaterne til så vidt muligt at lette adgangen for en udenlandsk arbejder, som har opnået tilladelse til at bosætte sig på deres område, til at blive forenet med sin familie.

Derudover fastsættes der i Europarådets Ministerkomité's **henstilling om et effektivt værgemål for uledsagede børn og børn, der er blevet adskilt fra deres familie i forbindelse med migration** klare vejledende principper for at sætte fokus på beskyttelse af, bistand til og sikkerhed for børn i forbindelse med migration gennem værgemål, ud fra den overbevisning, at en hurtig udpegelse af værger og fastlæggelse af deres rolle er afgørende for at handle i barnets tarv og for at sikre, at barnets rettigheder og trivsel respekteres⁵⁷².

9.2. Aldersvurdering

Hovedpunkter

- Aldersvurdering henviser til de procedurer, myndigheder bruger til at fastslå en migrants juridiske alder med henblik på at bestemme, hvilke immigrationsprocedurer og -regler der skal følges⁵⁷³.
- Aldersvurderingsprocedurer skal gennemføres i overensstemmelse med barnets rettigheder.

571 EMD, *Şen mod Nederlandene*, nr. 31465/96, 21.12.2001, og EMD, *Tuquabo-Tekle m.fl. mod Nederlandene*, nr. 60665/00, 1.3.2006.

572 Europarådets Ministerkomité (2019), *Recommendation CM/Rec(2019)11 on effective guardianship for unaccompanied and separated children in the context of migration*, 11.12.2019.

573 Se endvidere FRA og EMD (2020), *Håndbog om europæisk lovgivning vedrørende asyl, grænser og indvandring*, 17.12.2020, afsnit 10.

I **EU-retten** giver artikel 25, stk. 5, i **direktivet om asylprocedurer** medlemsstaterne mulighed for at benytte lægeundersøgelser, men de skal foregå »under fuld respekt for individets værdighed, og de undersøgelser, der vælges, skal være så lidt invasive som muligt og foretages af kvalificerede sundhedspersoner«⁵⁷⁴. I henhold til denne bestemmelse skal de pågældende ligeledes underrettes på et sprog, som de kan forstå, om muligheden for, at deres alder kan bestemmes ved hjælp af en lægeundersøgelse, og deres samtykke til undersøgelsen skal indhentes. Afvisning af at gennemgå en aldersvurdering kan ikke lægges til grund for afvisning af ansøgningen om international beskyttelse. Praksis med hensyn til samtykke til lægeundersøgelser i forbindelse med aldersvurdering varierer fra medlemsstat til medlemsstat og kræver undertiden kun barnets eller værgens samtykke eller begges samtykke⁵⁷⁵.

I **Europarådets retsorden** kan særligt indgribende fremgangsmåder, der anvendes i forbindelse med aldersvurderingsprocedurer, dog give anledning til sager på grundlag af artikel 3 eller 8 i **EMRK**. Artikel 3 er blevet fortolket til at omfatte en lang række scenarier, der kan anses for umenneskelige eller værdærende, herunder invasive lægeundersøgelser af børn⁵⁷⁶. I henhold til artikel 8 kan myndigheder i forbindelse med immigration lovligt foretage indgreb i et barns ret til privatliv og udføre aldersvurdering, hvis det er i overensstemmelse med loven og er nødvendigt for at beskytte et af de legitime formål, der er nævnt i artikel 8, stk. 2, i **EMRK**.

ESCR har behandlet en række spørgsmål vedrørende børns menneskerettigheder i forbindelse med aldersvurdering.

Eksempel: I sagen *EUROCEF mod Frankrig*⁵⁷⁷ analyserede ECSR brugen af knogleprøver til at fastslå alderen for uledsagede børn i Frankrig og fandt,

574 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2013), **direktiv 2013/32/EU af 26. juni 2013 om fælles procedurer for tildeling og fratagelse af international beskyttelse** (EUT 2013 L 180).

575 FRA (2018), *Age assessment and fingerprinting of children in asylum procedures – Minimum age requirements concerning children’s rights in the EU*, 25.4.2018. Se endvidere Det Europæiske Asylstøttekontor, *Age assessment practices in EU+ countries: updated findings*, juli 2021. For en oversigt over de forskellige metoder, der anvendes i hvert land, se Det Europæiske Asylstøttekontor (2018), *EASO’s Praktiske vejledning om aldersvurdering*, marts 2018, og Det Europæiske Asylstøttekontor (2021), *Asylum report 2021*, punkt 5.1.2.

576 EMD, *Yazgöl Yilmaz mod Tyrkiet*, nr. 36369/06, 1.2.2011.

577 ECSR, *European Committee for Home-Based Priority Action for the Child and the Family (EURO-CEF) mod Frankrig*, klage nr. 114/2015, 24.1.2018.

at det var en krænkelse af artikel 17, stk. 1, i [socialpagten](#). ECSR fandt navnlig, at anvendelsen af sådanne lægeundersøgelser er meget problematiske, fordi de er upålidelige og undergraver børns værdighed og fysiske integritet.

I [Ministerkomitéens henstilling om værgemål](#) henstilles det, at når det er usikkert, om en person er et barn eller ej, og selv efter gennemførelsen af de nationale aldersvurderingsprocedurer, bør staterne sikre, at de har en værge, eller at en kompetent myndighed opretholder en garanti for, at deres rettigheder respekteres⁵⁷⁸. Europarådets Parlamentariske Forsamling har også vedtaget en henstilling med principper og retningslinjer for vurdering af uledsagede migrantbørns alder⁵⁷⁹.

Inden for rammerne af folkeretten har staterne i henhold til [børnekonventionens](#) artikel 8 pligt til at respektere barnets ret til identitet. Dette indebærer en forpligtelse til at hjælpe et barn med at håndhæve sin identitet, hvilket kan kræve, at barnets alder bekræftes. Aldersvurderingsprocedurer bør dog kun anvendes som en sidste mulighed.

Princippet om barnets tarv bør under alle omstændigheder ligge til grund for de nationale aldersvurderingsprocedurer. FN's Komité for Barnets Rettigheder har bekræftet, at aldersvurdering bør tage barnets fysiske udseende og dets psykologiske modenhed i betragtning. Vurderingen bør gennemføres på en videnskabelig, sikker, børnevenlig, kønsspecifik og rimelig måde, således at barnets fysiske integritet ikke krænkes, og den menneskelige værdighed respekteres⁵⁸⁰. FN's Komité for Barnets Rettigheder har behandlet en række individuelle klager vedrørende aldersvurdering. Komitéen har understreget behovet for en værge eller juridisk repræsentant, der støtter barnet i forbindelse med aldersvurderingen, og har kritiseret undersøgelsen af kønsåbninger som en aldersvurderingsmetode⁵⁸¹.

578 Europarådets Ministerkomité (2019), [Recommendation CM/Rec\(2019\)11 on effective guardianship for unaccompanied and separated children in the context of migration](#), 11.12.2019.

579 Europarådets Parlamentariske Forsamling (2017), [Recommendation 2117, Child-friendly age assessment for unaccompanied migrant children](#), 24.11.2017.

580 FN's Komité for Barnets Rettigheder (2005), [General Comment No. 6 \(2005\) on the treatment of unaccompanied and separated children outside their country of origin](#), CRC/GC/2005/6, 1.9.2005, punkt 31, litra A).

581 De Forenede Nationer (2021), [Opinion approved by the Committee in relation to the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a communications procedure, concerning communication No. 76/2019](#), CRC/C/86/D/76/2019, 17.8.2021.

9.3. Familiesammenføring for børn, der er adskilt fra deres familie

Hovedpunkter

- Bestemmelserne på europæisk plan har primært fokus på sikker genforening af børn med deres forældre enten i værtslandet eller i oprindelseslandet.
- Prioritet gives til barnets forældre og/eller primære omsorgspersoner, når det afgøres, hvilke familiemedlemmer der bør familiesammenføres.
- Barnets tarv skal altid komme i første række i familiesammenføringsager.

I **EU-retten** er den vigtigste retsakt **direktivet om ret til familiesammenføring**, som pålægger medlemsstaterne at tillade indrejse og ophold for uledsagede børns forældre, som er tredjelandstatsborgere, hvis det ikke er i barnets interesse at blive sammenført med dets forældre i udlandet. Hvis der ikke findes en forælder, kan medlemsstaterne tillade indrejse og ophold for barnets værge eller et andet familiemedlem⁵⁸². Definitionen af »familie« og de tilknyttede rettigheder er derfor mere generøs, når der er tale om uledsagede børn, end for de fleste andre kategorier af børnemigranter⁵⁸³. Princippet om barnets tarv finder altid anvendelse i forbindelse med afgørelser om familiesammenføring⁵⁸⁴.

Ifølge EU-Domstolen bør den gældende dato for fastsættelse af alderen for familiemedlemmer, der ansøger om familiesammenføring, ikke påvirkes af procedurernes varighed. Ved afgørelse af, om en flygtning er et uledsaget barn med henblik på familiesammenføringsdirektivet, er datoen mere specifikt den dato, hvor de rejste ind i EU-medlemsstaten og indgav asylansøgningen, og ikke datoen for ansøgning om familiesammenføring⁵⁸⁵.

582 EU, Rådet for Den Europæiske Union, **direktiv 2003/86/EF af 22. september 2003 om ret til familiesammenføring** (EUT 2003 L 251), henholdsvis artikel 10, stk. 3, litra a) og b).

583 Se endvidere FRA og EMD (2020), *Håndbog om europæisk lovgivning vedrørende asyl, grænser og indvandring*, 17.12.2020, afsnit 6.3 om familiesammenføring.

584 EU, Rådet for Den Europæiske Union (2003), **direktiv 2003/86/EF af 22. september 2003 om ret til familiesammenføring** (EUT 2003 L 251), artikel 5, stk. 5.

585 Den samme fortolkning blev fulgt af EU-Domstolen for så vidt angår alderen for børn af en voksen ansøger, der anmoder om familiesammenføring med sine mindreårige børn, *forenede sager C-133/19, C-136/19 og C-137/19 B. M. M. (C-133/19 og C-136/19), B. S. (C-133/19), B. M. (C-136/19), B. M. O. (C-137/19) mod État belge*, 16.7.2020.

Eksempel: Sagen *A og S mod Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie*⁵⁸⁶ vedrørte en ansøgning om familiesammenføring indgivet af et uledsaget barn, der blev myndig under asylproceduren. Statssekretæren afslog denne ansøgning, da barnet allerede var blevet myndig på tidspunktet for tildelingen af flygtningestatus. EU-Domstolen fastslog, at artikel 2, litra f), i direktivet om familiesammenføring skal fortolkes således, at en tredjelandsstatsborger eller en statsløs, som var under 18 år på tidspunktet for sin ankomst til en medlemsstats område og ved indgivelsen af sin ansøgning om asyl i denne stat, men som under asylproceduren bliver myndig og derefter tildeles flygtningestatus, skal kvalificeres som »mindreårig« som omhandlet i denne bestemmelse.

Med hensyn til asylansøgende børn skal medlemsstaterne i henhold til [kvalifikationsdirektivet](#) sikre, at et uledsaget barn så vidt muligt anbringes hos myndige slægtninge i værtsmedlemsstaten, at barnet bliver sammen med eventuelle søskende, og at savnede familiemedlemmer så hurtigt som muligt opspores på en sensitiv og sikker måde (artikel 31). [Direktivet om modtagelsesforhold](#) indeholder lignende bestemmelser om uledsagede børn, der endnu ikke har fået tildelt flygtningestatus (artikel 24).

Rådets direktiv 2001/55/EF om minimumsstandarder for midlertidig beskyttelse i tilfælde af massetilstrømning af fordrevne personer og om foranstaltninger, der skal fremme en ligelig fordeling mellem medlemsstaterne af indsatsen med hensyn til modtagelsen af disse personer og følgerne heraf ([direktivet om midlertidig beskyttelse](#)) har også til formål at fremme sammenføringen af familiemedlemmer (herunder børn), der er blevet adskilt efter pludselig evakuering fra deres hjemland (artikel 15)⁵⁸⁷. Dette direktiv er dog endnu ikke blevet anvendt, da det kun kan udløses, hvis Rådet træffer en afgørelse om konstatering af massetilstrømning af fordrevne personer, og en sådan afgørelse er endnu ikke truffet.

I henhold til artikel 24, stk. 3, i direktivet om modtagelsesforhold skal medlemsstaterne om nødvendigt begynde at opspore den uledsagede mindreåriges

586 EU-Domstolen, C-550/16, *A og S mod Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie*, 12.4.2018, præmis 55-60 og 64.

587 EU, Rådet for Den Europæiske Union (2001), [direktiv 2001/55/EF af 20. juli 2001 om minimumsstandarder for midlertidig beskyttelse i tilfælde af massetilstrømning af fordrevne personer og om foranstaltninger, der skal fremme en ligelig fordeling mellem medlemsstaterne af indsatsen med hensyn til modtagelsen af disse personer og følgerne heraf](#) (EFT 2001 L 212).

familiemedlemmer. Dette sker med internationale eller andre relevante organisationers hjælp, hurtigst muligt efter, at en ansøgning om international beskyttelse er indgivet, idet de beskytter den mindreåriges tarv. I de tilfælde, hvor der kan foreligge en trussel mod den mindreåriges eller dennes nære familiemedlemmers liv eller integritet, særlig hvis de er blevet i hjemlandet, må det sikres, at indsamlingen, behandlingen og videregivelsen af oplysninger om de pågældende foretages på et fortlørligt grundlag, så man undgår at bringe deres sikkerhed i fare. I henhold til artikel 31, stk. 5, i det omarbejdede kvalifikationsdirektiv må tildelingen af international beskyttelse til barnet ikke gribe ind i starten på eller fortsættelsen af opsporingsprocessen.

Hvis et uledsaget barn har en slægtning i en anden medlemsstat, der kan tage sig af barnet, skal den pågældende medlemsstat sammenføre barnet med denne slægtning, undtagen hvis dette strider mod barnets tarv (artikel 8 i [Dublinforordningen](#))⁵⁸⁸. I henhold til denne forordning har medlemsstaterne desuden pligt til at spore slægtninge på deres område, idet de tager hensyn til barnets tarv (artikel 6). Direktivet om modtagelsesforhold indeholder desuden en forpligtelse til at begynde at spore medlemmer af barnets familie om nødvendigt med hjælp fra internationale eller andre relevante organisationer (artikel 24). Hjælp af sidstnævnte type er også omhandlet i [Dublinforordningen](#) (artikel 6).

Princippet om barnets tarv finder altid anvendelse i forbindelse med afgørelser om familiesammenføring. Forældre skal f.eks. kunne godtgøre, at de kan udøve deres forældreansvar til gavn for barnet. Nationale retter vil betegne et barns tilbagevenden til sit hjemland som ulovlig, hvis myndighederne ikke har sikret sig, at der findes passende faciliteter for barnets modtagelse og omsorg i dette land (artikel 10, stk. 2).

I Europarådets retsorden giver artikel 8 i [EMRK](#) ikke forældre og deres børn en absolut ret til at vælge, hvor de vil bo. Nationale myndigheder kan legitimt udvise eller nægte indrejse til familiemedlemmer, såfremt der ikke er uovervindelige forhindringer for deres etablering af et familieliv andre steder⁵⁸⁹. Så-

588 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2013), [forordning \(EU\) nr. 604/2013 af 26. juni 2013 om fastsættelse af kriterier og procedurer til afgørelse af, hvilken medlemsstat der er ansvarlig for behandlingen af en ansøgning om international beskyttelse, der er indgivet af en tredjelandstatsborger eller en statsløs i en af medlemsstaterne](#) (EUT 2013 L 180).

589 EMD, [Bajsultanov mod Østrig](#), nr. 54131/10, 12.6.2012, og EMD, [Latifa Benamar m.fl. mod Nederlandene](#), nr. 43786/04, 5.4.2005.

danne afgørelser skal altid stå i forhold til bredere samfundshensyn, herunder ønsket om at udvise eller forhindre indrejse for en forælder, der har været involveret i strafbare aktiviteter.

Eksempel: Sagen *Jeunesse mod Nederlandene*⁵⁹⁰ vedrørte de nederlandske myndigheds afslag på opholdstilladelse til en surinamesisk kvinde, der var gift med en nederlandsk statsborger, som hun havde tre børn med, i Nederlandene på grundlag af hendes familieliv i landet. Menneskerettighedsdomstolen fandt, at myndighederne ikke havde lagt tilstrækkelig vægt på indvirkningen af deres afslag på klagerens børn og deres tarv. Menneskerettighedsdomstolen fastslog, at artikel 8 i EMRK var blevet overtrådt, idet der ikke var opnået en rimelig balance mellem klagerens og hendes families personlige interesse i at opretholde deres familieliv i Nederlandene og de offentlige myndigheds interesse i at begrænse indvandring.

Eksempel: Sagen *Gül mod Schweiz*⁵⁹¹ vedrørte en klager, der boede i Schweiz med sin kone og datter, og de havde alle fået opholdstilladelse af humanitære årsager. Han ønskede også at få deres mindreårige søn, som de havde efterladt i Tyrkiet, til Schweiz. De schweiziske myndigheder afslog at imødekomme denne anmodning, primært med den begrundelse, at han ikke rådede over tilstrækkelige midler til at forsørge sin familie. Menneskerettighedsdomstolen fastslog, at klageren ved at forlade Tyrkiet selv var skyld i adskillelsen fra sin søn. Hans nylige besøg til Tyrkiet viste, at hans oprindelige grunde til at ansøge om politisk asyl i Schweiz ikke længere var gyldige. Der var intet, som hindrede familien i at etablere sig i deres hjemland, hvor deres mindreårige søn altid havde boet. Domstolen fandt derfor ikke, at artikel 8 i EMRK var blevet overtrådt.

Eksempel: Sagen *Tuquabo-Tekle m.fl. mod Nederlandene*⁵⁹² omhandlede derimod et krav om familiesammenføring fra en mor, hendes mand og tre af hendes børn, der bor i Nederlandene, med en datter, der boede i Eritrea. Moren havde først erhvervet opholdsret i Norge og ret til at tage sine børn med af humanitære grunde. Det var kun hendes ældste søn, der sluttede sig til hende i Norge ét år senere, mens hendes andre to børn blev boende

590 EMD, *Jeunesse mod Nederlandene* [Storkammer], nr. 12738/10, 3.10.2014.

591 EMD, *Gül mod Schweiz*, 19.2.1996, nr. 23218/94.

592 EMD, *Tuquabo-Tekle m.fl. mod Nederlandene*, nr. 60665/00, 1.3.2006.

i Eritrea og efter planen skulle slutte sig til hende senere. Derefter flyttede hun til Nederlandene med sin søn for at bo sammen med sin mand, og parret fik to børn. Tuquabo-Tekle og hendes mand fik efterfølgende nederlandsk statsborgerskab. Flere år senere ansøgte Tuquabo-Tekle om et midlertidigt opholdsvisum til sin 14-årige datter, der stadig var bosiddende i Eritrea. De nederlandske myndigheder afviste anmodningen med den begrundelse, at der ikke længere var en tæt familiemæssig tilknytning mellem moren og barnet. Domstolen fastslog, at staten havde krænket rettighederne i henhold til EMRK's artikel 8. Da ansøgerne havde etableret en kraftig tilknytning til Nederlandene og kun havde bevaret en løs tilknytning til deres oprindelsesland, kunne de ifølge Menneskerettighedsdomstolen bedst hjælpes til et udvikle et familieliv ved at give datteren ret til at etablere sig i Nederlandene⁵⁹³.

Inden for rammerne af folkeretten har et barn ret til ikke at blive adskilt fra sin familie, medmindre en sådan adskillelse skønnes at være i barnets tarv ([børnekonventionens](#) artikel 9, stk. 1). I henhold til børnekonventionens artikel 10 skal et barn, hvis forældre har fast bopæl i forskellige stater, have ret til at flytte mellem disse lande for at have kontakt med begge forældre eller til sammenføring i henhold til national immigrationsret. Princippet om barnets tarv, som er nedfældet i børnekonventionens artikel 3, ligger til grund for alle afgørelser vedrørende familiesammenføring med et barn eller et uledsaget barn.

593 EMD, *Tuquabo-Tekle m.fl. mod Nederlandene*, nr. 60665/00, 1.3.2006.

9.4. Frihedsberøvelse

Hovedpunkter

- Europæisk ret tillader kun frihedsberøvelse af børn i forbindelse med immigration som en sidste udvej og i det kortest mulige tidsrum.
- Nationale myndigheder har pligt til at anbringe børn under hensigtsmæssige forhold⁵⁹⁴.

I **EU-retten** må børn i henhold til artikel 11 i direktivet om modtagelsesforhold og artikel 17 i tilbagesendelsesdirektivet som sidste udvej tilbageholdes, og efter at det er fastslået, at andre mindre indgribende tvangsforanstaltninger ikke kan anvendes effektivt. Sådant frihedsberøvelse skal være i det kortest mulige tidsrum, og der skal gøres alt for at løslade de frihedsberøvede børn og indkvartere dem i passende faciliteter. Hvis børn frihedsberøves, skal de have mulighed for at deltage i fritidsaktiviteter, herunder leg og rekreation, der passer til deres alder. I henhold til samme artikel må uledsagede børn kun frihedsberøves under ganske særlige omstændigheder, og der skal gøres enhver indsats for at løslade dem så hurtigt som muligt. De må aldrig frihedsberøves i fængsler, men skal så vidt muligt indkvarteres i institutioner med personale og faciliteter, der tager hensyn til behovene hos personer på deres alder. De bør indkvarteres adskilt fra voksne.

Uledsagede børn, der frihedsberøves indtil udsendelse, bør anbringes på institutioner med personale og faciliteter, der tager hensyn til behovene hos personer på deres alder (artikel 17, stk. 4, i [tilbagesendelsesdirektivet](#)).

Eksempel: I *Al Chodor-sagen*⁵⁹⁵ frihedsberøvede det tjekkiske politi klageren og hans to mindreårige børn i afventning af deres overførsel til Ungarn i henhold til bestemmelserne i Dublinforordningen. EU-Domstolen konkluderede, at en ansøger om international beskyttelse kun kan frihedsberøves i henhold til Dublinforordningen, hvis der i national ret er fastsat objektive kriterier til at vurdere, om der er risiko for, at en person forsvinder.

594 For mere information se FRA (2017), *European legal and policy framework on immigration detention of children*, juni 2017.

595 EU-Domstolen, C-528/15, *Polície ČR, Krajské ředitelství policie Ústeckého kraje, odbor cizinecké policie mod Salah Al Chodor m.fl.*, 15.3.2017.

EU-Domstolen fastslog, at alle foranstaltninger vedrørende frihedsberøvelse skal være tilgængelige, præcise og forudsigelige, som krævet i artikel 6 i EU's charter om grundlæggende rettigheder. EU-Domstolen konkluderede, at frihedsberøvelse, hvis disse objektive kriterier ikke er nedfældet i en bindende almenlydlig bestemmelse i national ret, er ulovlig.

I Europarådets retsorden er frihedsberøvelse af migrantbørn blevet behandlet efter artikel 3 og 5 i EMRK⁵⁹⁶. Ifølge Menneskerettighedsdomstolens faste retspraksis bør anbringelse af børn hos deres familier i administrativ frihedsberøvelse være en sidste udvej, og de nationale myndigheder bør undersøge alle andre brugbare alternativer i overensstemmelse med artikel 5, stk. 1, i EMRK⁵⁹⁷.

Eksempel: Sagen *Mubilanzila Mayeka og Kaniki Mitunga mod Belgien*⁵⁹⁸ vedrører et uledsaget femårigt barn tilbageholdt i et modtagelsescenter for voksne i to måneder uden hensigtsmæssig støtte. Barnet var rejst fra Den Demokratiske Republik Congo uden de nødvendige rejsedokumenter i håb om at blive genforenet med sin mor, der havde fået flygtningestatus i Canada. Barnet blev efterfølgende sendt tilbage til Den Demokratiske Republik Congo, selv om hun ikke havde familie i landet, som kunne tage sig af hende. Menneskerettighedsdomstolen fastslog, at indkvarteringen af barnet i et lukket center for voksne havde været unødvendig, eftersom der ikke var risiko for at barnet ville forsøge at undgå de belgiske myndigheders tilsyn. Menneskerettighedsdomstolen bemærkede også, at andre foranstaltninger – f.eks. anbringelse af barnet i et specialcenter eller hos plejeforældre – kunne være truffet, som i højere grad ville have taget hensyn til barnets tarv som nedfældet i børnekonventionens artikel 3. Menneskerettighedsdomstolen fastslog, at artikel 3, 5 og 8 i EMRK var blevet overtrådt.

Lovligheden af frihedsberøvelsen blev også prøvet i retten, hvor det pågældende barn var ledsaget af en forælder.

596 Se f.eks. EMD, *H.A. m.fl. mod Grækenland*, nr. 19951/16, 28.2.2019, og EMD, *Bilalova m.fl. mod Polen*, nr. 23685/14, 26.3.2020.

597 Se også ECSR (2020), *Annual Conclusions 2019*, 24.3.2020, og Europarådet (2018), *Legal and practical aspects of effective alternatives to detention in the context of migration – Analysis by the Steering Committee for Human Rights (CDDH)*, 7.12.2017.

598 EMD, *Mubilanzila Mayeka og Kaniki Mitunga mod Belgien*, nr. 13178/03, 12.10.2006.

Eksempel: I sagen *S.F. m.fl. mod Bulgarien*⁵⁹⁹ vurderede Menneskerettighedsdomstolen frihedsberøvelsen af en familie med tre børn i en detentionsfacilitet ved grænsepolitiet og varigheden af deres ophold. Domstolen bemærkede, at frihedsberøvelse i forbindelse med indvandring af børn, uanset om de er ledsagede eller ikke, giver anledning til særlige spørgsmål, eftersom børn er særdeles sårbare og har specifikke behov. Uanset varigheden af frihedsberøvelsen, var forholdene i politiets detentionsfacilitet ikke egnede til børn. Menneskerettighedsdomstolen fandt derfor, at dette udgjorde en krænkelse af artikel 3 i EMRK.

Eksempel: Sagen *A.M. m.fl. mod Frankrig*⁶⁰⁰ vedrørte administrativ frihedsberøvelse af børn ledsaget af deres forældre i forbindelse med en udvisningsprocedure. Menneskerettighedsdomstolen fandt, at selv om de materielle forhold i centre for frihedsberøvede forud for udsendelse generelt var passende, var forholdene i disse centre en kilde til uro for små børn, navnlig de støj- og højtalermeddelelser, de havde været udsat for. Anbringelsen af børn i detentionscentre udgjorde en umenneskelig og nedværdigende behandling i strid med artikel 3 i EMRK på grund af tre sammenfaldende faktorer, nemlig børnenes unge alder, varigheden af deres administrative frihedsberøvelse og det forhold, at de pågældende lokaler ikke var indrettet til børn⁶⁰¹.

Eksempel: I sagen *Bistieva m.fl. mod Polen*⁶⁰² ankom klageren sammen med sin mand og deres børn til Polen og søgte om asyl. Der blev givet afslag på asylansøgningen, og familien flygtede til Tyskland. Familien blev derefter sendt tilbage til Polen, hvor de blev tilbageholdt i mere end fem måneder. Selv om der var risiko for, at familien ville forsvinde, fastslog Menneskerettighedsdomstolen ikke desto mindre, at myndighederne ikke havde givet tilstrækkelige og relevante grunde til at frihedsberøve familien i så lang tid. Artikel 8 i EMRK var følgelig blevet overtrådt.

Eksempel: I sagen *R.R. m.fl. mod Ungarn*⁶⁰³ blev en familie med tre børn indespærret i næsten fire måneder i et transitområde ved grænsen, mens de

599 EMD, *S.F. m.fl. mod Bulgarien*, nr. 8138/16, 7.12.2017.

600 EMD, *A.M. m.fl. mod Frankrig*, nr. 24587/12, 12.7.2016.

601 Se også lignende sager: EMD, *A.B. m.fl. mod Frankrig*, nr. 11593/12, 12.7.2016, EMD, *R.K. m.fl. mod Frankrig*, nr. 68264/14, 12.7.2016, og EMD, *R.C. m.fl. mod Frankrig*, nr. 76491/14, 12.7.2016.

602 EMD, *Bistieva m.fl. mod Polen*, nr. 75157/14, 10.4.2018.

603 EMD, *R.R. m.fl. mod Ungarn*, nr. 36037/17, 2.3.2021.

afventede resultatet af deres asylansøgninger. Menneskerettighedsdomstolen fastslog, at der var tale om en faktisk frihedsberøvelse, *bl.a.* henset til arten og omfanget af de begrænsninger, de blev pålagt. Da frihedsberøvelsen ikke var baseret på et strengt defineret retsgrundlag, udgjorde den en overtrædelse af EMRK's artikel 5, stk. 1. Domstolen behandlede også de betingelser, hvorunder børnene var blevet anbragt. EU-retten forpligter myndighederne til at tage hensyn til eventuelle særlige modtagelsesbehov i forbindelse med klagernes sårbare status, men faciliteterne var uegnede for børn, og der var mangel på lægehjælp. Tilstedeværelsen af elementer, der ligner et fængselsmiljø, og de begrænsninger, der er forbundet med indespærringen, har nødvendigvis gjort børnene bange og givet dem psykiske problemer, og de har fået mindre respekt for deres forældre. I betragtning af familiens lange ophold vil en gentagelse og akkumulering af ovennævnte betingelser nødvendigvis have skadelige konsekvenser for dem, der udsættes for dem. De klagende børn og den klagende mor var derfor blevet udsat for nedværdigende behandling i strid med EMRK's artikel 3.

Lovligheden af frihedsberøvelse, når det pågældende barn var ledsaget af en voksen uden familiemæssig tilknytning, blev også prøvet i retten.

Eksempel: I sagen *Moustahi mod Frankrig*⁶⁰⁴ pågreb de franske myndigheder to børn, der havde rejst til Mayotte i en interimistisk båd. De blev sammen med voksne tilbageholdt inden deres øjeblikkelige udsendelse. I denne periode blev børnene knyttet til en voksen uden familiemæssig tilknytning og blev omfattet af afgørelsen om udsendelse af den pågældende. Domstolen fastslog, at de klagende børn var blevet vilkårligt knyttet til en voksen, ikke for at varetage deres tarv, men for at lette deres hurtige udvisning. Dette var en relevant faktor, *bl.a.* med henblik på at fastslå, at forholdene og frihedsberøvelsen af børnene udgjorde en overtrædelse af EMRK's artikel 3 og artikel 5, stk. 1 og 4.

I henhold til folkeretten bestemmes det i artikel 37 i børnekonventionen, at intet barn ulovligt eller vilkårligt må berøves sin frihed, og at det kun må ske som en sidste udvej og for det kortest mulige passende tidsrum. Når det overvejes at tilbageholde børn, skal der tages hensyn til barnets tarv og

604 EMD, *Moustahi mod Frankrig*, nr. 9347/14, 25.7.2020.

medlemsstaternes forpligtelse til at beskytte børn og sikre deres trivsel⁶⁰⁵. Komitéen for Barnets Rettigheder har foreslået, at enhver form for frihedsberøvelse af børn i forbindelse med immigration forbydes ved lov⁶⁰⁶.

9.5. Udvisning

Hovedpunkter

- Migrantbørns sårbarhed over for udvisning hænger uløseligt sammen med deres forældres opholdsstatus i værtsstaten.
- Princippet om barnets tarv bør ligge til grund for alle afgørelser vedrørende udvisning af immigrantbørn og deres familie/primære omsorgspersoner.
- I henhold til EU-retten kan migrantbørn under visse omstændigheder forblive i en værtsstat uanset deres forældres retsstilling, især med henblik på at færdiggøre deres uddannelse, eller hvis det vil være vanskeligt at etablere et familieliv andre steder⁶⁰⁷.

I henhold til EU-retten afhænger reglerne for udvisning af børn – ligesom inden for andre områder er EU's migrationsregler – af deres nationalitet, deres forældres nationalitet og baggrunden for deres migration. Når et barn har fået adgang til en medlemsstat i henhold til EU's bestemmelser om fri bevægelighed, kan han/hun med sandsynlighed forblive i medlemsstaten, selv om den migrerende EU-forælder, som barnet oprindeligt kom til landet sammen med, ikke længere er berettiget til varigt ophold eller beslutter at forlade landet.

I henhold til [direktivet om fri bevægelighed](#) mister børn og andre familiemedlemmer ikke deres ret til ophold i værtsmedlemsstaten, hvis den unionsborger,

605 Se De Forenede Nationer (2019), *Children Deprived of Liberty – The United Nations Global Study*, 2019.

606 De Forenede Nationer (2017), *Joint general comment No. 4 (2017) of the Committee on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families and No. 23 (2017) of the Committee on the Rights of the Child on State obligations regarding the human rights of children in the context of international migration in countries of origin, transit, destination and return*, CMW/C/GC/4-CRC/C/GC/23, 16.11.2017.

607 I dette kapitel benyttes termen »udvisning« til at definere lovlig udsendelse af en ikke-statsborger eller en anden person fra en stat. Betegnes også som »tilbagesendelse«, »udsendelse«, »hjemsendelse«, »udlevering« eller »deportation«, afhængigt af den juridiske sammenhæng. Se endvidere FRA og Menneskerettighedsdomstolen (2020), *Håndbog om europæisk lovgivning vedrørende asyl, grænser og indvandring – 2020-udgave*, 17.12.2020, afsnit 6.4.

de oprindeligt flyttede til landet med, afgår ved døden (artikel 12, stk. 2), såfremt de har boet i værtsmedlemsstaten i mindst 12 måneder inden forældrens død. De kan ligeledes i princippet forblive i værtsmedlemsstaten efter forældrens udrejse. Hvis barnet/familiemedlemmet er tredjelandsstatsborger, afhænger vedkommendes fortsatte ophold i begge tilfælde af, at de kan godtgøre, at de råder over tilstrækkelige midler til sig selv. De skal også have sygeforsikring (artikel 7).

Bestemmelserne er endnu mere lempelige for børn, der er under uddannelse i værtsmedlemsstaten. I sådanne tilfælde bevarer barnet og indehaveren af forældremyndigheden eller omsorgspersonen retten til ophold i værtsmedlemsstaten efter den primære migrerende unionsborgers død eller udrejse, uanset barnets nationalitet (artikel 12, stk. 3). Denne bestemmelse om uddannelse fandt oprindeligt kun anvendelse på børn i familier, der selv rådede over tilstrækkelige midler⁶⁰⁸, men senere retspraksis har bekræftet, at den nu gælder for børn under uddannelse, som modtager sociale velfærdsydelse⁶⁰⁹.

Familiemedlemmer og særligt forældre, som er tredjelandsstatsborgere, har også ret til at forblive i EU, hvis de har den primære forældremyndighed over parrets børn eller har samværsret med børnene, som skal finde sted i værtsstaten (artikel 13, stk. 2, litra b), og artikel 13, stk. 2, litra d)). Familiemedlemmer, der er tredjelandsstatsborgere, bevarer retten til ophold, hvis den unionsborger, de er knyttet til, afgår ved døden, for så vidt de har haft ophold i værtsmedlemsstaten som familiemedlemmer i mindst et år inden unionsborgerens død (direktivets artikel 12, stk. 2). Hvis unionsborgeren fra værtsmedlemsstaten forlader EU, bevarer familiemedlemmer fra tredjelande ikke deres opholdsret. Direktivet indeholder ingen præcise bestemmelser om en sådan situation. I henhold til direktivets artikel 13 kan familiemedlemmer på visse betingelser bevare retten til at blive boende, selv om den familiemæssige tilknytning ophører (skilsmisse, omstødelse af ægteskab eller ophør af registreret partnerskab)⁶¹⁰.

608 EU-Domstolen, C-413/99, *Baumbast og R mod Secretary of State for the Home Department*, 17.9.2002.

609 EU-Domstolen, C-480/08, *Maria Teixeira mod London Borough of Lambeth og Secretary of State for the Home Department*, 23.2.2010, og EU-Domstolen, C-310/08, *London Borough of Harrow mod Nimco Hassan Ibrahim og Secretary of State for the Home Department* [Store Afdeling], 23.2.2010. Uddannelse af migrantbørn er yderligere beskrevet i afsnit 8.2.

610 Flere oplysninger kan findes i FRA (2018), *Making EU citizens' rights a reality: National courts enforcing freedom of movement and related rights*, 20.8.2018.

EU-Domstolen har henvist til et barns status som unionsborger i henhold til artikel 20 i TEUF. Domstolen fastslog, at det at give barnets forældre, der er tredjelandstatsborgere, arbejds- og opholdstilladelse i den EU-medlemsstat, hvor barnet er statsborger, giver barnet mulighed for at nyde de rettigheder, der er knyttet til dets status som unionsborger, for så vidt som barnet ellers skulle forlade EU for at ledsage forældrene⁶¹¹. EU-Domstolen påpegede, »[...] at den omstændighed alene, at det for en statsborger i en medlemsstat, af økonomiske årsager eller for at bevare familieenheden på Unionens område, måtte forekomme ønskværdigt, at medlemmer af hans familie, som ikke er statsborgere i en medlemsstat, kan opholde sig med ham på Unionens område, ikke i sig selv er tilstrækkelig til, at det må antages, at unionsborgeren nødsages til at forlade Unionens område, hvis en sådan ret ikke meddeles«⁶¹². EU-Domstolen har fastslået, at barnets tarv skal vurderes i hvert enkelt tilfælde, selv om afgørelsen om tilbagesendelse kun vedrører forælderen⁶¹³.

Eksempel: I sagen *M.A. mod Belgien*⁶¹⁴ behandlede EU-Domstolen en sag vedrørende en tredjelandstatsborger med en datter født i Belgien. Forælderen var genstand for en afgørelse om at skulle forlade Belgien og et indrejseforbud på grund af begåede lovovertrædelser. EU-Domstolen fastslog, at artikel 5 i direktiv (2008/115/EF) om tilbagesendelse, sammenholdt med artikel 24 i chartret om grundlæggende rettigheder, skal fortolkes således, at medlemsstaterne er forpligtet til at tage behørigt hensyn til barnets tarv, inden der træffes en afgørelse om tilbagesendelse ledsaget af et indrejseforbud, selv når adressaten for denne afgørelse ikke er en mindreårig, men barnets fader.

Det angives udtrykkeligt i direktivet om fri bevægelighed, at udsendelse af børn i ekstraordinære tilfælde skal være i overensstemmelse med **børnekonventionens** bestemmelser (betragtning 24). Endvidere bekræftes børns immunitet over for udsendelse i artikel 28, stk. 3, litra b), medmindre udsendelsen er nødvendig af hensyn til barnets tarv som fastlagt i børnekonventionen.

611 EU-Domstolen, C-34/09, *Gerardo Ruiz Zambrano mod Office National de l'Emploi (ONEm)*, 8.3.2011.

612 EU-Domstolen, C-256/11, *Murat Dereci m.fl. mod. Bundesministerium für Inneres*, 15.11.2011, præmis 68. Se også EU-Domstolen, C-40/11, *Yoshikazu Iida mod Stadt Ulm*, 8.11.2012. Se endvidere FRA og Menneskerettighedsdomstolen (2020), *Håndbog om europæisk lovgivning vedrørende asyl, grænser og indvandring*, 17.12.2020.

613 EU-Domstolen, C-112/20, *M.A. mod État belge*, 11.3.2021.

614 *Ibid.*

I henhold til [tilbagesendelsesdirektivet](#) bør hensynet til barnets tarv lægges til grund for afgørelser vedrørende tilbagesendelse af uledsagede børn (artikel 10). Inden et uledsaget barn udvises fra en medlemsstat, skal myndighederne sikre sig, at vedkommende sendes tilbage til et familiemedlem, til en udpeget værge eller til passende modtagelsesfaciliteter i tilbagesendelseslandet (artikel 10, stk. 2). Når medlemsstaterne gennemfører tilbagesendelsesdirektivet, »tager de behørigt hensyn til a) barnets tarv, b) familieliv, c) den pågældende tredjelandstatsborgers sundhedstilstand og respekterer non-refoulement-princippet«⁶¹⁵. EU-Domstolen har truffet afgørelse om behovet for at vurdere, om modtagelsesfaciliteterne i tilbagesendelseslandet er passende, inden der træffes afgørelse om tilbagesendelse af et uledsaget barn. Hvis der er passende modtagelsesfaciliteter, og afgørelsen om tilbagesendelse er korrekt, har EU-Domstolen understreget betydningen af at gennemføre afgørelsen om tilbagesendelse, således at situationer med retligt tomrum undgås.

Eksempel: I sagen *T.Q. mod Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid*,⁶¹⁶ behandlede EU-Domstolen sagen om et uledsaget guineansk barn, der indrejste i Nederlandene, da han var 15 år og fire måneder gammel, og som var nødsaget til at forlade landet, da han ikke fik opholdstilladelse. EU-Domstolen fastslog, at medlemsstaterne skal foretage en vurdering af barnets tarv, inden de træffer en afgørelse om tilbagesendelse, uanset det uledsagede barns alder. I denne forbindelse skal medlemsstaten sikre sig, at der i tilbagesendelseslandet findes passende modtagelsesforhold for den uledsagede mindreårige. EU-Domstolen fastslog ligeledes, at når en medlemsstat har sikret sig, at der findes passende modtagelsesforhold, og har truffet en afgørelse om tilbagesendelse af et uledsaget barn, er tilbagesendelsesdirektivets artikel 8, stk. 1, til hinder for, at denne medlemsstat efterfølgende afstår fra at foretage en udsendelse af den pågældende, indtil denne er fyldt 18 år. EU-Domstolen præciserede, at barnet i et sådant tilfælde skal fjernes, medmindre der sker ændringer i dets situation.

Hvis asylansøgende børn sendes tilbage til en anden medlemsstat for at få deres asylansøgning vurderet, skal barnets tarv i henhold til [Dublinforordningen](#)

⁶¹⁵ EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2008), [direktiv 2008/115/EF af 16. december 2008 om fælles standarder og procedurer i medlemsstaterne for tilbagesendelse af tredjelandstatsborgere med ulovligt ophold](#) (EUT 2008 L 348), artikel 5.

⁶¹⁶ EU-Domstolen, C-441/19, *TQ v Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid*, 14.1.2021.

(artikel 6) være et primært hensyn i forbindelse med sådanne afgørelser (artikel 6)⁶¹⁷. I denne forordning gives der desuden en tjekliste over faktorer, som myndighederne skal tage hensyn til ved vurderingen af barnets tarv. Dette omfatter behørig hensyntagen til barnets muligheder for familiesammenføring, barnets trivsel og sociale udvikling, sikkerhedshensyn, navnlig hvis der er risiko for, at barnet er offer for menneskehandel, og barnets egen mening under hensyntagen til vedkommendes alder og modenhed.

Eksempel: I sagen *The Queen, på vegne af MA m.fl. mod Secretary of State for the Home Department*⁶¹⁸ skulle EU-Domstolen afgøre, hvilken stat der var ansvarlig for et uledsaget barn, der havde indgivet asylansøgninger i forskellige EU-medlemsstater, og som ikke havde familie eller slægtninge i andre EU-medlemsstater. EU-Domstolen præciserede, at det er den medlemsstat, hvor den mindreårige fysisk befinder sig, der er ansvarlig for behandlingen af ansøgningen, hvis der ikke findes et familiemedlem med lovligt ophold i en medlemsstat. EU-Domstolen henholdt sig i den forbindelse til artikel 24, stk. 2, i EU's charter om grundlæggende rettigheder, hvorved barnets tarv skal komme i første række i alle handlinger vedrørende børn⁶¹⁹.

I Europarådets retsorden kan staterne under særlige omstændigheder gribe ind i retten til respekt for familieliv i overensstemmelse med artikel 8, stk. 2, i [EMRK](#).

Eksempel: I sagen *Üner mod Nederlandene*⁶²⁰ blev det bekræftet, at der skal tages hensyn til den indvirkning, som udvisning vil have på familiens børn, når det afgøres, om det var en forholdsmæssig foranstaltning. Det krævede hensyntagen til »barnets tarv og trivsel, navnlig alvoren af de vanskeligheder, som børn med sandsynlighed vil opleve i det land, som

617 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2013), [forordning \(EU\) nr. 604/2013 af 26. juni 2013 om fastsættelse af kriterier og procedurer til afgørelse af, hvilken medlemsstat der er ansvarlig for behandlingen af en ansøgning om international beskyttelse, der er indgivet af en tredjelandsstatsborger eller en statsløs i en af medlemsstaterne](#) (EUT 2013 L 180).

618 EU-Domstolen, sag C-648/11, *The Queen, på vegne af MA m.fl. mod Secretary of State for the Home Department*, 6.6.2013.

619 Se også EU-Domstolen, C-441/19, *TQ mod Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid*, 14.1.2021.

620 EMD, *Üner mod Nederlandene*, nr. 46410/99, 18.10.2006, præmis 57-58. Se også Menneskerettighedsdomstolen, *Boultif mod Schweiz*, nr. 54273/00, 2.8.2001.

klageren udvises til, og karakteren af de sociale, kulturelle og familiemæssige bånd til værtslandet og til destinationslandet⁶²¹.

Eksempel: Sagen *Tarakhel mod Schweiz*⁶²² vedrørte de schweiziske myndigheder afslag på at undersøge asylansøgningen indgivet af et afghansk par og deres seks børn og deres beslutning om at sende dem tilbage til Italien. Menneskerettighedsdomstolen fandt, at de schweiziske myndigheder, i lyset af den nuværende situation med hensyn til modtagelses-systemet i Italien, og den manglende adgang til detaljerede og pålidelige oplysninger om det specifikke modtagelsescenter, ikke havde tilstrækkelig sikkerhed for, at klagerne, hvis de blev sendt tilbage til Italien, ville blive behandlet på en måde, der tog hensyn til børnenes alder. Menneskerettighedsdomstolen fastslog derfor, at det ville være en overtrædelse af artikel 3 i EMRK, hvis de schweiziske myndigheder sendte klagerne tilbage til Italien i henhold til Dublin II-forordningen uden først at have indhentet individuel forsikring fra de italienske myndigheder for, at klagerne ville blive behandlet på en måde, der tog hensyn til børnenes alder, og familien ville få mulighed for at blive sammen.

Inden for rammerne af folkeretten skal en stat efter anmodning give forælderen/forældrene eller barnet væsentlige oplysninger om, hvor den eller de fraværende medlemmer af familien befinder sig i tilfælde af tilbageholdelse, fængsling, udvisning, forvisning eller død, medmindre afgivelsen af oplysningerne ville være skadelig for barnets velfærd (*børnekonventionens* artikel 9, stk. 4).

621 Se også EMD, *Assem Hassan Ali mod Danmark*, nr. 25593/14, 23.10.2018.

622 EMD, *Tarakhel mod Schweiz* [Storkammer], nr. 29217/12, 4.11.2014.

9.6. Adgang til domstolsprøvelse

Hovedpunkt

- Migrantbørn har ret til effektive retsmidler og juridisk bistand i visse sager⁶²³.

I **henhold til EU-retten** er børns rettigheder til adgang til klage i forbindelse med immigration omhandlet i en række forskellige retsakter. Adgang til effektive retsmidler og til en upartisk domstol er for det første generelt sikret ved artikel 47 i [EU's charter om grundlæggende rettigheder](#). Dette omfatter en ret til en retfærdig og offentlig rettergang inden en rimelig frist for en uafhængig og upartisk domstol, herunder mulighed for at blive rådgivet, forsvaret og repræsenteret fastsat i artikel 48. For børnemigranter underbygges dette af en række bestemmelser i afledte retsakter. [Dublinforordningen](#) forpligter f.eks. medlemsstaterne til at sikre, at et uledsaget barn repræsenteres af en repræsentant med de fornødne kvalifikationer, som har adgang til indholdet af de relevante dokumenter i barnets aktmappe (artikel 6). Parallele bestemmelser, herunder om juridisk bistand findes i [kvalifikationsdirektivet](#) (artikel 31) og [direktivet om asylprocedurer](#) (artikel 25). Børns ret til retlig repræsentation understøttes også af deres ret til adgang til støttetjenester for ofre og fortrolige specialiserede støttetjenester i henhold til artikel 8 i [direktivet om ofres rettigheder](#)⁶²⁴.

Retten til adgang til klage er imidlertid ikke ubegrænset og kan være med forbehold af visse aldersbetingelser. I henhold til [direktivet om asylprocedurer](#) kan medlemsstaterne »undlade at udpege en [retlig] repræsentant, hvis den uledsagede mindreårige efter al sandsynlighed fylder 18 år, inden der træffes afgørelse i første instans« (artikel 25, stk. 2).

I **Europarådets retsorden** har Menneskerettighedsdomstolen fastslået, at artikel 6 (ret til retfærdig rettergang) ikke finder anvendelse i sager vedrørende

623 Se endvidere FRA og EMD (2020), *Håndbog om europæisk lovgivning vedrørende asyl, grænser og indvandring*, 17.12.2020, afsnit 5.5 om juridisk bistand i asyl- og tilbagesendelsessager.

624 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2012), *direktiv 2012/29/EU af 25. oktober 2012 om minimumsstandarder for ofre for kriminalitet med hensyn til rettigheder, støtte og beskyttelse* (EUT 2012 L 315, s. 55).

udlændinges indrejse, ophold og udvisning⁶²⁵. Artikel 13 i EMRK (adgang til effektive retsmidler) kan dog påberåbes under visse omstændigheder.

Eksempel: Sagen *Rahimi mod Grækenland*⁶²⁶ vedrørte de forhold, hvorunder et migrantbarn fra Afghanistan, som var kommet ulovligt til Grækenland, var frihedsberøvet i et detentionscenter og efterfølgende løsladt med henblik på udvisning. Menneskerettighedsdomstolen fastslog, at artikel 13 i EMRK var blevet overtrådt, og at den informationsbrochure, som klageren fik udleveret, ikke indeholdt oplysninger om, hvordan han kunne fremsætte en klage til politichefen. Klageren blev desuden ikke underrettet på et sprog, han forstod, om de retsmidler, han kunne anvende til at klage over forholdene under frihedsberøvelsen. På grundlag af rapporter fra Den Europæiske Komité til Forebyggelse af Tortur og Umenneskelig eller Vanærende Behandling eller Straf bemærkede Menneskerettighedsdomstolen, at Grækenland ikke havde en uafhængig myndighed med ansvar for kontrol af de retshåndhævende myndigheders detentionscentre. Domstolen bemærkede også, at der ikke fandtes en upartisk myndighed, som gjorde retsmidlet effektivt. Domstolen fastslog derfor, at artikel 3, artikel 5, stk. 1 og 4, og artikel 13 i EMRK var blevet overtrådt⁶²⁷.

I henhold til artikel 16 i [socialpagten](#) skal staterne sikre tilstedeværelsen af de nødvendige forudsætninger for familiens fulde udvikling ved at fremme den økonomiske, juridiske og sociale beskyttelse af familielivet. I henhold til artikel 19, stk. 1, skal staterne opretholde »en fyldestgørende og vederlagsfri hjælpetjeneste« og sikre sig, at vandrende arbejdstagere og deres familier modtager rigtige oplysninger med hensyn til ud- og indvandring. Et lignende »informationskrav« (som er afgørende for migranternes adgang til klage) findes i artikel 6 i den [europæiske konvention om vandrende arbejdstageres retsstilling](#), men de mere omfattende bestemmelser vedrørende retten til adgang til domstole og administrative myndigheder (artikel 26) omhandler alene de vandrende arbejdstagere og ikke deres familier⁶²⁸.

625 EMD, *Maaouia mod Frankrig* [Storkammer], nr. 39652/98, 5.10.2000.

626 EMD, *Rahimi mod Grækenland*, nr. 8687/08, 5.4.2011.

627 Se også EMD, *Abdullahi Elmi og Aweys Abubakar mod Malta*, nr. 25794/13 og 28151/13, 22.11.2016, og EMD, *Moustahi mod Frankrig*, nr. 9347/14, 25.6.2020, præmis 65-67.

628 Europarådet (1997), [europæisk konvention om vandrende arbejdstageres retsstilling](#), CETS nr. 93, 24.11.1977.

Desuden fastlægges det Europarådets omfattende *retningslinjer for børnevenlig retspleje*, hvordan gennemførelsen af alle domstolssager og administrative sager, herunder immigrationssager, bør tilpasses til børns behov⁶²⁹. Desuden anerkendte Ministerkomitéen i sin *henstilling om et effektivt værgemål for uledsagede børn og børn, der er adskilt fra deres familie i forbindelse med migration* i 2018, at en statsudpeget værge spiller en vigtig rolle med hensyn til at beskytte uledsagede børns rettigheder og tarv ved at informere, bistå, støtte og, hvor det er fastsat ved lov, repræsentere dem i processer, der berører dem⁶³⁰.

Inden for rammerne af folkeretten er *børnekonventionens* artikel 37 særligt relevant for frihedsberøvede migrantbørn, da den sikrer disse børn ret til hurtig juridisk og anden passende bistand samt ret til at få lovligheden af sin frihedsberøvelse prøvet ved en domstol eller anden kompetent, uafhængig og upartisk myndighed og til hurtig afgørelse af enhver sådan sag.

629 Europarådets Ministerkomité (2010), *retningslinjer for børnevenlig retspleje*, 17.11.2010.

630 Europarådets Ministerkomité (2019), *Recommendation Rec(2019)11 on effective guardianship for unaccompanied and separated children in the context of migration*, 11.12.2019.

10

Personoplysninger og forbrugerbeskyttelse

EU	Omhandlede emner	Europarådet
<p>Chartret om grundlæggende rettigheder, artikel 7 (respekt for privatliv og familieliv), artikel 8 (beskyttelse af personoplysninger) og artikel 52 (rækkevidde og fortolkning af rettigheder og principper)</p> <p>TEUF, artikel 16</p> <p>Generel forordning om databeskyttelse ((EU) 2016/679)</p>	<p>Børn og beskyttelse af personoplysninger</p>	<p>EMRK, artikel 8 (ret til respekt for privatliv og familieliv)</p> <p>Konventionen om beskyttelse af det enkelte menneske i forbindelse med elektronisk databehandling af personoplysninger (konvention 108+)</p> <p>EMD, <i>Avilkina m.fl. mod Rusland</i>, nr. 1585/09, 2013 (videregivelse af patientjournaler)</p> <p>EMD, <i>S. og Marper mod Det Forenede Kongerige</i> [Storkammer], nr. 30562/04 og 30566/04, 2008</p>
<p>Chartret om grundlæggende rettigheder, artikel 38</p> <p>TEUF, artikel 169</p> <p>Direktiv 2011/83/EU om forbrugerrettigheder</p> <p>Tilgængelighedsdirektivet ((EU) 2019/882)</p> <p>Direktiv 2005/29/EF om virksomheders urimelige handelspraksis over for forbrugerne på det indre marked</p> <p>Direktiv 2001/95/EF om produktsikkerhed i almindelighed</p> <p>Forordning 536/2014/EF om kliniske forsøg</p>	<p>Beskyttelse af børn som forbrugere</p>	<p>Konventionen om udarbejdelse af en europæisk farmakopé</p> <p>Konventionen om menneskerettigheder og biomedicin, artikel 17, og tillægsprotokollen hertil om biomedicinsk forskning, kapitel V</p> <p>Europæisk konvention om grænsoverskridende fjernsyn</p>

EU	Omhandlede emner	Europarådet
<p>Forordning (EU) nr. 609/2013 om fødevarer bestemt til spædbørn og småbørn, fødevarer til særlige medicinske formål og kosterstatning til vægtkontrol</p> <p>Direktiv 2009/48/EF om sikkerhedskrav til legetøj</p> <p>Direktiv 87/357/EØF om produkter, der på grund af deres ydre fremtræden kan forveksles med andre produkter og herigennem være til fare for forbrugernes sundhed eller sikkerhed</p> <p>Direktiv 2018/1808 om audiovisuelle medietjenester (omarbejdning)</p> <p>EU-Domstolen, C-244/06, <i>Dynamic Medien Vertriebs GmbH mod Avides Media AG</i>, 2008 (salg af DVD'er via internettet)</p> <p>EU-Domstolen, C-36/02, <i>Omega Spielhallen- und Automatenaufstellungs-GmbH mod Oberbürgermeisterin der Bundesstadt Bonn</i>, 2004 (licens til spil)</p>		

Dette kapital omhandler europæisk ret og retspraksis på området for forbruger- og databeskyttelse. Der findes et væld af retsakter og retspraksis på EU-plan, og EU's kompetence på dette område er fastsat udtrykkeligt i TEUF. Europarådets bidrag på dette område er mere begrænset. På traktatniveau er der de vigtigste konventioner om medier og databeskyttelse og forbrugerbeskyttelse, [konventionen fra 1964 om udarbejdelse af en europæisk farmakopé](#). Menneskerettighedsdomstolen har også truffet afgørelse i en række sager vedrørende beskyttelse af personoplysninger.

De følgende afsnit vil fokusere på specifikke aspekter af databeskyttelse ([afsnit 10.1](#)) og forbrugerretten vedrørende børn ([afsnit 10.2](#)). For hvert af disse spørgsmål analyseres den generelle retlige ramme og dens anvendelse på børn samt de specifikke normer for beskyttelse af børn, hvis det er relevant.

10.1. Børn og beskyttelse af personoplysninger

Hovedpunkter

- I EU-retten og Europarådets retsorden anerkendes beskyttelse af personoplysninger som en grundlæggende rettighed. I EU-retten er retten til databeskyttelse en selvstændig grundlæggende rettighed, som gælder for alle, herunder børn (artikel 8 i chartret om grundlæggende rettigheder).
- For de fleste onlinetjenester vil forældrenes samtykke til behandling af personoplysninger være nødvendigt, afhængigt af børnenes alder (aldersgrænsen varierer fra medlemsstat til medlemsstat mellem 13 og 16 år).
- Chartrets artikel 8 indeholder retten til beskyttelse af personoplysninger.

10.1.1. Europæisk databeskyttelseslovgivning

I **EU-retten** anerkendes beskyttelsen af personoplysninger som en selvstændig grundlæggende rettighed i artikel 8, stk. 2, i [EU's charter om grundlæggende rettigheder](#). Beskyttelsen af personoplysninger i chartret gælder for alle, herunder børn. I artikel 8, stk. 2, fastsættes udtrykkeligt flere elementer af denne ret i chartret (rimelig behandling til udtrykkeligt angivne formål, samtykke eller et andet berettiget ved lov fastsat grundlag, ret til adgang og berigtigelse), og i henhold til artikel 8, stk. 3, skal overholdelsen af disse regler være underlagt en uafhængig myndigheds kontrol. Retten til beskyttelse af personoplysninger, jf. artikel 8, kan begrænses i overensstemmelse med loven. Sådanne begrænsninger skal respektere det væsentligste indhold af retten til beskyttelse af personoplysninger. De kan kun indføres, såfremt de er nødvendige og faktisk svarer til de mål af almen interesse, der er anerkendt af Unionen, eller er nødvendige for at beskytte andres friheder og rettigheder (chartrets artikel 52)⁶³¹. EU har kompetence til at fastsætte regler om databe-

631 EU-Domstolen, forenede sager C-468/10 og C-469/10, *Asociación Nacional de Establecimientos Financieros de Crédito (ASNEF) og Federación de Comercio Electrónico y Marketing Directo (FECEMD) mod Administración del Estado*, 24.11.2011, præmis 48, og EU-Domstolen, C-275/06, *Productores de Música de España (Promusicae) mod Telefónica de España SAU* [Store Afdeling], 29.1.2008, præmis 68.

skyttelse (artikel 16 i TEUF)⁶³². Beskyttelse af personoplysninger har udviklet sig til et af de centrale områder inden for europæisk ret vedrørende beskyttelse af grundlæggende rettigheder. [Den generelle forordning om databeskyttelse](#) (GDPR eller databeskyttelsesforordningen), der blev vedtaget i 2016, er den vigtigste retsakt på dette område⁶³³.

I betragtning 75 i databeskyttelsesforordningen identificeres børn som sårbare personer, og det anerkendes, at de bør nyde særlig beskyttelse af deres personoplysninger. De kan være mindre bevidste om de pågældende risici, konsekvenser og garantier og deres rettigheder for så vidt angår behandling af personoplysninger. Med henblik herpå er Det Europæiske Databeskyttelsesråd (Databeskyttelsesrådet) i færd med at udarbejde retningslinjer for behandling af børns data⁶³⁴. »Samtykke fra indehaveren af forældremyndigheden er ikke nødvendigt, når det drejer sig om forebyggende eller rådgivende tjenester, der tilbydes direkte til et barn. [...] Eftersom børn bør nyde særlig beskyttelse, bør alle oplysninger og meddelelser, hvis behandling er rettet mod et barn, være i et så klart og enkelt sprog, at et barn let kan forstå dem«. ⁶³⁵ Databeskyttelsesforordningen kræver udtrykkeligt, at der tages hensyn til beskyttelsen af børns personoplysninger, når behandlingen af personoplysninger er baseret på den dataansvarliges eller en tredjeparts legitime interesser (artikel 6, stk. 1, litra f)), og oplysninger om behandling af personoplysninger gives til et barn (artikel 12, stk. 1). Det bemærkes, at behandling af oplysninger om børn indebærer visse risici, og yderligere anvendelse af den generelle forordning om databeskyttelse i forbindelse med beskyttelse af børn kan præciseres i adfærdskodekser. Sådanne adfærdskodekser kan navnlig omfatte regler om,

632 For en generel oversigt over den europæiske databeskyttelseslovgivning se Europarådets Ministerkomité (2018), *12th Annual Report of the Committee of Ministers*, og FRA (2018), *Håndbog om europæisk databeskyttelseslovgivning – 2018-udgave*, Luxembourg, Publikationskontoret.

633 Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) 2016/679 af 27. april 2016 om beskyttelse af fysiske personer i forbindelse med behandling af personoplysninger og om fri udveksling af sådanne oplysninger og om ophævelse af direktiv 95/46/EF (generel forordning om databeskyttelse). Direktiv (EU) 2016/680 om retshåndhævelse er den vigtigste retsakt om de kompetente myndigheders behandling af personoplysninger med henblik på at forebygge, efterforske, afsløre eller retsforfølge strafbare handlinger eller fuldbyrde strafferetlige sanktioner og om fri udveksling af sådanne oplysninger.

634 Databeskyttelsesrådets arbejdsprogram 2021/2022, 16.3.2021.

635 Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) 2016/679 af 27. april 2016 om beskyttelse af fysiske personer i forbindelse med behandling af personoplysninger og om fri udveksling af sådanne oplysninger og om ophævelse af direktiv 95/46/EF (generel forordning om databeskyttelse), betragtning 38 og 58.

hvordan oplysningerne skal gives til et barn, og hvordan der indhentes samtykke fra indehaveren af forældremyndighed (artikel 41, stk. 2).

For de fleste onlinetjenester, der indhenter barnets samtykke til behandling af dets oplysninger, kræves der også samtykke fra forælderen eller værger indtil en vis alder. Dette gælder for sociale netværk og platforme til download af musik og køb af onlinespil. Aldersgrænsen for at opnå forældrenes samtykke varierer fra medlemsstat til medlemsstat mellem 13 og 16 år⁶³⁶. I henhold til databeskyttelsesforordningens artikel 4, stk. 11, skal samtykke gives frivilligt, specifikt, informeret og utvetydigt, og børn eller deres forældre eller værger bør have let anvendelige mekanismer, så de på ethvert tidspunkt kan trække deres samtykke tilbage. Organisationer skal under hensyntagen til den tilgængelige teknologi gøre sig rimelige bestræbelser på at kontrollere, at indehaveren af forældremyndigheden over barnet har givet eller godkendt samtykket. De rimelige bestræbelser, som de skal gøre sig, afhænger også af behandlingens art og de dermed forbundne risici for barnet. Disse bestræbelser bør løbende tages op til revision i lyset af nye teknologier på dette område. Når personoplysninger behandles i forbindelse med udbud af informationssamfundstjenester til et barn, og en sådan behandling er baseret på samtykke fra barnet eller indehaveren af forældremyndighed, har børn altid ret til at få deres oplysninger slettet (databeskyttelsesforordningens artikel 17, stk. 1, litra f)). Dette kaldes retten til at blive glemt.

Hvis børn får adgang til en onlinetjeneste, uanset hvilke alderskontrolforanstaltninger en organisation iværksætter, skal organisationen sikre, at der er indført børnespecifikke databeskyttelsesforanstaltninger for at forbedre niveauet for beskyttelse af børn mod de risici, som deres brug af tjenesten udgør for dem. Nogle af disse foranstaltninger kunne omfatte sikring af, at tjenesten overholder forpligtelsen til databeskyttelse gennem design og databeskyttelse gennem standardindstillinger (artikel 25 i databeskyttelsesforordningen), udførelse af en konsekvensanalyse af databeskyttelse (artikel 35), overholdelse af princippet om dataminimering og gennemgang af profilindstillinger. Ved profilering forstås enhver form for automatisk behandling af personoplysninger, der består i at anvende personoplysninger til at evaluere bestemte personlige forhold vedrørende en fysisk person, navnlig for at analysere eller forudsige forhold vedrørende den fysiske persons arbejdsindsats, økonomiske

636 *Ibid.*, artikel 8.

situation, helbred, personlige præferencer, interesser, pålidelighed, adfærd, geografisk position eller bevægelser (artikel 4, stk. 4).

En sådan særlig beskyttelse bør navnlig gælde for brug af børns personoplysninger med henblik på markedsføring eller til at oprette personligheds- eller brugerprofiler og indsamling af personoplysninger vedrørende børn, når de anvender tjenester, der tilbydes direkte til dem (betragtning 38 i databeskyttelsesforordningen).

I de retningslinjer, som Databeskyttelsesrådet har udstedt⁶³⁷ vedrørende målretning mod brugere af sociale medier, påpeges det, at de negative virkninger af målretning kan være betydeligt større for sårbare kategorier af personer såsom børn. Målretning kan påvirke dannelsen af personlige præferencer og interesser hos børn og i sidste ende påvirke deres autonomi og deres ret til udvikling. En række institutioner har fastslået, at organisationer generelt bør undgå at profilere børn i markedsføringsøjemed, da børn er mere sårbare⁶³⁸. Børn kan være særlig modtagelige i onlinemiljøet og være lettere at påvirke gennem adfærdsbaseret annoncering⁶³⁹.

I betragtning 71 i databeskyttelsesforordningen fastsættes det, at automatisk beslutningstagning, herunder profilering, som alene bygger på automatisk behandling og har retsvirkning eller på tilsvarende vis betydeligt påvirker den pågældende, ikke bør finde anvendelse på børn.

Artikel 29-Gruppen, nu Det Europæiske Databeskyttelsesråd (Databeskyttelsesrådet)⁶⁴⁰, har anbefalet, at undtagelser fra forbuddet mod denne form for behandling generelt ikke bør påberåbes i forbindelse med behandling af børns oplysninger, undtagen under begrænsede omstændigheder, f.eks. når det er nødvendigt for at beskytte deres velfærd. I disse tilfælde skal der fastsættes passende foranstaltninger for at sikre, at de er hensigtsmæssige for børn.

637 Det Europæiske Databeskyttelsesråd (2020), *Retningslinjer 8/2020 vedrørende målretning mod brugere af sociale medier*, 2.9.2020.

638 Se f.eks. Europarådet (2018), *Guidelines to respect, protect and fulfil the rights of the child in the digital environment*, CM/Rec(2018)7, s. 17, og Irish Data Protection Commission (2020), *Children front and centre: Fundamentals for a child-oriented approach to data processing*, december 2020, s. 54.

639 Artikel 29-Gruppen vedrørende Databeskyttelse (2018), *Retningslinjer om automatiske individuelle afgørelser og profilering i henhold til forordning 2016/679*, 22.8.2018.

640 Artikel 29-Gruppen vedrørende Databeskyttelse (2018), *Retningslinjer om automatiske individuelle afgørelser og profilering i henhold til forordning 2016/679*, 22.8.2018.

Visse kategorier af oplysninger betragtes som følsomme, f.eks. genetiske data, biometriske data, der entydigt identificerer et barn, personoplysninger vedrørende straffedomme og personoplysninger om racemæssig eller etnisk oprindelse, politisk, religiøs eller anden overbevisning, mental og fysisk sundhed eller seksualitet. Behandling af oplysninger om børn i sådanne kategorier er kun tilladt, hvis der er passende undtagelser (artikel 9 i databeskyttelsesforordningen).

Direktivet om databeskyttelse inden for elektronisk kommunikation⁶⁴¹ beskytter kommunikationshemmeligheden og brugerens, herunder børns, terminaludstyr. Det gennemfører den grundlæggende ret til respekt for privatliv med hensyn til kommunikation (artikel 7 i chartret om grundlæggende rettigheder).

I Europarådets retsorden har Menneskerettighedsdomstolen fortolket artikel 8 i EMRK således, at den omfatter retten til beskyttelse af personoplysninger. Menneskerettighedsdomstolen har undersøgt sager, der har involveret databeskyttelse, herunder aflytning⁶⁴², forskellige former for overvågning⁶⁴³ og beskyttelse mod offentlige myndigheders lagring af personoplysninger⁶⁴⁴. Menneskerettighedsdomstolen har desuden fastslået, at national lovgivning skal fastlægge passende foranstaltninger til at sikre retsmidler mod overtrædelser af databeskyttelsesrettigheder.

Eksempel: Sagen *Avilkina m.fl. mod Rusland*⁶⁴⁵ vedrørte videregivelsen af en toårig piges patientjournal til anklageren efter hans anmodning om at blive informeret om alle Jehovas Vidners afslag vedrørende blodtransfusioner. Domstolen anerkendte, at en patients og samfundets interesse i at beskytte fortroligheden af patientjournaler kan opvejes af hensyn til opklaringen af en forbrydelse, men bemærkede, at klageren ikke var under mistanke eller anklage for en strafbar handling. De læger, der behandlede

641 EU, Europa-Parlamentet (2002), *direktiv 2002/58/EF af 12. juli 2002 om behandling af personoplysninger og beskyttelse af privatlivets fred i den elektroniske kommunikationssektor (direktiv om databeskyttelse inden for elektronisk kommunikation)* (EFT 2002 L 201).

642 Se f.eks. EMD, *Malone mod Det Forenede Kongerige*, nr. 8691/79, 26.4.1985, og EMD, *Copland mod Det Forenede Kongerige*, nr. 62617/00, 3.4.2007.

643 Se f.eks. EMD, *Klass m.fl. mod Tyskland*, nr. 5029/71, 6.9.1978 og EMD, *Uzun mod Tyskland*, nr. 35623/05, 2.9.2010.

644 Se f.eks. EMD, *Leander mod Sverige*, nr. 9248/81, 26.3.1987, og EMD, *S. og Marper mod Det Forenede Kongerige* [Storkammer], nr. 30562/04 og 30566/04, 4.12.2008.

645 EMD, *Avilkina m.fl. mod Rusland*, nr. 1585/09, 6.6.2013.

klageren, kunne desuden have anmodet om retlig tilladelse til en blodtransfusion, hvis de havde ment, at hun var i livsfare. Da der ikke var et presserende socialt behov for at anmode om videregivelse af fortrolige patientoplysninger vedrørende klageren, fandt Menneskerettighedsdomstolen, at artikel 8 i EMRK var blevet overtrådt.

Eksempel: I sagen *S. og Marper mod Det Forenede Kongerige*⁶⁴⁶ blev en 11-årigs fingeraftryk og DNA, som var taget i forbindelse med mistanke om forsøg på røveri, opbevaret på ubestemt tid, selv om han i sidste ende blev frikendt. I medfør af karakteren og mængden af personoplysninger i celleprøver og DNA-profiler udgjorde opbevaringen heraf et indgreb i den første klagers ret til respekt for privatlivet. De centrale principper i Europarådets relevante instrumenter og de andre kontraherende parters lov og praksis kræver, at opbevaringen af oplysninger står i forhold til formålet med indsamlingen og er tidsmæssigt begrænset, især på politiområdet. Den beskyttelse, der gives i artikel 8 i EMRK, ville blive urimeligt svækket, hvis anvendelsen af moderne videnskabelige teknikker i strafferetssystemet blev tilladt for enhver pris og uden omhyggeligt afvejning af deres potentielle fordele i forhold til vigtige hensyn til beskyttelsen af privatlivet. I denne henseende var den generelle og vilkårlige karakter af muligheden for opbevaring af personoplysninger i England og Wales særligt bemærkelsesværdig, da den tillod tidsubegrænset opbevaring af data uden hensyntagen til karakteren eller alvoren af lovovertrædelsen eller den mistænktes alder. Tilbageholdelse kan være særligt skadelig for børn som følge af deres særlige situation og betydningen af deres udvikling og integration i samfundet. Menneskerettighedsdomstolen konkluderede, at opbevaringen af data udgjorde et uforholdsmæssigt indgreb i klagerens ret til respekt for privatlivet.

Europarådets moderniserede konvention om beskyttelse af det enkelte menneske i forbindelse med elektronisk databehandling af personoplysninger⁶⁴⁷ (**konvention 108+**) gælder for alle former for databehandling, der udføres af

646 EMD, *S. og Marper mod Det Forenede Kongerige* [Storkammer], nr. 30562/04 og 30566/04, 4.12.2008.

647 Europarådet (1981), *konventionen om beskyttelse af det enkelte menneske i forbindelse med elektronisk databehandling af personoplysninger*, CETS nr. 108, 28.1.1981, Europarådet (2001), *tillægsprotokol til konvention 108 vedrørende tilsynsmyndigheder og grænseoverskridende videregivelse af personoplysninger*, CETS nr. 181, 8.11.2001, og Europarådet (2018), *ændringsprotokol til konventionen om beskyttelse af det enkelte menneske i forbindelse med elektronisk databehandling af personoplysninger*, CETS nr. 223, 10.10.2018.

både den private og den offentlige sektor, og beskytter den enkelte, herunder børn, mod misbrug i forbindelse med behandling af personoplysninger. Konvention 108+ omfatter en tillægsprotokol, der omhandler etableringen af tilsynsmyndigheder og grænseoverskridende videregivelse af personoplysninger til lande, der ikke er part i konventionen⁶⁴⁸.

Principperne i konvention 108+ vedrørende behandling af personoplysninger omhandler rimelig og lovlige indsamling og behandling af personoplysninger, der lagres til nærmere bestemte og legitime formål, ikke må anvendes på en måde, som er uforenelig med disse formål, og ikke må lagres i længere tid end nødvendigt. De vedrører også kvaliteten af data. Da der ikke er tilstrækkelige retsgarantier, er behandling af »følsomme« oplysninger, f.eks. om en persons race, politik, sundhed, religion, seksuelle forhold, genetiske og biometriske data samt oplysninger, der behandles med henblik på de oplysninger, de afslører vedrørende medlemskab af en fagforening eller etnisk oprindelse og straffeattest, forbudt. Konventionen sikrer også det enkelte menneskes, herunder børns, ret til at vide, hvilke oplysninger der er lagret om ham eller hende, og om nødvendigt at få dem korrigeret. Begrænsninger af de rettigheder, der er fastlagt ved konventionen, tillades kun, når samfundsmæssige hensyn, herunder statens sikkerhed eller forsvar, kræver det. Europarådets rådgivende komité for konvention 108 har vedtaget retningslinjer for beskyttelse af børns personoplysninger i forbindelse med uddannelse⁶⁴⁹, hvori der redegøres for de grundlæggende principper, og hvori lovgivere, politiske beslutningstagere, dataansvarlige og industrien vejledes om, hvordan disse rettigheder skal respekteres.

I Europarådets retningslinjer for børns rettigheder i det digitale miljø opfordres staterne til at sikre, at børns personoplysninger behandles rimeligt, lovligt, præcist og sikkert til specifikke formål og med et frivilligt, udtrykkeligt, informeret og utvetydigt samtykke fra børnene og/eller deres forældre, omsorgspersoner eller juridiske repræsentanter eller på et andet berettiget ved lov fastsat grundlag. Staterne bør sikre, at behandlingen af særlige kategorier af oplysninger, der betragtes som følsomme, f.eks. genetiske data, biometriske data, der entydigt identificerer et barn, personoplysninger vedrørende

648 Europarådet (2018), [ændringsprotokol til konventionen om beskyttelse af det enkelte menneske i forbindelse med elektronisk databehandling af personoplysninger](#), CETS nr. 223, 10.10.2018.

649 Europarådets rådgivende komité for konvention 108, [Children's data protection in an education setting – Guidelines](#), T-PD(2019)06BISrev5, 20.11.2020.

straffedomme og personoplysninger om racemæssig eller etnisk oprindelse, politisk, religiøs eller anden overbevisning, mental og fysisk sundhed eller seksualitet, i alle tilfælde kun er tilladt, hvis de fornødne garantier er fastsat i lovgivningen⁶⁵⁰.

Inden for rammerne af folkeretten er retten til databeskyttelse en del af barnets ret til privatliv fastsat i [børnekonventionens](#) artikel 16. I henhold til denne artikel må et barn ikke udsættes for vilkårlig eller ulovlig indblanding i sit privatliv eller familieliv, sit hjem eller sin brevveksling, eller for ulovlige angreb på sin ære og sit omdømme. Denne ret skal respekteres af alle, herunder barnets juridiske repræsentant⁶⁵¹.

10.2. Beskyttelse af børn som forbrugere

Hovedpunkter

- Ifølge EU-Domstolen tilsidesætter hensynet til børneforbrugeres tarv og beskyttelsen af deres rettigheder krav af samfundsinteresse, og det lægges til grund for grænser for den frie bevægelighed for varer, personer, tjenesteydelser og kapital.
- Børn som forbrugere bør gives relevante oplysninger, så de kan overveje alle relevante forhold og træffe et informeret valg.
- Urimelig handelspraksis er praksis, som ikke er i overensstemmelse med princippet om erhvervsmæssig diligen, og som kan påvirke voksne forbrugeres og børneforbrugeres transaktionsbeslutninger.
- Børn må kun deltage i kliniske forsøg, hvis det indgivne lægemiddel forventes at være af direkte fordel for dem, således at risiciene opvejes.
- EU-retten og Europarådets retsorden begrænser omfanget af den markedsføring, børn må udsættes for, uden at forbyde den som sådan.
- Børn har ret til specifik beskyttelse, herunder beskyttelse mod annoncering og teleshoppingprogrammer, der kan påføre dem moralsk eller fysisk skade.
- Anbringelse af produktannoncer i børneprogrammer er forbudt.

650 Europarådets Ministerkomité (2018), *Guidelines to Respect, Protect and Fulfil the Rights of the Child in the Digital Environment (CM/Rec(2018)7)*, 4.7.2018, afsnit 3.4.

651 Se også De Forenede Nationer (2021), *General Comment No. 25 (2021) on children's rights in relation to the digital environment*, 2.3.2021.

10.2.1. Forbrugerrettigheder

I **EU-retten** er de væsentligste forbrugerbeskyttelsesprincipper fastlagt i artikel 169, stk. 1, i **TEUF** og artikel 38 i **EU's charter om grundlæggende rettigheder**. EU-Domstolen har anerkendt, at hensynet til barnets tarv tilsidesætter krav af samfundsinteresse, og det lægges til grund for begrænsninger af den frie bevægelighed på det indre marked.

Eksempel: Sagen *Dynamic Medien*⁶⁵² vedrørte salg via internettet i Tyskland af DVD'er med japanske tegnefilm. Tegnefilmene var blevet godkendt til børn over 15 år i Det Forenede Kongerige. De var ikke blevet vurderet som egnede af den relevante tyske myndighed. Hovedspørgsmålet ved EU-Domstolen var derfor, om forbuddet i Tyskland var i strid med princippet om varers frie bevægelighed. EU-Domstolen fastslog, at den tyske lov primært havde til formål at beskytte børn mod information, der ville være skadelig for deres velfærd. EU-Domstolen fastslog, at begrænsningen af varernes frie bevægelighed ikke var uforholdsmæssig, for så vidt som den ikke gik videre end nødvendigt for at virkeliggøre det mål om at beskytte børn, som den berørte medlemsstat forfulgte.

Eksempel: Sagen *Omega*⁶⁵³ vedrørte driften af en »laserdome« i Tyskland. I det spil, der blev spillet i »laserdomen«, skulle deltagerne ramme strålesensorer, som var anbragt på veste båret af spillerne. Udstyret til spillet blev leveret af et britisk selskab, og både spillet og udstyret var blevet lovligt markedsført i Det Forenede Kongerige. Spillet var forbudt i Tyskland med den begrundelse, at det var i strid med grundlæggende værdier, som eksempelvis menneskelig værdighed. EU-Domstolen fandt, at de tyske myndigheders forbud ikke var i strid med EU-retten, da det var begrundet i hensynet til den offentlige orden.

Den seneste revision af EU's forbrugerlovgivning førte til vedtagelsen af **direktiv 2011/83/EU om forbrugerrettigheder (forbrugerrettighedsdirektivet)**, der sigter mod fuld harmonisering af de nationale bestemmelser om fjernsalg og aftaler indgået uden for fast forretningssted samt andre former for

652 EU-Domstolen, C-244/06, *Dynamic Medien Vertriebs GmbH mod Avides Media AG*, 14.2.2008.

653 EU-Domstolen, C-36/02, *Omega Spielhallen- und Automatenaufstellungs-GmbH mod Oberbürgermeisterin der Bundesstadt Bonn*, 14.10.2004.

forbruger aftaler⁶⁵⁴. Hensigten er at sikre den rette balance mellem et højt forbrugerbeskyttelsesniveau og virksomhedernes konkurrenceevne. I henhold til artikel 3, stk. 3, litra a), finder forbrugerrettighedsdirektivet ikke anvendelse på aftaler om sociale tjenesteydelser, herunder socialt boligbyggeri, børnepasning og støtte til familier og enkeltpersoner, som har permanent eller midlertidigt behov herfor, herunder langtidspleje. Sociale tjenesteydelser omfatter bl.a. tjenesteydelser for børn og unge, hjælpetjenesteydelser for familier, enlige forældre og ældre, samt tjenesteydelser for migranter. I forbrugerrettighedsdirektivet lægges der særlig vægt på oplysningskrav forud for indgåelsen af aftaler. Direktivets »oplysningskrav« er baseret på den antagelse, at forbrugere, herunder børn, kan tage hensyn til alle relevante fakta og træffe et informeret valg, hvis de modtager de fornødne oplysninger. Disse »oplysningskrav« er fastsat i forbrugerrettighedsdirektivet. På grundlag af [direktiv \(EU\) 2019/882 om tilgængelighedskrav for produkter og tjenester](#) gælder disse krav også for mindreårige forbrugere⁶⁵⁵.

10.2.2. Urimelig handelspraksis over for børn

I **EU-retten** omhandler [direktiv 2005/29/EF](#) om virksomheders urimelige handelspraksis over for forbrugerne på det indre marked⁶⁵⁶ alle former for transaktioner mellem virksomheder og forbrugere (både offline og online og med både varer og tjenesteydelser). Børn er medtaget i direktivet i kategorien af »sårbare forbrugere« (artikel 5, stk. 3). Transaktionsbeslutninger kan ikke træffes efter chikane, tvang eller utilbørlig påvirkning eller vildledende oplysninger, og børneforbrugere har ret til frit at træffe sådanne beslutninger. I henhold til direktivet forbydes markedsføring og reklame, som medfører, at et produkt forveksles med et produkt eller et varemærke, som tilhører en konkurrent, og alle de oplysninger, der er nødvendige for forbrugere, skal gives på en klar og forståelig måde og på et passende tidspunkt (artikel 6 og 7).

654 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2011), [direktiv 2011/83/EU af 25. oktober 2011 om forbrugerrettigheder](#), om ændring af [Rådets direktiv 93/13/EØF](#) og [direktiv 1999/44/EF](#) (EUT 2011 L 304, s. 64).

655 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2019), [direktiv \(EU\) 2019/882 af 17. april 2019 om tilgængelighedskrav for produkter og tjenester](#) (EUT 2019 L 151, s. 70).

656 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2005), [direktiv 2005/29/EF af 11. maj 2005 om virksomheders urimelige handelspraksis over for forbrugerne på det indre marked](#) og om ændring af Rådets [direktiv 84/450/EØF](#), [97/7/EF](#), [98/27/EF](#) og [2002/65/EF](#) og Europa-Parlamentets og Rådets [forordning \(EF\) nr. 2006/2004](#) (EUT 2005 L 149, s. 22).

Europarådets Ministerkomité har udstedt *retningslinjer for respekt, beskyttelse og opfyldelse af børns rettigheder i det digitale miljø*. På grundlag heraf bør staterne træffe foranstaltninger til at sikre, at børn beskyttes mod kommerciel udnyttelse i det digitale miljø, herunder eksponering for u hensigtsmæssige former for reklame og markedsføring. Dette omfatter sikring af, at erhvervsvirksomheder ikke anvender urimelig handelspraksis over for børn, krav om, at børn klart skal kunne identificere digital reklame og markedsføring rettet mod dem, og krav om, at alle relevante interessenter skal begrænse behandlingen af børns personoplysninger til kommercielle formål⁶⁵⁷.

10.2.3. Produktsikkerhed

I **EU-retten** er der fastsat en omfattende ramme, der har som mål at sikre, at kun sikre produkter og produkter, der i øvrigt opfylder kravene, bringes i omsætning. I [direktiv 2001/95/EF om produktsikkerhed i almindelighed](#) lægges der særlig vægt på børns sikkerhed, idet de er omfattet af den kategori af forbrugere, der kan være særlig udsat for de risici, som de pågældende produkter udgør (direktivets betragtning 8). Et produkts sikkerhed skal derfor vurderes under hensyntagen til alle relevante aspekter, navnlig de kategorier af forbrugere, som et produkt er bestemt til. Europa-Kommissionen har offentliggjort et forslag til en ny forordning om produktsikkerhed i almindelighed⁶⁵⁸.

[Rådets direktiv 87/357/EØF](#) er et særligt produktsikkerhedsdirektiv om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes lovgivning om produkter, der på grund af deres ydre fremtræden kan forveksles med andre produkter og herigennem være til fare for forbrugernes sundhed eller sikkerhed⁶⁵⁹. Det forbyder markedsføring, import og fremstilling af produkter, der ligner madvarer, men som ikke kan spises. Medlemsstaterne skal udføre kontrol for at sikre, at sådanne produkter ikke markedsføres. Hvis en medlemsstat forbyder et produkt på

657 Europarådets Ministerkomité (2018), *Guidelines to respect, protect and fulfil the rights of the child in the digital environment*, henstilling CM/Rec(2018)7.

658 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2021), *Forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om produktsikkerhed i almindelighed*, om ændring af Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 1025/2012 og om ophævelse af Rådets direktiv 87/357/EØF og Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2001/95/EF (COM(2021) 346 final af 30.6.2021).

659 EU, Rådet for Den Europæiske Union, *direktiv 87/357/EØF af 25. juni 1987 om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes lovgivning om produkter, der på grund af deres ydre fremtræden kan forveksles med andre produkter og herigennem være til fare for forbrugernes sundhed eller sikkerhed* (EFT 1987 L 192, s. 49).

grundlag af dette direktiv, skal den underrette Kommissionen og fremlægge detaljer med henblik på at underrette de øvrige medlemsstater. Spørgsmålet om legetøjsikkerhed er omhandlet i yderligere detaljer i [afsnit 10.2.6](#).

I *Europarådets Ministerkomités retningslinjer for respekt, beskyttelse og opfyldelse af børns rettigheder i det digitale miljø* anføres det, at staterne bør fremme og tilskynde virksomheder til at indføre sikkerhed og beskyttelse af privatlivets fred gennem design i produkter og tjenesters egenskaber og funktioner, der er rettet mod eller anvendes af børn⁶⁶⁰.

10.2.4. Kliniske forsøg med børn

I **EU-retten** indeholder [forordning \(EU\) nr. 536/2014](#) om kliniske forsøg med humanmedicinske lægemidler ligeledes specifikke bestemmelser om børn i kategorien for sårbare personer (artikel 10, stk. 1)⁶⁶¹. Den kræver, at ansøgninger om godkendelse af kliniske forsøg, der inddrager børn, vurderes omhyggeligt. Et barns retlige repræsentant skal give sit samtykke til gennemførelsen af et klinisk forsøg, og det samme skal barnet, hvis det er i stand til at danne sig en mening (artikel 29, stk. 1 og 8). Ved forordningen fastsættes specifikke betingelser for gennemførelsen af kliniske forsøg på børn og indhentning af deres informerede samtykke (artikel 32). Disse betingelser er følgende: der gives ingen tilskyndelse eller økonomisk begunstigelse til forsøgspersonen, bortset fra en kompensation for udgifter og tab af indkomst, der er direkte forbundet med deltagelsen i det kliniske forsøg, det kliniske forsøg har til formål at undersøge behandlinger af en sygdomstilstand, som kun forekommer hos børn, og der er videnskabeligt belæg for at antage, at deltagelse i det kliniske forsøg vil give: en direkte fordel for den berørte mindreårige, som opvejer de risici og byrder, der er forbundet med det, eller visse fordele for den population, der repræsenteres af den berørte mindreårige, og det kliniske forsøg kun vil medføre minimal risiko og minimale byrder for den berørte mindreårige sammenlignet med standardbehandlingen af den tilstand, som den mindreårige befinder sig i. Kun i nødsituationer må kliniske forsøg udføres på børn uden deres forudgående samtykke eller deres retlige repræsentants samtykke (artikel 35, stk. 1).

660 Europarådets Ministerkomité (2018), *Guidelines to respect, protect and fulfil the rights of the child in the digital environment*, henstilling CM/Rec(2018)7, punkt 54.

661 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2014), [forordning \(EU\) nr. 536/2014 af 16. april 2014 om kliniske forsøg med humanmedicinske lægemidler](#) (EUT 2014 L 158, s. 1).

I **Europarådets retsorden** indeholder artikel 17 i [konventionen om menneskerettigheder og biomedicin](#) tilsvarende principper⁶⁶² som kapitel V i [tillægsprotokollen om biomedicinsk forskning](#)⁶⁶³.

10.2.5. Levnedsmidler til spædbørn og småbørn

I **EU-retten** har [forordning \(EU\) nr. 609/2013 om fødevarer bestemt til spædbørn og småbørn, fødevarer til særlige medicinske formål og kosterstatning til vægtkontrol](#) fokus på den ernæringsmæssige sammensætning og sikkerheden af fødevarer, der er fremstillet specifikt til spædbørn og småbørn under tre år⁶⁶⁴. Den regulerer markedsføringen af produkter, de krævede oplysninger om fødevarens sammensætning og krav til modermælkserstatninger og mælkebaserede drikkevarer til småbørn osv. Forordningen indeholder også definitioner af modermælkserstatninger og tilskudsblandinger, forarbejdede fødevarer baseret på cerealer og babymad, fødevarer til særlige medicinske formål og kosterstatning til vægtkontrol.

10.2.6. Legetøjssikkerhed

I **EU-retten** definerer [direktiv 2009/48/EF](#)⁶⁶⁵ i artikel 2 legetøj som »produkter, der udelukkende eller delvist er konstrueret eller beregnet til, at det skal bruges af børn under 14 år under leg«⁶⁶⁶. I bilag I gives der en ikkeudtømmende liste over produkter, der ikke betragtes som legetøj, men som kan give anledning til forveksling. I artikel 2, stk. 2, nævnes også en række produkter, der ikke betragtes som legetøj i direktivets forstand. Direktivet styrker

662 Europarådet (1999), [konventionen om beskyttelse af menneskerettigheder og menneskelig værdighed i forbindelse med anvendelse af biologi og lægevidenskab: konvention om menneskerettigheder og biomedicin \(Oviedokonventionen\)](#), nr. 164, 1.12.1999.

663 Europarådet (2007), [tillægsprotokol til konventionen om menneskerettigheder og biomedicin vedrørende biomedicinsk forskning](#), nr. 195, 1.9.2007.

664 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2014), [Europa-Parlamentets og Rådets forordning \(EU\) nr. 609/2013 af 12. juni 2013 om fødevarer bestemt til spædbørn og småbørn, fødevarer til særlige medicinske formål og kosterstatning til vægtkontrol og om ophævelse af Rådets direktiv 92/52/EØF, Kommissionens direktiv 96/8/EF, 1999/21/EF, 2006/125/EF og 2006/141/EF, Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2009/39/EF og Kommissionens forordning \(EF\) nr. 41/2009 og \(EF\) nr. 953/2009 \(EUT 2013 L 181, s. 35\)](#).

665 Den Europæiske Union (2009), [direktiv 2009/48/EF af 18. juni 2009 om sikkerhedskrav til legetøj](#) (EUT 2009 L 170).

666 Ibid., artikel 2, stk. 1.

sundheds- og sikkerhedsstandarderne ved at begrænse den mængde kemikalier, som må forekomme i materialer, der anvendes til legetøj (artikel 10)⁶⁶⁷.

10.2.7. Børn og reklame

I **EU-retten** omhandler [direktivet om audiovisuelle medietjenester](#)⁶⁶⁸, der blev revideret i 2018, begrænsningen af den mængde, den kvalitet og det indhold af reklame, som børn må eksponeres for, og varigheden af reklame fastsættes (artikel 20, 24 og 27). Direktivet forbyder produktplacering i børneprogrammer (artikel 11), og medlemsstaterne kan vælge at forbyde, at der vises et sponsorlogo under børneprogrammer (artikel 10, stk. 4). Revisionen af direktivet i 2018 udvidede disse audiovisuelle regler til også at omfatte videodelingsplatforme såsom YouTube m.fl.

I **Europarådets retsorden** var den [europæiske konvention om grænseoverskridende fjernsyn](#)⁶⁶⁹ den første internationale traktat, der fastsatte en retlig ramme for fri cirkulation af grænseoverskridende fjernsynsprogrammer i Europa. Den beskytter specifikt børn og unge (artikel 7, stk. 2), f.eks. ved at forbyde udsendelse af pornografisk og voldeligt materiale og programmer, der opfordrer til racehad. Den fastlægger reklamestandarder og regulerer reklametid og -pauser. I Ministerkomitéens retningslinjer for børns rettigheder i det digitale miljø opfordres staterne til at sikre, at børn beskyttes mod kommerciel udnyttelse i det digitale miljø, herunder gennem eksponering for uhensigtsmæssige former for reklame og markedsføring⁶⁷⁰.

667 Europa-Kommissionen har også indgået »frivillige aftaler« med europæiske legetøjsfabrikanter/distributører med henblik på at forbedre sikkerheden ved legetøj. Yderligere oplysninger findes på [Kommissionens websted om emnet](#).

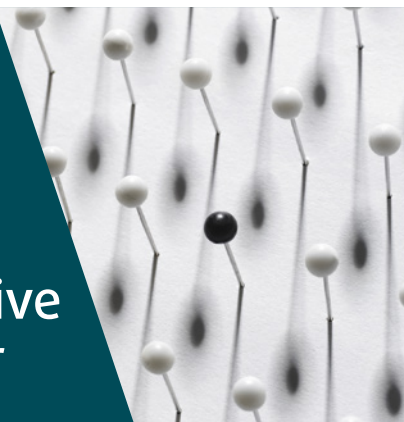
668 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2018), [direktiv \(EU\) 2018/1808 af 14. november 2018 om samordning af visse love og administrative bestemmelser i medlemsstaterne om udbud af audiovisuelle medietjenester](#) (direktiv om audiovisuelle medietjenester) (EUT 2018 L 303).

669 Europarådet (2002), [europæisk konvention om grænseoverskridende fjernsyn](#), CETS nr. 132, 5.5.1989. Ændret i henhold til bestemmelserne i [protokollen](#), CETS nr. 171, 2002.

670 Europarådets Ministerkomité (2018), [Guidelines to Respect, Protect and Fulfil the Rights of the Child in the Digital Environment](#), henstilling CM/Rec(2018)7, punkt 57.

11

Børns rettigheder i straffesager og alternative (udenretslige) procedurer

EU	Omhandlede emner	Europarådet
<p>Chartret om grundlæggende rettigheder, artikel 47 (adgang til effektive retsmidler og til en upartisk domstol), artikel 48 (uskyldsformodning og ret til et forsvar) og artikel 49 (legalitetsprincippet og princippet om proportionalitet mellem lovovertrædelse og straf)</p> <p>Direktiv 2010/64/EU om retten til tolke- og oversætterbistand i straffesager</p> <p>Direktiv 2012/13/EU om ret til information under straffesager</p> <p>Direktiv 2013/48/EU om ret til adgang til advokatbistand</p> <p>Direktiv (EU) 2016/800 om retssikkerhedsgarantier</p>	<p>Garantier for retfærdig rettergang</p>	<p>EMRK, artikel 6 (retfærdig rettergang)</p> <p>Socialpagten, artikel 17</p> <p>Lanzarotekonventionen</p> <p>EMD, <i>T. mod Det Forenede Kongerige</i> [Storkammer], nr. 24724/94, 1999 (børn i retten)</p> <p>EMD, <i>Panovits mod Cypern</i>, nr. 4268/04, 2008 (adgang til advokatbistand)</p>

EU	Omhandlede emner	Europarådet
<p>Chartret om grundlæggende rettigheder, artikel 4 (forbud mod tortur og umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf) og artikel 6 (ret til frihed)</p> <p>Direktiv (EU) 2016/800 om retssikkerhedsgarantier</p>	<p>Frihedsberøvelse</p>	<p>EMRK, artikel 3 (forbud mod tortur og umenneskelig og nedværdigende behandling) og artikel 5 (ret til frihed)</p> <p>Socialpagten, artikel 17</p> <p>Europæisk konvention til forebyggelse af tortur og umenneskelig eller vanærende behandling eller straf</p> <p>EMD, <i>Nart mod Tyrkiet</i>, nr. 20817/04, 2008 (varetægtsfængsling)</p> <p>EMD, <i>Blokhin mod Rusland</i>, nr. 47152/06, 2016</p> <p>EMD, <i>Bouamar mod Belgien</i>, nr. 9106/80, 1988 (forvaring med det formål at føre tilsyn med opdragelse)</p> <p>EMD, <i>D.G. mod Irland</i>, nr. 39474/98, 2002 (forvaring med det formål at føre tilsyn med opdragelse)</p> <p>EMD, <i>Güveç mod Tyrkiet</i>, nr. 70337/01, 2009 (varetægtsfængsling)</p> <p>EMD, <i>Çoşelav mod Tyrkiet</i>, nr. 1413/07, 2012</p>
<p>Direktiv 2012/29/EU om ofres rettigheder</p> <p>Direktiv 2011/93/EF om seksuelt misbrug af børn</p> <p>Direktiv 2011/36/EU om menneskehandel</p> <p>EU-Domstolen, C-105/03, <i>strafesag mod Maria Pupino</i>, 2005 (afhøring af mindreårige som vidner)</p>	<p>Mindreårige vidner og ofre</p>	<p>EMRK, artikel 3 (forbud mod tortur og umenneskelig og nedværdigende behandling) og artikel 8 (privatliv)</p> <p>Lanzarotekonventionen, artikel 31</p> <p>EMD, <i>Kovač mod Kroatien</i>, nr. 503/05, 2007 (mindreårigt vidne)</p> <p>EMD, <i>S.N. mod Sverige</i>, nr. 34209/96, 2002 (mindreårigt vidne)</p> <p>EMD, <i>R.R. m.fl. mod Ungarn</i>, nr. 19400/11, nr. 36037/17, 2012 (udelukkelse af familie fra vidnebeskyttelsesprogram)</p> <p>EMD, <i>X m.fl. mod Bulgarien</i>, nr. 22457/16, 2021 (mindreårige vidner og ofre)</p>

Børns rettigheder i forbindelse med ungdomsretssager vedrører børn, der anklages, retsforfølges eller dømmes for at have begået strafbare handlinger, og børn, der deltager i retssager som ofre og/eller vidner. Børns stilling i ungdomsretssystemet er reguleret af almindelige menneskerettighedsbestemmelser, der gælder for både børn og voksne.

I dette kapitel gives der en oversigt over de europæiske standarder, der er relevante for børn, som er involveret i retssager og alternative procedurer. Det omhandler garantier for en retfærdig rettergang, herunder effektiv deltagelse og adgang til advokatbistand, unge lovovertræderes rettigheder, herunder varetægtsfængsling (materielle og processuelle garantier), forhold under frihedsberøvelse og beskyttelse mod mishandling samt beskyttelse af mindreårige vidner og ofre. Beskyttelsesaspekter er særligt relevante for ikkekontradiktoriske alternative procedurer, som bør anvendes, når disse bedst kan tilgodese barnets tarv⁶⁷¹. Når der er tale om børn, er strafferetlige mål såsom social integration, uddannelse og forebyggelse af gentagen kriminalitet grundlæggende og vigtige principper⁶⁷².

11.1. Garantier for retfærdig rettergang

Hovedpunkter

- Børn har i straffesager ret til at blive behandlet retfærdigt og på en børnevenlig måde.
- Retssager bør tilpasses børns behov for at sikre deres effektive deltagelse.
- Børn har ret til bistand fra en advokat fra de indledende faser i straffesager og fra den første politiafhøring.

Retten til retfærdig rettergang er en hjørnesteen i et demokratisk samfund. Børn, der er mistænkt eller tiltalt for en forbrydelse, har ret til en retfærdig rettergang, og de nyder godt af de samme garantier som enhver anden person, der er i konflikt med loven. Garantier for en retfærdig rettergang finder anvendelse fra barnets første afhøring og gælder under hele retssagen. Børn, der er i konflikt med loven, er dog særligt udsatte og har behov for yderligere

671 Europarådets Ministerkomité (2010), *retningslinjer for børnevenlig retspleje*, 17.11.2010, punkt 24.

672 Se endvidere FRA og EMD (2016), *Håndbog om europæisk lovgivning vedrørende adgang til klage, administrativ rekurs og domstolsprøvelse*, 22.6.2016.

beskyttelse. Europæiske organer har fastlagt særlige krav med henblik på at sikre, at disse børns behov opfyldes effektivt.

I **EU-retten** fastlægges både børns og voksnes adgang til effektive retsmidler, herunder garantier for en retfærdig rettergang, i en række bestemmelser i [EU's charter om grundlæggende rettigheder](#). Artikel 47 omhandler specifikt adgangen til effektive retsmidler og til en upartisk domstol og fastsætter krav af særlig relevans for børn såsom retten til en retfærdig og offentlig rettergang inden en rimelig frist, retten til at blive rådgivet, forsvaret og repræsenteret og retten til retshjælp. Legalitetsprincippet og princippet om proportionalitet mellem lovovertrædelse og straf, som er fastsat i artikel 49, er ligeledes særligt relevante for børn. I en række EU-direktiver fastsættes specifikke garantier for en retfærdig rettergang i straffesager: [direktivet om retten til tolke- og oversætterbistand](#)⁶⁷³, [direktivet om ret til information](#)⁶⁷⁴ og [direktivet om retten til advokatbistand](#)⁶⁷⁵. De første to direktiver indeholder ingen børnespecifikke garantier, om end direktivet om ret til information indeholder bestemmelser, der vedrører situationen for sårbare mistænkte eller tiltalte mere generelt. De børnerelaterede bestemmelser i direktivet om retten til advokatbistand er yderligere beskrevet i [afsnit 11.1.2](#).

Selv om der ikke er fastlagt børnespecifikke bestemmelser, skal medlemsstaterne overholde chartret, når de gennemfører bestemmelserne i EU-direktiver. Principper såsom hensynet til barnets tarv, som er nedfældet i artikel 24, bør derfor tillægges den fornødne vægt, når børn er genstand for disse direktivers bestemmelser. Indtil videre har der ikke været anlagt sager ved EU-Domstolen vedrørende fortolkningen af chartrets artikel 24 sammenholdt med et af de nævnte direktiver⁶⁷⁶.

673 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2010), [direktiv 2010/64/EU af 20. oktober 2010 om retten til tolke- og oversætterbistand i straffesager](#) (EUT 2010 L 280, s. 1).

674 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2012), [direktiv 2012/13/EU af 22. maj 2012 om ret til information under straffesager](#) (EUT 2012 L 142, s. 1).

675 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2013), [direktiv 2013/48/EU af 22. oktober 2013 om ret til adgang til advokatbistand i straffesager og i sager angående europæiske arrestordre og om ret til at få en tredjemand underrettet ved frihedsberøvelse og til at kommunikere med tredjemand og med konsulære myndigheder under frihedsberøvelsen](#) (EUT 2013 L 294, s. 1).

676 EU-Domstolen har behandlet fortolkningen af artikel 24 i sager vedrørende international barn bortførelse (se [afsnit 5.4](#)).

Direktivet om retssikkerhedsgarantier fastsætter for første gang på EU-plan specifikke retssikkerhedsgarantier for børn, der er mistænkte eller tiltalte i straffesager. Det giver ret til en individuel vurdering (artikel 7) for at vurdere barnets personlighed og socioøkonomiske, familiemæssige og personlige forhold med fuld deltagelse af barnet. Medlemsstaterne kan anvende den individuelle vurdering, når de træffer foranstaltninger for barnet, eller når de træffer afgørelse eller foranstaltninger i forbindelse med straffesagen, herunder i forbindelse med domsafsigelse. I henhold til direktivet skal børn også have ret til omgående information om deres rettigheder, bistand fra deres forældre (eller andre relevante personer) og afhøring for lukkede døre⁶⁷⁷. Frihedsberøvede børn bør desuden have ret til at modtage passende undervisning, vejledning og lægebehandling og til at blive holdt adskilt fra voksne⁶⁷⁸.

I Europarådets retsorden er der fastlagt garantier for en retfærdig rettergang i artikel 6 i **EMRK**, som er grundlaget for en stor del af Menneskerettighedsdomstolens retspraksis. Artikel 6, stk. 1, i EMRK indeholder udtrykelige garantier for en retfærdig rettergang: retten til en retfærdig og offentlig rettergang (medmindre det bl.a. er i strid med unges interesser), retten til en rettergang inden en rimelig tid, retten til en rettergang ved en uafhængig og upartisk domstol⁶⁷⁹ og retten til en rettergang ved en domstol oprettet ved lov. Som en del af princippet om en retfærdig rettergang har Menneskerettighedsdomstolen udviklet en række garantier: processuel ligestilling og kontradiktorisk sagsbehandling, retten til ikke at udtale sig, adgang til advokatbistand, effektiv deltagelse, tilstedeværelse under retssag og begrundede afgørelser.

Enhver skal anses for uskyldig, indtil hans skyld er bevist i overensstemmelse med loven (artikel 6, stk. 2, i EMRK). Enhver, der er anklaget for en lovovertrædelse, er desuden i særdeleshed berettiget til ufortøvet at modtage udførlig underretning på et sprog, som han forstår, om arten af og årsagen til den anklage, der er rejst mod ham (artikel 6, stk. 3, litra a), i EMRK), at få tilstrækkelig tid og lejlighed til at forberede sit forsvar (artikel 6, stk. 3, litra b), i EMRK), at få

677 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2016), **direktiv (EU) 2016/800 af 11. maj 2016 om retssikkerhedsgarantier for børn, der er mistænkte eller tiltalte i straffesager** (EUT 2016 L 132, s. 1).

678 Se også **afsnit 11.2**. Også relevant for beskyttelse af børn: EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2016), **direktiv (EU) 2016/1919 af 26. oktober 2016 om retshjælp til mistænkte og tiltalte i straffesager og til eftersøgte i sager angående europæiske arrestordre** (EUT 2016 L 297).

679 EMD, **Nortier mod Nederlandene**, nr. 13924/88, 24.8.1993, og EMD, **Adamkiewicz mod Polen**, nr. 54729/00, 2.3.2010.

juridisk bistand, som han selv har valgt (artikel 6, stk. 3, litra c), i EMRK), at afhøre eller lade afhøre imod ham førte vidner (artikel 6, stk. 3, litra d), i EMRK), og at få vederlagsfri bistand af en tolk (artikel 6, stk. 3, litra e), i EMRK). Disse garantier gælder for både børn og voksne. Aspekter, der er særligt relevante for børn, som har genereret børnespecifik retspraksis, omfatter retten til effektiv deltagelse og retten til advokatbistand. Disse to specifikke garantier for en retfærdig rettergang uddybes derfor yderligere i dette kapitel⁶⁸⁰.

Artikel 17 i [socialpagten](#) beskytter specifikt en effektiv udøvelse af mødres og børns ret til social og økonomisk beskyttelse og bestemmer, at de kontraherende parter skal træffe alle egnede og nødvendige foranstaltninger i dette øjemed, herunder oprettelse eller opretholdelse af egnede institutioner eller hjælpetjenester. ECSR konstaterede i sin retspraksis en overtrædelse af artikel 17 i socialpagten af to grunde. For det første skal staten sikre obligatorisk juridisk bistand til børn under den kriminelle lavalder allerede i fasen forud for retssagen. For det andet bør omlægning af retssager (ved anvendelse af alternativer til retssager såsom forlig eller betinget afslutning eller tilbagetrækning af straffesager) være den foretrukne tilgang til børn i de fleste sager. Der bør være tilgængelige omlægningsmuligheder så tidligt som muligt efter kontakt med systemet, inden en retssag indledes, og under hele sagen. Princippet gælder i endnu højere grad, når børn under den kriminelle lavalder stadig kan deltage i et børnevenligt retsplejesystem⁶⁸¹.

[Europarådets retningslinjer for børnevenlig retspleje](#) er direkte relevante for børn, der er mistænkte eller tiltalte⁶⁸². Selv om retningslinjerne ikke er retligt bindende, er de en milepæl på vejen til at sikre, at under retssager, herunder i det strafferetlige system, tages hensyn til børns specifikke behov. De er baseret på Menneskerettighedsdomstolens retspraksis og andre europæiske og international retlige standarder såsom FN's [børnekonvention](#), og de er et nyttigt redskab for personer, der arbejder med børn. I henhold til retningslinjernes afsnit I, stk. 1, finder de anvendelse på børn i retssager (strafferetlige og civilretlige) og alternativer til sådanne sager. De følgende afsnit er af særlig betydning for børn i straffesager: retten til at få information om tiltaler forklaret for både barnet og dets forældre på en måde, så de kan forstå tiltalens

680 Se også Europarådet (2007), [konventionen om beskyttelse af børn mod seksuel udnyttelse og seksuelt misbrug](#), CETS nr. 201, 25.10.2007, kapitel VII.

681 ECSR, [Den Internationale Juristkommission \(ICJ\) mod Den Tjekkiske Republik](#), klage nr. 148/2017, 20.10.2020.

682 Europarådets Ministerkomité (2010), [retningslinjer for børnevenlig retspleje](#), 17.11.2010.

ordlyd (afsnit IV.A.1.5), retten til kun at blive afhørt under tilstedeværelse af barnets advokat/forældre eller en anden person, de har tillid til (afsnit C, stk. 30), retten til en hurtig rettergang (afsnit D, stk. 4) og retten til afhøringer eller høringer på en måde, der er afstemt efter barnet (afsnit D, stk. 5).

Inden for folkeretten anerkendes det i børnekonventionens artikel 40, at ethvert barn, der mistænkes eller anklages for eller er fundet skyldig i at have begået strafbart forhold, skal behandles retfærdigt og på en måde, som tager barnets alder i betragtning. Det vigtigste mål med ungdomsretssystemet er i henhold til børnekonventionens artikel 40 at resocialisere børnene, så de kan påtage sig en konstruktiv rolle i samfundet. I børnekonventionens artikel 40, stk. 2, anerkendes børns ret til en retfærdig rettergang, og at børn har yderligere rettigheder, herunder retten til at få bistand fra deres forældre, retten til appel og retten til at få deres privatliv respekteret fuldt ud på alle stadier af sagsforløbet.

I andre instrumenter bygges der videre på børnekonventionens principper om en retfærdig rettergang og retten til at blive behandlet på en børnespecifik måde, herunder at frihedsberøvelse kun må anvendes som sidste udvej og i det kortest mulige tidsrum (se børnekonventions artikel 37, litra b)). Af særlig betydning er FN's standardminimumsregler for retspleje over for mindreårige (Beijingreglerne)⁶⁸³, *FN's retningslinjer for forebyggelse af ungdomskriminalitet* (Riyadh-retningslinjerne)⁶⁸⁴ og *FN's regler for beskyttelse af frihedsberøvede unge* (Havanareglerne)⁶⁸⁵. Beijingreglerne omfatter detaljeret vejledning i gennemførelsen af kravene om en retfærdig rettergang og børnespecifik behandling i børnekonventionens artikel 40, herunder formålet med ungdomsretssystemet, beskyttelse af privatlivet, efterforskning og retsforfølgelse, varetægtsfængsling, domfældelse og anbringelse samt institutionel og ikke-institutionel behandling. Havanareglerne vedrører behandlingen af frihedsberøvede unge og omfatter regler vedrørende definitionen af frihedsberøvelse, politivaretægt og varetægtsfængsling, forhold på ungdomsinstitutioner, disciplinærsager, screeningsmetoder og brug af tvang eller fastholdelse, klageordninger, inspektions- og tilsynsordninger og reintegration af ungdomskriminelle.

683 FN's Generalforsamling (1985), *UN Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice*, UN Doc. GA Res. 40/33, 19.11.1985.

684 FN's Generalforsamling (1990), *UN Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency*, UN Doc. GA Res. 45/112, 14.12.1990.

685 FN's Generalforsamling (1990), *UN Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty*, UN Doc. GA Res. 45/113, 14.12.1990.

Endelig indeholder Riyadhretningslinjerne detaljerede retningslinjer vedrørende politikker, der har til formål at forebygge ungdomskriminalitet.

FN's Komité for Barnets Rettigheder har udsendt en [generel bemærkning \(nr. 10\)](#) om børne- og ungdomsretspleje, der indeholder detaljerede retningslinjer for fortolkningen og gennemførelsen af børnekonventionen, for så vidt angår ungdomsretspleje⁶⁸⁶. Denne bemærkning omhandler vigtige principper for ungdomsretspleje, herunder retten til effektiv deltagelse som en del af retten til en retfærdig rettergang (se også [afsnit 11.1.1](#)), anvendelsen af frihedsberøvelse som sidste udvej og i det kortest mulige tidsrum, alternativer til straffesager og forebyggelse af ungdomskriminalitet, integration af princippet om barnets tarv og princippet om ikkeforskelsbehandling i ungdomsretsplejen og aldersgrænser. I [General Comment on children's rights in justice system \(No. 24\)](#) anbefaler FN's Komité for Barnets Rettigheder, at den kriminelle lavalder fastsættes til mindst 14 år⁶⁸⁷. Komitéen anbefaler også, at alle børn får ret til at blive behandlet inden for rammerne af ungdomsretsplejen, og at det forbydes, at 16- og 17-årige overføres til retsplejesystemet for voksne i tilfælde af alvorlige lovovertrædelser⁶⁸⁸. Andre generelle bemærkninger fra komitéen, f.eks. vedrørende retten til at blive hørt⁶⁸⁹ (som hænger sammen med retten til effektivt at deltage i retssager), og beskyttelsen mod enhver form for vold⁶⁹⁰ er også relevante for ungdomsretspleje.

11.1.1. Effektiv deltagelse

I **EU-retten** fastlægges der i artikel 47 i EU's charter om grundlæggende rettigheder garantier, som svarer til garantierne i artikel 6 i EMRK, herunder retten til en retfærdig og offentlig rettergang inden en rimelig frist for en uafhængig og upartisk domstol, retten til retlig repræsentation og adgang til effektive retsmidler. Direktivet om retssikkerhedsgarantier for børn, der er mistænkte

686 FN's Komité for Barnets Rettigheder (2007), *General Comment No. 10 on children's rights in juvenile justice*, CRC/C/GC/10, 25.4.2007, og FN's Komité for Barnets Rettigheder (2016), *General Comment No. 19 on public budgeting for the realization of children's rights*, CRC/C/GC/19, 20.7.2016.

687 FN's Komité for Barnets Rettigheder (2019), *General Comment No. 24 on children's rights in the child justice system*, CRC/C/GC/24, 18.9.2019, afsnit C.

688 *Ibid.*

689 FN's Komité for Barnets Rettigheder (2009), *General Comment No. 12 on the right of the child to be heard*, CRC/C/GC/12, 1.7.2009.

690 FN's Komité for Barnets Rettigheder (2011), *General Comment No. 13 on the right of the child to freedom from all forms of violence*, CRC/C/GC/13, 18.4.2011.

eller tiltalte i straffesager, omhandler retten til effektiv deltagelse, herunder i den individuelle vurdering, samt retten til advokatbistand⁶⁹¹.

I Europarådets retsorden har Menneskerettighedsdomstolen med henvisning til artikel 6 fastlagt specifikke krav til at sikre børns effektive deltagelse i straffesager. Generelt bør det under sagen sikres, at der tages hensyn til barnets alder, modenhed og psykologiske kapacitet⁶⁹². Konkrete eksempler på krav vedrørende »effektiv deltagelse« omfatter barnets tilstedeværelse under afhøringerne, gennemførelse af afhøringer bag lukkede døre, begrænset offentlighed, sikring af, at barnet forstår, hvad sagen drejer sig om, og begrænset formalitet under retsmøder. Indtil videre har Menneskerettighedsdomstolen ikke truffet afgørelse om, at en kriminel lavalder, der er for lav, i sig selv er en overtrædelse af artikel 6 i EMRK. Når Menneskerettighedsdomstolen vurderer, om et barn havde mulighed for effektivt at deltage i den national retssag, undersøger domstolen de konkrete omstændigheder i hver sag.

Eksempel: Sagen *T. mod Det Forenede Kongerige*⁶⁹³ vedrørte to 10-årige drenges mord på en toårig dreng. Sagen blev behandlet ved en offentlig retssag under stor mediebevågenhed. Proceduren var delvist tilpasset, idet retsmøderne var kortere, klagerens forældre sad tæt på ham, et legeområde var tilgængeligt i pauserne osv. Klageren og hans medanklagede blev dog behandlet ved en voksendomstol, og størstedelen af formaliteterne ved en straffesag var bevaret. Menneskerettighedsdomstolen fastslog, at klageren ikke havde været i stand til at deltage effektivt i sagen, fordi retsmøderne var offentlige, og som følge af den store mediebevågenhed og hans manglende evne til at instruere sine advokater og afgive tilstrækkelig forklaring. Hans rettigheder i henhold til artikel 6 i EMRK var derfor blevet overtrådt.

Anerkendelsen af retten til effektiv deltagelse er også central i Europarådets *retningslinjer for børnevenlig retspleje*. Retspleje for børn, herunder for unge, bør være »tilgængelig, afstemt efter barnets alder, hurtig, omhyggelig, indrettet efter og fokuseret på barnets behov og rettigheder, og hvor barnets

691 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2016), *direktiv (EU) 2016/800 af 11. maj 2016 om retssikkerhedsgarantier for børn, der er mistænkte eller tiltalte i straffesager* (EUT 2016 L 132, s. 1).

692 EMD, *T. mod Det Forenede Kongerige* [Storkammer], nr. 24724/94, 16.12.1999, præmis 61.

693 EMD, *T. mod Det Forenede Kongerige*, nr. 24724/94, 16.12.1999.

rettigheder respekteres, herunder retten til retssikkerhed, retten til at deltage i og forstå procedurerne, retten til respekt for privat- og familieliv og retten til integritet og værdighed⁶⁹⁴. I retningslinjerne beskrives det specifikt, hvordan børn bør behandles i straffesager eller andre retssager. Børn bør have adgang til domstole og retssager, og deres ret til juridisk rådgivning og repræsentation og til at blive hørt og udtrykke deres synspunkter bør garanteres. Unødige forsinkelser bør undgås, proceduren bør tilrettelægges på en børnevenlig måde (herunder lokalerne og sproget), og der bør træffes særlige foranstaltninger for at høre og besvare forklaringer/udtalelser, der afgives af børn⁶⁹⁵. Det fastsættes i [Lanzarotekonventionen](#), at børns effektive deltagelse i retssager skal »prioriteres og gennemføres uden ugrundet ophold«. Den indeholder også regler for afhøring af barnet, som skal finde sted uden ugrundet ophold af fagfolk, der er uddannet til dette formål, og i lokaler, der er indrettet til eller tilpasset dette formål.

11.1.2. Retten til adgang til advokatbistand

I **EU-retten** indeholder direktivet om adgang til advokatbistand en henvisning til børn i betragtning 52 og 55 samt i artikel 5, stk. 2-4⁶⁹⁶. Hvis et barn frihedsberøves, skal indehaveren af forældreansvaret i henhold til betragtning 55 og artikel 5, stk. 2, hurtigst muligt underrettes om frihedsberøvelsen og grundene hertil, medmindre det ville være i strid med barnets tarv. I sidstnævnte tilfælde underrettes en anden egnet voksen. I henhold til artikel 3, stk. 3, indebærer retten til adgang til advokatbistand, at mistænkte eller tiltalte har ret til at mødes og kommunikere med advokaten i enrum, herunder inden den første afhøring, og til deres advokats tilstedeværelse og effektive deltagelse under en afhøring og i forbindelse med forskningsmæssige eller bevissikrende foranstaltninger. I henhold til artikel 6, stk. 3, i direktivet om retssikkerhedsgarantier skal børn bistås af en advokat fra følgende tidspunkter, alt efter hvad der indtræffer først: a) inden de afhøres af politiet eller af en anden retshåndhævende eller retslig myndighed, b) når efterforskningsmyndigheder eller andre kompetente myndigheder træffer en efterforskningsmæssig foranstaltning, c)

694 Europarådets Ministerkomité (2010), *retningslinjer for børnevenlig retspleje*, 17.11.2010, afsnit II. C.

695 Ibid., afsnit D.

696 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2013), [direktiv 2013/48/EU af 22. oktober 2013 om ret til adgang til advokatbistand i straffesager og i sager angående europæiske arrestordre og om ret til at få en tredjemand underrettet ved frihedsberøvelse og til at kommunikere med tredjemand og med konsulære myndigheder under frihedsberøvelsen](#) (EUT 2013 L 294, s. 1).

uden unødigt forsinkelse efter frihedsberøvelsen og d) hvis de er blevet indstævnet for en domstol med kompetence til afgørelse af straffesager, i tilstrækkelig god tid inden de giver møde for denne domstol⁶⁹⁷. Hvis der ikke er en advokat til stede, skal de kompetente myndigheder udsætte afhøringen af barnet eller andre efterforsknings- eller bevissikringsforanstaltninger med et rimeligt tidsrum for at muliggøre advokatens ankomst, eller, hvis barnet ikke har udpeget en advokat, sørge for en advokat til barnet (artikel 6, stk. 7).

I Europarådets retsorden er retten til advokatbistand ifølge Menneskerettighedsdomstolen et af de grundlæggende elementer af retten til retfærdig rettergang⁶⁹⁸. Personer, der er tiltalt for en strafbar handling, har ret til advokatbistand fra de første faser af politieforsøgningen. Denne ret kan begrænses under ekstraordinære omstændigheder, forudsat at begrænsningen ikke i urimelig grad skader den tiltaltes rettigheder. Menneskerettighedsdomstolens undersøgelse af, om en klager har haft effektiv adgang til en advokat, er strengere i sager, der involverer børn⁶⁹⁹.

Eksempel: Sagen *Panovits mod Cypern*⁷⁰⁰ vedrørte en 17-årig, der var tiltalt for mord og røveri. Han blev bragt til politistationen under ledsagelse af sin far. Han blev derefter arresteret og ført til et særskilt lokale til afhøring uden tilstedeværelse af sin far eller en advokat. Mens klageren blev afhørt, blev hans far informeret om klagerens ret til at kontakte en advokat. Flere minutter senere fik faren oplyst, at hans søn i mellemtiden havde tilstået forbrydelsen. Menneskerettighedsdomstolen fandt, at det i lyset af klagerens alder ikke kunne antages, at klageren var klar over, at han havde ret til advokatbistand, inden han udtalte sig. Det var også usandsynligt, at han med rimelighed kunne have forudset konsekvenserne af, at han blev afhørt uden tilstedeværelse af en advokat i en straffesag vedrørende mord. Selv om myndighederne tilsyneladende hele tiden havde været parat til at give klageren adgang til advokatbistand, havde de ikke gjort ham

697 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2016), direktiv (EU) 2016/800 af 11. maj 2016 om retssikkerhedsgarantier for børn, der er mistænkte eller tiltalte i straffesager (EUT 2016 L 132, s. 1), artikel 6.

698 EMD, *Salduz mod Tyrkiet* [Storkammer], nr. 36391/02, 27.11.2008, præmis 51, og EMD, *Ibrahim m.fl. mod Det Forenede Kongerige* [Storkammer], nr. 50541/08 et al., 13.9.2016, og EMD, *Beuze mod Belgien*, nr. 71409/10, 9.11.2018.

699 EMD, *Salduz mod Tyrkiet* [Storkammer], nr. 36391/02, 27.11.2008, præmis 60, og ECSR, *Den Internationale Juristkommission (ICJ) mod Den Tjekkiske Republik*, klage nr. 148/2017, 20.10.2020.

700 EMD, *Panovits mod Cypern*, nr. 4268/04, 11.12.2008.

opmærksom på hans ret til gratis at få tildelt en advokat, hvis han havde behov for dette. Der forelå ikke bevis for, at klageren eller hans far udtrykkeligt og uigenkaldeligt havde givet afkald på deres ret til advokatbistand. Domstolen fandt derfor, at artikel 6, stk. 3, litra c), i EMRK sammenholdt med konventionens artikel 6, stk. 1, var blevet overtrådt.

11.2. Unge lovovertræderes rettigheder med hensyn til frihedsberøvelse

Hovedpunkter

- Børn må kun frihedsberøves som sidste udvej og i det kortest mulige tidsrum i enhver fase af en retssag.
- Hvis børn tilbageholdes, skal de behandles på en alderssvarende måde og med respekt for deres værdighed.
- Børn bør ikke tilbageholdes sammen med voksne.
- Alternativer til frihedsberøvelse bør altid overvejes.

Enhver person har ret til frihed. Frihedsberøvelse udgør derfor en undtagelse og omfatter enhver form for anbringelse i en institution efter afgørelse truffet af en retlig eller administrativ myndighed, som den unge ikke frit kan forlade⁷⁰¹. Af hensyn til barnets rettigheder, herunder dets tarv, bør frihedsberøvelse ansues fra en særlig vinkel, når sager involverer børn.

Frihedsberøvelse forekommer under forskellige omstændigheder, men i dette afsnit rettes fokus mod børn, der er i kontakt med de strafferetlige systemer.

Internationale instrumenter bekræfter universelt, at frihedsberøvelse skal anvendes som sidste udvej. Det betyder, at offentlige myndigheder, som skal tage stilling til frihedsberøvelsen af et barn, først skal overveje alternative muligheder for at tage hensyn til barnets tarv og for at fremme resocialiseringen af barnet ([børnekonventionens](#) artikel 40, stk. 1). Alternativer kan f.eks.

⁷⁰¹ Europarådets Ministerkomité (2008), [Recommendation CM/Rec\(2008\)11 on the European Rules for juvenile offenders subject to sanctions or measures](#), Rule 21.5, 5.11.2008.

omfatte: »omsorg, vejledning og tilsynsføring, rådgivning, prøveløsladelse, plejeaftaler, undervisning og erhvervsorienterede uddannelsesprogrammer« (børnekonventionens artikel 40, stk. 4). Kun når alternativer ikke kan benyttes, bør frihedsberøvelse overvejes. Frihedsberøvelse bør desuden kun ske i det kortest mulige tidsrum og under passende materielle og procedurmæssige garantier. I medfør af deres alder og sårbarhed nyder børn godt af særlige rettigheder og garantier, når de frihedsberøves.

11.2.1. Former for frihedsberøvelse (materielle og procedurmæssige garantier)

I **EU-retten** forpligter artikel 10 i [direktivet om retssikkerhedsgarantier](#) medlemsstaterne til at sikre, at frihedsberøvelse af et barn på et hvilket som helst tidspunkt under sagen begrænses til det kortest mulige tidsrum⁷⁰². Der skal tages behørigt hensyn til barnets alder og sagens konkrete omstændigheder. Medlemsstaterne skal sikre, at frihedsberøvelse kun pålægges børn som sidste udvej, og at enhver tilbageholdelse er baseret på en begrundet afgørelse, der er underlagt domstolskontrol. En sådan afgørelse skal endvidere være genstand for regelmæssig domstolskontrol med rimelige tidsmæssige mellemrum, som udføres enten af egen drift eller efter anmodning. Medlemsstaterne skal sikre, at de kompetente myndigheder så vidt muligt har adgang til alternative foranstaltninger til tilbageholdelse⁷⁰³.

I **Europarådets retsorden** garanteres enhver retten til frihed i artikel 5 i [EMRK](#). Frihedsberøvelse er en undtagelse, der bør være fastsat ved national lov, og som ikke bør være vilkårlig. Frihedsberøvelse skal desuden begrundes i henhold til en af seks situationer på den udtømmende liste i artikel 5, stk. 1, litra a)-f). Forvaring af børn, der er i kontakt med de strafferetlige systemer, kan begrundes efter litra a) (forvaring af en person efter domfældelse af en kompetent domstol), litra c) (varetægtsfængsling) eller litra d) (forvaring med det formål at føre tilsyn med opdragelse). De to sidste behandles nærmere i det følgende, fordi de har givet anledning til særlige forpligtelser for de offentlige myndigheder.

702 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2016), [direktiv \(EU\) 2016/800 af 11. maj 2016 om retssikkerhedsgarantier for børn, der er mistænkte eller tiltalte i straffesager](#) (EUT 2016 L 132, s. 1), artikel 10.

703 *Ibid.*, artikel 11. Se også [Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder](#), artikel 6.

Varetægtsfængsling

»Varetægtsfængsling« henviser til situationer, hvor personer anbringes under politiets varetægt, fordi de er mistænkt eller tiltalt for at have begået en strafbar handling. Varetægtsfængsling begynder, når en person tages i forvaring, og slutter, når en ret i første instans træffer afgørelse i sagen⁷⁰⁴. Børn har ret til de samme garantier som voksne, men Menneskerettighedsdomstolen har fastlagt en række yderligere principper, der har til formål at styrke børns stilling i nationale straffesager.

Menneskerettighedsdomstolen har generelt fortolket artikel 5, stk. 1), litra c), og artikel 5, stk. 3, således, at en person kun må varetægtsfængsles, hvis der foreligger en rimelig mistanke om, at vedkommende har begået en strafbar handling. Varetægtsfængsling må desuden ikke vare længere end rimeligt og bør regelmæssigt genovervejes. Jo længere tid en frihedsberøvelse varer, jo stærkere begrundelse herfor skal myndighederne fremlægge. Ifølge Menneskerettighedsdomstolens retspraksis skal en person, der er tiltalt for en lovovertrædelse, altid løslades inden retssagen, medmindre staten kan påvise, at der er »relevante og tilstrækkelige« grunde til fortsat frihedsberøvelse⁷⁰⁵.

Nogle af de acceptable grunde til at afvise løsladelse mod kaution i tilfælde af varetægtsfængsling er risikoen for, at personen forsvinder, trusler mod retssikkerheden, risikoen for yderligere lovovertrædelser eller trusler mod den offentlige orden. Hvis varetægtsfængsling opretholdes, skal den være strengt nødvendig, og staten skal undersøge alle forhold, der taler for eller mod eksistensen af et reelt krav af samfundsmæssig interesse, som begrundet fortsat frihedsberøvelse⁷⁰⁶.

I sager, der involverer børn, pålægger Menneskerettighedsdomstolen de offentlige myndigheder at lægge særlig vægt på barnets alder, når de afvejer de relevante argumenter for og imod varetægtsfængsling, som kun bør bruges som sidste udvej og i det kortest mulige tidsrum⁷⁰⁷. Dette indebærer, at

704 EMD, *Idalov mod Rusland*, nr. 5826/03, 22.5.2012, præmis 112.

705 EMD, *Smirnova mod Rusland*, nr. 46133/99 og 48183/99, 24.7.2003, præmis 58.

706 *Ibid.*, præmis 58-59, og Menneskerettighedsdomstolen, *Ladent mod Polen*, nr. 11036/03, 18.3.2008, præmis 55.

707 EMD, *Korneykova mod Ukraine*, nr. 39884/05, 19.1.2012, præmis 43-44. Se også Menneskerettighedsdomstolen, *Selçuk mod Tyrkiet*, nr. 21768/02, 10.1.2006, præmis 35-36, og Menneskerettighedsdomstolen, *J.M. mod Danmark*, nr. 34421/09, 13.11.2012, præmis 63.

myndighederne bør overveje alternativer til varetægtsfængsling⁷⁰⁸. Offentlige myndigheder bør desuden udvise særlig omhu med hensyn til at bringe børn for en dommer inden for rimelig tid⁷⁰⁹.

Eksempel: I sagen *Nart mod Tyrkiet*⁷¹⁰ blev den 17-årige klager arresteret, fordi han var mistænkt for at have begået røveri mod en forretning. Han blev varetægtsfængslet i et voksenfængsel i 48 dage. Med særlig henvisning til det forhold, at klageren var et barn, fastslog Menneskerettighedsdomstolen, at varetægtsfængsling af mindreårige kun bør anvendes som sidste udvej i det kortest mulige tidsrum, og såfremt frihedsberøvelse er strengt nødvendig, bør mindreårige holdes adskilt fra voksne⁷¹¹. I denne sag forsøgte myndighederne at begrunde varetægtsfængslingen med »bevisets stilling«, men Menneskerettighedsdomstolen fandt, at denne begrundelse alene ikke kunne begrunde varigheden af klagerens frihedsberøvelse. Menneskerettighedsdomstolen fandt således, at dette udgjorde en krænkelse af EMRK's artikel 5, stk. 3.

Forvaring med det formål at føre tilsyn med opdragelse

Denne form for forvaring er blevet anvendt i situationer, hvor et barn har haft et særligt behov for opdragelsesmæssigt tilsyn på grund af personlige problemer og voldelig adfærd. Artikel 5, stk. 1, litra d), i EMRK omhandler primært frihedsberøvelse uden for ungdomsretssystemet.

Eksempel: I sagen *Blokhin mod Rusland*⁷¹² blev en 12-årig dreng med ADHD arresteret og bragt til en politistation på grund af mistanke om afpresning af penge fra et andet barn. Da han ikke kunne retsforfølges i henhold til national ret, anordnede en domstol, at han blev anbragt i et center for midlertidig frihedsberøvelse af unge lovovertrædere i 30 dage for at »rette op på hans adfærd« og forhindre ham i at begå yderligere strafbare handlinger. Menneskerettighedsdomstolen mindede om, at forvaring med det

708 EMD, *Dinç og Çakır mod Tyrkiet*, nr. 66066/09, 9.7.2013, præmis 63, og EMD, *Güveç mod Tyrkiet*, nr. 70337/01, 20.1.2009, præmis 108.

709 EMD, *Kuptsov og Kuptsova mod Rusland*, nr. 6110/03, 3.3.2011, præmis 91, og Europarådet, Den Europæiske Komité for Sociale rettigheder (2020), *Annual Conclusions 2019*, 24.3.2020.

710 EMD, *Nart mod Tyrkiet*, nr. 20817/04, 6.5.2008.

711 *Ibid.*, præmis 31.

712 EMD, *Blokhin mod Rusland*, nr. 47152/06, 23.3.2016.

formål at føre tilsyn med opdragelse skal finde sted i en passende facilitet med de nødvendige ressourcer til at opfylde de nødvendige opdragelsesmæssige formål og sikkerhedskrav, og bemærkede, at ingen af de nationale retter havde fastslået, at klagerens anbringelse i en afsoningsinstitution havde et opdragelsesmæssigt formål. Domstolen kunne heller ikke se, hvordan et opdragelsesmæssigt tilsyn, der skal ændre et barns adfærd og tilbyde passende behandling og rehabilitering, af maksimalt 30 dages varighed kan være meningsfuldt. Artikel 5 var derfor blevet overtrådt.

Eksempel: Sagen *Bouamar mod Belgien*⁷¹³ vedrørte varetægtsfængslingen af et barn ved ni lejligheder i perioder på omkring 15 dage. Klageren var en ung mand, der vurderedes at have personlige problemer og havde en voldelig adfærd. De belgiske myndigheder gjorde gældende, at han var blevet varetægtsfængslet med henblik på opdragelsesmæssigt tilsyn. Menneskerettighedsdomstolen bemærkede, at midlertidig anbringelse i et fængsel ikke i sig selv er i strid med artikel 5, stk. 1, litra d), såfremt myndigheder har til formål at anbringe den unge under opdragelsesmæssigt tilsyn. Menneskerettighedsdomstolen fandt imidlertid, at myndighederne i klagerens tilfælde ikke havde godtgjort, at de havde til hensigt eller mulighed for at anbringe ham i en institution, hvor han ville få gavn af opdragelsesmæssigt tilsyn. Menneskerettighedsdomstolen fandt således, at dette udgjorde en krænkelse af EMRK's artikel 5, stk. 1, litra d).

Eksempel: Sagen *D.G. mod Irland*⁷¹⁴ vedrørte anbringelsen af et voldeligt barn i et detentionscenter uden sigtelse eller domfældelse. Klageren havde en alvorlig personlighedsforstyrrelse. Menneskerettighedsdomstolen fastslog, at begrebet »opdragelsesmæssigt tilsyn« ikke strengt kunne sidestilles med klasseundervisning. Opdragelsesmæssigt tilsyn kræver, at lokale myndigheder i mange henseender udøver forældrerettigheder til gavn for og beskyttelse af barnet. Menneskerettighedsdomstolen fastslog endvidere, at nationale myndigheder midlertidigt kan anbringe unge i detentionscentre, indtil et passende opholdssted findes, såfremt dette sker hurtigt. I klagerens tilfælde var kravet om hurtighed ikke opfyldt, da han først blev anbragt på et passende opholdssted mere end seks måneder efter løsladelsen fra detentionscentret. Menneskerettighedsdomstolen

713 EMD, *Bouamar mod Belgien*, nr. 9106/80, 29.2.1988.

714 EMD, *D.G. mod Irland*, nr. 39474/98, 16.5.2002.

konkluderede derfor, at frihedsberøvelsen af klageren ikke var forenelig med artikel 5, stk. 1, litra d, i EMRK).

Appeller af frihedsberøvelse, hurtig sagsbehandling og adgang til advokatbistand

Menneskerettighedsdomstolen kræver, at de nationale myndigheder udviser særlig omhu i sager, der involverer frihedsberøvede børn. Ud over ovennævnte garantier skal de offentlige myndigheder sikre sig, at børnene har ret til at anfægte lovligheden af frihedsberøvelsen med rimelige mellemrum, og at de har adgang til advokatbistand, når det afgøres, om deres frihedsberøvelse er lovlig. Sådanne klager skal desuden hurtigt afgøres ved de nationale domstole. Disse proceduremæssige garantier følger ifølge Menneskerettighedsdomstolen af ordlyden af artikel 5, stk. 4, i EMRK.

Eksempel: I sagen *Bouamar mod Belgien*⁷¹⁵ var artikel 5, stk. 4, ifølge Menneskerettighedsdomstolen blevet overtrådt af følgende grunde: Mødet, hvor der blev truffet afgørelse om klagerens frihedsberøvelse, blev afholdt, uden at hans advokater var til stede. Sagen blev ikke afgjort hurtigt. Der blev ikke truffet en afgørelse om lovligheden af frihedsberøvelsen, da de nationale domstole afviste klagerens klager som ugrundede.

11.2.2. Forhold under frihedsberøvelse

I **EU-retten** forbyder artikel 4 i [EU's charter om grundlæggende rettigheder](#) tortur og umenneskelig eller nedværdigende behandling. Da chartret kun gælder inden for rammerne af EU-retten, skal denne bestemmelse kædes sammen med en anden EU-retsakt, der omhandler frihedsberøvelse, for at være bindende for medlemsstaterne i denne henseende.

I henhold til direktivet om retssikkerhedsgarantier skal medlemsstaterne sikre, at børn, der tilbageholdes, holdes adskilt fra voksne, medmindre dette ikke anses for at være i barnets tarv, herunder i politiets varetægt⁷¹⁶. Når et tilbageholdt barn fylder 18 år, skal medlemsstaterne give mulighed for fortsat at

⁷¹⁵ EMD, *Bouamar mod Belgien*, nr. 9106/80, 29.2.1988.

⁷¹⁶ EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2016), [direktiv \(EU\) 2016/800 af 11. maj 2016 om retssikkerhedsgarantier for børn, der er mistænkte eller tiltalte i straffesager](#) (EUT 2016 L 132, s. 1), artikel 12.

holde denne person adskilt fra andre tilbageholdte voksne, forudsat at dette er i overensstemmelse med barnets tarv for børn, der er tilbageholdt med denne person. Når børn tilbageholdes, skal medlemsstaterne træffe passende foranstaltninger for at sikre deres sundhedstilstand og deres fysiske og mentale udvikling, deres ret til uddannelse og erhvervsuddannelse, deres ret til familieliv, adgang til reintegrationsprogrammer og respekt for deres religions- og trosfrihed. De trufne foranstaltninger skal være forholdsmæssige og hensigtsmæssige i forhold til tilbageholdelsens varighed.

I Europarådets retsorden har Menneskerettighedsdomstolen fastslået, at frihedsberøvelse af børn sammen med voksne kan være i strid med artikel 3⁷¹⁷ eller artikel 5 i EMRK⁷¹⁸. Manglende lægehjælp under frihedsberøvelse kan desuden også rejse spørgsmål i henhold til artikel 3⁷¹⁹. Andre aspekter, der kan give anledning til sager under artikel 3, omfatter tilgængelig plads i cellen, lys og rekreative aktiviteter⁷²⁰. Ved vurderingen af foreneligheden af forholdene under frihedsberøvelse med standarderne i artikel 3 i EMRK henviser Menneskerettighedsdomstolen ofte til de standarder, der er udviklet af Den Europæiske Komité til Forebyggelse af Tortur og Umenneskelig eller Vanærende Behandling eller Straf, som overvåger fængselsforholdene inden for rammerne af den [europæiske konvention til forebyggelse af tortur og umenneskelig eller vanærende behandling eller straf](#) ved at besøge fængsler i Europarådets medlemsstater.

Eksempel: I sagen *Güveç mod Tyrkiet*⁷²¹ blev en 15-årig dreng arresteret på grund af mistanke om medlemskab af PKK (det kurdiske arbejderparti). Han blev tilbageholdt af den statslige sikkerhedsdomstol i et fængsel for voksne i fem år. Menneskerettighedsdomstolen bemærkede, at hans frihedsberøvelse var i strid med Tyrkiets bestemmelser og forpligtelser i henhold til internationale traktater, herunder bl.a. børnekonventionens artikel 37, litra c), hvorefter børn skal holdes adskilt fra voksne. Domstolen bemærkede også, at klageren begyndte at få psykiske problemer i fængslet, hvorfor han gentagne gange forsøgte at begå selvmord. Myndighederne sikrede desuden ikke klageren tilstrækkelig lægehjælp. I betragtning af

717 EMD, *Güveç mod Tyrkiet*, nr. 70337/01, 20.1.2009.

718 EMD, *Nart mod Tyrkiet*, nr. 20817/04, 6.5.2008.

719 EMD, *Güveç mod Tyrkiet*, nr. 70337/01, 20.1.2009.

720 EMD, *Kuptsov og Kuptsova mod Rusland*, nr. 6110/03, 3.3.2011, præmis 70.

721 EMD, *Güveç mod Tyrkiet*, nr. 70337/01, 20.1.2009.

klagerens alder, varigheden af hans frihedsberøvelse i et fængsel sammen med voksne, den manglende lægebehandling af hans psykiske problemer og myndighedernes manglende foranstaltninger for at forhindre hans gentagne selvmordsforsøg var Menneskerettighedsdomstolen derfor ikke i tvivl om, at klageren var udsat for umenneskelig og nedværdigende behandling. Artikel 3 i EMRK var følgelig blevet overtrådt.

ECSR har konsekvent fortolket i artikel 17 i [socialpagten](#) således, at børn, der tilbageholdes eller fængsles, skal holdes adskilt fra voksne⁷²².

I Europarådets europæiske regler for unge lovovertrædere, der er underlagt sanktioner eller foranstaltninger, gives der detaljerede retningslinjer for forholdene under frihedsberøvelse. De fastsætter også, at unge ikke bør anbringes i institutioner for voksne, men bør anbringes i specialindrettede institutioner⁷²³.

Inden for rammerne af folkeretten indeholder børnekonventionen en særlig bestemmelse om frihedsberøvelse af børn, hvorefter et barn skal holdes adskilt fra voksne, medmindre en sådan adskillelse ikke anses at tjene barnets tarv (børnekonventionens artikel 37, litra c)). I henhold til denne artikel har et barn principielt også ret til at opretholde kontakt med sin familie gennem brevveksling og besøg.

11.2.3. Beskyttelse mod misbrug og mishandling

I **Europarådets retsorden** har Menneskerettighedsdomstolen gentagne gange fastslået, at de nationale myndigheder er ansvarlige for at beskytte frihedsberøvede personer mod død, misbrug eller mishandling fra andre indsatte eller myndighedernes side. Staternes forpligtelser er i denne henseende særligt stærke, eftersom de tilbageholdte er under statens myndighed og kontrol⁷²⁴. Ud over at træffe rimelige foranstaltninger for at beskytte indsatte skal offentlige myndigheder også effektivt efterforske begrundede påstande om mishandling eller død.

722 Europarådet, Den Europæiske Komité for Sociale rettigheder (2020), [Annual Conclusions 2019](#), 24.3.2020, artikel 17, stk. 1.

723 Europarådets Ministerkomité (2008), [Recommendation CM/Rec\(2008\)11 on the European Rules for juvenile offenders subject to sanctions or measures](#), Rule 59.1, 5.11.2008.

724 EMD, [Anguelova mod Bulgarien](#), nr. 38361/97, 13.6.2002, og [H.Y. og Hü.Y. mod Tyrkiet](#), nr. 40262/98, 6.10.2005.

Eksempel: Sagen *Çoşelav mod Tyrkiet* vedrørte et selvmord begået af en 16-årig i fængsel⁷²⁵, som tidligere havde forsøgt selvmord adskillige gange. Efter disse forsøg overførte myndighederne ham fra en ungdomsafdeling til en fængselsafdeling for voksne. Efter at have fastslået, at myndighederne havde eller burde have haft kendskab til, at der var en reel og umiddelbar risiko for klagernes søns liv, bemærkede domstolen, at myndighederne ikke havde truffet rimelige foranstaltninger for at forhindre risikoen for selvmord. Menneskerettighedsdomstolen lagde vægt på den afdødes alder og den kendsgerning, at han var fængslet sammen med voksne. Menneskerettighedsdomstolen fandt følgelig, at den materielle bestemmelse i artikel 2 i EMRK var blevet tilsidesat. Domstolen fandt også, at den proceduremæssige del af artikel 2 var blevet tilsidesat, idet myndighederne ikke effektivt havde efterforsket klagernes søns død. Domstolen begrundede sin afgørelse med følgende: Myndighederne havde ikke omgående underrettet klagerne om deres søns død, anklageren havde ikke undersøgt påstandene om fejl i forbindelse med forhindring af selvmordet og sagsbehandlingen havde været unødigt lang.

11.3. Beskyttelse af børneofre og børnevidner

Hovedpunkt

- Børneofre og børnevidner har ret til beskyttelse mod yderligere viktisering, ligesom de har ret til restitution, resocialisering og effektiv deltagelse i straffesager og alternative procedurer.

I **EU-retten** anerkendes børneofres stilling udtrykkeligt i [direktiv 2012/29/EU om ofres rettigheder](#). Når offeret er et barn, skal der ved anvendelsen af dette direktiv først og fremmest tages hensyn til barnets tarv, og der foretages en individuel vurdering heraf⁷²⁶. Der skal desuden anlægges en tilgang, der er særligt tilpasset børns behov, og som tager behørigt hensyn til barnets alder,

⁷²⁵ Menneskerettighedsdomstolen, *Çoşelav mod Tyrkiet*, nr. 1413/07, 9.10.2012.

⁷²⁶ EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2012), [direktiv 2012/29/EU af 25. oktober 2012 om minimumsstandarder for ofre for kriminalitet med hensyn til rettigheder, støtte og beskyttelse](#) (EUT 2012 L 315, s. 55).

modenhedsniveau, synspunkter, behov og ønsker. Direktivet har desuden til formål at sikre, at barnet og indehaveren af forældremyndigheden (eller en anden retlig repræsentant) holdes underrettet om alle foranstaltninger eller rettigheder, der specifikt fokuserer på barnet (artikel 1, stk. 2). Børneofre har ret til at blive hørt under straffesager, og medlemsstaterne skal sikre, at de også kan fremlægge beviser. Der skal tages behørigt hensyn til barnets alder og modenhed (artikel 10, stk. 1). Direktivet har desuden til formål at beskytte børneofres privatliv og identitet under retssager bl.a. for at forhindre sekundær viktimisering (artikel 21, stk. 1, se også artikel 26). Direktivet indeholder desuden en særlige bestemmelse om børneofres ret til beskyttelse under straffesager (artikel 24). Det vedrører videooptagelse af afhøringer af børneofre og anvendelse heraf som bevis under straffesagen, udpegelse af en særlig repræsentant og retten til retlig repræsentation i barnets navn, hvis der er en interessekonflikt mellem børneofret og indehaverne af forældremyndigheden. Direktivet indeholder desuden en række bestemmelser vedrørende beskyttelse af ofre generelt såsom adgang til støttetjenester for ofre. Når der er tale om børn eller andre sårbare grupper, bør særlige støttetjenester være til rådighed (se afsnit 38 i resolutionen vedrørende direktivet)⁷²⁷.

I henhold til [direktivet om seksuelt misbrug af børn](#) kræver alvorlige forbrydelser såsom seksuel udnyttelse af børn og børnepornografi en omfattende indsats⁷²⁸. Medlemsstaterne skal træffe de nødvendige foranstaltninger til at sikre, at alle forhør af barneofret eller om nødvendigt af et barnevidne i forbindelse med efterforskningen af lovovertrædelser kan optages med audiovisuelt udstyr, og at disse audiovisuelle optagelser af forhørene kan benyttes som bevismateriale i straffesagen (artikel 20, stk. 4).

727 Se EU, FRA (2014), *Victims of crime in the EU: The extent and nature of support for victims*, 12.1.2015, s. 36, FRA (2015), *Child-friendly justice – Perspectives and experiences of professionals on children’s participation in civil and criminal judicial proceedings in 10 EU Member States*, 5.5.2015, FRA (2017), *Child-friendly justice – Perspectives and experiences of children involved in judicial proceedings as victims, witnesses or parties in nine EU Member States*, 22.2.2017, FRA (2018), *Children’s rights and justice – Minimum age requirements in the EU* og FRA (2018), *Mapping minimum age requirements: Children’s rights and justice*, 25.4.2018.

728 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2011), *direktiv 2011/93/EU af 13. december 2011 om bekæmpelse af seksuelt misbrug og seksuel udnyttelse af børn og børnepornografi og om erstatning af Rådets rammeafgørelse 2004/68/RIA (EUT 2011 L 335)*.

I henhold til [direktivet om menneskehandel](#) skal et barneoffer have gratis juridisk rådgivning og juridisk bistand⁷²⁹. Ud over de foranstaltninger, der er til rådighed for alle ofre for menneskehandel, bør medlemsstaterne sikre, at børneofre har adgang til særlig bistand og støtte og særlige beskyttelsesforanstaltninger. Børneofre er særligt sårbare, og der bør derfor kunne træffes yderligere beskyttelsesforanstaltninger til at beskytte dem under afhøringer i forbindelse med efterforskningen af forbrydelsen og straffesagen. I sager vedrørende uledsagede børn bør der f.eks. udpeges en værge og/eller en repræsentant til at varetage barnets tarv. Der bør hurtigst muligt træffes en afgørelse om fremtiden for hvert uledsaget barneoffer med henblik på at finde en varig løsning baseret på en konkret vurdering af barnets tarv, som bør være et primært hensyn.

Inden den blev erstattet af direktivet om ofres rettigheder omhandlede [Rådets rammeafgørelse 2001/220/RIA](#) om ofres stilling i forbindelse med straffesager bl.a. ofres deltagelse, deres rettigheder og retfærdige behandling. Den anerkendte sårbare ofres særlige stilling, men henviste dog ikke udtrykkeligt til børn. På baggrund af denne rammeafgørelse har EU-Domstolen fastslået, at børn kan betegnes som sårbare henset til deres alder og de overtrædelser, de påstår at have været ofre for. Dette giver dem derfor ret til særlige beskyttelsesforanstaltninger, såsom afhøring uden for retssalen og inden selve retssagen⁷³⁰. EU-Domstolen har også fastslået, at alle foranstaltninger, der træffes for at beskytte vidner, skal være udformet på en sådan måde, at den anklagede alligevel sikres en retfærdig rettergang. Beskyttelsen af ofre og vidner må med andre ord ikke bringe den anklagedes ret til en retfærdig rettergang i fare⁷³¹.

Eksempel: I *Pupino*-sagen⁷³² var en italiensk skolelærer tiltalt for mishandling af en elev. I henhold til den italienske straffelov skal vidner afgive forklaring i retten under en retssag. Under visse omstændigheder kan de dog afgive forklaring for en dommer forud for retssagen efter en særlig procedure (*incidente probatorio*). I denne sag anmodede anklagemyndigheden

729 EU, Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union (2011), [direktiv 2011/36/EU af 5. april 2011 om forebyggelse og bekæmpelse af menneskehandel og beskyttelse af ofrene herfor og om erstatning af Rådets rammeafgørelse 2002/629/RIA](#) (EUT 2011 L 101).

730 EU-Domstolen, C-105/03, [straffesag mod Maria Pupino](#) [Store Afdeling], 16.6.2005, præmis 53.

731 *Ibid.* Se også EU-Domstolen, C-507/10, [straffesag mod X](#), 21.12.2011.

732 EU-Domstolen, C-105/03, [straffesag mod Maria Pupino](#) [Store Afdeling], 16.6.2005.

den nationale ret om at anerkende de på forhånd afgivne vidneudsagn fra små børn som bevis, men den nationale ret afviste dette. EU-Domstolen gav for første gang sin fortolkning af nogle af de bestemmelser, der er relevante for børns stilling som ofre og vidner i straffesager. EU-Domstolen understregede, at medlemsstaterne i henhold til rammeafgørelse 2001/220/RIA skal sikre specifik beskyttelse af sårbare vidner. Det betyder, at den nationale ret skal tillade, at sårbare ofre afgiver vidneforklaring under forhold, der garanterer deres beskyttelse, f.eks. uden for retssagen, og inden den finder sted. EU-Domstolen fastslog: »Uanset spørgsmålet om, hvorvidt den omstændighed, at ofret for en strafbar handling er en mindreårig, er tilstrækkelig til i almindelighed at betragte et sådant offer som særligt sårbar i rammeafgørelsens forstand, kan der imidlertid ikke være tvivl om, at når mindreårige børn, der – som i hovedsagen – påstår, at de har været udsat for mishandling og dette tilmed fra en lærers side, vil disse børn kunne betragtes som særligt sårbare, henset til deres alder samt til arten og følgerne af de overtrædelser, som de påstår at have været ofre for«. ⁷³³ EU-Domstolen har også fastslået, at alle foranstaltninger, der træffes for at beskytte vidner, skal være udformet på en sådan måde, at den anklagede alligevel sikres en retfærdig rettergang. ⁷³⁴

I Europarådets retsorden har Menneskerettighedsdomstolen fastslået, at staten har pligt til at beskytte ofres interesser, herunder ofre, der deltager som vidner i straffesager. Deres interesser inden for rammerne af EMRK's bestemmelser, f.eks. artikel 2 og artikel 8, skal vejes op mod forsvarrets interesser. ⁷³⁵ Menneskerettighedsdomstolen har truffet en række afgørelser vedrørende seksuelle krænkelser, hvor børn har afgivet forklaring mod de påståede gerningsmænd. Domstolen har her anerkendt, at straffesager vedrørende seksuelle krænkelser ofte opfattes som en prøvelse af offeret, især når sidstnævnte ikke ønskede at blive konfronteret med den tiltalte, og at dette især gør sig gældende, når der er tale om børn ⁷³⁶. Domstolen har følgelig accepteret, at der i sådanne sager træffes visse foranstaltninger med henblik på at beskytte børneofrene. Det bemærkes imidlertid også, at sådanne foranstaltninger ikke må bringe den tilstrækkelige og effektive udøvelse af forsvarret rettigheder i fare,

⁷³³ *Ibid.*, punkt 53.

⁷³⁴ *Ibid.*, punkt 59.

⁷³⁵ EMD, *Doorson mod Nederlandene*, nr. 20524/92, 26.3.1996.

⁷³⁶ EMD, *S.N. mod Sverige*, nr. 34209/96, 2.7.2002, præmis 47.

og at de retlige myndigheder derfor skal træffe foranstaltninger, som opvejer de ulemper, forsvaret dermed påføres.⁷³⁷

Eksempel: I sagen *Kovač mod Kroatien*⁷³⁸ afgav en 12-årig pige forklaring til en undersøgelsesdommer om, at klageren havde udsat hende for uanstændige krænkelse. Klageren havde ikke været til stede eller været repræsenteret under denne forklaring, og han havde ikke haft mulighed for at gøre indsigelse mod vidnets forklaring. Menneskerettighedsdomstolen gentog, at alle beviser generelt skal forelægges under den anklagedes tilstedeværelse i et offentligt retsmøde med henblik på kontradiktoriske argumenter. Hvis forklaringer, der afgives under politiafhøringer eller rettens efterforskning, anvendes som beviser, er dette ikke i sig selv i strid med artikel 6 i EMRK, såfremt den tiltalte får tilstrækkelig og faktisk mulighed for at modsige og udspørge det pågældende vidne, enten når forklaringerne fremsættes eller på et senere tidspunkt i sagen. I klagerens tilfælde var offerets forklaringer det eneste direkte bevis for de omstændigheder, der lå til grund for sagen mod klageren, og disse beviser var afgørende for domstolens beslutning om at kende ham for skyldig. Klageren havde imidlertid ikke haft mulighed for at gøre indsigelse eller få svar fra de nationale domstole på sin klage i den henseende. Offerets faktiske forklaringer var desuden aldrig blevet læst op i retten. Dommeren havde i stedet blot bemærket, at offeret fastholdt den forklaring, hun havde afgivet til undersøgelsesdommeren. Menneskerettighedsdomstolen konkluderede følgelig, at klageren ikke havde fået en retfærdig rettergang, hvilket var i strid med artikel 6, stk. 1, i EMRK sammenholdt med konventionens artikel 6, stk. 3, litra d).

Eksempel: I sagen *S.N. mod Sverige*⁷³⁹ afgav en 10-årig dreng forklaring til politiet om, at han var blevet seksuelt misbrugt af klageren. Drengen blev afhørt to gange af en politibetjent med betydelig erfaring i sager vedrørende misbrug af børn. Den første afhøring blev optaget på video og den anden på bånd. Klagerens advokat deltog ikke i den anden afhøring, men havde med politibetjenten aftalt de spørgsmål, der skulle drøftes. Under

⁷³⁷ EMD, *Bocos-Cuesta mod Nederlandene*, nr. 54789/00, 10.11.2005, EMD, *A.L. mod Finland*, nr. 23220/04, 27.1.2009, EMD, *W. mod Finland*, nr. 14151/02, 24.4.2007, og EMD, *Kovač mod Kroatien*, nr. 503/05, 12.7.2007.

⁷³⁸ EMD, *Kovač mod Kroatien*, nr. 503/05, 12.7.2007.

⁷³⁹ EMD, *S.N. mod Sverige*, nr. 34209/96, 2.7.2002.

retssagen afspillede distriktsdomstolen optagelserne af afhøringerne af barnet, men udspurgte ikke barnet personligt. Domstolen kendte i sidste ende klageren skyldig, næsten alene på grundlag af barnets forklaringer. Appeldomstolen stadfæstede dommen. Den fandt, at politiets afhøringer gav tilstrækkelig bevis for klagerens skyld, om end den anerkendte, at der ikke forelå tekniske beviser, som bestyrkede barnets påstande, som i nogle tilfælde var upræcise. Menneskerettighedsdomstolen accepterede, at krydsforhør af et vidne i sager om seksuelt misbrug ikke altid er muligt, og at vidneudsagn i sådanne tilfælde skal behandles med ekstrem varsomhed. Selv om barnets forklaringer udgjorde det eneste bevis mod den tiltalte, var sagsbehandlingen som helhed retfærdig. Videobåndet blev afspillet under retssagen og appelsagen, og udskriften af den anden afhøring blev læst højt ved distriktsdomstolen. Lydbåndet blev også afspillet under appelsagen. Dette gav klageren tilstrækkelig mulighed for at anfægte barnets forklaring og dets troværdighed under straffesagen. Artikel 6, stk. 3, litra d), i EMRK var følgelig ikke blevet overtrådt.

Menneskerettighedsdomstolens retspraksis vedrører ikke kun afvejningen mellem beskyttelsen af børneofre og den tiltaltes ret til en retfærdig rettergang, men også beskyttelsen af retten til liv for vidner og deres familier, herunder deres børn, i henhold til artikel 2 i EMRK, som det fremgår af følgende eksempel.

Eksempel: Sagen *R.R. m.fl. mod Ungarn*⁷⁴⁰ vedrørte en indsat, der afgav forklaring for åbne døre om sin deltagelse i narkotikahandel, og som sammen med sin kone og to børn blev anbragt under myndighedernes vidnebeskyttelsesprogram på grund af risikoen for gengældelse. Da myndighederne konstaterede, at den indsatte stadig havde kontakt til kriminelle kredse, tog de ham og hans familie ud af vidnebeskyttelsesprogrammet, fordi han havde overtrådt dets betingelser. Familien hævdede på grundlag af artikel 2 i EMRK, at deres udelukkelse fra vidnebeskyttelsesprogrammet havde udsat deres liv for gengældelse fra mafiaen. Domstolen accepterede, at klagernes medtagelse i vidnebeskyttelsesprogrammet og farens samarbejde med myndighederne betød, at klagernes liv havde været i fare, da foranstaltningen oprindeligt blev truffet. Eftersom deres beskyttelse under programmet ikke blev ophævet, fordi denne risiko var blevet mindre, men fordi dets vilkår var blevet overtrådt, fandt domstolen ikke, at

740 EMD, *R.R. m.fl. mod Ungarn*, nr. 19400/11, 4.12.2012.

myndighederne havde godtgjort, at risikoen ikke længere gjorde sig gældende. Det var desuden ikke urimeligt at antage, at familiens identitet og opholdssted ville blive tilgængeligt for enhver, der ønskede at skade den, efter at familiens dækidentitet var blevet fjernet. Myndighederne udsatte på den måde potentielt familien for livstruende fare i strid med artikel 2 i EMRK.

Eksempel: Sagen *X m.fl. mod Bulgarien* vedrørte påstande om seksuelt misbrug af børn på et børnehjem. Med hensyn til den proceduremæssige del fastslog Menneskerettighedsdomstolen, at de bulgarske myndigheder havde tilsidesat deres proceduremæssige forpligtelse i henhold til EMRK's artikel 3, som pålægger myndighederne at foretage en effektiv efterforskning af påstande om tortur eller umenneskelig eller nedværdigende behandling⁷⁴¹. Selv om de bulgarske myndigheder havde taget en række efterforsknings skridt, konstaterede Menneskerettighedsdomstolen, at disse ikke var på det krævede niveau af »effektivitet«. En af grundene hertil var, at der ikke blev taget skridt til at inddrage ofrene i efterforskningen. Ved fortolkningen af artikel 3 tog Menneskerettighedsdomstolen hensyn til andre gældende internationale instrumenter, navnlig Lanzarote konventionen.

I Lanzarote konventionens artikel 31 angives, hvilke generelle beskyttelsesforanstaltninger medlemsstater skal træffe for at beskytte ofres rettigheder og interesser, herunder deres særlige behov som vidner, på alle stadier af efterforskningen og straffesagerne (artikel 31, stk. 1). Disse foranstaltninger omfatter information om deres rettigheder som ofre, tilgængeligheden af tjenester og den generelle status for efterforskningen eller sagen, beskyttelsen af deres privatliv og sikkerhed (herunder information om løsladelsen af den anklagede eller dømte person) og forhindring af kontakt mellem ofre og tiltalte i retten og i politiets lokaler. I henhold til artikel 31 skal ofre desuden have adgang til retshjælp (artikel 31, stk. 3). Disse oplysninger skal være tilpasset barnets alder og modenhed og skal gives på et sprog, barnet forstår (artikel 31, stk. 6).

741 EMD, *X m.fl. mod Bulgarien*, nr. 22457/16, 2.2.2021, præmis 192 og 228. Se også afsnit 7.1.1.

*Europarådets retningslinjer for børnevenlig retspleje*⁷⁴² omhandler også børneofres og -vidners beskyttelse, navnlig når barnet afgiver forklaring under retssager. I retningslinjerne opfordres medlemsstaterne til at yde enhver indsats, for at børn kan afgive forklaring under de bedst egnede forhold under hensyntagen til deres alder, modenhed, grad af forståelse og enhver kommunikationsvanskelighed, de måtte have⁷⁴³. Til det formål bør uddannede fagpersoner inddrages, og audiovisuelle forklaringer bør foretrækkes. Børn bør også have mulighed for at afgive forklaring i straffesager uden den tiltaltes tilstedeværelse. I retningslinjerne anerkendes det også, at denne børnevenlige tilgang bør respektere andre parterets rettigheder til at anfægte indholdet af barnets forklaringer. I henhold til retningslinjerne bør mindreårige vidners privatliv og familieliv beskyttes (afsnit IV, litra a), stk. 9), og sådanne sager bør gennemføres for lukkede døre.

Inden for rammerne af folkeretten anerkendes behovet for at beskytte børneofre udtrykkeligt i *børnekonventionens* artikel 39. I henhold til denne bestemmelse skal deltagerstaterne træffe alle passende forholdsregler for at fremme fysisk og psykisk helbredelse og resocialisering af børneofre. Sådant helbredelse og resocialisering skal finde sted i omgivelser, der fremmer barnets sundhed, selvrespekt og værdighed.

Det skal også bemærkes, at FN har vedtaget *retningslinjer for retspleje i sager, hvor børn er ofre for eller vidner til kriminalitet*⁷⁴⁴. I disse retningslinjer opfordres staterne til at behandle børneofre og -vidner på en »børnesensitiv måde«, dvs. en måde, der afvejer barnets ret til beskyttelse, og som tager hensyn til det enkelte barns behov og synspunkter⁷⁴⁵. Retningslinjerne indeholder meget detaljerede retningslinjer for, hvordan disse aspekter skal gennemføres. FN's Komité for Barnets Rettigheder har også understreget relevansen af disse FN-retningslinjer i henhold til børnekonventionens under artikel 12 (retten til

742 Europarådets Ministerkomité (2010), *retningslinjer for børnevenlig retspleje*, 17.11.2010, se endvidere EU, FRA (2015), *Child-friendly justice – Perspectives and experiences of professionals on children's participation in civil and criminal judicial proceedings in 10 EU Member States*, 5.5.2015.

743 Europarådets Ministerkomité (2010), *retningslinjer for børnevenlig retspleje*, 17.11.2010, punkt 64.

744 FN's Økonomiske og Sociale Råd (ECOSOC), Resolution 2005/20, *retningslinjer for retspleje i sager, hvor børn er ofre for eller vidner til kriminalitet*, 22.7.2005.

745 *Ibid.*, punkt 9, litra d).

at blive hørt) i sin generelle bemærkning⁷⁴⁶. Ifølge komitéen skal børneofre og mindreårige vidner have mulighed for fuldt ud at udøve deres ret til at udtrykke sig frit, hvilket især betyder, at der skal ydes enhver indsats for at sikre, at et børneoffer og/eller -vidne høres om de relevante forhold med hensyn til involvering i den omhandlede sag og får mulighed for frit og på sin egen måde at udtrykke sine synspunkter og bekymringer med hensyn til sin deltagelse i retssagen⁷⁴⁷. Komitéen har også tilkendegivet, at børneofferet og -vidnets ret hænger sammen med retten til at blive informeret om forhold såsom adgang til læge- og psykologhjælp samt sociale hjælpetjenester, børneofferets og/eller -vidnets rolle, hvordan »afhøringen« gennemføres, de støttetjenester, barnet kan benytte ved klage og deltagelse i efterforskning og retssager, hvor og hvornår afhøringerne finder sted, tilgængelige beskyttelsesforanstaltninger, muligheden for at modtage erstatning og bestemmelserne om klageprocedurer⁷⁴⁸.

746 FN's Komité for Barnets Rettigheder (2009), *General Comment No. 12 on the right of the child to be heard*, CRC/C/GC/12, 1.7.2009, punkt 62-64, og FN's Komité for Barnets Rettigheder (2019), *General Comment No. 24 on children's rights in the child justice system*, CRC/C/GC/24, 18.9.2019.

747 FN's Komité for Barnets Rettigheder (2019), *General Comment No. 24 on children's rights in the child justice system*, CRC/C/GC/24, 18.9.2019, punkt 63.

748 *Ibid.*, punkt 64.

Supplerende læsning

Kapitel 1 Introduktion til den europæiske lovgivning vedrørende børns rettigheder: kontekst og centrale principper

Europarådet (2016), [Disability strategy 2017-2023](#), 30.11.2016.

Europarådet (2018), [Counter-terrorism strategy \(2018-2022\)](#), 4.7.2018.

Europarådet (2018), [Gender equality strategy 2018-2023](#), 7.3.2018.

Europarådets Ministerkomité (2022), [Council of Europe strategy for the rights of the child \(2022-2027\)](#), 23.2.2022.

Europarådets Ministerkomité (2020), [Council of Europe strategic action plan for Roma and Traveller inclusion \(2020-2025\)](#), CM(2019)161-final, 22.1.2020.

Europarådets Ministerkomité (2020), [Youth sector strategy 2030](#), CM/Res(2020)2, 22.1.2020.

Europarådets Ministerkomité (2021), [Action plan on protecting vulnerable persons in the context of migration and asylum in Europe \(2021-2025\)](#), 5.5.2021.

Europarådet, Komitéen for Bioetik (DH-BIO) (2019), [Strategic action plan on human rights and technologies in biomedicine \(2020-2025\)](#), 18.12.2019.

ECSR (2018), *Digest of the case law of the European Committee of Social Rights*, december 2018.

EU, Rådet for Den Europæiske Union (2021), *Rådets henstilling (EU) 2021/1004 af 14. juni 2021 om oprettelse af en europæisk børnegaranti* (EUT 2021 L 223 af 22.6.2021).

EU, Europa-Kommissionen (2012), *Europæisk strategi for et bedre internet for børn* (COM(2012) 196 final af 2.5.2012).

EU, Europa-Kommissionen (2021), *EU-strategien for børns rettigheder*, 2021.

EU, Europa-Parlamentet, Rådet for Den Europæiske Union, Europa-Kommissionen (2007), *Forklaringer til chartret om grundlæggende rettigheder* (EUT 2007 C 303 af 14.12.2007).

FRA (2010), *Developing indicators for the protection, respect and promotion of the rights of the child in the European Union*, Luxembourg, Publikationskontoret, oktober 2010.

UNICEF, Innocenti Research Centre (2007), *Law reform and the implementation of the convention on the rights of the child*, december 2007.

UNICEF, Innocenti Research Centre (2013), *Championing children's rights: A global study of independent human rights institutions for children*, oktober 2012.

FN's Komité for Barnets Rettigheder (2009), *General Comment No. 12 on the right of the child to be heard*, CRC/C/GC/12, 1.7.2009.

FN's Komité for Barnets Rettigheder (2013), *General Comment No. 14 on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art.3, para. 1)*, CRC/C/GC/14, 29.5.2013.

Kapitel 2

Borgerlige rettigheder og frihedsrettigheder

Europarådets Ministerkomité (2010), *retningslinjer for børnevenlig retspleje*, 17.11.2010.

Europarådet (2016), *Child participation assessment tool*, marts 2016.

Europarådet (2019), *Media regulatory authorities and protection of minors*, Strasbourg, Council of Europe Publishing, 10.4.2019.

Europarådet (2020), *Listen – act – change – Council of Europe handbook on children’s participation for professionals working for and with children*, oktober 2020.

FRA (2010), *Developing indicators for the protection, respect and promotion of the rights of the child in the European Union*, Luxembourg, Publikationskontoret, 4.11.2010.

FRA (2014), *Child-friendly justice: Key terms*, Luxembourg, Publikationskontoret, 29.9.2014.

FRA og Menneskerettighedsdomstolen (2018), *Håndbog om europæisk lovgivning om ikke-forskelsbehandling*, Luxembourg, Publikationskontoret, 21.3.2018.

Kapitel 3

Ligestilling og ikkeforskelsbehandling

Europarådet (2014), *LGBTI children have the right to safety and equality*, menneskerettigheds erklæring fra Europarådets menneskerettighedskommissær, 2.10.2014.

Europarådet, rådgivende udvalg om rammekonventionen om beskyttelse af nationale mindretal (2006), *Commentary on education under the Framework Convention for the Protection of National Minorities*, ACFC/25DOC(2006)002, 2.3.2006.

EU, Europa-Kommissionen (2020), *En Union med ligestilling: EU’s strategiske ramme for romaernes ligestilling, integration og deltagelse* (COM(2020) 620 final af 7.10.2020).

EU, Europa-Kommissionen (2020), *En Union med ligestilling: Strategi for ligestilling af LGBTIQ-personer 2020-2025* (COM(2020) 698 final af 12.11.2020).

EU, Europa-Kommissionen (2021), *Beretning fra Kommissionen til Europa-Parlamentet og Rådet om anvendelsen af Rådets direktiv 2000/43/EF af 29. juni 2000 om gennemførelse af princippet om ligebehandling af alle uanset race eller etnisk oprindelse (»direktivet om racelighed«) og Rådets direktiv 2000/78/EF af 27. november 2000 om generelle rammebestemmelser om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse og erhverv (»direktivet om beskæftigelseslighed«)* (COM(2021) 139 final af 19.3.2021).

Det europæiske netværk af juridiske eksperter på området ikkeforskelsbehandling, O'Dempsey, D. og Beale, A. (2011), *Age and employment*, Luxembourg, Publikationskontoret, 17.11.2011.

FRA (2011), *Migrants in an irregular situation: Access to healthcare in 10 European Union Member States*, Luxembourg, Publikationskontoret, 11.10.2011.

FRA (2016), *Den Europæiske Unions anden undersøgelse af mindretal og forskelsbehandling: Romaer – udvalgte resultater*, Luxembourg, Publikationskontoret, 29.11.2016.

FRA (2017), *Second European Union Minorities and Discrimination Survey – Main results*, Luxembourg, Publikationskontoret, 6.12.2017.

FRA (2020), *A long way to go for LGBTI equality*, Luxembourg, Publikationskontoret, 14.5.2020.

FRA og Menneskerettighedsdomstolen (2018), *Håndbog om europæisk lovgivning om ikke-forskelsbehandling*, Luxembourg, Publikationskontoret, 21.3.2018.

Kapitel 4

Spørgsmål vedrørende personlig identitet

Europarådet (2015), *Human rights and intersex people*, udgivet af Europarådets menneskerettighedskommissær, 2015.

FRA (2015), *The fundamental rights situation of intersex people*, FRA Focus, Wien, 12.5.2015.

Kapitel 5

Familieliv

FRA (2014), *Værgemål for børn uden forældreomsorg: Håndbog om styrkelse af særlige værgemålsordninger for børn, der er ofre for menneskehandel*, Luxembourg, Publikationskontoret, 30.6.2014.

Kapitel 6

Alternativ pleje til familieomsorg og adoption

Europarådet (2013), *Securing children's rights – A guide for professionals working in alternative care*, december 2013.

EU, Europa-Parlamentet, EPRS, Enheden for Europæisk Merværdi (2016), *Cross-border recognition of adoptions – European added value assessment*, 30.11.2016.

European Network for Guardianship Institutions (2011), *Care for unaccompanied minors: Minimum standards, risk factors and recommendations for practitioners*, Guardianship in practice, final report, Utrecht, oktober 2011.

FRA (2014), *Værgemål for børn uden forældreomsorg: Håndbog om styrkelse af særlige værgemålsordninger for børn, der er ofre for menneskehandel*, Luxembourg, Publikationskontoret, 30.6.2014.

FN's Komité for Barnets Rettigheder (2006), *General Comment No. 7 (2005) on implementing child rights in early childhood*, 20.9.2006.

FN's Generalforsamling (2010), *Guidelines for the alternative care of children*, UN Doc. A/RES/64/142, 24.2.2010.

FN's Generalforsamling (2009), *United Nations guidelines for the alternative care of children*, UN Doc. A/HRC/11/L.13, 15.6.2009.

Kapitel 7

Beskyttelse af børn mod vold og udnyttelse

Europarådet (2005), *Europarådets konvention om indsatsen mod menneskehandel*, CETS nr. 197, 16.5.2005.

Europarådet (2018), *Safe at school: Education sector responses to violence based on sexual orientation, gender identity/expression or sex characteristics in Europe*, november 2018.

Europarådet, Lanzarotekomitéen (2017), *Interpretative opinion on the applicability of the Lanzarote Convention to sexual offences against children facilitated through the use of information and communication technologies (ICTs)*, 12.5.2017.

Europarådet, Lanzarotekomitéen (2017), *Special report: Protecting children affected by the refugee crisis from sexual exploitation and sexual abuse*, 3.3.2017.

Europarådet, Lanzarotekomitéen (2018), *2nd implementation report: Protection of children against sexual abuse in the circle of trust: The strategies*, 31.1.2018.

Europarådet, Lanzarotekomitéen (2019), *Opinion on child sexually suggestive or explicit images and/or videos generated, shared and received by children*, 6.6.2019.

EU (2020), *EU-strategi for ofres rettigheder (2020-2025)* (COM(2020) 258 final af 24.6.2020).

EU, Europa-Kommissionen (2020), *EU-strategien for børns rettigheder og den europæiske børnegaranti*, maj 2020.

EU, Europa-Kommissionen (2021), *EU's strategi for bekæmpelse af menneskehandel 2021-2025* (COM (2021) 171 af 14.4.2021).

FRA (2009), *Child trafficking in the European Union: Challenges, perspectives and good practices*, Luxembourg, Publikationskontoret, 7.7.2009.

FRA (2015), *Severe labour exploitation: Workers moving within or into the European Union – States' obligations and victims' rights*, Luxembourg, Publikationskontoret, 2.6.2015.

FRA (2015), *Vold mod børn med handicap: lovgivning, politikker og programmer i EU*, Luxembourg, Publikationskontoret, 2.12.2015.

UNICEF (2006), *Behind closed doors: The impact of domestic violence on children*.

UNICEF og WHO (2020), *COVID-19: Protecting children from violence, abuse and neglect in the home*, 1.5.2020.

FN's Komité for Barnets Rettigheder (2009), *General Comment No. 12 (2009) on the right of the child to be heard*, CRC/C/GC/12, 1.7.2009.

FN's Komité for Barnets Rettigheder (2011), *General Comment No. 13 (2011) on the right of the child to freedom from all forms of violence*, CRC/C/GC/13, 18.4.2011.

Kapitel 8

Økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder og passende levestandard

Europarådet (2019), *Protecting the child from poverty: The role of rights in the Council of Europe*, Strasbourg, Publikationskontoret, 14.11.2019.

Europarådets Ministerkomité (2011), *retningslinjer for børnevenlig sundhedspleje*, 21.9.2011.

Europarådets Parlamentariske Forsamling (2016), *resolution 2139 (2016) om sikring af adgang til sundhedspleje for alle børn i Europa*, 25.11.2016.

Europarådets Parlamentariske Forsamling (2019), *resolution 2284 (2019) om imødekommen af unges sundhedsbehov i Europa*, 24.5.2019.

EU, Europa-Kommissionen (2020), *Feasibility study for a child guarantee – Final report*, marts 2020.

FRA (2018), *Combating child poverty: An issue of fundamental rights*, Luxembourg, Publikationskontoret, 17.10.2018.

Kapitel 9

Migration og asyl

Europarådet (2017), *Age assessment: Council of Europe member states' policies, procedures and practices respectful of children's rights in the context of migration*, september 2017.

Europarådet (2018), *How to convey child-friendly information to children in migration: A handbook for frontline professionals*, Strasbourg, Council of Europe Publishing, december 2018.

Europarådet (2018), *Legal and practical aspects of effective alternatives to detention in the context of migration – Analysis by the Steering Committee for Human Rights (CDDH)*, 7.12.2017

Det Europæiske Asylstøttekontor (2018), *Practical guide on age assessment*, anden udgave, Luxembourg, Publikationskontoret.

Det Europæiske Asylstøttekontor (2021), *Age assessment practices in EU+ countries: Updated findings*, Luxembourg, Publikationskontoret, juli 2021.

Europa-Parlamentets Udvalg om Borgernes Rettigheder (2013), *Betænkning om situationen for uledsagede mindreårige i EU* (2012/2263(INI)), 26.8.2013.

Eurydice, Europa-Kommissionen (GD for Uddannelse og Kultur) (2009), *Integrating immigrant children into schools in Europe*, april 2009.

FRA (2010), *Separated, asylum-seeking children in European Union Member States*, Luxembourg, Publikationskontoret, 7.12.2010.

FRA (2011), *Fundamental rights of migrants in an irregular situation in the European Union*, Luxembourg, Publikationskontoret, 7.4.2017.

FRA (2011), *Migrants in an irregular situation: Access to healthcare in 10 European Union Member States* Luxembourg, Publikationskontoret, 11.10.2011.

FRA (2017) *Together in the EU: Promoting the participation of migrants and their descendants*, Luxembourg, Publikationskontoret, 15.3.2017.

FRA (2019), *Integration of young refugees in the EU: good practices and challenges*, Luxembourg, Publikationskontoret, 19.11.2019.

FRA (2020), *Relocating unaccompanied children: Applying good practices to future schemes*, Luxembourg, Publikationskontoret, 11.5.2020.

FRA og EMD (2020), *Håndbog om europæisk lovgivning vedrørende asyl, grænser og indvandring*, Luxembourg, Publikationskontoret, 17.12.2020.

De Forenede Nationers Højkommissariat for Flygtninge (2018), *The 'essential right' to family unity of refugees and others in need of international protection in the context of family reunification*, Legal and Protection Policy Research Series, Geneva, Division of International Protection, januar 2018.

De Forenede Nationer (2019), *Joint general comment No. 3 (2017) of the Committee on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families and No. 22 (2017) of the Committee on the Rights of the Child on the general principles regarding the human rights of children in the context of international migration*, CMW/C/GC/3-CRC/C/GC/22, 16.11.2017.

FN's Komité for Barnets Rettigheder (2005), *General Comment No. 6 (2005): treatment of unaccompanied and separated children outside their country of origin*, CRC/GC/2005/6, 1.9.2005.

Kapitel 10

Personoplysninger og forbrugerbeskyttelse

Europarådet, Den Rådgivende Komité under konventionen om beskyttelse af det enkelte menneske i forbindelse med elektronisk databehandling af personoplysninger (konvention 108) (2019), *Children's data protection in education systems: Challenges and possible remedies*, 11.9.2019.

Europarådet, Lanzarotekomitéen (2017), *Interpretative Opinion on the applicability of the Lanzarote Convention to sexual offences against children*

facilitated through the use of information and communication technologies (ICTs), 12.5.2017.

Europarådet, Lanzarotekomiteén (2018), *Guidelines to respect, protect and fulfil the rights of the child in the digital environment*, henstilling CM/Rec(2018)7 fra Ministerkomiteén (2018), september 2018.

Europarådets menneskerettighedskommissær (2019), *Unboxing artificial intelligence: 10 steps to protect human rights*, 14.5.2019.

FRA (2018), *Håndbog om europæisk databeskyttelseslovgivning – 2018-udgave*, Luxembourg, Publikationskontoret, 25.5.2018.

FN's Komité for Barnets Rettigheder (2021), *General Comment No. 25 (2021) on children's rights in relation to the digital environment*, CRC/C/GC/25, 2.3.2021.

Kapitel 11

Børns rettigheder i straffesager og alternative (udenretslige) procedurer

Europarådets Ministerkomité (2010), *retningslinjer for børnevenlig retspleje*, 17.11.2010.

EU, Europa-Kommissionen (2014), *Summary of contextual overviews on children's involvement in criminal judicial proceedings in the 28 Member States of the European Union*, Luxembourg, Publikationskontoret, 16.4.2014.

FRA (2014), *Violence against women: An EU-wide survey – Main Results*, Luxembourg, Publikationskontoret, 5.3.2014.

FRA (2014), *Victims of crime in the EU: The extent and nature of support for victims*, Luxembourg, Publikationskontoret, 12.1.2015.

FRA (2015), *Child-friendly justice – Perspectives and experiences of professionals on children's participation in civil and criminal judicial proceedings in 10 EU Member States*, Luxembourg, Publikationskontoret, 5.5.2015.

FRA (2017), *Child-friendly justice – Perspectives and experiences of children involved in judicial proceedings as victims, witnesses or parties in nine EU Member States*, Luxembourg, Publikationskontoret, 22.2.2017.

FRA (2018), *Children’s rights and justice – Minimum age requirements in the EU*, Luxembourg, Publikationskontoret, 25.4.2018

FRA (2018), *Mapping minimum age requirements: Children’s rights and justice*, Luxembourg, Publikationskontoret, 25.4.2018.

FRA og EMD (2016), *Håndbog om europæisk lovgivning vedrørende adgang til klage, administrativ rekurs og domstolsprøvelse*, Publikationskontoret, Luxembourg, 22.6.2016.

FN’s Komité for Barnets Rettigheder (2007), *General Comment No. 10 (2007) on children’s rights in juvenile justice*, CRC/C/GC/10, 25.4.2007.

FN’s Komité for Barnets Rettigheder (2019), *General Comment No. 24 (2019) on Children’s rights in the child justice system*, CRC/C/GC/24, 18.9.2019.

Retspraksis

Den Europæiske Unions Domstols retspraksis

<i>A mod B</i> , C-262/21 PPU, 2. august 2021.....	93, 113
<i>A og S mod Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie</i> , C-550/16, 12. april 2018.....	208, 219
<i>Alfredo Rendón Marín mod Administración del Estado</i> , C-165/14, 13. september 2016.....	78, 88
<i>B. M. M. (C-133/19 og C-136/19), B. S. (C-133/19), B. M. (C-136/19), B. M. O. (C-137/19) mod État belge</i> , forenede sager C-133/19, C-136/19 og C-137/19, 16. juli 2020	218
<i>Barbara Mercredi mod Richard Chaffe</i> , C-497/10 PPU, 22. december 2010	92, 100, 102
<i>Baumbast og R mod Secretary of State for the Home Department</i> , C-413/99, 17. september 2002.....	175, 186, 228
<i>Carlos Garcia Avello mod den belgiske stat</i> , C-148/02, 2. oktober 2003.....	80
<i>Donato Casagrande mod Landeshauptstadt München</i> , C-9/74, 3. juli 1974 ...	175, 186
<i>Doris Povse mod Mauro Alpago</i> , C-211/10 PPU, 1. juli 2010.....	93, 111
<i>Dynamic Medien Vertriebs GmbH mod Avides Media AG</i> , C-244/06, 14. februar 2008.....	15, 32, 238, 247
<i>E. mod B.</i> , C-436/13, 1. oktober 2014.....	92, 101
<i>Europa-Parlamentet mod Rådet for Den Europæiske Union</i> , C-540/03, 27. juni 2006.....	32

<i>Gerardo Ruiz Zambrano mod Office national de l'emploi (ONEm)</i> , C-34/09, 8. marts 2011	88
<i>Health Service Executive mod S.C. og A.C.</i> , C-92/12 PPU, 26. april 2012	124
<i>J. McB. mod L.E.</i> , C-400/10 PPU, 5. oktober 2010	94
<i>J. Nold, Kohlen- und Baustoffgroßhandlung mod Kommissionen for de Europæiske Fælleskaber</i> , C-4/73, 14. maj 1974	29
<i>Janko Rottmann mod Freistaat Bayern</i> , C-135/08, 2. marts 2010	88
<i>Jasna Detiček mod Maurizio Sgueglia</i> , C-403/09 PPU, 23. december 2009	100
<i>Joseba Andoni Aguirre Zarraga mod Simone Pelz</i> , C-491/10 PPU, 22. december 2010	32, 38, 47, 93, 111, 113
<i>Konstantinos Maistrellis mod Ypourgos Dikaiosynis, Diafaneias kai Anthropinon Dikaionaton</i> , C-222/14, 16. juli 2015	202
<i>Kunqian Catherine Zhu og Man Lavette Chen mod Secretary of State for the Home Department</i> , C-200/02, 19. oktober 2004	54, 66, 87
<i>London Borough of Harrow mod Nimco Hassan Ibrahim og Secretary of State for the Home Department</i> , C-310/08, 23. februar 2010	187, 228
<i>LW mod Bundesrepublik Deutschland</i> , C-91/20, 9. november 2021	207, 213
<i>M.A. mod État belge</i> , C-112/20, 11. marts 2021	229
<i>M.J.E. Bernini mod Minister van Onderwijs en Wetenschappen</i> , C-3/90, 26. februar 1992	186
<i>María Martínez Sala mod Freistaat Bayern</i> , C-85/96, 12. maj 1998	202
<i>Maria Teixeira mod London Borough of Lambeth og Secretary of State for the Home Department</i> , C-480/08, 23. februar 2010	187, 228
<i>Murat Dereci m.fl. mod Bundesministerium für Inneres</i> , C-256/11, 15. november 2011	229
<i>Neli Valcheva mod Georgios Babanarakis</i> , C-335/17, 31. maj 2018	92, 103
<i>OL mod PQ</i> , C-111/17 PPU, 8. juni 2017	93, 113
<i>Omega Spielhallen- und Automatenaufstellungs-GmbH mod Oberbürgermeisterin der Bundesstadt Bonn</i> , C-36/02, 14. oktober 2004	238, 247
<i>Policie ČR, Krajské ředitelství policie Ústeckého kraje, odbor cizinecké policie mod Salah Al Chodor m.fl.</i> , C-528/15, 15. marts 2017	208, 223
<i>Productores de Música de España (Promusicae) mod Telefónica de España SAU [Store Afdeling]</i> , C-275/06, 29. januar 2008	239

<i>S. Coleman mod Attridge Law og Steve Law</i> , C-303/06, 17. juli 2008	55, 69
<i>SM mod Entry Clearance Officer, UK Visa Section</i> , C-129/18, 26. marts 2019	91
<i>Stadt Wuppertal mod Maria Elisabeth Bauer og Volker Willmeroth mod Martina Broßonn</i> , forenede sager C-569/16 og C-570/16, 6. november 2018	179
<i>Stefan Grunkin og Dorothee Regina Paul</i> [Store Afdeling], C-353/06, 14. oktober 2008	80
<i>Straffesag mod Maria Pupino</i> [Store Afdeling], C-105/03, 16. juni 2005	255, 275
<i>Straffesag mod X</i> , C-507/10, 21. december 2011	275
<i>The Queen, på vegne af MA m.fl. mod Secretary of State for the Home Department</i> , C-648/11, 6. juni 2013	209, 231
<i>Tjebbes m.fl. mod Minister van Buitenlandse Zaken</i> , C-221/17, 12. marts 2019	78, 88
<i>TQ mod Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid</i> , C-441/19, 14. januar 2021	209, 231
<i>Yoshikazu Iida mod Stadt Ulm</i> , C-40/11, 8. november 2012	229
<i>Z. mod A Government Department og The Board of Management of a Community School</i> [Store Afdeling], C-363/12, 18. marts 2014	68
<i>Zoi Chatzi mod Ypourgos Oikonomikon</i> , C-149/10, 16. september 2010	202
<i>Zubair Haqbin mod Federaal Agentschap voor de opvang van asielzoekers</i> , C-233/18, 12. november 2019	177, 197

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols retspraksis

<i>A og B mod Kroatien</i> , nr. 7144/15, 20. juni 2019	153
<i>A.H. m.fl. mod Rusland</i> , nr. 6033/13, 8927/13, 10549/13, 12275/13, 23890/13, 26309/13, 27161/13, 29197/13, 32224/13, 32331/13, 32351/13, 32368/13, 37173/13, 38490/13, 42340/13 og 42403/13, 17. januar 2017	118, 134
<i>A.I. mod Italien</i> , nr. 70896/17, 1. april 2021	92, 104
<i>A.L. mod Finland</i> , nr. 23220/04, 27. januar 2009	276
<i>A.M. m.fl. mod Rusland</i> , nr. 47220/19, 6. juli 2021	74, 92, 105
<i>A.M. m.fl. mod Frankrig</i> , nr. 24587/12, 12. juli 2016	208, 225
<i>A.M.M. mod Rumænien</i> , nr. 2151/10, 14. februar 2012	84
<i>A.R. og L.R. mod Schweiz</i> , nr. 22338/15, 19. december 2017	138, 154, 183
<i>Abdi Ibrahim mod Norge</i> , nr. 15379/16, 10. december 2021	131

<i>Ádám m.fl. mod Rumænien</i> , nr. 81114/17, 13. oktober 2020	54, 64
<i>Adamkiewicz mod Polen</i> , nr. 54729/00, 2. marts 2010.....	258
<i>Adžić mod Kroatien</i> , nr. 22643/14, 12. marts 2015	116
<i>Airey mod Irland</i> , nr. 6289/73, 9. oktober 1979.....	178
<i>Ali mod Det Forenede Kongerige</i> , nr. 40385/06, 11. januar 2011.....	182
<i>Anayo mod Tyskland</i> , nr. 20578/07, 21. december 2010.....	103
<i>Anguelova mod Bulgarien</i> , nr. 38361/97, 13. juni 2002	272
<i>Assem Hassan Ali mod Danmark</i> , nr. 25593/14, 23. oktober 2018.....	232
<i>Assenov m.fl. mod Bulgarien</i> , nr. 24760/94, 28. oktober 1998	145
<i>Avilkina m.fl. mod Rusland</i> , nr. 1585/09, 6. juni 2013	237, 243
<i>B. mod Rumænien (nr. 2)</i> , nr. 1285/03, 19. februar 2013.....	117, 126
<i>B.B. og F.B. mod Tyskland</i> , nr. 18734/09 og 9424/11, 14. marts 2013.....	117, 126, 127
<i>Bah mod Det Forenede Kongerige</i> , nr. 56328/07, 27. september 2011	177, 197
<i>Bajsultanov mod Østrig</i> , nr. 54131/10, 12. juni 2012	220
<i>Bayev m.fl. mod Rusland</i> , nr. 67667/09, 20. juni 2017	55, 73, 74, 183
<i>Bilalova m.fl. mod Polen</i> , nr. 23685/14, 26. marts 2020.....	224
<i>Bistieva m.fl. mod Polen</i> , nr. 75157/14, 10. april 2018.....	208, 225
<i>Blokhin mod Rusland</i> , nr. 47152/06, 23. marts 2016	254, 268
<i>Bocos-Cuesta mod Nederlandene</i> , nr. 54789/00, 10. november 2005	276
<i>Bogonosovy mod Rusland</i> , nr. 38201/16, 5. marts 2019.....	92, 107
<i>Bouamar mod Belgien</i> , nr. 9106/80, 29. februar 1988	55, 75, 254, 269, 270
<i>Boultif mod Schweiz</i> , nr. 54273/00, 2. august 2001	231
<i>C mod Kroatien</i> , nr. 80117/17, 8. oktober 2020	21, 49
<i>C og E mod Frankrig</i> , nr. 1462/18 og 17348/18, 12. december 2019.....	85
<i>C.N. og V. mod Frankrig</i> , nr. 67724/09, 11. oktober 2012	139, 159, 160
<i>C.P. mod Det Forenede Kongerige</i> , nr. 300/11, 6. september 2016.....	182
<i>Çam mod Tyrkiet</i> , nr. 51500/08, 23. februar 2016	55, 70
<i>Campbell og Cosans mod Det Forenede Kongerige</i> , nr. 7511/76 og 7743/76, 25. februar 1982	137, 147
<i>Canonne mod Frankrig</i> , nr. 22037/13, 2. juni 2015.....	83
<i>Catan m.fl. mod Moldova og Rusland</i> [Storkammer], nr. 43370/04, 18454/06 og 8252/05, 19. oktober 2012	54, 63, 184
<i>Centre for Legal Resources på vegne af Valentin Câmpeanu mod Rumænien</i> [Storkammer], nr. 47848/08, 17. juli 2014.....	140, 170, 176, 191

<i>Christian Democratic People's Party mod Moldova</i> , nr. 28793/02, 14. februar 2006.....	38, 52
<i>Cința mod Rumænien</i> , nr. 3891/19, 18. februar 2020.....	70
<i>Connors mod Det Forenede Kongerige</i> , nr. 66746/01, 27. maj 2004.....	198
<i>Copland mod Det Forenede Kongerige</i> , nr. 62617/00, 3. april 2007.....	243
<i>Çoşelav mod Tyrkiet</i> , nr. 1413/07, 9. oktober 2012.....	21, 254, 272
<i>Costello-Roberts mod Det Forenede Kongerige</i> , nr. 13134/87, 25. marts 1993.....	138, 143, 147
<i>Cusan og Fazzo mod Italien</i> , nr. 77/07, 7. januar 2014.....	80, 81
<i>D mod Frankrig</i> , nr. 11288/18, 16. juli 2020.....	86
<i>D.G. mod Irland</i> , nr. 39474/98, 16. maj 2002.....	55, 75, 254, 269
<i>D.H. m.fl. mod Den Tjekkiske Republik</i> [Storkammer], nr. 57325/00, 13. november 2007.....	54, 62
<i>Darby mod Sverige</i> , nr. 11581/85, 23. oktober 1990.....	39
<i>Dinç og Çakır mod Tyrkiet</i> , nr. 66066/09, 9. juli 2013.....	267
<i>Dogru mod Frankrig</i> , nr. 27058/05, 4. december 2008.....	37, 40
<i>Doorson mod Nederlandene</i> , nr. 20524/92, 26. marts 1996.....	276
<i>Dupin mod Frankrig</i> , nr. 2282/17, 18. december 2018.....	70
<i>E.B. mod Frankrig</i> [Storkammer], nr. 43546/02, 22. januar 2008.....	118, 133
<i>Eriksson mod Sverige</i> , nr. 11373/85, 22. juni 1989.....	128
<i>F.O. mod Kroatien</i> , nr. 29555/13, 22. april 2021.....	138, 147, 148
<i>Fabris mod Frankrig</i> [Storkammer], nr. 16574/08, 7. februar 2013.....	56, 75, 76
<i>Folgerø m.fl. mod Norge</i> [Storkammer], nr. 15472/02, 29. juni 2007.....	42, 182
<i>G.L. mod Italien</i> , nr. 59751/15, 10. september 2020.....	55
<i>Gard m.fl. mod Det Forenede Kongerige</i> , nr. 39793/17, 27. juni 2017.....	193
<i>Gas og Dubois mod Frankrig</i> , nr. 25951/07, 15. marts 2012.....	118, 133
<i>Gaskin mod Det Forenede Kongerige</i> , nr. 10454/83, 7. juli 1989.....	38, 45, 82
<i>Genovese mod Malta</i> , nr. 53124/09, 11. oktober 2011.....	78, 89
<i>Glass mod Det Forenede Kongerige</i> , nr. 61827/00, 9. marts 2004.....	176, 191
<i>Grzelak mod Polen</i> , nr. 7710/02, 15. juni 2010.....	37, 40, 182
<i>Guberina mod Kroatien</i> , nr. 23682/13, 22. marts 2016.....	70
<i>Guillot mod Frankrig</i> , nr. 22500/93, 24. oktober 1993.....	80
<i>Gül mod Schweiz</i> , nr. 23218/94, 19. februar 1996.....	208, 221
<i>Güveç mod Tyrkiet</i> , nr. 70337/01, 20. januar 2009.....	21, 254, 267, 271

<i>H.A. m.fl. mod Grækenland</i> , nr. 19951/16, 28. februar 2019	224
<i>H.Y. og Hü.Y. mod Tyrkiet</i> , nr. 40262/98, 6. oktober 2005.....	272
<i>Handyside mod Det Forenede Kongerige</i> , nr. 5493/72, 7. december 1976	38, 45
<i>Harroudj mod Frankrig</i> , nr. 43631/09, 4. oktober 2012.....	30, 118, 134
<i>Hasan og Eylem Zengin mod Tyrkiet</i> , nr. 1448/04, 9. oktober 2007	42
<i>Havelka m.fl. mod Den Tjekkiske Republik</i> , nr. 23499/06, 21. juni 2007	199
<i>Hoholm mod Slovakiet</i> , nr. 35632/13, 13. januar 2015	116
<i>Horych mod Polen</i> , nr. 13621/08, 17. april 2012.....	92, 107
<i>I.C. mod Rumænien</i> , nr. 36934/08, 24. maj 2016.....	140, 171
<i>Idalov mod Rusland</i> , nr. 5826/03, 22. maj 2012.....	266
<i>Iglesias Casarrubios og Cantalapedra Iglesias mod Spanien</i> , nr. 23298/12, 11. oktober 2016	49
<i>Ignaccolo-Zenide mod Rumænien</i> , nr. 31679/96, 25. januar 2000	95
<i>Iliya Petrov mod Bulgarien</i> , nr. 19202/03, 24. april 2012	176, 191
<i>J.M. mod Danmark</i> , nr. 34421/09, 13. november 2012.....	267
<i>Jansen mod Norge</i> , nr. 2822/16, 6. september 2018.....	118, 128
<i>Jeunesse mod Nederlandene</i> [Storkammer], nr. 12738/10, 3. oktober 2014.....	208, 221
<i>Johansson mod Finland</i> , nr. 10163/02, 6. september 2007.....	77, 80
<i>K. og T. mod Finland</i> [Storkammer], nr. 25702/94, 12. juli 2001	96, 103, 104
<i>K.A. mod Finland</i> , nr. 27751/95, 14. januar 2003.....	123
<i>K.J. mod Polen</i> , nr. 30813/14, 1. marts 2016.....	116
<i>K.U. mod Finland</i> , nr. 2872/02, 2. december 2008	139, 169
<i>Kayak mod Tyrkiet</i> , nr. 60444/08, 10. juli 2012.....	137, 144
<i>Kearns mod Frankrig</i> , nr. 35991/04, 10. januar 2008.....	118, 132
<i>Kervanci mod Frankrig</i> , nr. 31645/04, 4. december 2008.....	37, 40
<i>Khan mod Frankrig</i> , nr. 12267/16, 28. februar 2019.....	177, 199
<i>Khoroshenko mod Rusland</i> , nr. 41418/04, 30. juni 2015.....	92, 107
<i>Kjeldsen, Busk Madsen og Pedersen mod Danmark</i> , nr. 5095/71, 5920/72 og 5926/72, 7. december 1976.....	42
<i>Klass m.fl. mod Tyskland</i> , nr. 5029/71, 6. september 1978.....	243
<i>Klerks mod Nederlandene</i> , nr. 25212/94, 4. juli 1995.....	69
<i>Konstantin Markin mod Rusland</i> [Storkammer], nr. 30078/06, 22. marts 2012.....	177, 202
<i>Kontrová mod Slovakiet</i> , nr. 7510/04, 31. maj 2007.....	138, 156

<i>Korneykova mod Ukraine</i> , nr. 39884/05, 19. januar 2012	267
<i>Kovač mod Kroatien</i> , nr. 503/05, 12. juli 2007	255, 276
<i>Krušković mod Kroatien</i> , nr. 46185/08, 21. juni 2011	84
<i>Kuptsov og Kuptsova mod Rusland</i> , nr. 6110/03, 3. marts 2011	267, 271
<i>Kurt mod Østrig</i> , nr. 62903/15, 15. juni 2021	138, 155
<i>Labassee mod Frankrig</i> , nr. 65941/11, 26. juni 2014	85
<i>Ladent mod Polen</i> , nr. 11036/03, 18. marts 2008	267
<i>Lautsi m.fl. mod Italien</i> [Storkammer], nr. 30814/06, 18. marts 2011	37, 42
<i>Lavida m.fl. mod Grækenland</i> , nr. 7973/10, 30. maj 2013	62
<i>Leander mod Sverige</i> , nr. 9248/81, 26. marts 1987	243
<i>M. og M. mod Kroatien</i> , nr. 10161/13, 3. september 2015	38, 49
<i>M.A. mod Østrig</i> , nr. 4097/13, 15. januar 2015	116
<i>M.A.K og R.K. mod Det Forenede Kongerige</i> , nr. 45901/05 og 40146/06, 23. marts 2010	176, 192
<i>M.C. mod Bulgarien</i> , nr. 39272/98, 4. december 2003	138, 143, 151
<i>M.N. m.fl. mod Belgien</i> , nr. 3599/18, 5. maj 2020	49
<i>M.S. mod Ukraine</i> , nr. 2091/13, 11. juli 2017	92, 107
<i>Maaouia mod Frankrig</i> [Storkammer], nr. 39652/98, 5. oktober 2000	234
<i>Malone mod Det Forenede Kongerige</i> , nr. 8691/79, 26. april 1985	243
<i>Mandet mod Frankrig</i> , nr. 30955/12, 14. januar 2016	83
<i>Mansour mod Slovakiet</i> , nr. 60399/15, 21. november 2017	116
<i>Marckx mod Belgien</i> , nr. 6833/74, 13. juni 1979	21
<i>Maslov mod Østrig</i> [Storkammer], nr. 1638/03, 23. juni 2008	16, 33
<i>Mazurek mod Frankrig</i> , nr. 34406/97, 1. februar 2000	56, 75, 76
<i>McIntyre mod Det Forenede Kongerige</i> , nr. 29046/95, 21. oktober 1998	69
<i>McMichael mod Det Forenede Kongerige</i> , nr. 16424/90, 24. februar 1995	126
<i>Memlika mod Grækenland</i> , nr. 37991/12, 6. oktober 2015	182
<i>Menesson mod Frankrig</i> , nr. 65192/11, 26. juni 2014	78, 82, 84, 85
<i>Mik og Jovanović mod Serbien</i> , nr. 9291/14 og 63798/14, 23. marts 2021	140, 173
<i>Mikulić mod Kroatien</i> , nr. 53176/99, 7. februar 2002	77, 82
<i>Mitovi mod Den Tidlige Jugoslaviske Republik Makedonien</i> , nr. 53565/13, 16. april 2015	107
<i>Mizzi mod Malta</i> , nr. 26111/02, 12. januar 2006	78, 83
<i>Moustahi mod Frankrig</i> , nr. 9347/14, 25. juni 2020	208, 226, 234

<i>Mubilanzila Mayeka og Kaniki Mitunga mod Belgien</i> , nr. 13178/03, 12. oktober 2006.....	208, 224
<i>Mustafa og Armağan Akin mod Tyrkiet</i> , nr. 4694/03, 6. april 2010	92, 104
<i>N.Ts. m.fl. mod Georgien</i> , nr. 71776/12, 2. februar 2016.....	49
<i>Nart mod Tyrkiet</i> , nr. 20817/04, 6. maj 2008.....	254, 268, 271
<i>Nencheva m.fl. mod Bulgarien</i> , nr. 48609/06, 18. juni 2013	140, 143, 157, 170
<i>Neulinger og Shuruk mod Schweiz</i> [Storkammer], nr. 41615/07, 6. juli 2010 ...	93, 114
<i>Nortier mod Nederlandene</i> , nr. 13924/88, 24. august 1993	258
<i>O’Keefe mod Irland</i> [Storkammer], nr. 35810/09, 28. januar 2014.....	137, 143, 144
<i>Odièvre mod Frankrig</i> [Storkammer], nr. 42326/98, 13. februar 2003.....	82
<i>Olsson mod Sverige (nr. 1)</i> , nr. 10465/83, 24. marts 1988	127
<i>Oršuš m.fl. mod Kroatien</i> , nr. 15766/03, 16. marts 2010	54, 63
<i>Osmanoğlu og Kocabaş mod Schweiz</i> , nr. 29086/12, 10. januar 2017	38, 43
<i>Oyal mod Tyrkiet</i> , nr. 4864/05, 23. marts 2010.....	176, 190
<i>P.V. mod Spanien</i> , nr. 35159/09, 30. november 2010	55, 105
<i>Panovits mod Cypern</i> , nr. 4268/04, 11. december 2008.....	253, 264
<i>Papageorgiou m.fl. mod Grækenland</i> , nr. 4762/18 og 6140/18, 31. oktober 2019.....	43
<i>Paradiso og Campanelli mod Italien</i> , nr. 25358/12, 24. januar 2017	86, 117, 125
<i>Parfitt mod Det Forenede Kongerige</i> , nr. 18533/21, 20. april 2021.....	176, 193
<i>Pedersen m.fl. mod Norge</i> , nr. 39710/15, 10. marts 2020.....	130
<i>Perovy mod Rusland</i> , nr. 47429/09, 20. oktober 2020	43
<i>Petrov og X mod Rusland</i> , nr. 23608/16, 23. oktober 2018.....	49
<i>Ponomaryovi mod Bulgarien</i> , nr. 5335/05, 21. juni 2011	54, 67, 175, 188
<i>R.R. m.fl. mod Ungarn</i> , nr. 19400/11, 4. december 2012.....	208, 225, 255, 278
<i>R.S. mod Polen</i> , nr. 63777/09, 21. juli 2015.....	93, 115
<i>Rahimi mod Grækenland</i> , nr. 8687/08, 5. april 2011.....	209, 234
<i>Rantsev mod Cypern og Rusland</i> , nr. 25965/04, 7. januar 2010.....	139, 163
<i>S. og Marper mod Det Forenede Kongerige</i> [Storkammer], nr. 30562/04 og 30566/04, 4. december 2008	237, 243, 244
<i>S.F. m.fl. mod Bulgarien</i> , nr. 8138/16, 7. december 2017.....	208, 225
<i>S.M. mod Kroatien</i> , nr. 60561/14, 25. juni 2020	163, 164
<i>S.N. mod Sverige</i> , nr. 34209/96, 2. juli 2002	255, 276, 277

<i>Sag "vedrørende visse aspekter af lovene om brug af sprog i undervisningen i Belgien" mod Belgien</i> , nr. 1474/62, 1677/62, 1691/62, 1769/63, 1994/63 og 2126/64, 23. juli 1968	75
<i>Sahin mod Tyskland</i> [Storkammer], nr. 30943/96, 8. juli 2003.....	38, 50
<i>Salduz mod Tyrkiet</i> [Storkammer], nr. 36391/02, 27. november 2008	263, 264
<i>Saviny mod Ukraine</i> , nr. 39948/06, 18. december 2008	125
<i>Schneider mod Tyskland</i> , nr. 17080/07, 15. september 2011.....	91, 103
<i>Schwizgebel mod Schweiz</i> , nr. 25762/07, 10. juni 2010.....	21, 118, 132
<i>Selçuk mod Tyrkiet</i> , nr. 21768/02, 10. januar 2006.....	267
<i>Şen mod Nederlandene</i> , nr. 31465/96, 21. december 2001.....	215
<i>Siliadin mod Frankrig</i> , nr. 73316/01, 26. juli 2005.....	159
<i>Simões Balbino mod Portugal</i> , nr. 26956/14, 29. januar 2019.....	116
<i>Slivenko mod Letland</i> [Storkammer], nr. 48321/99, 9. oktober 2003.....	89
<i>Smirnova mod Rusland</i> , nr. 46133/99 og 48183/99, 24. juli 2003	267
<i>Söderman mod Sverige</i> [Storkammer], nr. 5786/08, 12. november 2013.....	139, 167
<i>Stavropoulos m.fl. mod Grækenland</i> , nr. 52484/18, 25. juni 2020	38, 43
<i>Strand Lobben m.fl. mod Norge</i> , nr. 37283/13, 10. september 2019.....	95, 118, 130
<i>Stummer mod Østrig</i> [Storkammer], nr. 37452/02, 7. juli 2011.....	203
<i>Suur mod Estland</i> , nr. 41736/18, 20. oktober 2020	130
<i>T. mod Den Tjekkiske Republik</i> , nr. 19315/11, 17. juli 2014.....	118, 128
<i>T. mod Det Forenede Kongerige</i> [Storkammer], nr. 24724/94, 16. december 1999.....	253, 261, 262
<i>Talpis mod Italien</i> , nr. 41237/14, 18. september 2017	138, 156
<i>Tarakhel mod Schweiz</i> [Storkammer], nr. 29217/12, 4. november 2014	209, 232
<i>Terna mod Italien</i> , nr. 21052/18, 14. januar 2021	92, 106
<i>Tuquabo-Tekle m.fl. mod Nederlandene</i> , nr. 60665/00, 1. marts 2006	208, 215, 221, 222
<i>Tyrer mod Det Forenede Kongerige</i> , nr. 5856/72, 25. april 1978	143
<i>Üner mod Nederlandene</i> , nr. 46410/99, 18. oktober 2006.....	209, 231
<i>Uzbyakov mod Rusland</i> , nr. 71160/13, 5. maj 2020.....	130
<i>Uzun mod Tyskland</i> , nr. 35623/05, 2. september 2010.....	243
<i>V.C.L. og A.N. mod Nederlandene</i> , nr. 77587/12 og 74603/12, 16. februar 2021.....	139, 163, 164
<i>V.C. mod Italien</i> , nr. 54227/14, 1. maj 2018.....	140, 171
<i>V.D. m.fl. mod Rusland</i> , nr. 72931/10, 9. april 2019	91, 95

<i>V.K. mod Rusland</i> , nr. 68059/13, 7. marts 2017.....	147
<i>Valdís Fjölfnisdóttir m.fl. mod Island</i> , nr. 71552/17, 18. maj 2021.....	78, 85
<i>Valsamis mod Grækenland</i> , nr. 21787/93, 18. december 1996.....	42
<i>Vavříčka m.fl. mod Den Tjekkiske Republik</i> , nr. 47621/13, 8. april 2021.....	176, 192
<i>Vejdeland m.fl. mod Sverige</i> , nr. 1813/07, 9. februar 2012.....	73
<i>Vidal mod Belgien</i> , nr. 12351/86, 22. april 1992.....	50
<i>Vojnity mod Ungarn</i> , nr. 29617/07, 12. februar 2013.....	92, 105
<i>W. mod Det Forenede Kongerige</i> , nr. 9749/82, 8. juli 1987.....	126
<i>W. mod Finland</i> , nr. 14151/02, 24. april 2007.....	276
<i>Wallová og Walla mod Den Tjekkiske Republik</i> , nr. 23848/04, 26. oktober 2006.....	117, 125, 199
<i>Winterstein m.fl. mod Frankrig</i> , nr. 27013/07, 17. oktober 2013.....	177, 198
<i>Wolter og Safert mod Tyskland</i> , nr. 59752/13 og 66277/13, 14. december 2017....	75
<i>X m.fl. mod Bulgarien</i> [Storkammer], nr. 22457/16, 2. februar 2021.....	137, 145, 146, 279, 255
<i>X m.fl. mod Østrig</i> [Storkammer], nr. 19010/07, 19. februar 2013.....	73, 118, 134
<i>Y.I. mod Rusland</i> , nr. 68868/14, 25. februar 2020.....	117, 124, 130
<i>Y.S. og O.S. mod Rusland</i> , nr. 17665/17, 15. juni 2021.....	93, 115
<i>Yazgül Yilmaz mod Tyrkiet</i> , nr. 36369/06, 1. februar 2011.....	216
<i>Yocheva og Ganeva mod Bulgarien</i> , nr. 18592/15 og 43863/15, 11. maj 2021.....	177, 203
<i>Z m.fl. mod Det Forenede Kongerige</i> [Storkammer], nr. 29392/95, 10. maj 2001.....	143
<i>Zaiet mod Rumænien</i> , nr. 44958/05, 24. marts 2015.....	130
<i>Zorica Jovanović mod Serbien</i> , nr. 21794/08, 26. marts 2013.....	140, 173

Den Europæiske Komité for Sociale Rettigheders retspraksis

<i>Association for the Protection of All Children (APPROACH) Ltd mod Irland</i> , klage nr. 93/2013, 4. februar 2013.....	34
<i>Association for the Protection of All Children (APPROACH) Ltd. mod Den Tjekkiske Republik</i> , klage nr. 96/2013, 29. maj 2015.....	145
<i>Association for the Protection of All Children (APPROACH) mod Slovenien</i> , klage nr. 95/2013, 27. maj 2015.....	145

<i>Defence for Children International (DCI) mod Nederlandene,</i> klage nr. 47/2008, 20. oktober 2009.....	21, 31, 200
<i>Den Internationale Juristkommission (ICJ) mod Den Tjekkiske Republik,</i> klage nr. 148/2017, 20. oktober 2020.....	34, 259, 264
<i>Den Internationale Juristkommission (ICJ) mod Portugal,</i> klage nr. 1/1998, 9. september 1999.....	34
<i>Den Internationale Juristkommission (ICJ) og Det Europæiske Råd for Flygtninge og Personer i Eksil (ECRE) mod Grækenland,</i> klage nr. 173/2018, 26. januar 2021.....	15, 31, 34, 35
<i>Det Internationale Menneskerettighedsforbund (FIDH) mod Frankrig,</i> klage nr. 14/2003, 8. september 2004.....	31, 176, 194
<i>Det Internationale Menneskerettighedsforbund (FIDH) og Inclusion Europe mod Belgien,</i> klage nr. 141/2017, 9. september 2020.....	71, 183
<i>European Action of the Disabled (AEH) mod Frankrig,</i> klage nr. 81/2012, 11. september 2013.....	180, 183
<i>European Committee for Home-Based Priority Action for the Child and the Family (EUROCEF) mod Frankrig,</i> klage nr. 114/2018, 24. januar 2018.....	188, 195, 207, 216
<i>European Roma Rights Centre (ERRC) mod Irland,</i> klage nr. 100/2013, 1. december 2015.....	54, 64
<i>European Roma Rights Centre (ERRC) og Mental Disability Advocacy Centre (MDAC) mod Den Tjekkiske Republik,</i> klage nr. 157/2017, 17. juni 2020.....	34, 123
<i>Federation of Catholic Family Associations in Europe (FAFCE) mod Irland,</i> klage nr. 89/2013, 12. september 2014.....	165
<i>General Federation of Employees of the National Electric Power Corporation (GENOP-DEI) og Confederation of Greek Civil Servants' Trade Unions (ADEDY) mod Grækenland,</i> klage nr. 65/2011, 23. maj 2012.....	180
<i>International Association Autism Europe (IAAE) mod Frankrig,</i> klage nr. 13/2002, 4. november 2003.....	71, 180
<i>International Centre for the Legal Protection of Human Rights (INTERIGHTS) mod Kroatien,</i> klage nr. 45/2007, 30. marts 2009.....	183
<i>MDAC mod Belgien,</i> klage nr. 109/2014, 16. oktober 2017.....	71
<i>Médecins du Monde – International mod Frankrig,</i> klage nr. 67/2011, 11. september 2012.....	182, 200
<i>Mental Disability Advocacy Centre (MDAC) mod Bulgarien,</i> klage nr. 41/2007, 3. juni 2008.....	34, 71, 180, 183

<i>Syndicat des Agrégés de l'Enseignement Supérieur (SAGES) mod Frankrig,</i> klage nr. 26/2004, 15. juni 2005	56
<i>Verdensorganisationen mod Tortur (OMCT) mod Grækenland,</i> klage nr. 17/2003, 7. december 2004	34
<i>Verdensorganisationen mod Tortur (OMCT) mod Irland,</i> klage nr. 18/2003, 7. december 2004.....	31

Hvordan man finder retspraksis fra de europæiske domstole

Menneskerettighedsdomstolen: Hudoc-databasen over retspraksis

Hudoc-databasen giver gratis adgang til Menneskerettighedsdomstolens retspraksis: <http://HUDOC.echr.coe.int>.

Databasen findes på engelsk og fransk og har en brugervenlig søgemaskine, som gør det nemt at søge efter retspraksis.

Videovejledninger og brugerhåndbøger er tilgængelige via databasens **Help**-side. Ved at placere musemarkøren på til højre for hvert søgeværktøj i Hudoc-grænsefladen kan brugeren få vist flere oplysninger og eksempler på, hvordan filtre og søgefeltet anvendes.

Henvisningerne til retspraksis i denne håndbog giver læserne udførlige oplysninger, så de nemt kan finde de citerede domme eller afgørelser i deres helhed.

Bemærk, at databasen som standard viser domme afsagt af Menneskerettighedsdomstolens Storkammer og øvrige kamre med den senest offentliggjorte dom først. For at søge i andre samlinger, f.eks. afgørelser, skal brugeren klikke i den relevante rude i feltet **Document Collections** øverst til venstre på skærmen.

Det er nemmest at finde en sag ved at anføre ansøgningsnummeret i feltet **Application Number** under **Advanced Search** øverst til højre på skærmen og derefter klikke på den blå knap »Search«.

Hvis brugeren ønsker at få vist yderligere retspraksis vedrørende andre spørgsmål, f.eks. børns rettigheder, kan feltet **Search** anvendes. Det har et forstørrelsesglas som ikon og er placeret i øverste højre side af skærmen. I søgefeltet kan brugeren søge i en tekst ved at angive:

- et engelsk ord (f.eks. child)
- et engelsk udtryk (f.eks. migrant children)
- titlen på en retssag
- en stat
- et boolesk søgeudtryk (f.eks. child IN alternative care)

For at forbedre tekstsøgningen kan man anvende **Simple Boolean search** ved at klikke på pilen i **søgefeltet**. I den enkle booleske søgning findes der seks søgemuligheder: dette ord eller udtryk (this exact word or phrase), alle søgeord (all of these words), et af søgeordene (any of these words), ingen af søgeordene (none of these words), tæt på søgeordene (near these words), fri søgning (free Boolean search).

Når søgeresultaterne vises, kan brugeren begrænse dem ved hjælp af filtre (f.eks. »Language« eller »State«) i feltet **Filters** i venstre side af skærmen. Filtrene kan anvendes hver for sig eller i kombination for at begrænse resultaterne yderligere. Filtret »Keywords« er et nyttigt værktøj, fordi nøgleord ofte består af udtryk, der er trukket ud af teksten i EMRK, og som derefter er kædet direkte sammen med Domstolens begrundelser og konklusioner.

Eksempel: Find Menneskerettighedsdomstolens retspraksis om afvisning af asylansøgere, som medfører, at de risikerer at blive udsat for tortur eller anden umenneskelig eller vanærende straf eller behandling i henhold til artikel 3 i EMRK.

- 1) Brugeren angiver først udtrykket »asylum seekers« i **feltet Search** og klikker på den blå **Search-knap**.

- 2) Når søgeresultaterne vises, vælger brugeren »3« under **Violation filter** i feltet **Filters** for at begrænse resultaterne til dem, der vedrører en overtrædelse af artikel 3.
- 3) Brugeren kan derefter vælge relevante nøgleord under **Keywords filter** for at begrænse resultaterne til dem, der er relevante for artikel 3, f.eks. nøgleordet »(Art. 3) Prohibition of torture«.

For de vigtigste retssager findes der en sammenfatning i Hudoc. Sammenfatningen består af en beskrivende hovedtitel og en kortfattet præsentation af de faktiske og retlige omstændigheder med fremhævelse af punkter af retlig interesse. Hvis der findes en sammenfatning vises linket **Legal Summaries** i resultaterne sammen med linket til dommens eller afgørelsens tekst. Brugeren kan også søge efter kun retlige sammenfatninger ved at markere feltet »Legal Summaries« i feltet **Document Collections**.

Hvis der er offentliggjort uofficielle oversættelser i forbindelse med en retssag, vises linket **Language versions** ud for resultaterne sammen med linket til dommens eller afgørelsens tekst. Hudoc viser links til eksterne internetsider, hvor der findes andre oversættelser af Menneskerettighedsdomstolens retspraksis. Se »Language versions« på Help-siden i Hudoc.

Den Europæiske Unions Domstol: Curia-databasen over retspraksis

Curia-databasen giver gratis adgang til EF-Domstolens og EU-Domstolens retspraksis <http://curia.europa.eu>.

Søgemaskinen findes på alle officielle EU-sprog⁷⁴⁹. **Sprog** vælges øverst til højre på skærmen. Søgemaskinen kan bruges til at søge efter oplysninger i alle dokumenter, der vedrører afsluttede eller verserende sager ved Domstolen, Retten og Personaleretten.

749 Fra 30. april 2004: dansk, engelsk, finsk, fransk, græsk, italiensk, nederlandsk, portugisisk, spansk, svensk og tysk. Fra 1. maj 2004: estisk, lettisk, litauisk, polsk, slovakisk, slovensk, tjekkisk og ungarsk. Fra 1. januar 2007: bulgarsk og rumænsk. Fra 30. april 2007: maltesisk. Fra 31. december 2011: irsk. Midlertidige undtagelser er blevet fastsat ved [forordning \(EF\) nr. 920/2005](#) og [forordning \(EU\) nr. 1257/2010](#). Sekundær lovgivning, som er i kraft på tilslutningsdagen, oversættes til kroatisk og offentliggøres løbende i [Specialudgaven af Den Europæiske Unions Tidende](#).

En side med **hjælp** findes på <http://curia.europa.eu/common/juris/en/aideGlo-bale.pdf>. Der er en side med hjælp til hvert søgefelt. For at åbne hjælp skal brugeren klikke på ikonet. Siden indeholder nyttige oplysninger, som kan hjælpe brugeren med at anvende værktøjet så effektivt som muligt.

Det er nemmest at finde en bestemt sag ved at angive hele sagsnummeret i søgefeltet **Sagsnummer** og derefter klikke på den grønne knap »Søg«. Søgning kan også foretages ved at angive en del af et sagsnummer. Eksempel: Hvis 122 angives i sagsnummerfeltet, findes sag nr. 122 fra et hvilket som helst år og en hvilken som helst af de tre domstole: Domstolen, Retten og/eller Personaleretten.

Man kan også anvende feltet **Sagens parter** til at søge ved hjælp af navnene på sagens parter. Det er sædvanligvis en forkortelse af navnene på sagens parter.

Der er i alt 16 søgefelter med flere funktioner, som kan bruges til at begrænse antallet af søgeresultater. De forskellige søgefelter er brugervenlige og kan anvendes i forskellige kombinationer. Felterne har ofte søgelistes, som åbnes, når brugeren klikker på ikonet, og derefter kan brugeren vælge mellem de viste søgeudtryk.

Hvis der foretages mere generelle søgninger, kan man ved hjælp af feltet **Fuldtekstsøgning** få vist resultater, der er baseret på nøgleordssøgning i alle dokumenter, der er offentliggjort i Samlingen af Afgørelser siden 1954 og siden 1994 i Samlingen af Afgørelser fra Personaleretten.

Feltet **Emne** kan bruges til at foretage mere emnespecifikke søgninger. Her skal brugeren klikke på ikonet til højre for feltet og vælge det/de relevante emne/emner på listen. Søgeresultaterne vises som en alfabetisk liste over udvalgte dokumenter, som vedrører de retlige spørgsmål, som er behandlet af Domstolen, Retten og Personaleretten samt i forslag til afgørelser fra generaladvokaterne.

Der findes flere retspraksisværktøjer på Curia-webstedet.

Sagsnumre: Dette afsnit indeholder oplysninger om hver sag, som er anlagt ved en af de tre domstole. Sager vises efter deres nummer og i den rækkefølge, hvori de er indført i registret. Brugeren kan få vist en sag ved at klikke

på sagsnummeret. Siden »Sagsnumre« findes på adressen: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7045/.

Systematisk oversigt over afgørelser: Dette afsnit indeholder en systematisk klassificering af sammenfatninger af retspraksis, som vedrører de væsentlige retlige spørgsmål i de pågældende afgørelser. Sammenfatningerne følger så vidt muligt de faktiske formuleringer i afgørelsen. Siden »Systematisk oversigt over afgørelser« findes på: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7046/.

Kommentarer til domme: Dette afsnit indeholder henvisninger til kommentarer fra jurister til de domme, som de tre domstole har afsagt, siden de blev etableret. Dommene vises separat for hver domstol i kronologisk rækkefølge efter deres sagsnummer. Kommentarerne vises i kronologisk rækkefølge efter tidspunktet for deres offentliggørelse. Henvisningerne vises på deres oprindelige sprog. Siden »Retsvidenskabelige kommentarer til dommene« findes på: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7083/.

National retspraksis: Denne eksterne database er tilgængelig via Curia-websitet. Den giver adgang til relevant national retspraksis, som vedrører EU-retten. Databasen indeholder retspraksis fra EU-medlemsstaternes nationale retter. Oplysningerne er indsamlet via en selektiv gennemgang af juridiske tidsskrifter og direkte kontakter med et stort antal nationale retsinstanter. Databasen over national retspraksis findes kun på engelsk og fransk og findes på http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7062/.

Nævnte retsakter

FN's retsakter

Her findes centrale FN-traktater, herunder børnekonventionen, og deres tilsynsorganer: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/coreinstruments.aspx>

Her findes Haagerkonferencen om International Privatret, konventioner om beskyttelse af børn, familie og ejendom: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions>.

Europarådets retsakter

Alle retsakter vedtaget af Europarådet findes online på <http://conventions.coe.int/Treaty/>. Oplysninger om status for EU-medlemsstaternes godkendelse af Europarådets retsakter kan findes i EFRIS-databasen på FRA's websted på <https://fra.europa.eu/en/databases/efris/>.

Kortnavn	Titel
Børns rettigheder/borgerlige rettigheder	
<i>Konventionen til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder</i>	Konventionen til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder som ændret ved protokol nr. 11 og nr. 14, CETS nr. 005, Rom, 4.11.1950, s. 1-15.
<i>Protokol til konventionen til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder</i>	Protokol til konventionen til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder som ændret ved protokol nr. 11, CETS nr. 009, Paris, 20.3.1952, s. 1-3.
<i>Protokol nr. 12 til konventionen til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder</i>	Protokol nr. 12 til konventionen til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder, CETS nr. 177, Rom, 4.11.2000, s. 1-3.
<i>Europæisk konvention om udøvelse af børns rettigheder</i>	Europæisk konvention om udøvelse af børns rettigheder, CETS nr. 160, Strasbourg, 25.1.1996, s. 1-10.
<i>Europæisk konvention om retsstillingen for børn født uden for ægteskab</i>	Europæisk konvention om retsstillingen for børn født uden for ægteskab, CETS nr. 085, Strasbourg, 15.10.1975, s. 1-5.
<i>Konventionen om menneskerettigheder og biomedicin</i>	Konventionen om beskyttelse af menneskerettigheder og menneskelig værdighed i forbindelse med anvendelse af biologi og lægevidenskab: Konventionen om menneskerettigheder og biomedicin, CETS nr. 164, Oviedo, 4.4.1997, s. 1-12.
Spørgsmål vedrørende personlig identitet	
<i>Rammekonvention om beskyttelse af nationale mindretal</i>	Rammekonvention om beskyttelse af nationale mindretal, CETS nr. 157, Strasbourg, 1.2.1995, s. 1-10.
<i>Europæisk konvention om statsborgerret</i>	Europæisk konvention om statsborgerskab, CETS nr. 166, Strasbourg, 6.11.1997, s. 1-13.
<i>Europarådets konvention om undgåelse af statsløshed i forbindelse med statssuccession</i>	Europarådets konvention om undgåelse af statsløshed i forbindelse med statssuccession, CETS nr. 200, Strasbourg, 19.5.2006, s. 1-7.
Familieliv og forældreomsorg	
<i>Konventionen om kontakt vedrørende børn</i>	Konventionen om kontakt vedrørende børn, CETS nr. 192, Strasbourg, 15.5.2003, s. 1-13.
<i>Europæisk konvention om adoption af børn (revideret)</i>	Europæisk konvention om adoption af børn (revideret), CETS nr. 202, Strasbourg, 27.11.2008, s. 1-11.
<i>Europæisk konvention om anerkendelse og fuldbyrdelse af afgørelser om forældremyndighed</i>	Europæisk konvention om anerkendelse og fuldbyrdelse af afgørelser om forældremyndighed, CETS nr. 105, Luxembourg, 20.5.1980, s. 1-12.

Kortnavn	Titel
Beskyttelse af børn mod vold og udnyttelse	
<i>Europarådets konvention om beskyttelse af børn mod seksuel udnyttelse og seksuelt misbrug</i>	Europarådets konvention om beskyttelse af børn mod seksuel udnyttelse og seksuelt misbrug, CETS nr. 201, Lanzarote, 25.10.2007, s. 1-21.
<i>Europæisk konvention til forebyggelse af tortur og umenneskelig eller vanærende behandling eller straf</i>	Europæisk konvention til forebyggelse af tortur og umenneskelig eller vanærende behandling eller straf, CETS nr. 126, Strasbourg, 26.11.1987, s. 1-9.
<i>Konventionen om IT-kriminalitet</i>	Konventionen om IT-kriminalitet, CETS nr. 185, Budapest, 23.11.2001, s. 1-27.
<i>Europarådets konvention om indsatsen mod menneskehandel</i>	Europarådets konvention om indsatsen mod menneskehandel, CETS nr. 197, Warszawa, 16.5.2005, s. 1-21.
<i>Europarådets konvention til forebyggelse og bekæmpelse af vold mod kvinder og vold i hjemmet</i>	Europarådets konvention til forebyggelse og bekæmpelse af vold mod kvinder og vold i hjemmet, CETS nr. 210, Istanbul, 11.5.2011, s. 1-31.
Økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder	
<i>Den europæiske socialpagt</i>	Den europæiske socialpagt, CETS nr. 035, Torino, 18.10.1961, s. 1-18.
<i>Den europæiske socialpagt (revideret)</i>	Den europæiske socialpagt (revideret), CETS nr. 163, Strasbourg, 3.5.1996, s. 1-29.
Migration og asyl	
<i>Europæisk konvention om repatriering af mindreårige</i>	Europæisk konvention om repatriering af mindreårige, CETS nr. 071, Haag, 28.5.1970, s. 1-9.
<i>Europæisk konvention om vandrende arbejdstagers retsstilling</i>	Europæisk konvention om vandrende arbejdstagers retsstilling, CETS nr. 093, Strasbourg, 24.11.1977, s. 1-14.
<i>Europæisk konvention om social sikring</i>	Europæisk konvention om social sikring, CETS nr. 078, Paris, 14.12.1972, s. 1-42.
<i>Europæisk kodeks for social sikring (revideret)</i>	Europæisk kodeks for social sikring, CETS nr. 139, Strasbourg, 6.11.1990, s. 1-33.
Sikkerhed og databeskyttelse	
<i>Konventionen om beskyttelse af det enkelte menneske i forbindelse med elektronisk databehandling af personoplysninger</i>	Konventionen om beskyttelse af det enkelte menneske i forbindelse med elektronisk databehandling af personoplysninger, CETS nr. 108, Strasbourg, 28.1.1981, s. 1-10.
<i>Europæisk konvention om grænseoverskridende fjernsyn</i>	Europæisk konvention om grænseoverskridende fjernsyn, CETS nr. 132, Strasbourg, 5.5.1989, s. 1-20.

EU's retsakter

Alle retsakter vedtaget af Den Europæiske Union findes online på <http://eur-lex.europa.eu>.

Kortnavn	Titel
Ikkeforskelsbehandling	
<i>Direktiv 2000/43/EF om racelighed</i>	Rådets direktiv 2000/43/EF af 29. juni 2000 om gennemførelse af princippet om ligebehandling af alle uanset race eller etnisk oprindelse (EUT L 180 af 19.7.2000, s. 22-26).
<i>Direktiv 2000/78/EF om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse</i>	Rådets direktiv 2000/78/EF af 27. november 2000 om generelle rammebestemmelser om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse og erhverv (EFT L 303 af 2.12.2000, s. 16-22).
<i>Direktiv 2004/113/EF om ligebehandling af mænd og kvinder i forbindelse med varer og tjenesteydelser</i>	Rådets direktiv 2004/113/EF af 13. december 2004 om gennemførelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder i forbindelse med adgang til og levering af varer og tjenesteydelser (EUT L 373 af 21.12.2004, s. 37-43).
Familieliv og forældreomsorg	
<i>Bruxelles IIa-forordningen (omarbejdning) (EU) 2019/1111</i>	Rådets forordning (EU) 2019/1111 af 25. juni 2019 om kompetence, anerkendelse og fuldbyrdelse af afgørelser i ægteskabssager og i sager vedrørende forældreansvar og om internationale børnebortførelser (EUT L 178 af 2.7.2019, s. 1-115).
<i>Forordning (EF) nr. 4/2009 om underholdspligt</i>	Rådets forordning (EF) nr. 4/2009 af 18. december 2008 om kompetence, lovvalg, anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser og samarbejde vedrørende underholdspligt (EUT L 7 af 10.1.2009, s. 1-79).
<i>Direktiv 2008/52/EF om mægling</i>	Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2008/52/EF af 21. maj 2008 om visse aspekter af mægling på det civil- og handelsretlige område (EUT L 136 af 24.5.2008, s. 3-8).
<i>Direktiv 2002/8/EF om adgang til domstolene</i>	Rådets direktiv 2002/8/EF af 27. januar 2003 om forbedret adgang til domstolene i grænseoverskridende tvister gennem fastsættelse af fælles mindsteregler for retshjælp i forbindelse med tvister af denne art (EFT L 26 af 31.1.2003, s. 41-47).
<i>Direktiv (EU) 2019/1158 om balance mellem arbejdsliv og privatliv</i>	Europa-Parlamentets og Rådets direktiv (EU) 2019/1158 af 20. juni 2019 om balance mellem arbejdsliv og privatliv for forældre og omsorgspersoner og om ophævelse af Rådets direktiv 2010/18/EU (EUT L 188 af 12.7.2019, s. 79-93).

Kortnavn	Titel
Beskyttelse af børn mod vold og udnyttelse	
<i>Direktiv 94/33/EF om beskyttelse af unge på arbejdspladsen</i>	Rådets direktiv 94/33/EF af 22. juni 1994 om beskyttelse af unge på arbejdspladsen (EFT L 216 af 20.8.1994, s. 12-20).
<i>Direktivet om bekæmpelse af menneskehandel (2011/36/EU)</i>	Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2011/36/EU af 5. april 2011 om forebyggelse og bekæmpelse af menneskehandel og beskyttelse af ofre herfor og om erstatning af Rådets rammeafgørelse 2002/629/RIA (EUT L 101 af 15.4.2011, s. 1-11).
<i>Direktivet om bekæmpelse af seksuelt misbrug og seksuel udnyttelse af børn og børnepornografi (2011/93/EU)</i>	Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2011/93/EU af 13. december 2011 om bekæmpelse af seksuelt misbrug og seksuel udnyttelse af børn og børnepornografi og om erstatning af Rådets rammeafgørelse 2004/68/RIA (EUT L 335 af 17.12.2011, s. 1-14).
<i>Direktiv 2012/29/EU om ofres rettigheder</i>	Europa-Parlamentets og Rådets Direktiv 2012/29/EU af 25. oktober 2012 om minimumsstandarder for ofre for kriminalitet med hensyn til rettigheder, støtte og beskyttelse og om erstatning af Rådets rammeafgørelse 2001/220/RIA (EUT L 315 af 14.11.2012, s. 57-73).
<i>Direktivet om udstedelse af opholdstilladelser til tredjelandsstatsborgere, der har været ofre for menneskehandel (2004/81/EF)</i>	Rådets direktiv 2004/81/EF af 29. april 2004 om udstedelse af opholdstilladelser til tredjelandsstatsborgere, der har været ofre for menneskehandel, eller som er indrejst som led i ulovlig indvandring, og som samarbejder med de kompetente myndigheder (EUT L 261 af 6.8.2004, s. 19-23).
<i>Kommissionens beslutning 2007/698/EF</i>	Kommissionens beslutning af 29. oktober 2007 om ændring af beslutning 2007/116/EF, for så vidt angår indførelsen af yderligere reserverede numre, der begynder med 116 (meddelt under nummer K(2007) 5139) (EØS-relevant tekst) (EUT L 284 af 30.10.2007, s. 31-32).
<i>Direktiv 2018/1972 om oprettelse af en europæisk kodeks for elektronisk kommunikation (omarbejdning)</i>	Europa-Parlamentets og Rådets direktiv (EU) 2018/1972 af 11. december 2018 om oprettelse af en europæisk kodeks for elektronisk kommunikation (omarbejdning) (EUT L 321 af 17.12.2018, s. 36-214).
<i>Direktiv 2018/1808 om audiovisuelle medietjenester (omarbejdning)</i>	Europa-Parlamentets og Rådets direktiv (EU) 2018/1808 af 14. november 2018 om ændring af direktiv 2010/13/EU om samordning af visse love og administrative bestemmelser i medlemsstaterne om udbud af audiovisuelle medietjenester (EUT L 303 af 28.11.2018, s. 69-92).
<i>E-handelsdirektivet (2000/31/EF)</i>	Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2000/31/EF af 8. juni 2000 om visse retlige aspekter af informations-samfundstjenester, navnlig elektronisk handel, i det indre marked (EFT L 178 af 17.7.2000, s. 1-16).
<i>Direktiv 2002/58 om databeskyttelse inden for elektronisk kommunikation</i>	Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2002/58/EF af 12. juli 2002 om behandling af personoplysninger og beskyttelse af privatlivets fred i den elektroniske kommunikationssektor (EFT L 201 af 31.7.2002, s. 37-47).

Kortnavn	Titel
Migration og asyl, herunder migrantbørns sociale rettigheder	
<i>Direktiv 2013/32/EU om asylprocedurer</i>	Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2013/32/EU af 26. juni 2013 om fælles procedurer for tildeling og fratagelse af international beskyttelse (EUT L 180 af 29.6.2013, s. 60-95).
<i>Dublinforordningen (EU) nr. 604/2013</i>	Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 604/2013 af 26. juni 2013 om fastsættelse af kriterier og procedurer til afgørelse af, hvilken medlemsstat der er ansvarlig for behandlingen af en ansøgning om international beskyttelse, der er indgivet af en tredjelandstatsborger eller en statsløs i en af medlemsstaterne (EUT L 180 af 29.6.2013, s. 31-59).
<i>Kvalifikationsdirektivet (2011/95/EU)</i>	Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2011/95/EU af 13. december 2011 om fastsættelse af standarder for anerkendelse af tredjelandstatsborgere eller statsløse som personer med international beskyttelse, for en ensartet status for flygtninge eller for personer, der er berettiget til subsidiær beskyttelse, og for indholdet af en sådan beskyttelse (EUT L 337 af 20.12.2011, s. 9-26).
<i>Forordning (EU) nr. 492/2011</i>	Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 492/2011 af 5. april 2011 om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Unionen (EØS-relevant tekst) (EUT L 141 af 27.5.2011, s. 1-12).
<i>Direktiv 2004/38/EF om fri bevægelighed</i>	Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2004/38/EF af 29. april 2004 om unionsborgeres og deres familiemedlemmers ret til at færdes og opholde sig frit på medlemsstaternes område, om ændring af forordning (EF) nr. 1612/68 og om ophævelse af direktiv 64/221/EØF, 68/360/EØF, 72/194/EØF, 73/148/EØF, 75/34/EØF, 75/35/EØF, 90/364/EØF, 90/365/EØF og 93/96/EØF (EØS-relevant tekst) (EUT L 158 af 30.4.2004, s. 77-123).
<i>Direktiv 77/486/EØF om skolegang for børn af migrantarbejdstagere</i>	Rådets direktiv 77/486/EØF af 25. juli 1977 om skolegang for børn af migrantarbejdstagere (EFT L 199 af 6.8.1977, s. 32-33).
<i>Familiesammenføringsdirektivet (2003/86/EF)</i>	Rådets direktiv 2003/86/EF af 22. september 2003 om ret til familiesammenføring (EUT L 251 af 3.10.2003, s. 12-18).
<i>Direktiv 2001/55/EF om midlertidig beskyttelse</i>	Rådets direktiv 2001/55/EF af 20. juli 2001 om minimumsstandarder for midlertidig beskyttelse i tilfælde af massetilstrømning af fordrevne personer og om foranstaltninger, der skal fremme en ligelig fordeling mellem medlemsstaterne af indsatsen med hensyn til modtagelsen af disse personer og følgerne heraf (EFT L 212 af 7.8.2001, s. 12-23).

Kortnavn	Titel
<i>Direktiv 2013/33/EU om modtagelsesforhold</i>	Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2013/33/EU af 26. juni 2013 om fastlæggelse af standarder for modtagelse af ansøgere om international beskyttelse (EUT L 180 af 29.6.2013, s. 96-116).
<i>Tilbagesendelsesdirektivet (2008/115/EF)</i>	Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2008/115/EF af 16. december 2008 om fælles standarder og procedurer i medlemsstaterne for tilbagesendelse af tredjelandssstatsborgere med ulovligt ophold (EUT L 348 af 24.12.2008, s. 98-107).
<i>Direktiv 2003/109/EF om fastboende udlændinge</i>	Rådets direktiv 2003/109/EF af 25. november 2003 om tredjelandssstatsborgeres status som fastboende udlænding (EUT L 16 af 23.1.2004, s. 44-53).
<i>Schengengrænsekodeksen (forordning (EF) nr. 562/2006)</i>	Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 562/2006 af 15. marts 2006 om indførelse af en fællesskabskodeks for personers grænsepassage (Schengengrænsekodeks) (EUT L 105, 13.4.2006, s. 1-32).
Forbruger- og databeskyttelse	
<i>Direktiv 2011/83/EU om forbrugerrettigheder</i>	Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2011/83/EU af 25. oktober 2011 om forbrugerrettigheder, om ændring af Rådets direktiv 93/13/EØF og Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 1999/44/EF samt om ophævelse af Rådets direktiv 85/577/EØF og Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 97/7/EF (EØS-relevant tekst) (EUT L 304 af 22.11.2011, s. 64-68).
<i>Direktiv 87/357/EØF om produkter, der på grund af deres ydre fremtræden kan forveksles med andre produkter og herigennem være til fare for forbrugernes sundhed eller sikkerhed</i>	Rådets direktiv 87/357/EØF af 25. juni 1987 om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes lovgivning om produkter, der på grund af deres ydre fremtræden kan forveksles med andre produkter og herigennem være til fare for forbrugernes sundhed eller sikkerhed (EFT L 192 af 11.7.87, s. 49-50).
<i>Direktiv 97/7/EF om fjernsalg</i>	Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 97/7/EF af 20. maj 1997 om forbrugerbeskyttelse i forbindelse med aftaler vedrørende fjernsalg – Erklæring fra Rådet og Parlamentet ad artikel 6, stk. 1 – Erklæring fra Kommissionen ad artikel 3, stk. 1, første led (EFT L 144 af 4.6.1997, s. 19-27).
<i>Direktiv 2001/95/EF om produktsikkerhed i almindelighed</i>	Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2001/95/EF af 3. december 2001 om produktsikkerhed i almindelighed (EØS-relevant tekst) (EFT L 11 af 15.1.2002, s. 4-17).

Kortnavn	Titel
<i>Forordning om fødevarer bestemt til spædbørn og småbørn, fødevarer til særlige medicinske formål og kostenstatning til vægtkontrol</i>	Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 609/2013 af 12. juni 2013 om fødevarer bestemt til spædbørn og småbørn, fødevarer til særlige medicinske formål og kostenstatning til vægtkontrol og om ophævelse af Rådets direktiv 92/52/EØF, Kommissionens direktiv 96/8/EF, 1999/21/EF, 2006/125/EF og 2006/141/EF, Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2009/39/EF og Kommissionens forordning (EF) nr. 41/2009 og (EF) nr. 953/2009 (EUT L 181 af 29.6.2013, s. 35-56).
<i>Direktiv 2009/48/EF om sikkerhedskrav til legetøj</i>	Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2009/48/EF af 18. juni 2009 om sikkerhedskrav til legetøj (EØS-relevant tekst) (EUT L 170 af 30.6.2009, s. 1-37).
<i>Direktiv 2018/1808 om audiovisuelle medietjenester (omarbejdning)</i>	Europa-Parlamentets og Rådets direktiv (EU) 2018/1808 af 14. november 2018 om ændring af direktiv 2010/13/EU om samordning af visse love og administrative bestemmelser i medlemsstaterne om udbud af audiovisuelle medietjenester (EUT L 303 af 28.11.2018, s. 69-92).
<i>Generel forordning om databeskyttelse ((EU) 2016/679)</i>	Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) 2016/679 af 27. april 2016 om beskyttelse af fysiske personer i forbindelse med behandling af personoplysninger og om fri udveksling af sådanne oplysninger og om ophævelse af direktiv 95/46/EF (EUT L 119 af 4.5.2016, s. 1-88).
<i>Direktiv 2002/58/EF om behandling af personoplysninger og beskyttelse af privatlivets fred i den elektroniske kommunikationssektor</i>	Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2002/58/EF af 12. juli 2002 om behandling af personoplysninger og beskyttelse af privatlivets fred i den elektroniske kommunikationssektor (direktiv om databeskyttelse inden for elektronisk kommunikation) (EFT L 201 af 31.7.2002, s. 37-47).
<i>Direktiv (EU) 2016/680 om beskyttelse af fysiske personer i forbindelse med kompetente myndigheders behandling af personoplysninger med henblik på at forebygge, efterforske, afsløre eller retsforfølge strafbare handlinger eller fuldbyrde straffetretlige sanktioner og om fri udveksling af sådanne oplysninger</i>	Direktiv (EU) 2016/680 om beskyttelse af fysiske personer i forbindelse med kompetente myndigheders behandling af personoplysninger med henblik på at forebygge, efterforske, afsløre eller retsforfølge strafbare handlinger eller fuldbyrde straffetretlige sanktioner og om fri udveksling af sådanne oplysninger og om ophævelse af Rådets rammeafgørelse 2008/977/RIA (EUT L 119 af 4.5.2016, s. 89-131).

Kortnavn	Titel
<i>Direktiv 2005/29/EF om virksomheders urimelige handelspraksis over for forbrugerne på det indre marked</i>	Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2005/29/EF af 11. maj 2005 om virksomheders urimelige handelspraksis over for forbrugerne på det indre marked og om ændring af Rådets direktiv 84/450/EØF og Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 97/7/EF, 98/27/EF og 2002/65/EF og Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 2006/2004 (direktivet om urimelig handelspraksis) (EØS-relevant tekst) (EUT L 149 af 11.6.2005, s. 22-39).
<i>Forordning (EU) nr. 536/2014 om kliniske forsøg med humanmedicinske lægemidler</i>	Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 536/2014 af 16. april 2014 om kliniske forsøg med humanmedicinske lægemidler og om ophævelse af direktiv 2001/20/EF (EØS-relevant tekst) (EUT L 158 af 27.5.2014, s. 1-76).
Straffesager og alternative procedurer	
<i>Direktiv 2010/64/EU om retten til tolke- og oversætterbistand i straffesager</i>	Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2010/64/EU af 20. oktober 2010 om retten til tolke- og oversætterbistand i straffesager (EUT L 280 af 26.10.2010, s. 1-7).
<i>Direktiv 2012/13/EU om ret til information under straffesager</i>	Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2012/13/EU af 22. maj 2012 om ret til information under straffesager (EUT L 142 af 1.6.2012, s. 1-10).
<i>Direktiv 2013/48/EU om retten til advokatbistand</i>	Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2013/48/EU af 22. oktober 2013 om ret til adgang til advokatbistand i straffesager og i sager angående europæiske arrestordre og om ret til at få en tredjemand underrettet ved frihedsberøvelse og til at kommunikere med tredjemand og med konsulære myndigheder under frihedsberøvelsen (EUT L 294 af 6.11.2013, s. 1-12).
<i>Chartret om grundlæggende rettigheder</i>	Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder (EUT C 326 af 26.10.2012, s. 391-407).
<i>Direktiv (EU) 2016/800 om retssikkerhedsgarantier for børn, der er mistænkte eller tiltalte i straffesager</i>	Europa-Parlamentets og Rådets direktiv (EU) 2016/800 af 11. maj 2016 om retssikkerhedsgarantier for børn, der er mistænkte eller tiltalte i straffesager (EUT L 132 af 21.5.2016, s. 1-20).
Børn med handicap	
<i>Rådets afgørelse 2010/48/EF</i>	Rådets afgørelse 2010/48/EF af 26. november 2009 om Det Europæiske Fællesskabs indgåelse af De Forenede Nationers konvention om handicappedes rettigheder (EUT L 23 af 27.1.2010, s. 35-61).

En stor mængde yderligere oplysninger om Den Europæiske Unions Agentur for Grundlæggende Rettigheder er tilgængelige på internettet. De kan tilgås via FRA's websted på fra.europa.eu.

Yderligere oplysninger om Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols retspraksis findes på Domstolens websted: echr.coe.int. Hudoc-søgeportalen giver adgang til domme og afgørelser på engelsk og/eller fransk, oversættelser til andre sprog, månedlige oplysningsblade om retspraksis, pressemeddelelser samt øvrige oplysninger om Menneskerettighedsdomstolens arbejde.

Bestilling af Europarådets publikationer

»Council of Europe Publishing« udarbejder publikationer inden for alle organisationens arbejdsområder, herunder menneskerettigheder, jura, sundhed, etik, sociale anliggender, miljøet, uddannelse, kultur, sport, unge og arkitektonisk kulturarv. Bøger og elektroniske publikationer fra det omfattende katalog kan bestilles på internettet (<http://book.coe.int/>).

En virtuel læsesal giver brugerne mulighed for gratis at konsultere uddrag af nyligt udgivne hovedpublikationer eller fuldtekstversioner af visse officielle dokumenter.

Oplysninger om og hele teksten af Europarådets konventioner findes på webstedet for Europarådets traktatkontor: <http://conventions.coe.int/>.

Sådan kontakter du EU

Personligt fremmøde

Der findes flere hundrede Europe Direct-centre i hele EU. Find adressen på dit nærmeste center online (european-union.europa.eu/contact-eu/meet-us_da).

Kontakt via telefon eller skriftligt

Europe Direct er en tjeneste, der besvarer spørgsmål om EU. Kontakt Europe Direct:

- på gratisnummer: 00 800 6 7 8 9 10 11 (visse operatører tager betaling for disse opkald)
- på følgende nummer: +32 22999696
- skriftligt: european-union.europa.eu/contact-eu/write-us_da.

Sådan finder du oplysninger om EU

Online

Oplysninger om EU er tilgængelige på alle EU's officielle sprog på Europawebstedet (european-union.europa.eu).

EU-publikationer

Du kan finde eller bestille EU-publikationer på op.europa.eu/da/web/general-publications/publications. Du kan bestille flere eksemplarer af de gratis publikationer ved at kontakte Europe Direct eller dit lokale kontaktcenter (european-union.europa.eu/contact-eu/meet-us_da).

EU-ret og relaterede dokumenter

Du kan nemt få adgang til EU's juridiske oplysninger (herunder al EU-ret siden 1951) på alle officielle EU-sprog i EUR-Lex-databasen (eur-lex.europa.eu).

Åbne data fra EU

Portalen data.europa.eu giver adgang til åbne datasæt fra EU's institutioner, organer og agenturer. Dataene kan downloades og genanvendes gratis til både kommercielle og ikkekommercielle formål. Portalen giver også adgang til en stor mængde datasæt fra de europæiske lande.

Børn er selvstændige indehavere af rettigheder. De er indehavere af alle menneskerettigheder og grundlæggende rettigheder og er genstande for særlig lovgivning i kraft af deres specifikke egenskaber. Målet med denne håndbog er at illustrere, hvordan lovgivningen inddrager børns særlige interesser og behov. Den illustrerer desuden betydningen af forældre og værger eller andre retlige repræsentanter, og der henvises, hvor det er relevant, til situationer, hvor barnets omsorgsperson i særlig grad har rettigheder og pligter i forhold til barnet.

Formålet med denne håndbog er at øge bevidstheden om og kendskabet til de retlige standarder, der beskytter og fremmer børns rettigheder i Europa. Den omhandler EU-lovgivningens og Europarådets bestemmelser om disse områder, og den forklarer, hvordan hvert område er reguleret i EU-retten, herunder Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder, og i den europæiske menneskerettighedskonvention (EMRK), den europæiske socialpakt og andre instrumenter under Europarådet.

Håndbogen er henvendt til retlige aktører uden ekspertviden, dommere, offentlige anklagere, børnebeskyttelsesmyndigheder og andre personer og organisationer, der er ansvarlige for at sikre den retlige beskyttelse af børns rettigheder. Den forklarer vigtig retspraksis og opsummerer vigtige afgørelser truffet af både Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol og EU-Domstolen.

DEN EUROPÆISKE UNIONS AGENTUR FOR GRUNDLÆGGENDE RETTIGHEDER

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Wien – Østrig
Tlf. +43 (1) 580 30-0 – Fax +43 (1) 580 30-699
fra.europa.eu
facebook.com/fundamentalrights
linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency
x.com/eurightsagency

EUROPARÅDET

67075 Strasbourg Cedex – Frankrig
Tlf. +33 (0) 3 88 41 20 00

DEN EUROPÆISKE MENNESKERETTIGHEDSDOMSTOL

echr.coe.int – publishing@echr.coe.int
x.com/ECHR_CEDH

AFDELINGEN FOR BØRNS RETTIGHEDER

coe.int/children – children@coe.int
x.com/CoE_children

Den Europæiske Unions
Publikationskontor